

Luisteren naar wat niet wordt gezegd...

*Onderzoek naar de kracht van het paard in de
ontwikkeling van de (jonge) mens*

Studenten: Linda van de Bunt &
Marion van Sluijs

Opleiding:
Sociaal Pedagogische Hulpverlening

Hogeschool:
Christelijke Hogeschool Ede

Opdrachtgever: Human Horse Power
Afstudeerbegeleider:

Marike de Haan – Noorlander

Beoordelende docent:
Hester Muurling – van Pijkeren

Datum: 13 mei 2015

SAMENVATTING

Dit onderzoek heeft plaats gevonden bij Human Horse Power¹. HHP is een gezinshuis dat jongeren (vanaf tien jaar) opvangt. De jongeren die ze opvangen hebben hechtingsproblematiek, meestal in combinatie met bijv. ADHD of ASS. HHP biedt langdurige opvang, waarbij ernaar gestreefd wordt dat jongeren kunnen blijven tot ze zelfstandig kunnen wonen. Dit gezinshuis werkt met paarden, volgens het Parelli-programma. In de praktijk betekent dit dat elke jongere een eigen paard krijgt, waar hij/zij mee aan de slag gaat. Via een praktisch/rationeel programma, zullen er openingen ontstaan op emotioneel gebied. De begeleiders spelen daarop in en ondersteunen de jongeren.

De aanleiding voor dit onderzoek is dat HHP graag onderbouwd wil hebben wat voor invloed hun methodiek heeft op de ontwikkeling van de jongeren. Daarnaast heeft HHP het vermoeden dat er sprake is van terugkerende processen, die alle jongeren doorlopen. Dit weten ze echter niet zeker. Door zicht te krijgen op deze mogelijke processen, hopen de begeleiders van HHP de jongeren beter te begeleiden. Om dit goed te kunnen onderzoeken, zal er gebruik worden gemaakt van casestudies. Informatie hiervoor wordt voornamelijk gehaald uit de interviews die afgenomen zijn met de begeleiders van HHP, de jongeren, hun ouders en de behandelcoördinatoren. Verder zal er gebruik worden gemaakt van bestaande data en zullen andere gezinshuizen geïnterviewd worden.

De resultaten worden uitgewerkt in vier verschillende deelvragen.

1. De eerste deelvraag zal informatie geven over de methodiek van HHP. Er wordt uitgelegd wat de reden is dat HHP met paarden werkt en hoe het Parelli-programma vormgegeven wordt. Daarbij komen begeleiders en jongeren 'aan het woord'. Verder wordt er gekeken hoe het gezinshuis vorm krijgt, welke aanpak eruit voortvloeit en wat dat betekent voor de normen & waarden van HHP. Zo vindt Human Horse Power het belangrijk dat de jongeren zich veilig voelen en het gevoel hebben dat ze 'ertoe doen'/belangrijk zijn.
2. De tweede deelvraag kijkt hoe de methodiek van HHP aansluit op de hechtingsproblematiek van de jongeren. De paarden hebben een spiegelfunctie voor de jongeren. De jongeren worden hierdoor geholpen om inzicht te krijgen in hun eigen gedrag en welke gevolgen hun gedrag heeft in contact met een ander. Deze ontdekkingen kunnen ook worden gebruikt in het aangaan en onderhouden van contacten met bijvoorbeeld leeftijdsgenoten. In het gezinshuis is het van belang dat de jongeren weten dat ze geen nieuwe ouders krijgen, waardoor ze een minder groot risico lopen om in een loyaliteitsconflict te komen. Verder kiest HHP er bewust voor om langdurige opvang aan te bieden, zodat jongeren in staat zijn om positieve ervaringen op te doen in het aangaan en onderhouden van relaties.
3. In deelvraag drie wordt een vergelijking gemaakt tussen HHP en twee andere gezinshuizen, wat betreft de ontwikkeling van de jongeren in het eerste jaar van hun verblijf. Eén van de overeenkomsten is dat alle jongeren tijd nodig hebben om zich thuis te voelen en een plekje in het 'gezin' te veroveren. Het aanbieden van structuur en een goed contact met ouders/netwerk is daarbij belangrijk. Het grootste verschil is dat HHP gedrag bespreekbaar maakt met behulp van de paarden, terwijl andere gezinshuizen ervoor kiezen om dit door middel van een persoonlijk gesprek te bespreken.
4. De laatste deelvraag sluit aan bij de vraag van de opdrachtgever. Is er sprake van terugkerende processen en hoe beïnvloeden die de ontwikkeling? Uit het onderzoek komt naar voren dat er wel degelijk sprake is van terugkerende processen, hoewel het wel verschillend is per jongere. De meeste jongeren laten in de beginperiode vaak sociaal wenselijk gedrag zien en de ontwikkeling verloopt veelal in golfbewegingen.

¹ In het vervolg zal gesproken worden over HHP in plaats van Human Horse Power.

Vervolgens zal er antwoord worden gegeven op de hoofdvraag. De methodiek van HHP heeft invloed op de ontwikkeling van de jongeren en er is sprake van terugkerende processen. Verder wordt er kritisch gekeken naar dit onderzoek. Zo blijkt dat de onderzoekspopulatie relatief klein is, waardoor de betrouwbaarheid en validiteit van dit onderzoek minder worden. Er wordt een suggestie gedaan voor vervolgonderzoek. Het geheel wordt afgesloten met een aantal bijlages, waaronder de opgestelde topiclijsten.

INHOUDSOPGAVE

Samenvatting	2
Voorwoord.....	7
1. Inleiding	8
Aanleiding voor het onderzoek	8
Probleemstelling	8
Macroniveau	8
Mesoniveau	8
Microniveau	9
Probleemstelling	9
Kader waarbinnen het onderzoek is verricht	9
2. Inhoudelijke oriëntatie	10
Human Horse Power	10
Methodiek.....	10
Parelli Natural Horsemanship.....	11
Meerwaarde van het paard	11
Hechtingsproblematiek	12
3. Vraagstelling	13
Hoofdvraag.....	13
Richtinggevende onderzoeksvragen	13
4. Attenderende begrippen en zoeklichttheorie	14
Inleiding	14
Attenderende begrippen	14
Zoeklichttheorie	14
5. Opzet en uitvoering van het onderzoek	15
Keuze van de onderzoekseenheden	15
Beschrijving en verantwoording van de dataverzameling.....	15
Interviews.....	15
Bestaande data.....	16
Materiaal verzamelen	17
Registratie, verwerking en preparatie van de gegevens	17
Beschrijving en verantwoording van de analysebeslissingen.....	17
Betrouwbaarheid en geldigheid.....	18
Uitleg verwijzingen.....	18
6. Resultaten	19
Inleiding	19
Deelvraag 1: Hoe ziet de methodiek van Human Horse Power eruit?	19
Inleiding	19
Werken met paarden	19
Parelli.....	21
Aspecten van het gezinshuis	25
Conclusie/Antwoord op de deelvraag	26
Deelvraag 2: Hoe sluit de methodiek van Human Horse Power specifiek aan op de hechtingsproblematiek van de jongeren die verblijven bij Human Horse Power?	28
Inleiding	28
hechtingsproblematiek	28
Typen Hechtingsproblematiek	29

Conclusie/Antwoord op de deelvraag	32
Deelvraag 3: Zijn er verschillen en overeenkomsten in de ontwikkeling van jongeren met een hechtingsproblematiek in het eerste jaar van hun verblijf bij Human Horse Power versus de ontwikkeling van jongeren met dezelfde problematiek in andere gezinshuizen?	33
Inleiding	33
Problematiek in gezinshuizen	33
Aanpak gezinshuizen	34
Gezinshuis of pleeggezin	38
Contact met ouders	38
Ontwikkeling jongeren	39
Conclusie/Antwoord op de deelvraag	40
Deelvraag 4: Zijn er terugkerende processen die jongeren laten zien tijdens het eerste jaar van hun verblijf bij Human Horse Power en hoe beïnvloeden die de ontwikkeling?	42
Inleiding	42
Eerste jaar	42
Effecten en hun oorzaak	47
Koppeling met de literatuur	48
Begeleidingsadviezen	49
Conclusie/Antwoord op de deelvraag	50
7. Conclusies en discussie	52
Inleiding	52
Conclusies	52
Deelvragen	52
Hoofdvraag: Welke invloed heeft de methodiek van Human Horse Power op de jongeren in het eerste jaar van hun verblijf bij Human Horse Power, ten opzichte van hun ontwikkeling en de hechtingsproblematiek en zijn hier terugkerende processen in te ontdekken?	53
Inhoudelijke generalisatie/reikwijdte en toepasbaarheid van onderzoeksgegevens	54
Discussie	54
Kleine onderzoekspopulatie	54
Observaties	54
Hoeveelheid bronnen	54
Vergelijking gezinshuizen	54
8. Evaluatie, (beleids)aanbevelingen en suggesties voor verder onderzoek	56
Evaluatie	56
Onderzoeksproduct	56
Onderzoeksproces	56
(Beleids)aanbevelingen	57
Wat gaat er goed?	57
Wat kan er beter?	57
Suggesties voor verder onderzoek	58
9. Nawoord	60
10. Literatuurlijst	61
11. Bijlagen	64
Inleiding	64
Bijlage 1: Plan van aanpak	65
Aanleiding & Probleemstelling	65
Vraagstelling en richtinggevende onderzoeksvragen	69
Doelstelling en resultaten	70
Verantwoording van de werkwijze en beschrijving van de onderzoeksmethoden	70

<i>Opbouw en leeswijzer</i>	<i>74</i>
<i>Middelen, tijdspad en planning</i>	<i>75</i>
<i>Individualisering</i>	<i>77</i>
<i>Bibliografie</i>	<i>77</i>
Bijlage 2: Introductiebrief voor ouders	79
Bijlage 3: Topiclijsten	80
<i>Begeleiders HHP</i>	<i>80</i>
<i>Jongeren die bij HHP verblijven</i>	<i>80</i>
<i>Ouders van de geïnterviewde jongeren</i>	<i>81</i>
<i>Behandelcoördinatoren die betrokken zijn bij HHP</i>	<i>82</i>
<i>Andere gezinshuizen</i>	<i>82</i>
Bijlage 4: Definiëring kernlabels	84
Bijlage 5: (Kern)labels en fragment(nummer) van de begeleiders	85
Bijlage 6: (Kern)labels en fragment(nummer) van de jongeren.....	109
Bijlage 7: (Kern)labels en fragment(nummer) van de ouders	119
Bijlage 8: (Kern)labels en fragment(nummer) van de behandelcoördinatoren	128
Bijlage 9: (Kern)labels en fragment(nummer) van de andere gezinshuizen	136

VOORWOORD

De voorbereidingen voor dit onderzoek zijn al snel gestart. In oktober 2014 zijn we op gesprek geweest bij gezinshuis Human Horse Power en een zorgboerderij. Beide opdrachtgevers hadden een vraag en we zijn daarover in gesprek gegaan. Samen hebben we besloten dat het onderzoek voor HHP ons het meeste aansprak. We wilden graag een praktisch onderzoek doen wat nuttig en helpend zou zijn voor de opdrachtgever. Daarnaast zochten we iets wat zou aansluiten bij onze verdiepingsminoren, namelijk jeugdzorg en creatief agogisch werken. Het onderzoek voor HHP leek daar precies op aan te sluiten.

Het gehele onderzoek is eigenlijk zeer voorspoedig verlopen. Tijdens het schrijven van het plan van aanpak ging het goed, maar door feedback van een docent, werden we de verkeerde kant opgestuurd. Gelukkig konden we dit op tijd bijsturen, zodat de vraagstelling aansloot bij de vraag van de opdrachtgever en tegelijkertijd voldeed aan de 'eisen' van de hogeschool. Nadat ons plan van aanpak goedgekeurd was, konden we echt gaan starten. We zijn eerst begonnen met het interviewen van de begeleiders en de jongeren. Sommige interviews waren kort, andere waren erg lang. Bedenkend dat we alles uit moesten schrijven, beseften we dat het nog een hele klus zou gaan worden. Verder hebben we ook ouders en behandelcoördinatoren geïnterviewd, om zoveel mogelijk informatie te verzamelen. Toen we alle informatie samenvoegden, kregen we al een beter beeld over HHP en wat ze doen. Deze informatie hebben we vervolgens samengevoegd met bestaande data, zowel persoonlijke als niet-persoonlijke documenten. Het formuleren van de deelvragen was niet altijd even gemakkelijk, maar uiteindelijk zijn we tevreden met het eindresultaat.

We zijn dankbaar dat ons afstudeeronderzoek, de laatste schoolopdracht, bij HHP plaats mocht vinden. Keer op keer zijn we hartelijk ontvangen. Vanaf het begin voelden we ons welkom, wat een prettige sfeer creëerde. We zijn regelmatig bij HHP langs geweest, voor gesprekken, interviews en het verzamelen van literatuur. Het was heerlijk om in het zonnetje aan de slag te gaan en te genieten van de rust en het buitenleven. We willen alle begeleiders van HHP dan ook hartelijk bedanken voor de manier waarop we ontvangen zijn en de hulp die we tijdens dit onderzoek hebben ontvangen. In het speciaal willen we Marlijn Antonides, die ons namens HHP begeleidde, hartelijk bedanken. Ze heeft ons op een prettige manier ondersteund, de tijd genomen om met ons in gesprek te gaan en te helpen waar dat mogelijk was. Verder willen we ook Marike de Haan-Noorlander bedanken. Als afstudeerbegeleider heeft ze veel waardevolle adviezen gegeven en ons goed op weg geholpen.

1. INLEIDING

AANLEIDING VOOR HET ONDERZOEK

Tijdens een gesprek met HHP maakte Eric Lammertsma² duidelijk dat hij graag wilde weten of er sprake is van terugkerende processen in het eerste jaar dat de jongeren bij hen verblijven. Hij gaf aan dat de begeleiders denken dat er sprake is van terugkerende processen, maar dat ze dit niet zeker weten. Op dit moment lopen de begeleiders van HHP er tegenaan dat ze steeds weer opnieuw proberen in te schatten wat een jongere nodig heeft. Hierbij gaan ze vooral op hun gevoel af, maar weten ze niet zeker of ze het juiste doen. Het zou voor de begeleiders van HHP helpend zijn als ze meer zicht krijgen op het proces dat de jongeren doorlopen, door dat bijvoorbeeld te kunnen opdelen in fasen. Ze willen graag weten of waargenomen gedrag ‘normaal’ is voor de fase waarin de jongere zich bevindt. Op deze manier hopen ze te voorkomen dat ze elke keer opnieuw ‘het wiel uit moeten vinden’. Zo hopen de begeleiders van HHP handvatten te krijgen en/of te kunnen ontwikkelen hoe ze de jongeren het beste kunnen begeleiden.

PROBLEEMSTELLING

Het ‘probleem’, zoals beschreven in de aanleiding, zal nu op macro-, meso- en microniveau bekeken worden. Tenslotte vloeit hieruit een probleemstelling voort.

MACRONIVEAU

HHP krijgt subsidie van de overheid, echter alleen voor het gezinshuis. De methodiek die ze gebruiken, dus het werken met de paarden, moeten ze zelf bekostigen. Tot op heden zijn er in Nederland wat kleinschalige onderzoeken gedaan, maar het valt nog niet mee om aan te tonen dat de hulp van paarden helpend is voor cliënten. De begeleiders van HHP, de jongeren en hun omgeving ervaren wel verbetering, maar het is moeilijk aan te tonen dat de verbetering aan de therapie toe te schrijven is. Zo kan ook een goede hulpverleningsrelatie invloed uitoefenen op de cliënt, doordat er bijvoorbeeld aangesloten wordt op de motivatie en er een goede structurering is. Een andere reden waarom het moeilijk is om aan te tonen dat de paarden helpend zijn, is omdat de therapie met behulp van paarden verschillende vormen kent. Hierbij kan gedacht worden aan therapie, coaching en begeleiding. Ook de doelgroep varieert. Zo worden sommige therapieën individueel aangeboden, terwijl bij anderen het gezin erbij wordt betrokken. Tenslotte speelt mee dat de problematiek van de cliënten zeer divers is. (Hofman, 2013) Hierdoor is het niet gemakkelijk om therapie met paarden te definiëren. Ook zijn er meerdere factoren die meespelen in het ontwikkelproces van de cliënt, waardoor het niet meevalt om aan te tonen dat paarden de doorslaggevende factor zijn. Wanneer HHP subsidie wil krijgen voor de methodiek die zij gebruiken, is het noodzakelijk om aan te tonen dat paarden wél die doorslaggevende factor zijn.

MESONIVEAU

HHP is op dit moment bezig om meer zicht te krijgen in de manier waarop zij hulp verlenen aan de jongeren. Ze geloven dat het werken met de paarden helpend is voor de jongeren, maar kunnen dit nog niet zo goed onderbouwen. Ze doen op dit moment veel op hun gevoel en proberen aan te sluiten bij de behoeften van de jongeren. De medewerkers van HHP zouden graag wat meer

² Eric Lammertsma is, samen met Paula Kooyman, de oprichter van HHP.

handvatten willen krijgen, zodat ze de jongeren nog gericht kunnen begeleiden. Daarbij is hun vraag vooral of er terugkerende processen zijn bij de ontwikkeling van jongeren. Ze hebben nu het idee dat alle jongeren dezelfde ‘fasen’ doorlopen, maar weten dit niet zeker. Het zou voor hen helpend zijn als onderzocht wordt of er sprake is van bepaalde ‘fasen’ en hoe die er uit zouden zien.

MICRONIVEAU

Wanneer er meer zicht komt op de processen die de jongeren doorlopen, zal de begeleiding beter aan kunnen sluiten bij de behoeften van de jongeren. Op die manier krijgen de jongeren gericht begeleiding, zonder dat hun begeleider ‘denkt’ het juiste te doen, maar het niet zeker weet. Nu kan het in de hulpverlening lastig zijn om aan te tonen dat de hulpverlener het goed doet, maar wanneer een methode aantoonbare resultaten laat zien, is de kans op vooruitgang bij de cliënt groter. Wanneer dit onderzoek de invloed van de methodiek op de jongeren kan laten zien, wordt het aannemelijk dat begeleiders meer houvast hebben aan de meest effectieve manier van begeleiden. Het gevolg is dat de jongeren hierdoor de kans krijgen om zich optimaal te ontwikkelen, waarbij ze begeleiding krijgen die ze nodig hebben. Dit is uiteraard gunstig voor de jongere en uiteindelijk ook voor de samenleving, omdat men dat optimaal kan participeren in de samenleving.

PROBLEEMSTELLING

HHP heeft onvoldoende zicht op de invloed die hun methodiek heeft op de jongeren in het eerste jaar van hun verblijf bij HHP, ten opzichte van hun ontwikkeling en de hechtingsproblematiek³.

KADER WAARBINNEN HET ONDERZOEK IS VERRICHT

Dit onderzoek heeft twee doelen:

1. Voor juni 2015 is onderzocht wat de invloed van de methodiek van HHP is op de ontwikkeling van de jongeren en op de hechtingsproblematiek van de jongeren in het eerste jaar van hun verblijf en zijn deze onderzochte gegevens beschreven en geanalyseerd.
2. Voor juni 2015 is onderzocht of er terugkerende processen zichtbaar zijn in de ontwikkeling van jongeren bij HHP in het eerste jaar van hun verblijf en zijn deze onderzochte gegevens beschreven en geanalyseerd.

Het uiteindelijk product van het onderzoek zal een verslag zijn, waarin de uitkomsten beschreven en geanalyseerd zijn. Wanneer er sprake is van terugkerende processen, worden deze in kaart gebracht door middel van fasen. Er zullen conclusies worden getrokken en aan de hand daarvan aanbevelingen worden gedaan.

Het verslag is gericht aan HHP en zal aan hen gepresenteerd worden. HHP zal besluiten of zij hier handvatten uit kunnen ontwikkelen.

³ Een korte toelichting op de bovenstaande stelling: Er is voor gekozen om het onderzoek te richten op het eerste jaar van het verblijf van de jongeren bij Human Horse Power. De reden hiervoor is dat het qua beschikbare tijd niet mogelijk is om naar meerdere jaren onderzoek te doen.

2. INHOUDELIJKE ORIËNTATIE

HUMAN HORSE POWER

HHP is een gezinshuis, dat gevestigd is in het buitengebied van Putten. Zij bieden momenteel opvang aan zeven jongeren. De jongeren die bij HHP verblijven, hebben (meestal) een leeftijd tussen de negen en achttien jaar. Ze komen bij HHP wanneer er sprake is van gedragsproblemen. De meeste jongeren zijn normaal begaafd en een enkeling is licht verstandelijk gehandicapt. De meeste jongeren hebben een hechtingsstoornis. HHP biedt langdurige zorg aan deze jongeren. Dat betekent dat zij de jongeren opvangen tot ze zelfstandig kunnen wonen. Meestal is dat rond de leeftijd van achttien jaar, maar het kan ook op latere leeftijd zijn. Ook is het mogelijk dat de jongeren die zelfstandig wonen, in het weekend nog wel eens terug komen. Dit is afhankelijk van de jongere en wat hij/zij nodig heeft.

HHP streeft bewust naar langdurige opvang. Ze geloven dat dit het beste is voor de jongere, want door het bieden van continuïteit ontstaat er veiligheid en structuur. Op deze manier proberen ze een goede basis te leggen voor elke jongere, zodat het ook mogelijk wordt om uiteindelijk zelfstandig in de maatschappij te functioneren. HHP schrijft zelf⁴: *“In ons gezinshuis gaat het om bouwen aan vertrouwen en opbouwen en onderhouden van relaties. Het werken aan de ontwikkeling op deze gebieden staat bij ons gezinshuis centraal.”* (Lammertsma, 2014)

HHP werkt samen met de franchiseorganisatie Stichting Gezinshuis.com. Op hun website schrijven ze: *“Gezinshuis.com vindt zijn oorsprong in de overweging dat opgroeiende jongeren een betrokken omgeving nodig hebben waarin geloofd wordt in, en gewerkt wordt met de talenten en gezonde ontwikkelingsmogelijkheden van die jongeren. Gezinshuizen zijn in de kern sociale gemeenschappen waar deze jongeren geaccepteerd worden, perspectief krijgen en waarin volwassenen een (h)echte band met hen aangaan. De kracht ligt in het versterken van het gewone leven.”* (Lammertsma, 2014) Dit is ook waar HHP naar streeft. Ze bieden een gezinsstructuur aan, waarbij er sprake is van orde en regelmaat. Er zijn regels, maar er wordt ook gestreefd naar een zekere vrijheid voor de jongeren. De medewerkers van HHP zijn betrokken bij de jongeren en ondersteunen ze, waar dat nodig is. Ze bieden voor de jongeren een veilige plek, waar ze de mogelijkheid hebben om zich te ontwikkelen. *“Balans, spel, evenwicht, ernst en plezier vormen de basis van het bestaan van Human Horse Power.”* (Lammertsma, 2014)

METHODIEK

HHP biedt meer aan dan een gemiddeld gezinshuis. *“Kinderen die in het gezinshuis van Human Horse Power worden geplaatst krijgen altijd een paard toegewezen. Ze worden zeer snel verantwoordelijk voor de verzorging en training van hun paard. Wij vinden het belangrijk dat elk kind binnen het gezinshuis ook daadwerkelijk voelt en ervaart dat hij/zij nodig is en er toe doet. Haar, zijn, paard speelt hierin een belangrijke rol.”* (Lammertsma, 2014) HHP heeft eenentwintig paarden, die op hun terrein rondlopen. Ze zijn letterlijk en figuurlijk zichtbaar, doordat ze ruimte hebben om over het terrein rond te lopen en spelen een belangrijke rol voor de jongeren. Zo zijn ze verantwoordelijk voor hun eigen paard en trainen ze dat paard ook. Daarbij maakt HHP gebruik van de internationaal erkende instantie en hun methode, namelijk Parelli Natural Horsemanship. Om dit te verduidelijken, wordt een korte beschrijving gegeven van deze methode.

⁴ In dit document wordt meerdere keren verwezen naar de website van Human Horse Power. Die is geschreven door Eric Lammertsma, de oprichter en eigenaar van Human Horse Power. Hij kan goed verwoorden wat Human Horse Power doet en waar ze voor staan, vandaar dat dit een belangrijke bron vormt voor dit onderzoek.

PARELLI NATURAL HORSEMANSHIP⁵

Parelli is een trainingsmethode voor paarden die gebaseerd is op Natural Horsemanship. “De basisprincipes van de Parelli methode kunnen worden opgesomd in 4 woorden: relatie, begrip, communicatie en vertrouwen.” (Parelli.nl, z.d.) Het komt erop neer dat het aangaan van een relatie erg belangrijk is. Daarbij is het belangrijk dat iemand zijn/haar paard leert kennen en begrijpen; oftewel empathie kan tonen en zijn/haar gedrag daarop aan kan passen. Aangezien het paard een vluchtdier is, is vertrouwen een belangrijk aspect in het aangaan van een relatie. “Pat Parelli heeft jaren besteed aan het observeren van communicatie systemen, hoe relaties worden gevormd en hoe vertrouwen en leiderschap worden ontwikkeld” (Parelli.nl, z.d.). In het Parelli-programma wordt onderscheidt gemaakt tussen savvy’s en levels. De savvy’s geven aan hoe paard en mens met elkaar werken. Pat Parelli maakt onderscheidt tussen vier savvy’s:

1. *“Online – grondwerk*
2. *At liberty – werken met je paard in vrijheid*
3. *Freestyle – rijden zonder contact of zelfs zonder teugels, hoofdstel en zadel. Het ultieme gevoel van freestyle*
4. *Finesse – rijden met contact, verfijning en precisie.”* (Parelli.nl, z.d.)

Verder bestaan de savvy’s uit verschillende levels. Die levels bestaan uit verschillende opdrachten, waarbij de moeilijkheidsgraad per level toeneemt. HHP maakt ook gebruik van ‘savvys’ en levels, om zo de omgang met de paarden vorm te geven. Zij geven aan dat het belangrijk is om het paard te begrijpen, voordat men op een goede manier kan omgaan en communiceren met een paard. “Met behulp van het Parelli programma kunnen mensen zich mentaal, emotioneel en fysiek ontwikkelen en hierdoor het paard op juiste wijze ‘lezen’ c.q. interpreteren” (Lammertsma, 2014).

MEERWAARDE VAN HET PAARD

Het Psychologie Magazine beschrijft in een artikel een Spaanse ranch, waar paarden de rol van therapeut hebben overgenomen. GZ-psychologe Inge Umbgrove geeft aan dat paarden expert zijn in lichaamstaal en het gedrag van mensen spiegelen. Ze zegt: “Als je zelfverzekerd doet terwijl je dat eigenlijk niet bent, reageert het paard daarop. Het kan bijvoorbeeld gaan bokken. Hoe meer je jezelf bent, hoe meer contact je krijgt met het paard. Het loont dus om jezelf te zijn” (Zevenhuizen, 2008). Verder geeft Umbgrove aan dat mensen zich identificeren met een paard en belangrijke eigenschappen op dit paard projecteren. Wanneer er gevraagd wordt hoe het paard zich voelt, vertellen ze eigenlijk hoe ze zichzelf voelen (Zevenhuizen, 2008). Dit voorbeeld toont aan dat HHP niet de enige is die ervan overtuigd is dat paarden kunnen helpen bij de ontwikkeling van jongeren/volwassenen. Het gaat om ervaringsgericht leren. Op de website, beschrijft HHP een aantal voordelen van deze ervaringsgerichte vorm van leren:

- “Paarden zijn groter en sterker dan de mens. Hierdoor kunnen de kinderen geen gebruik maken van fysiek overwicht en zullen ze op zoek moeten naar alternatieven als ze willen dat het paard iets voor hen doet.
- Paarden zijn zeer sociale dieren en vanuit hun instinct is verbinding met anderen noodzakelijk om te kunnen overleven. Dit geeft de kinderen de mogelijkheid uitgebreid te experimenteren met het aangaan en onderhouden van relaties.
- Doordat paarden bovendien niet oordelen ontstaat er een klimaat waarin de mentale veiligheid voor de kinderen is gewaarborgd.” (Lammertsma, 2014)

⁵ Hoofdstuk 6 gaat verder in op Parelli.

Bij de meeste jongeren die bij HHP verblijven is er sprake van een hechtingsstoornis. Wat houdt een hechtingsstoornis in en wat betekent het voor het contact met mensen? Wanneer er sprake is van een normale ontwikkeling, kunnen kinderen zich hechten aan hun ouders, omdat deze steun en structuur bieden en er voor het kind zijn. Er zijn echter ook momenten waarop ouders hun kind die veiligheid, steun en structuur (om wat voor reden dan ook) niet kunnen bieden. In dat geval zou er een hechtingsstoornis kunnen ontstaan. Er kan een onderscheid gemaakt worden tussen verschillende ‘typen’ van hechting:

- Type A: Onveilig-vermijndend gehechte kinderen. Deze kinderen hebben hun gehechtheid geminimaliseerd, omdat zij ervaren hebben dat de ouder relatief vaak afwijzend, zakelijk of weinig sensitief is. Ze negeren of vermijden de opvoeder en gedragen zich (prematuur) zelfstandig.
- Type B: Veilig gehechte kinderen. Bij deze kinderen is er een goede balans tussen exploratiedrang en gehechtheidsgedrag. Kinderen durven nieuwe taken aan te gaan, zijn angstig wanneer de ouder uit het zicht is en zoeken toenadering bij terugkomst, waarna ze weer verder durven te exploreren. Ouders zijn sensitief, coöperatief en toegankelijk.
- Type C: Onveilig-afwerend gehechte kinderen. Deze kinderen zoeken juist heel veel toenadering bij de opvoeder en zijn weinig geneigd om zelfstandig activiteiten uit te voeren. De afwezigheid van de opvoeder leidt tot angst terwijl de terugkeer van de ouder begroet wordt met boosheid en verontwaardiging. De opvoeder is vaak inconsequent sensitief, onvoorspelbaar voor het kind en afwezig op cruciale momenten.
- Type D: Gedesorganiseerd gehechte kinderen. Bij deze kinderen is sprake van gedrag met kenmerken van hechtingstype A en C. Enerzijds zoeken zij toenadering tot de ouder, terwijl dat tegelijkertijd stress en angst oplevert. De omgang met de ouder is vaak inconsequent geweest en onvoorspelbaar terwijl ook vaak sprake is van trauma's of andere ingrijpende gebeurtenissen.” (Nederlands Jeugdinstituut, z.d.)

Deze verschillende ‘typen’ van hechting, zullen in het verdere onderzoek nog naar voren komen. In ieder geval speelt het ‘type’ een rol in de manier waarop de jongeren op volwassenen kunnen reageren. Voor de meesten geldt dat ze moeite hebben om relaties aan te gaan en die ook te onderhouden. Dit sluit weer mooi aan bij de methodiek van HHP, namelijk het werken met de paarden. Zoals hierboven ook al staat, gaan paarden instinctief relaties aan. De jongeren bij HHP kunnen met hun paard oefenen om relaties aan te gaan en die te onderhouden.

3. VRAAGSTELLING

HOOFDVRAAG

Welke invloed heeft de methodiek van Human Horse Power op de jongeren in het eerste jaar van hun verblijf bij Human Horse Power, ten opzichte van hun ontwikkeling en de hechtingsproblematiek en zijn hier terugkerende processen in te ontdekken?

RICHTINGGEVENDE ONDERZOEKSVRAGEN

1. Hoe ziet de methodiek van Human Horse Power eruit?
2. Hoe sluit de methodiek van Human Horse Power specifiek aan op de hechtingsproblematiek van de jongeren die verblijven bij Human Horse Power?
3. Zijn er verschillen en overeenkomsten in de ontwikkeling van jongeren met een hechtingsproblematiek in het eerste jaar van hun verblijf bij Human Horse Power versus de ontwikkeling van jongeren met dezelfde problematiek in andere gezinshuizen?
4. Zijn er terugkerende processen die jongeren laten zien tijdens het eerste jaar van hun verblijf bij Human Horse Power en hoe beïnvloeden die de ontwikkeling?

4. ATTENDERENDE BEGRIPPEN EN ZOEKLICHTTHEORIE

INLEIDING

In dit hoofdstuk zullen de meest voorkomende begrippen binnen het onderzoek toegelicht worden. Er wordt een definitie aan de begrippen gegeven, zodat elke lezer vanuit hetzelfde referentiekader naar het begrip kijkt. Op deze manier wordt geprobeerd te voorkomen dat er verschillen in interpretaties ontstaan. Daarnaast wordt stilgestaan bij het zoeklicht dat de start vormde van het onderzoek.

ATTENDERENDE BEGRIPPEN

- Gezinshuis: Een gezinshuis is een vorm van residentieel verblijf binnen de Jeugdzorg of de AWBZ. Een gezinshuis bestaat uit een (echt-)paar, die met of zonder eigen kinderen zorgt voor een professionele en betrokken opvang en opvoeding van kinderen en jongeren die niet meer thuis kunnen wonen. De kracht van het gewone leven wordt binnen een gezinshuis verbonden met professionaliteit op het gebied van de jeugdzorg. (gezinshuis.com, z.d.)
- Human Horse Power: Human Horse Power is een gezinshuis die acht jongeren tussen de negen en achttien jaar opvangt. Zij bieden ondersteuning van de persoonlijke en sociale ontwikkeling van deze jongeren met behulp van paarden (Lammertsma & Kooyman, 2014).
- Hechtingsproblematiek: Onder hechtingsproblematiek wordt verstaan de verstoring in de gehechtheid tussen een kind en zijn opvoeder.
- Begeleider: Hieronder wordt verstaan, de gezinshuisouders van HHP (Eric en Paula) en de twee begeleiders van HHP (Marie en Marlijn).
- Behandelcoördinator: In dit onderzoek is het de persoon die sturing geeft aan het behandelingsproces van de jongeren die bij HHP verblijven. Zij werken voor de jeugdzorgorganisaties 'Hoendeloo groep' of 'Intermetzo'.
- Jongere: Een kind of jongere in de leeftijd van 9 tot 18 jaar die verblijft in een gezinshuis.
- Ouder: Onder ouder wordt verstaan; de biologische en/of juridische verzorger van een jongere die verblijft in een gezinshuis.
- Parelli: Trainingsmethode voor paarden gebaseerd op 'Natural Horsemanship'.
- Ontwikkeling: Onder ontwikkeling wordt verstaan de verandering en vooruitgang in de fysieke-, cognitieve, psychosociale- en morele ontwikkeling.

ZOEKLICHTTHEORIE

De verwachting is: *"De jongeren maken een ontwikkeling door"*.

Met deze expliciete verwachting is het onderzoek gestart. Deze verwachting is de zoeklichttheorie. Bij het maken van de onderzoeksopzet, het opstellen van onderwerpen voor de interviews en het zoeken naar literatuur is van deze verwachting uitgegaan. Hierbij bestond de kans dat er geen zicht kwam op de ontwikkeling die de jongeren doormaken, maar de kans hierop werd klein geacht. De reden hiervoor is de professionaliteit van de gezinshuisouders van HHP. Zij kwamen tijdens de oriëntatiegesprekken met de vraag of er terugkerende processen bij de jongeren te zien zijn in hun ontwikkeling. Hierbij was niet de vraag 'of' er ontwikkeling bij de jongeren was, maar of hier terugkerende processen te zien waren. Dit werd daarom het uitgangspunt van dit onderzoek.

5. OPZET EN UITVOERING VAN HET ONDERZOEK

KEUZE VAN DE ONDERZOEKSEENHEDEN

In dit onderzoek zal gebruik worden gemaakt van casestudies⁶. Daarbij is het streven om vijf van de acht jongeren, die op dit moment bij HHP verblijven, te betrekken in de casestudies. Vanwege de beschikbare tijd is het niet haalbaar om alle jongeren te betrekken. Er wordt gestreefd naar een zo groot mogelijke onderzoeksgroep, om het beste resultaat te kunnen behalen. Om de casestudie goed uit te voeren, is gekozen voor een triangulatie van onderzoeksmethoden. Er zal niet alleen gebruik worden gemaakt van interviews, maar ook van bibliografisch onderzoek en observaties.

Het gaat voor dit onderzoek niet zozeer om de jongeren zelf, maar het proces dat ze doorlopen in het eerste jaar van hun verblijf bij HHP. Dat vormt de ingang van de casestudies. Daarbij zal dit onderzoek zich richten op de algemene ontwikkeling en de hechtingsproblematiek van de jongeren. Aangezien de ingang van de casestudie bekend is, kan er gesproken worden van een 'eenvoudige case' (Baarda, Goede, & Teunissen, 2005). Er wordt onderscheid gemaakt tussen een enkelvoudige en meervoudige case. Dit onderzoek zal gebruik maken van een meervoudige case, omdat er meerdere cases bekeken zullen worden. Voor dit onderzoek is het de bedoeling de hypothese van HHP te onderzoeken. Door naar meerdere cases van verschillende personen te kijken, zal er beter verantwoord kunnen worden of er daadwerkelijk sprake is van terugkerende processen en hoe die eruit zien.

BESCHRIJVING EN VERANTWOORDING VAN DE DATAVERZAMELING

INTERVIEWS

Voor dit onderzoek zullen verschillende mensen geïnterviewd worden. Het doel is om hiermee een zo goed mogelijk beeld te kunnen vormen van de ontwikkeling en de hechtingsproblematiek van de jongeren die verblijven bij HHP. Daarbij zal voornamelijk gevraagd worden naar ervaringen en meningen/ideeën. Op dit moment verblijven er zeven jongeren bij HHP. Het zal (vanwege de beschikbare tijd) niet mogelijk zijn om al die jongeren te interviewen, waardoor gekozen is om vijf jongeren te interviewen. Daarbij is het de bedoeling de ouders van deze jongeren te interviewen (in totaal vijf interviews). Ook willen we de vier begeleiders die bij HHP werken spreken. Tenslotte willen we de behandelcoördinatoren⁷ van de jongeren die bij HHP verblijven interviewen. Hierbij wordt er van uitgegaan dat er met twee behandelcoördinatoren wordt gesproken. Door iedereen te interviewen, wordt ernaar gestreefd een zo compleet mogelijke case neer te zetten. Door naar meerdere cases te kijken, kan beter verantwoord worden of de hypothese van HHP correct is. Voor het beantwoorden van de derde deelvraag, zullen er ook twee interviews worden gepland met andere gezinshuizen, namelijk Weesthuis en Jeugdzorgboerderij Herfte. Weesthuis bevindt zich in een woonwijk in Ede. Jeugdzorgboerderij Herfte is gelegen in het buitengebied van Zwolle. Ze bieden opvang aan ongeveer zes jongeren, in de leeftijd tussen de acht en achttien jaar. Het is (vanwege de beschikbare tijd) niet mogelijk om meer gezinshuizen te spreken. Door naar twee gezinshuizen te kijken in plaats van naar één ander gezinshuis, kan er een betere vergelijking worden gemaakt tussen HHP en andere gezinshuizen.

⁶ Een casestudie is een gedetailleerde studie van een enkel onderzoeksobject, zoals van een specifieke persoon of een individueel geval, met de bedoeling het onderzoeksobject in zijn verschillende aspecten, complexiteit en eventuele ontwikkeling zo grondig mogelijk te begrijpen. (Algemeen Nederlands Woordenboek, z.d.)

⁷ De jongeren die bij Human Horse Power verblijven, worden geplaatst door een jeugdzorginstelling.

Er zijn verschillende soorten interviews mogelijk. Dit onderzoek zal gebruik maken van individuele interviews. *“Individuele interviews liggen voor de hand, wanneer het gaat om het vaststellen van de betekenis van vooral individuele aspecten met een privé-karakter”* (Baarda, Goede, & Teunissen, 2005, p. 238). Aangezien het in dit onderzoek gaat om de betekenis van individuen, is gekozen voor individuele interviews. Daarbij speelt ook mee dat het gaat om individuele cases. Er moet voorkomen worden dat geïnterviewde(n) zich door elkaar laten beïnvloeden, wat bij een groepsinterview zou kunnen gebeuren. Daarnaast gaat het om persoonlijke ervaringen/belevingen, die vragen om een veilige omgeving voor de jongeren. De enige uitzondering die gemaakt zal worden, is dat ouders samen of alleen een interview kunnen houden, afhankelijk van de voorkeur van de ouders. Een ouderteam vormt over het algemeen één lijn, waardoor verwacht wordt dat ze elkaar aan kunnen vullen.

Voor dit onderzoek is het van belang dat de interviews niet te gesloten zijn, zodat er bijvoorbeeld geen ruimte is om door te vragen. Tot op heden hebben wij weinig voorkennis, zeker als het gaat om ervaringen en leermomenten van de jongeren, als het gaat om hun ontwikkeling en hechtingsproblematiek. Er wordt daarom gekozen voor een open interview, om zo de geïnterviewde(n) de ruimte te geven om te vertellen wat, volgens hen, belangrijk is. Op deze manier wordt geprobeerd om zo min mogelijk te sturen. Daarbij is het wel van belang om enigszins gestructureerd te werk te gaan, waardoor er gekozen wordt voor topicinterviews, die mondeling worden gehouden. Op deze manier wordt voorkomen dat bepaalde onderwerpen niet aan bod zijn gekomen, die wel helpend zijn voor dit onderzoek. Het is echter wel van belang om te weten wat relevante onderwerpen zijn. Op basis van de vraagstelling en de ervaringen van de medewerkers van HHP, zal een topiclijst opgesteld worden. In eerste instantie zal er sprake zijn van een voorlopige topiclijst, die wordt gecontroleerd aan de hand van twee proefinterviews (één met een medewerker van HHP en één met een jongere die verblijft bij HHP). Hierna wordt de definitieve topiclijst vastgesteld.

Voordat de interviews plaats zullen vinden, is het noodzakelijk om onszelf te introduceren. Daarbij zal gebruik worden gemaakt van een introductiebrief, waarin we uitleggen wie we zijn, wat we onderzoeken en waarom, wat er met de gegevens gebeurt en of ze anoniem worden verwerkt. Verder zal in de brief opgenomen worden hoe er contact wordt gezocht met de geïnterviewde(n) en dat ze vrij zijn in hun keuze om wel/niet mee te werken aan dit onderzoek (Baarda, Goede, & Teunissen, 2005, p. 248). Het doel is om hiermee vertrouwen te winnen van de geïnterviewde(n), omdat het gaat om persoonlijke ervaringen/belevingen. Aan het begin van een interview zal toestemming worden gevraagd om het interview op te nemen, aangegeven worden hoe lang het interview ongeveer duurt en dat de geïnterviewde gerust vragen mag stellen wanneer iets voor hem/haar niet duidelijk is. Elk interview wordt afgesloten door aan de geïnterviewde te vragen of hij/zij nog iets op te merken/vragen heeft. Verder zal aangegeven worden dat de geïnterviewde later nog contact op kan nemen, wanneer hij/zij zich later nog bedenkt. Tenslotte wordt verteld wat er met de gegevens gebeurt en wordt de geïnterviewde hartelijk bedankt.

BESTAANDE DATA

Dit onderzoek zal ook gebruik maken van bestaande data. Daarbij kan een onderscheid worden gemaakt tussen de persoonlijke en niet-persoonlijke documenten. (Baarda, Goede, & Teunissen, 2005) Kijkend naar de persoonlijke documenten zal dit onderzoek vooral gebruik maken van de intra-persoonlijke ‘groeidocumenten’ van de jongeren die bij HHP verblijven. Daarmee wordt bedoeld op de rapportages, intake- en evaluatiegesprekken van de jongeren, mits er toestemming wordt gegeven om deze documenten in te zien.

Verder zal er gebruik worden gemaakt van niet-persoonlijke documenten. Daarbij moet rekening gehouden worden dat deze documenten vaak geschreven zijn vanuit een specifieke kijk op de werkelijkheid, voor een specifieke doelgroep en met een specifiek doel (Baarda, Goede, &

Teunissen, 2005, p. 218). Kortom, deze niet-persoonlijke documenten zijn niet altijd objectief. Wanneer er gebruik wordt gemaakt van niet-persoonlijke documenten, zal onderzocht worden of de bron betrouwbaar is. Daarbij zal gekeken worden naar verschillende punten:

- Auteur: Achtergrond + benodigde kennis/ervaring over het onderwerp
- Context + motivatie: Onder welke omstandigheden is het materiaal tot stand gekomen en met welk achterliggend doel?
- Doelgroep: Voor wie is het geschreven?
- Triangulatie: Wordt het gegeven beeld bevestigd door andere bronnen, om de inhoud te bevestigen, nuanceren of ontkrachten.
- Compleet: Wanneer het gaat om uitgelokte materialen, kan het voorkomen dat het document niet compleet is, omdat er bijvoorbeeld een selectie is gemaakt (Baarda, Goede, & Teunissen, 2005, p. 221).

Kortom, door niet alleen te achterhalen wat de gedachten, ideeën en meningen zijn (die uit de interviews naar voren komen), maar ook te kijken naar beschikbare literatuur, ontstaat een zo compleet mogelijk beeld.

MATERIAAL VERZAMELEN

De interviews zijn afgenomen op een locatie wat voor de geïnterviewde het prettigste en gemakkelijkste was. Zo hebben de interviews van de jongeren en begeleiders plaats gevonden bij HHP. De jongeren zijn voornamelijk op hun eigen kamer geïnterviewd, de begeleiders in de woonkamer of het kantoor. Op deze manier kon iedereen eerlijk antwoord geven op de vragen, zonder beïnvloed te worden door de omgeving. De interviews met de andere gezinshuizen en de behandelcoördinatoren hebben plaats gevonden op de werklocatie van deze personen. Ouders zijn gedeeltelijk in hun eigen woning geïnterviewd, anderen gaven de voorkeur aan een telefonisch interview.

Naast de interviews is er ook bestaande data verzameld, zowel persoonlijke als niet-persoonlijke documenten. Voor de persoonlijke documenten hebben we de voortgangsrapportages van een deel van de jongeren geraadpleegd. Daarbij was het van groot belang de anonimiteit te waarborgen. Voor niet-persoonlijke documenten is gekozen om meerdere dagen naar de Koninklijke Bibliotheek in Den Haag te gaan. Verder zijn er bronnen van internet geraadpleegd en is gebruikt gemaakt van de informatie uit de eerder geschreven factsheets.

REGISTRATIE, VERWERKING EN PREPARATIE VAN DE GEGEVENS

Alle interviews zijn opgenomen met een voice-recorder en later geheel uitgeschreven. Vervolgens zijn de gedeeltes die niet bruikbaar waren voor dit onderzoek doorgestreept. De overige informatie is onderverdeeld in fragmenten, waarbij elk fragment een eigen nummer en label heeft gekregen. Dit alles is in verschillende tabellen neergezet, waarbij onderscheid wordt gemaakt tussen begeleiders, jongeren, ouders, behandelcoördinatoren en andere gezinshuizen. Het geheel is onderverdeeld onder zes kernlabels, die gedefinieerd zijn. De bestaande data is gedeeltelijk overgenomen in citaten en deels geanonimiseerd en in andere woorden beschreven.

BESCHRIJVING EN VERANTWOORDING VAN DE ANALYSEBESLISSINGEN

Tijdens dit onderzoek is gekozen voor de analyse-eenheid fragmenten. Tijdens dit onderzoek wordt er een gedetailleerd beeld neergezet van de verschillende aspecten van bepaalde onderwerpen, zoals de ontwikkeling van de jongeren en terugkerende processen. Verder is het belangrijk om verbanden te kunnen leggen tussen de verschillende aspecten. De analyse-eenheid

op woordniveau biedt niet voldoende ruimte om verbanden te kunnen leggen. Ook de analyse-eenheid op themaniveau volstaat niet, omdat dit te oppervlakkig blijft. Voor dit onderzoek is het juist van belang om te ontdekken wat de achterliggende redenen zijn van bijvoorbeeld het gedrag dat de jongeren laten zien. Op die manier kan inzicht verkregen worden in de ontwikkeling en terugkerende processen.

Voor het beantwoorden van deelvraag vier, was het niet gemakkelijk om informatie te verzamelen. Vooral de informatie uit de afgenomen interviews was van belang. Vanwege de kleine onderzoekspopulatie is er geen punt van verzadiging bereikt. Om die reden is ervoor gekozen om processen te benoemen die door twee of meer personen worden benoemd.

BETROUWBAARHEID EN GELDIGHEID

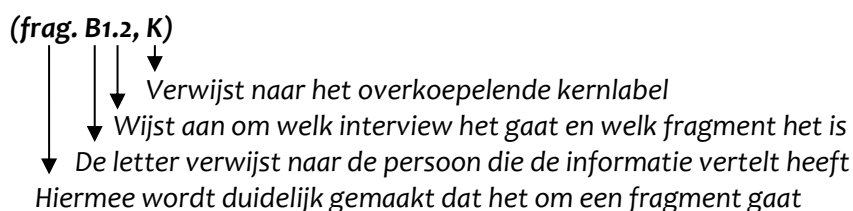
Om dit onderzoek zo betrouwbaar en geldig mogelijk te maken, is gekozen voor een triangulatie van verschillende onderzoeksmethoden. Er is gekozen om bestaande data met interviews te combineren. In eerste instantie is overwogen om een aantal observaties te houden, maar hier is vanaf gezien. Het bleek geen meerwaarde voor dit onderzoek te hebben om de geïnterviewde jongeren twee keer te observeren, aangezien daarmee hun ontwikkeling of terugkerende processen niet zichtbaar zouden worden. Tijdens de interviews hebben we specifiek naar bepaalde dingen gevraagd, bijvoorbeeld hoe het eerste jaar verloopt. In de bestaande data is gezocht naar soortgelijke informatie, die vervolgens met elkaar vergeleken kon worden. Op deze manier is geprobeerd om een mooie eenheid te vormen, die voornamelijk voor HHP helpend is.

UITLEG VERWIJZINGEN

In de resultaten wordt herhaaldelijk verwezen naar afgenomen interviews. Deze interviews zijn opgedeeld in fragmenten die elk een fragmentnummer, een label en tenslotte een overkoepelend kernlabel hebben. In de bijlagen zijn deze labels terug te vinden. Om duidelijk te maken dat er verwezen wordt naar een fragment is ervoor gekozen om '(frag.)' neer te zetten na een citaat of na een verwijzing naar een interview. Om het fragment ook daadwerkelijk terug te vinden in de bijlagen, wordt er achter '(frag.)' een letter en het fragmentnummer neergezet, bijvoorbeeld (frag. B1.2). De letter voorafgaand aan de cijfers, verwijst naar de persoon met wie het interview afgenomen is en dus deze informatie verteld heeft. Er zijn vijf letters: begeleider (B), behandelcoördinator (C), jongere die bij HHP verblijft (J), ouders van de jongere (O) en de andere gezinshuizen (G).

Het eerste cijfer wijst aan om welk interview het gaat. Het tweede cijfer vertelt om welk fragment het gaat. Tenslotte staat er na de cijfers nog een letter. Deze letter verwijst naar het overkoepelende kernlabel, wat het zoeken vergemakkelijkt. In totaal zijn er acht kernlabels gebruikt: methodiek (M), problematiek (P), ontwikkeling (O), normen & waarden (N), beeld van HHP (B), aanpak (A), verschillen & overeenkomsten (V) en contact netwerk (C).

Om dit te verduidelijken, volgt hieronder een voorbeeld:

6. RESULTATEN

INLEIDING

Voor dit onderzoek zijn vier deelvragen opgesteld. Om uiteindelijk de hoofdvraag te kunnen beantwoorden, is het noodzakelijk om eerst de deelvragen te beantwoorden. Dat zal in dit hoofdstuk gebeuren. Elke deelvraag komt aan bod. Daarbij ontstaat de vorm van een betoog, waarbij er begonnen wordt met een inleiding. Dat wordt gevolgd door de kern en het geheel afgesloten wordt met een conclusie. De conclusie geeft tevens antwoord op de deelvraag.

DEELVRAAG 1: HOE ZIET DE METHODIEK VAN HUMAN HORSE POWER ERUIT?

INLEIDING

Het zorgen voor en hebben van (huis)dieren heeft een heilzaam effect op het welzijn van mensen. Het vermindert stress en bevordert het algehele welbevinden van mensen. Dieren worden daarom steeds vaker voor zorgdoeleinden ingezet (Wageningen UR, 2014). Bij HHP zijn meerdere dieren aanwezig, waaronder honden, katten en paarden. De paarden worden op een therapeutische wijze ingezet.

In deze deelvraag zal gekeken worden naar de methodiek van HHP, oftewel het werken met de paarden. Er zal gekeken worden naar het natuurlijke gedrag van de paarden en wat de reden is dat HHP er voor heeft gekozen om paarden in te zetten. Verder zal er aandacht besteedt worden aan Parelli, omdat HHP met dit programma het paardenwerk vorm geeft. Tenslotte zal er ook aandacht worden besteedt aan het gezinshuis, waarbij onder andere gekeken wordt naar belangrijke normen en waarden van HHP. Het hoofdstuk wordt afgesloten met een conclusie, die tevens antwoord geeft op de deelvraag.

WERKEN MET PAARDEN

NATUURLIJK GEDRAG VAN PAARDEN

“In het wild kennen we twee typen kudde. Een typische kudde bestaat uit een leidende hengst met een harem van merries met hengst- en merrieveulens van verschillende leeftijden. Naast de dominante hengst is er vaak ook een leidende merrie. (...) Het andere type is een groep van volwassen en onvolwassen hengsten die nog geen merries hebben om hun eigen familiegroep mee te vormen (Bird, 2004, p. 14)”. Wanneer er gekeken wordt naar de kudde van HHP, dan lijkt die het meest op de typische kudde die bestaat uit een leidende hengst en een leidende merrie. Het verschil is alleen dat er nu geen sprake is van hengst- en merrieveulens, maar een kudde die samengesteld is. De paarden hebben dus niet dezelfde ouders, maar komen van verschillende plaatsen/landen. Zo kan het zijn dat een paard bijvoorbeeld zes jaar is, voordat het bij de kudde van HHP terecht komt.

HHP heeft een Paddock Paradise aangelegd op hun terrein. *“Het uitgangspunt van ieder Paddock Paradise ontwerp is het inrichten van enkelvoudige paden binnen een primair systeem van hoofdpaden. 'Wilde' paarden die zich voortbewegen over grotere afstanden doen dit voornamelijk in zogenaamde 'single-file' formatie. Ze lopen hierbij in hiërarchische volgorde achter elkaar aan en vormen op deze manier de enkelvoudige paden die wij ook wel kennen als 'wildsporen' in onze bossen en weilanden. Binnen het concept leiden de paden naar activiteit-cellen zoals bijvoorbeeld een waterpoel of een voederplaatsen (Jackson, 2015)”*. Het gevolg is dat paarden worden uitgedaagd om veel te bewegen en tegelijkertijd wordt er optimaal gebruik gemaakt van de

beschikbare ruimte. HHP heeft gekozen voor een Paddock Paradise, omdat ze op deze manier hopen dat het samenleven van mens, dier en fauna gewaarborgd wordt en blijft (Lammertsma & Kooyman, 2014).

Paarden zijn prooidieren. Wanneer er met een paard gewerkt wordt, is het belangrijk om te realiseren dat het paard drie instinctieve hoofdeigenschappen heeft, namelijk: 1) zeer alert op gevaar, 2) uit angst vluchten en 3) een kuddedier is (Parelli, 2004, p. 14). Dit leidt ertoe dat een paard voortdurend op zijn hoede is. Zodra het paard denkt in gevaar te zijn, vlucht hij. Daarbij let het paard niet alleen op de signalen die hijzelf oppikt, maar ook op de signalen die de kudde opvangt (Hermsen, 2008, p. 76). Het paard is hierdoor een 'expert' geworden in het lezen van lichaamstaal van anderen. Dat geeft één van de jongeren ook aan. Ze zegt dat haar paard haar heeft geleerd om op een goede manier te communiceren. In eerste instantie had ze moeite met het uiten en omgaan van haar emoties. Zo gebeurde het wel eens dat ze verdrietig was, maar dat ontkende. Wanneer ze dat bij haar paard deed, werd haar paard boos en begon te bijten. Daarmee kreeg de jongere de boodschap om eerst na te gaan wat er met haar aan de hand was, voordat ze met haar paard ging werken. Als ze dan vervolgens uitsprak dat ze verdrietig was en weer naar haar paard ging, was haar paard vrolijk (frag. J1.13, M). Met andere woorden, het paard merkt op dat de jongere niet congruent was in haar handelen, terwijl dat wel is wat een paard van de mens vraagt.

WAAROM PAARDEN?

De interesse voor de band tussen mens en dier is de laatste decennia toegenomen. Mensen zijn nieuwsgierig naar de unieke relatie met dieren (Fine, 2010, p. 4). Op dit moment worden vooral paarden en honden ingezet in de hulpverlening. Deze dieren zijn zeer interactief en voorspelbaar, maar ook goed te trainen (MacNamara & Kaufmann, 2010, p. 33). HHP heeft meerdere dieren, waarbij gedacht kan worden aan paarden, honden en katten. Ze zetten echter alleen de paarden in bij de begeleiding/ondersteuning van de jongeren. De reden hiervoor is dat een paard een prooidier is, terwijl een hond in essentie een roofdier is. Doordat een hond zeer gedomesticeerd is, zien we het gevaar (van het roofdierinstinct) niet meer. Zo gaf één van de begeleiders aan: *"Honden zijn zo lief, maar daarmee ook in essentie gevaarlijker dan paarden"* (frag. B2.14, M). Paarden zijn prooidieren die zichzelf beschermen en er in principe voor kiezen om weg te gaan; ze zullen niet snel aanvallen (frag. B2.15, M).

Naast het feit dat een paard een prooidier is en instinctief probeert te vluchten in plaats van aan te vallen, heeft een paard volgens HHP nog meer voordelen. *"Paarden zijn groot en krachtig. Ze spreken tot de verbeelding. De afmeting en de kracht van een paard zorgen er voor dat mensen van nature geïntimideerd zijn"*, schrijft HHP op hun website (Lammertsma & Kooyman, 2014). Doordat paarden zo groot en krachtig zijn, kan er met geweld weinig bereikt worden. Er zullen dus andere manieren moeten worden gezocht, om iets te bereiken (frag. B3.22, M). *"Het werken met paarden houdt in dat een zekere vorm van angst overwonnen dient te worden en zelfvertrouwen wordt gestimuleerd. Het uitvoeren van een taak met een paard, of het spelen ermee creëert zelfvertrouwen en geeft aanleiding tot een oneindig aantal mogelijke metaforen voor situaties die we in het dagelijkse leven tegenkomen"* (Lammertsma & Kooyman, 2014)". Een van de begeleiders geeft aan dat het gaat om een vorm van ervaringsgericht leren, oftewel leren door te doen (frag. B4.1, M). Hierbij krijgt de jongere nieuwe inzichten of wordt zich bewust van zijn eigen gedrag en het effect daarvan. Door middel van het werken met paarden kunnen de jongeren leren om problemen op te lossen, communicatieve vaardigheden te ontwikkelen, gezonde relaties op te bouwen en het van zelfvertrouwen te verbeteren (Carey, 2010, p. 79). Bij HHP worden de paarden ook ingezet om de jongeren dingen te leren, waaronder het aangaan van een relatie. Aangezien de jongeren die HHP opvangt een milde tot zware hechtingsstoornis hebben (Lammertsma & Kooyman, 2014), is dit voor hen niet gemakkelijk. Paarden kunnen de jongeren daarbij helpen. Dit komt mede

doordat paarden kuddedieren zijn, die de nabijheid opzoeken en gericht zijn op samenwerking (Nelstein, 2009, p. 31). Wat ook meespeelt, is dat de jongeren niet door dieren beschadigd zijn. Daardoor is het aangaan van een relatie met een dier vaak wel mogelijk, in tegenstelling tot een relatie aangaan met een mens, omdat het de kleinste stap die deze jongeren hoeven te nemen (frag. B3.8, M).

Eén van de begeleiders van HHP geeft aan dat een paard een bepaalde spiegelfunctie heeft. Het voordeel van een paard is dat het een stuk lading-lozer en helderder is, dan de meeste vriendjes/vriendinnetjes zijn (frag B4.6, M). *“Het paard dat spiegelt en ons confronteert, stimuleert, uitdaagt of zelfs dwingt om ons aan bepaalde ervaringen over te geven en op zoek te gaan naar onze innerlijke krachtbron, zodat wij in staat zijn bepaalde barrières of blokkades te overwinnen (Nelstein, 2009, p. 30)”*. Een andere begeleider gaf aan dat paarden met een persoon mee veranderen, zodra hij/zij zijn gedrag aanpast. Mensen zijn daar meestal niet toe in staat (frag. B2.4, M). Verder speelt mee dat paarden in het hier en nu leven. Bij hen gaat het er dus niet om wat er gister is gebeurd, elke dag krijgt de mens weer een nieuwe kans om het anders te doen (frag. B1.11, M).

HHP schrijft het volgende op hun website: *“De positieve werking van paarden op je eigen waarden en normen systeem, je verantwoordelijkheidsgevoel, je assertiviteit, je communicatie en het gezond houden van je relaties is inmiddels al lang erkend. Op natuurlijke wijze geven paarden je allerlei aanwijzingen en mogelijkheden om je op deze gebieden te ontwikkelen (Lammertsma & Kooyman, 2014)”*. Eén van de uitdagingen die een paard ‘geeft’, is dat een mens congruent moet zijn. Paarden zijn dieren die fysiek heel expressief zijn. Ze vertrouwen op hun lichaamstaal om hun voornemen, emotionele toestand en houding te uiten (Parelli & Parelli, 2013, p. 14). Als het iets ziet en voelt dat niet in overeenstemming is, dan is dat voor een paard onveilig. Een paard verwacht dat een mens congruent is, wat niet betekent dat het altijd positief is, maar wel dat hij/zij er eerlijk over is (frag. B4.24, M). Zodra alles klopt, de aandacht en de intentie, dan staat het paard open voor samenwerking (frag. B4.26, M).

Wanneer een paard ingezet wordt als therapiedier, is het belangrijk om met een aantal zaken rekening te houden. Allereerst is niet elk paard geschikt als therapiepaard. Net als mensen zijn ook paarden uniek, met elk hun eigen karakter (Fine, 2010, p. 261). Zo probeert HHP te kijken welk paard het beste bij een jongere past. Eén van de begeleiders zegt: *“Dan ga je gewoon proberen en kijken en dan merk je vanzelf of die klik er is. Dat is altijd lastig, dat geef ik jullie mee. Je moet ‘m alleen we kunnen herkennen hij is er of hij is er niet. En op het moment dat het er is, heb je dus een match en dan heb je dus een avontuur”* (frag. B2.43, M). De jongeren zelf herkennen vaak ook wel of er een klik is met een paard of niet. Zo gaf een jongere aan dat er geen paard bij HHP was, waar ze een klik mee had. Ze hebben toen via internet een paard gevonden (frag. J5.5, M). Toen gevraagd werd hoe ze wist dat het paard bij haar paste, zei ze dat ze goed met elkaar op konden schieten en best wel op elkaar leken. Zo zijn ze bijvoorbeeld allebei ondeugend (frag. J5.6, M).

PARELLI

“Bij Human Horse Power baseren wij onze aanpak vooral op de methodiek die ontwikkeld is door Parelli. Deze methode is erg praktisch en je leert de omgang met paarden vooral spelenderwijs (Lammertsma & Kooyman, 2014)”. De begeleiders van HHP geven aan dat ze Parelli zien als een ‘kapstok’ (frag. B3.18, M). Parelli vormt namelijk de basis, maar zorgt niet voor het stapje dieper. Het voordeel van Parelli is dat het heel basic begint, wat betekent dat iedereen het kan leren. Veel andere methodes van natural horsemanship gaan over gevoel en interpretatie (frag. B1.4, M). Het Parelli-programma heeft een rationele aanpak. Op het eerste gezicht zou men kunnen zeggen dat het dan niet gaat om therapie, maar hier zijn de begeleiders het niet mee eens. Zij geven aan dat de jongeren die bij hen verblijven ‘dicht’ zitten qua gevoelswereld. De enige manier om een

ingang te vinden, is via de rationele manier (frag. B3.24, M). Ze beginnen dus met praktische oefeningen en in de loop van het proces gaan er vanzelf lampjes ‘knippen’. Zodra dat gebeurt, komt de therapeutische kant naar voren en kan er gekeken worden of er een ingang naar een stukje ‘binnen’ gevonden kan worden. Op dat moment wordt er overgegaan op de zachtere approach (frag. B3.25, M). Eén van de jongeren geeft aan dat ze het werken met haar paard best leuk vindt. Ze leert er ook heel veel van, maar vindt het wel hard werken. Ze zegt: *“Met mijn paard echt een half uur in de bak heb staan oefenen, dan heb je daarna echt zoiets van ‘huh, ik heb zoveel geleerd, even allemaal bij laten komen’.”* (frag. J1.14, M).

De hoekstenen van het programma zijn ‘toewijding aan een nooit eindigende zelfverbetering en een bevestiging van die verbetering’. Door het programma worden mensen gestimuleerd om creatieve probleemoplossende vaardigheden te ontwikkelen, door te letten op de non-verbale feedback en expressie van het paard (Parelli & Parelli, 2013, p. 88). HHP schrijft het volgende op hun website: *“Wij maken dankbaar gebruik van de basisconcepten van Parelli:*

- *De seven games;*
- *Fasering in je interventies;*
- *Love, Language en Leadership;*
- *Soft focus;*
- *Grondwerk en rijden* (Lammertsma & Kooyman, 2014)”.

Om een beeld te kunnen vormen over Parelli en hoe HHP dat inzet, zal het een en ander uitgelegd worden. De bovenstaande basisconcepten worden als uitgangspunt gebruikt.

SEVEN GAMES

Om de positionering en communicatie gemakkelijker te leren, bakent het Parelli-programma het paardenlichaam af in ‘zones’ (Parelli & Parelli, 2013, p. 86). Parelli werkt met zeven games, die allemaal met één of meerdere zones van het paard werken. Paarden zijn natuurlijke volgers en zijn op zoek naar leiders, waarbij het de uitdaging is dat de mens de rol van leider op zich neemt. Wanneer er gewerkt wordt met de methodiek van Parelli, wordt er gewerkt aan wederzijds vertrouwen en leiderschap (Parelli & Parelli, 2013, pp. 76-77).

Wat zijn de games en hoe worden ze vorm gegeven?

1. The friendly game: Bij deze game gaat het om (zelf)vertrouwen, ontspanning en vriendschap. Hierbij is het belangrijk dat een paard weet dat hij veilig is (Parelli & Parelli, 2013, p. 78). Het gaat bij deze game vooral om leuke dingen te doen met je paard, zoals aaien en kriebelen in alle rust (Parelli, z.d.).
2. The porcupine game: Bij deze game gaat het erom dat het paard leert om bij druk in beweging te komen, zowel vooruit, achteruit en zijwaarts. Hierbij begint men met lichte druk (zoals een vlieg) en verhoogt men de druk, totdat het paard reageert (Parelli & Parelli, 2013, p. 79).
3. The driving game: Bij deze game gaat het erom dat het paard gaat bewegen, zonder dat er fysiek contact aan te pas komt. Hierbij worden subtiele signalen afgegeven door middel van het hoofd en lichaam van het paard (Parelli & Parelli, 2013, p. 80).
4. The yo-yo game: Bij deze game gaat het erom dat het paard leert om naar voren en achteren te gaan. Het is als het ware een combinatie van de porcupine en de driving game. Wanneer het paard voor- en achteruit gaat op het moment dat dit gevraagd wordt, laat het paard respect en vertrouwen zien (Parelli & Parelli, 2013, p. 81).
5. The circling game: Bij deze game gaat het erom dat het paard rond de mens loopt, terwijl de mens op zijn plek blijft staan. Het paard en de mens krijgen beide verantwoordelijkheid in de relatie, waardoor de leiderschap verbetert en het vertrouwen versterkt (Parelli & Parelli, 2013, p. 82).

6. The sideways game: Bij deze game gaat het erom dat een paard leert om zijwaarts te lopen. Deze oefening vraagt het paard na te denken in plaats van te reageren vanuit zijn instinct. Het paard zal vanuit zijn instinct bij druk voorwaarts gaan (Parelli & Parelli, 2013, p. 83).
7. The squeeze game: Paarden houden er niet om door nauwe ruimtes heen te gaan, ze voelen zich het veiligste op een open vlakte. Bij deze game draait het erom dat de mens het paard door een smalle ruimte leidt. Er is vertrouwen nodig, voordat het paard zich door een nauwe ruimte laat leiden. De mens moet zich verplaatsen in het paard en zijn natuurlijk gedrag, zodat het paard geholpen kan worden om zelfvertrouwen op te bouwen (Parelli & Parelli, 2013, p. 84).

De jongeren die bij HHP verblijven, vinden de spelletjes over het algemeen leuk. Zo geeft één van de jongeren aan dat hij de spelletjes in het begin wel raar vond, omdat hij die nog nooit gedaan had. Inmiddels vindt hij de spelletjes leuk en begrijpt hij hoe het werkt (frag. J2.11, M). Verder geven de jongeren aan dat ze goed begeleidt worden bij het werken met de paarden. Toen een jongere voor het eerst grondwerk ging doen, ging er een begeleider mee. Hij deed eerst alles voor en daarna mocht ze het zelf proberen (frag. J3.6, A). Een andere jongere geeft aan dat ze vaak geholpen wordt met de spelletjes. Als ze iets verkeerd doet, dan leggen de begeleiders uit wat ze anders/beter kan doen. Meestal laten ze dat eerst zien, waarna de jongere het zelf mag proberen (frag. J5.11, A).

FASERING IN JE INTERVENTIES

Wanneer paarden met elkaar communiceren, brengen zij een 'fasering' aan in het zenden van een boodschap. Wanneer zij bijvoorbeeld van plan zijn om een schop te geven dan 1) leggen ze hun oren in hun nek, 2) gooien ze hun hoofd omhoog, 3) tillen ze hun achterbeen op en 4) delen ze de schop uit. Het Parelli-programma gaat uit van datzelfde idee. In eerste instantie wordt begonnen met lichte signalen, die versterkt zullen worden naarmate een paard niet reageert.

- Fase 1 (suggest): Een blik, een intentie of een verandering in de energie. Hierbij kan bijvoorbeeld gedacht worden aan de vraag 'is het misschien handig om aan de kant te gaan?';
- Fase 2 (ask): Een zachte fysieke handeling. Denk hierbij aan de vraag 'wil je voor mij aan de kant gaan?';
- Fase 3 (tell): De handeling wordt intenser, meer zichtbaar en/of lichamelijk. Nu is het geen vraag meer, maar een opdracht: 'ga voor me aan de kant';
- Fase 4 (promise): 'Bijten' of 'schoppen'. Dit houdt in dat als het paard nu niet aan de kant gaat, er een serieuze consequentie aankomt.

Uiteraard is fase vier symbolisch bedoeld, om uit te drukken dat het gaat om een krachtige, intensieve handeling. Hierbij is het van groot belang dat er geen boosheid of agressie achter dit gedrag ligt; het draait om eerlijkheid en een duidelijke communicatie. Elke keer als het paard reageert of erover nadenkt, is het van belang om de druk weg te nemen, waarmee je het paard belooft. Daarbij begin je bij fase één en twee, met als doel het paard sensitief te maken en hem te leren om te reageren op lichte druk (Parelli & Parelli, 2013, pp. 42-43).

LOVE, LANGUAGE AND LEADERSHIP

"De Parelli methode gebruikt geen dwang, intimidatie, scherpe bidden of mechanische hulpmiddelen maar liefde, taal en leiderschap of anders gezegd relatie, communicatie en wederzijds vertrouwen (Parelli, z.d.)". Wat betekent dit voor het werk in de praktijk? Deze beginselen zorgen ervoor dat er een relatie wordt opgebouwd, zonder dat er sprake is van kracht, dominantie, angst, intimidatie of dwang. Het gaat om partnerschap, teamwork en harmonie. Daarbij is het opbouwen van een vertrouwensrelatie het belangrijkste 'doel' (Parelli, 2015). Pat Parelli zegt het volgende: *"People realize this is what they've been looking for in all their relationships. It's balanced*

with love, language and leadership in equal doses” (Parelli, 2015). Het Parelli-programma vormt een mooie oefening om deze beginselen toe te passen, waarbij er gekozen kan worden om het geleerde ook in andere situaties in te zetten. Zoals al eerder benoemt, houden paarden de jongeren als het ware een spiegel voor. Zo zegt een jongere over zijn paard: *“Hij is gewoon een soort spiegel voor mij. Dus hoe hij doet, zo ben ik ook”*. Hij is van mening dat de begeleiders van HHP daar wel naar hebben gekeken, omdat hij soms een jongere met zijn/haar paard ziet werken en ze dat dan op elkaar lijken (frag. J2.14, A). De jongeren geven ook aan dat het werken met hun paard helpend is. Zo geeft een jongere aan dat ze de dingen die ze van haar paard leert, ook toe kan passen in bijvoorbeeld de interactie met haar vrienden (frag J1.15, M).

GRONDWERK EN RIJDEN

Bij een savvy gaat het om weten hoe je dingen doet, vertrouwen en het vermogen om het uit te kunnen voeren. Pat Parelli heeft vier savvy's opgesteld, namelijk: 1) On Line, 2) FreeStyle, 3) Liberty en 4) Finesse. Pat Parelli zegt: *“Knowing where to be, when to be, why to be, what to do when you get there and when to stop doing what you're doing”* (Parelli & Parelli, 2013, p. 88). HHP maakt op dit moment gebruik van de savvy's On Line en Freestyle, level twee. Aangezien alleen deze informatie relevant is, zullen de andere savvy's niet beschreven worden.

- On line: Dit is een savvy waarbij het draait om grondwerk. Met behulp van een lijn/touw leidt je het paard, waarbij de lengte van het touw/de lijn verschillend is. Het gevolg is dat er een positieve relatie opgebouwd wordt tussen mens en paard. De 'seven games' zijn de basis, waardoor er respect, vertrouwen en begrip worden verdiend (Parelli & Parelli, 2013, p. 69). Voor HHP is het grondwerk een belangrijk onderdeel: *“Eén van de doelstellingen van het grondwerk is het ontwikkelen van een gemeenschappelijke taal zodat je elkaar begrijpt. Je wordt je langzamerhand bewust van de interactie tussen jou en je paard.”* (Lammertsma & Kooyman, 2014).
 1. Level 1 – Rapport: Hierbij gaat het om het bouwen van een taal met je paard, waarbij op de grond gewerkt wordt. Het gaat erom dat mens en paard elkaar aardig vinden, anders kan er geen fijne relatie ontstaan. Hulpmiddelen worden ingezet om veiligheid te garanderen, waardoor men plezier kan hebben met zijn paard en vol vertrouwen kunnen spelen (Parelli, 2013, p. 9).
 2. Level 2 – Respect: Wanneer de taal van het paard geleerd is, kunnen vaardigheden ontwikkeld worden. Bij dit level wordt er gekeken hoe men, op een creatieve manier, de zeven games en de fasen toe kan passen (Parelli, 2013, p. 15).
 3. Level 3 – Impulsion: Door de eerste twee levels, zal er een harmonie ontstaan tussen paard en ruiter. Dit level geeft sturing hoe de mens kan reageren met zijn/haar energie en intentie (Parelli, 2013, p. 21).
 4. Level 4 – Flexion: In dit level komt al het voorgaande samen. Mens en paard zijn zowel mentaal, fysiek en emotioneel met elkaar verbonden. Dit zorgt voor een goede relatie, waarbij er sprake is van samenwerking en vertrouwen (Parelli, 2013, p. 27).
- FreeStyle: Deze savvy staat in het teken van rijden. Het uiteindelijk resultaat zou kunnen zijn dat men leert om zonder hoofdstel te rijden. In ieder geval helpt het de ruiter om een onafhankelijke zit te ontwikkelen, waarbij er niet aan de teugels 'gehangen' wordt of met de benen wordt geklemd. De ruiter leert om in harmonie mee te bewegen met het paard (Parelli & Parelli, 2013, p. 71).
 2. Level 2 – Respect: Dit level vormt een introductie op de zeven games, maar nu vanuit het zadel. Wanneer er wordt begonnen met dit level, is er sprake van een comfortabele relatie tussen paard en ruiter, waarbij er wederzijds vertrouwen is. Daarbij is het belangrijk om het stap voor stap te doen (Parelli, 2013, p. 11).

ASPECTEN VAN HET GEZINSHUIS

GEZINSHUIS

HHP is aangesloten bij gezinshuis.com. Gezinshuis.com ontwikkelt duurzame gezinsvormen voor uithuisgeplaatste kinderen en jongeren, in samenwerking met jeugdzorgaanbieders en gemeentes. Daarbij kan gedacht worden aan gezinshuizen, gezinsgroepen, gezinskringen, jeugdzorgboerderijen en Remi-gezinshuizen (Besten, Gezinshuis.com, z.d.). De directeur van gezinshuis.com is jarenlang, samen met zijn vrouw, gezinsouder geweest. Hij schrijft het volgende op de website: *“We weten dus waar het om gaat; het meegaan met de jongere, het op reis gaan en ontdekken, het laten zien dat hij of zij ertoe doet, dáár ligt de kracht van opvoeden binnen een gezinshuis. Gezinshuis.com werkt daarom met 3 leefprincipes: inleven, meeleven en samenleven”* (Besten, z.d.). Dat is ook wat HHP doet. Tijdens een gesprek met één van de begeleiders van HHP werd er gezegd dat het belangrijk wordt gevonden dat elk kind dat bij hen verblijft het gevoel/idee heeft dat het ertoe doet en dat ook zo ervaart. Ze krijgen verantwoordelijkheid, bijvoorbeeld in het verzorgen van de paarden, waardoor ze het gevoel krijgen onmisbaar te zijn (frag. B1.37, N). Het gaat erom dat je jongere voelt dat hij/zij belangrijk is voor het geheel (frag. B3.35, A).

“Een belangrijk kenmerk van een gezinshuis is het bieden van een normaal gezinsleven aan het opgenomen kind. De continuïteit van het gezinsleven en de aandacht en steun van de gezinshuisouders geven de jeugdigen de ondersteuning die zij nodig hebben voor hun verdere ontwikkeling” (Lubbersen, 2015, p. 2). Ook bij HHP is er sprake van continuïteit, aangezien Paula en Eric, de gezinsouders, ongeveer altijd aanwezig zijn. Verder zijn er twee pedagogisch begeleiders, die op vaste dagen aanwezig zijn. Eén van de begeleiders bij HHP gaf aan dat ze proberen om de kracht van het gewone leven in te zetten. Dat betekent dat de jongeren niet overmatig in een zorgafhankelijke positie worden gemanoeuvreerd (frag. B2.34, V). Wanneer het nodig is, wordt er wel extra hulp/ondersteuning voor de jongeren geregeld. Zowel binnen het gezinshuis en door het werken met de paarden, als met extra therapie (frag. B3.30, A).

AANPAK

HHP heeft het volgende op de website vermeldt: *“Paarden hebben op het sociale vlak veel overeenkomsten met mensen. Elk paard heeft een eigen plek en rol in de kudde. Die wordt elke dag opnieuw bepaald. Ze hebben elk hun specifieke persoonlijkheid, houdingen en stemmingen. Een bepaalde benadering die goed werkt bij het ene paard hoeft niet per se te werken bij een ander paard. Soms lijken ze eigenwijs, en uitdagend. Ze zijn vaak speels”* (Lammertsma & Kooyman, 2014). De begeleiders van HHP proberen om die reden ook aan te sluiten bij wat de jongere nodig heeft. Er zijn vier begeleiders werkzaam bij HHP, die allemaal hun eigen aanpak hebben, hun eigen manier van begeleiden/hulpverlenen/coachen hebben. Ze kijken naar het proces van de jongere en bepalen daarna welke begeleider op dat moment het beste met die jongere kan werken (frag. B4.3, A).

Verder is het voor HHP belangrijk om te streven uit het loyaliteitsconflict te blijven. Dit doen zij door bijvoorbeeld aan het begin tegen een jongere te zeggen: *“Je komt hier wonen, ik ben Paula en hij is Eric en we zijn niet jouw nieuwe papa en mama, want die heb je. Maar we hebben wel een soort ouderrol, in de zin dat we jou helpen bij het opvoeden, we voeden je op en we helpen je ontwikkeling. Dat is onze rol. En voor zover dat kan doen we dat samen met papa en mama”* (frag. B3.6, A)⁸.

Eén van de begeleiders van HHP vergelijkt de werkwijze met een paardenkudde. Het gaat er dan om dat er niet één persoon is die alles dirigeert en van wie iedereen afhankelijk is, maar dat iedereen nodig is om het systeem draaiende te houden. Het gaat er niet om wie de beste is, maar

⁸ Hier wordt in deelvraag drie verder op ingegaan.

om samenwerken en er zijn voor elkaar. Iedereen draagt bij waar hij/zij goed in is, dat is ook het streven van HHP (frag. B3.34, A). *“Het opvoedingsklimaat kenmerkt zich door een duidelijke basisstructuur, acceptatie en een open karakter. Er zijn regels waar nodig, vrijheid waar het kan”* (Lammertsma & Kooyman, 2014). Er is veel ruimte voor de eigen mening van een jongere. Uiteindelijk nemen de gezinsouders het besluit, maar er wordt geluisterd naar de jongeren. Ook is men bereid uit te leggen waarom er voor iets gekozen is (frag. B1.36, N). Daar komt nog bij dat HHP langdurige opvang/zorg biedt aan de jongeren, wat betekent dat ze in principe bij HHP blijven tot ze zelfstandig kunnen wonen. Sommige jongeren ervaren, misschien wel voor het eerst, dat er een plek is waar ze voor lange termijn kunnen blijven. Dat biedt weer een gevoel van veiligheid, waardoor de jongeren weer kunnen proberen om een hechting aan te gaan, zowel met de mensen als met de plek (frag. B4.16, A).

NORMEN EN WAARDEN

“Het begeleiden van deze jongeren, binnen de context van een zo normaal mogelijke gezinssituatie, naar een goede plek in de samenleving staat centraal binnen de gehanteerde concepten. In ons gezinshuis gaat het om bouwen aan vertrouwen en opbouwen en onderhouden van relaties. Het werken aan de ontwikkeling op deze gebieden staat bij ons gezinshuis centraal. Vandaar dat we perspectief biedende plaatsen verzorgen” (Lammertsma & Kooyman, 2014). Inmiddels is het duidelijk dat de paarden daar een rol in spelen, maar het is uiteindelijk het complete plaatje wat voor het succes van HHP zorgt. Zo speelt het hebben van verantwoordelijkheid een grote rol bij de ontwikkeling van de jongeren; een plek waarbij ze zich onmisbaar voelen (frag. B1.37, N). Eerder is al benoemd dat gezamenlijkheid belangrijk is. Verder is respect voor mens, dier en natuur ook iets wat veel aandacht krijgt. Eén van de medewerkers gaf bijvoorbeeld aan dat er nooit een paard wordt geslagen, omdat men respect heeft voor het paard. Dit heeft ook invloed op de jongeren, omdat het een veiligheidsgevoel oplevert (frag. B3.31, N). Tenslotte worden jongeren gestimuleerd om oog te hebben voor de ander en welke invloed eigen gedrag heeft op de omgeving (frag. B4.17, N).

CONCLUSIE/ANTWOORD OP DE DEELVRAAG

HHP is een gezinshuis, waarbij de paarden een belangrijke rol spelen. Er is gekozen om te werken met paarden, omdat paarden van nature een relatie aan willen gaan. Daarbij speelt ook mee dat paarden groot en krachtig zijn, waardoor een mens met geweld niks zal bereiken. Verder helpt het paard om iemand bewust te worden van zijn/haar eigen gedrag en welke invloed dat op de omgeving heeft. Met andere woorden, het helpt een persoon om zich bewust te worden van zijn/haar eigen normen & waarden, verantwoordelijkheidsgevoel te ontwikkelen, assertief te zijn, te communiceren en een relatie op te bouwen. Daarbij gebruikt HHP het kader van Parelli, wat zij als kapstok zien. De jongeren die bij hen verblijven, zitten vaak emotioneel op slot, waardoor het moeilijk is om binnen te komen. Het Parelli-programma geeft rationele oefeningen. Tijdens die oefeningen zal een jongere tegen bepaalde dingen aanlopen, waardoor er een ‘opening naar binnen’ ontstaat. Dat is waar de medewerkers van HHP op inspelen, waarbij ze proberen aan te sluiten bij de jongere en zijn/haar behoeften. Parelli bestaat uit zeven ‘games’, die zowel toegepast kunnen worden bij grondwerk als bij rijden. Door een fasering aan te brengen in de interventies, ontstaat een eerlijke en duidelijke communicatie. Paard en mens gaan op die manier als partners met elkaar samenwerken. Dat heeft een voorbeeldfunctie voor elke andere relatie. Inmiddels is ook duidelijk geworden dat het paardenwerk niet de enige ‘factor’ is, die leidt tot het succes van HHP. Het is het complete plaatje. Hierbij is een gezinssituatie sowieso van belang, waarbij jongeren weten dat ze er langere tijd mogen zijn. Ze krijgen verantwoordelijkheid, wat zorgt voor een gevoel van ‘ertoe doen’/belangrijk zijn. Verder zijn eerlijkheid en respect belangrijke waarden voor HHP. Dit zorgt ook voor een stuk veiligheid van de jongeren. Verder

gaat het er niet om wie de beste is, iedereen is even belangrijk. Samenwerken en samen verantwoordelijk zijn voor bijvoorbeeld de zorg voor de paarden, speelt een belangrijke rol.

DEELVRAAG 2: HOE SLUIT DE METHODIEK VAN HUMAN HORSE POWER SPECIFIEK AAN OP DE HECHTINGSPROBLEMATIEK VAN DE JONGEREN DIE VERBLIJVEN BIJ HUMAN HORSE POWER?

INLEIDING

Alle jongeren die bij HHP verblijven hebben in meer of mindere mate te maken met hechtingsproblematiek. Dit uit zich in verschillende gedragingen. HHP werkt aan de hechtingsproblematiek door de jongeren onder andere “onder te dompelen in de kudde” (frag. B2.5, M). In deelvraag 1 is duidelijk geworden hoe de omgang met de paarden vorm krijgt. In deze deelvraag wordt allereerst een helder beeld geschetst van wat hechtingsproblematiek is. Daarna wordt zicht gegeven op de manier waarop de omgang met de paarden al dan niet aansluit bij de hechtingsproblematiek. Naast het werken met paarden wordt ook stilgestaan bij HHP als gezinshuis en de invloed die dit heeft op de hechtingsproblematiek. Bij de beantwoording van deze deelvraag wordt gebruik gemaakt van literatuur en interviews van zowel begeleiders van HHP, als behandelcoördinatoren. Tenslotte zal een conclusie het geheel samenvatten.

HECHTINGSPROBLEMATIEK

Ieder kind hecht zich, veilig of onveilig. Van nature ontstaat gehechtheid bij ieder kind. Het is de aangeboren neiging om steun te zoeken bij iemand die sterker is; een volwassene die het kind kan beschermen en helpen. Volgens Bowlby⁹ zorgt veilige gehechtheid voor een meer optimale sociaal-emotionele ontwikkeling van het kind op latere leeftijd (Juffer, 2010). In de ontwikkeling doet een kind veel ervaringen op, vooral in de relatie met zijn gehechtheidsfiguren. Deze gehechtheidsfiguren zullen, in de meeste gevallen, de ouders zijn. De ervaringen die kinderen opdoen met hechting, worden in de persoonlijkheid opgenomen. Op die manier ontstaat er een raamwerk waarna verdere ervaringen met betrekking tot relaties, vanuit dit raamwerk beoordeeld worden. Zo kleurt de opgedane ervaring het volgende contact. Dit wordt vanuit de literatuur een intern werkmodel genoemd. Het werkmodel wordt steeds weer aangepast op basis van nieuwe ervaringen en bevat de verwachtingen van het kind over het gedrag van de verzorgers (Zaa, Boerhave, & Koster, 2009). In een intern werkmodel slaan mensen de opgedane ervaringen met gehechtheid en relaties op. Bowlby noemt dit ‘mentale representaties’. (Onderwaater, 2008) Vanuit dit werkmodel reageert een kind (en ook volwassenen) op zowel anderen als op situaties, bijvoorbeeld vertrouwen versus wantrouwen. In sociale relaties worden de interacties gestuurd door het werkmodel. In het werkmodel zitten dus de verwachtingen over anderen en de verwachtingen van zichzelf. Wanneer een kind bijvoorbeeld niet ervaren heeft dat er adequaat gereageerd is op de eerder afgegeven behoeften, zegt het intern werkmodel dat volwassenen niet of onvoldoende betrouwbaar zijn. Angst om weer gekwetst te worden en onzekerheid komen hieruit voort (Zaa, Boerhave, & Koster, 2009, p. 14). Het werkmodel wordt gevormd door ervaringen vanaf de babytijd, maar is wel veranderbaar. Negatieve ervaringen kunnen zo nodig verwerkt worden en nieuwe positieve ervaringen kunnen verandering brengen (Thoomes-Vreugdenhil, 2012). Voor een gehechtheidsrelatie hoeft je geen bloedband met elkaar te delen. “Kinderen hechten zich aan degene die voor ze zorgt” (Blok, z.d.), dus ook aan gezinshuis/pleeg-/adoptieouders. Bij deze kinderen is een inhaalslag van de gehechtheid mogelijk en niet alleen voor de gehechtheid, maar ook op andere terreinen: lichamelijke groei, cognitie, schoolprestaties, gedragsproblemen en

⁹ John Bowlby (1907-1990) was een Britse psychiater en de grondlegger van de gehechtheidstheorie (Delfos, 2013).

zelfwaardering. Dit laat de mogelijkheden tot herstel van jonge kinderen zien die zij uit een verbetering van hun opvoedingsomgeving weten te halen.

Voor de gehechtheid van een kind maakt het erg veel uit wat het perspectief is van het kind in het pleeggezin/gezinshuis. Wanneer het een kortdurend perspectief is, lijkt meer op een overgangsfase naar een definitieve situatie. Er ontstaat een soort 'wachtkamer-situatie'. Voor het ontwikkelen van gehechtheid is dit geen vruchtbare bodem, maar wel een situatie om een diversiteit aan gehechtheidservaringen op te doen, die op den duur de gehechtheid ten goede kunnen komen. Wanneer het een langdurige plaatsing betreft, is belangrijk om aan de gehechtheid te werken. Als het kind jarenlang een problematische gehechtheidsrelatie heeft opgebouwd, dan heeft het verwachtingen naar anderen. Wanneer mensen niet passen binnen dit werkmodel, dan wordt het werkmodel niet aangepast, maar wordt dit de uitzondering op de regel. Het is belangrijk te weten wat een kind meegemaakt heeft voordat het in het 'nieuwe' gezin komt, omdat het een onderdeel van zijn of haar werkmodel van gehechtheid is. Hoe langer een verblijf duurt, hoe meer soortgelijke ervaringen het kind opdoet en als een algemene regel in zijn of haar werkmodel van de gehechtheid opslaat. Herhalingen zijn nodig om veiligheid te kunnen ervaren. Nieuwe ouderfiguren zullen daarom sensitief op de behoeften van het kind moeten reageren (Delfos, 2013). HHP biedt langdurige zorg voor de kinderen die zij opvangen. De kinderen mogen tot hun achttiende jaar bij HHP verblijven (frag. B2.6, N). Hierdoor krijgt het kind lang de mogelijkheid om positieve ervaringen op te doen en als algemene regels in het werkmodel op te slaan.

TYPEN HECHTINGSPROBLEMATIEK

Ainsworth¹⁰ e.a. onderscheiden drie typen gehechtheidsgedrag wanneer een kind in een vreemde omgeving komt en even door de moeder alleen gelaten wordt. De onderzoeker observeert de reacties van het kind in de paar minuten dat de moeder weg is en ook als ze weer terugkomt.

1. Veilig gehecht: Het kind vertoont minimaal onveilig gehechtheidsgedrag (vermijden/afweren) na een korte scheiding van de moeder.
2. Onveilig gehecht:
 - Vermijdend gehecht: Het kind vermijdt actief de opvoeder na een korte scheiding.
 - Afwerend of ambivalent gehecht: Het kind klampt zich vast aan de opvoeder maar is tegelijkertijd niet te troosten. Zowel vastklampen als troost weren, is mogelijk angst.
3. Gedesorganiseerde gehechtheid: Het kind vertoont tegenstrijdig gedrag. Het verstart en heeft angst voor de opvoeder. Het gedrag wijst op desorganisatie en desoriëntatie. De verzorger is zowel de bron van troost als angst (Thoomes-Vreugdenhil, 2012).

Gehechtheidsproblemen ontstaan door het ontbreken van veiligheid. Een situatie die zo onveilig is dat het kind geen kans krijgt om een veilige gehechtheidsrelatie in te delen in drie categorieën: Mishandeling (psychisch en fysiek), seksueel misbruik en verwaarlozing (Thoomes-Vreugdenhil, 2012).

GEVOLGEN VAN HECHTINGSPROBLEMATIEK

“Elke relatie die heeft iets onveiligs ergens. Altijd. En dat hoeft je een hechtingsgestoord kind niet uit te leggen. Per definitie vinden ze dat. Moet je hem daarom niet aangaan? Nee, want de beloning die je kunt krijgen is vele malen groter dan het gevaar”(frag. B2.18, P).

Dat het aangaan van een relatie voor een kind met een problematische gehechtheid niet zo makkelijk is, toont een meta-analyse van Fearon e.a. aan. Zij laten zien dat kinderen met een onveilige gehechtheid later meer externaliserende gedragsproblemen vertonen dan kinderen met een veilige gehechtheid. Kinderen met een gedesoriënteerde gehechtheid hebben het grootste

¹⁰ Ainsworth is een Amerikaans psychologe en heeft naar aanleiding van de theorie van Bowlby onderzoek gedaan naar typen gehechtheidsgedrag (Thoomes-Vreugdenhil, 2012).

risico op gedragsproblemen (NIP, z.d.). Kinderen met een problematische gehechtheidsrelatie maken doorgaans weinig oogcontact met hun ouder en er is minder spontaniteit en gezamenlijk plezier tijdens de interactie tussen ouder en kind. Deze kinderen hebben na een conflict(je) met de ouder meer moeite om de band weer te herstellen. Daarnaast hebben ze minder inzicht in hun eigen emoties en kost het hen meer moeite om hun emoties te reguleren. Inleven in anderen kunnen ze doorgaans ook minder goed en ze hebben vaak ook een laag gevoel van eigenwaarde. Vanuit deze onzekerheid hebben ze soms de neiging alles onder controle te willen houden. Dit kan 'bemoeizuchtig' over komen. Deze gedragingen worden ook herkend door HHP: *“Of je hebt kinderen die per definitie hun wil opleggen. Dat kan komen vanuit hun basisonveiligheid. Zolang je de boel maar controleert. Alle controlefreaks is per definitie een veiligheidsissue”* (frag. B2.11, P).

Er zijn kinderen met een problematische gehechtheidsrelatie die hun gebrek aan basisvertrouwen uiten in agressief, dominant gedrag. Zo manipuleert het kind, vraagt het veel (negatieve) aandacht, vertoont druk, overactief gedrag en heeft het geen inzicht in de gevolgen van zijn gedrag. Het kind reageert prikkelbaar, lijkt constant in verzet en dramt zijn zin door. Soms vernielt het kind spullen of doet het zichzelf of anderen (emotioneel) pijn. Beloning of straf werkt bij kinderen met een problematische gehechtheidsrelatie vaak niet (NIP, z.d.). Zoals in deelvraag 1 al naar voren is gekomen, maakt HHP gebruik van het Parelli-programma in de omgang met de paarden. Het Parelli-programma gaat er vanuit dat er een relatie wordt opgebouwd zonder dat er sprake is van kracht, dominantie, angst, intimidatie of dwang. Het gaat om partnerschap, teamwork en harmonie. Daarbij is het opbouwen van een vertrouwensrelatie het belangrijkste ‘doel’ (Parelli, 2015). In eerste instantie zal een kind, in contact met het paard, gedrag vertonen wat het altijd vertoont. Dit kan dus ook dominant, agressief gedrag zijn, wat in de omgang met paarden weinig positief effect zal hebben. Paarden zijn groot en ruim vijfhonderd kilo. Dat betekent dat je met geweld niet zo heel veel begint (frag. B3.22, M). Het kind zal daarom andere manieren moeten aanwenden om wat voor elkaar te krijgen.

Hiernaast zijn er ook kinderen met een problematische gehechtheidsrelatie die zich juist te veel aanpassen aan hun omgeving. Ze geven geen blijk van hun gevoelens in verschillende situaties en gedragen zich alsof ze tevreden zijn. Doordat dit voor de kinderen zo'n gewoonte kan worden, zijn ze zichzelf ook niet meer bewust van de gevoelens die ze ervaren. Voor de omgeving levert het vaak ook minder (openlijke) gedragsproblemen op, waardoor het gemakkelijke kinderen lijken. Er is daardoor vaak weinig zicht op wat er écht in hen omgaat. Via het Parelli-programma probeert HHP de kinderen bij hun gevoel te laten komen. De ‘games’ van Parelli lijken in eerste instantie op zichzelf staande spelletjes, maar via de handelingen en technieken ontstaat er een ingang om bij dat stukje gevoel te komen (frag. B1.6, M). Alles wat een kind doet met het paard gaat over de relatie: *“paardje cirkeltjes laten lopen, een achtje laten maken en dit allemaal doordrenkt van dit idee. Het gaat om de relatie”* (frag. B2.20, M).

Volgens een begeleider van HHP zijn paarden ontzettend eerlijk. *“Je kan wel doen alsof je niet bang bent, maar een paard heeft dat echt zo in de smiezen”* (frag. B1.15, M). HHP speelt in op de feedback die het paard in dit contact geeft. De kinderen worden aangesproken op hun gedrag door middel van de feedback die het paard geeft. Het is aan de begeleiders om de kinderen te helpen deze feedback te herkennen. Dus bijvoorbeeld: *“hé, wat doet je paard nu en hoe komt dat eigenlijk? Hoe komt het dat je paard zo druk is?”* (frag. B4.25, M). Vanuit de natuur van een paard is het onveilig als hij iets anders ziet dan dat hij voelt. Daar reageren paarden op. Daarom zijn paarden zo scherp in het lezen van gedrag en intentie en reageren ze hier heel scherp op. Op het moment dat alles klopt; dat ook de intentie klopt en de aandacht klopt, dan is een paard heel erg open voor samenwerking (frag. B4.26, M). Wanneer een kind het gedrag verandert, zijn paarden vergevingsgezind en krijg je iedere dag opnieuw de kans om een relatie aan te gaan (frag. B1.11, M). De feedback die gegeven wordt, wordt binnen de setting gehouden van wat er met het paard gebeurt. Het is aan de kinderen om het verder te verplaatsen naar: *“misschien doe ik dat bij mensen ook wel”* (frag. B1.18, M). Door de feedback binnen de setting te houden, leren de kinderen iets wat niet bedreigend is: *“want je bent je paard iets aan het leren, dus dat is gewoon les en als je dan toevallig iets over jezelf leert, ja dat is mooi meegenomen”* (frag. B1.22, M). In plaats

van de kinderen uit gaan leggen wat er gebeurt, laat HHP het de jongeren zelf ervaren in contact met de paarden.

OMGANG MET HECHTINGSPROBLEMATIEK

Er wordt in de praktijk soms vanuit gegaan dat het opbouwen van een veilige gehechtheid alleen mogelijk is in de eerste kinderjaren. Maar dit is een misvatting: *“Er is geen kritische periode voor het ontstaan van een veilige(r) gehechtheid, een kind/jongere/volwassene kan altijd alsnog correctieve gehechtheidservaringen opdoen”* (Juffer, 2010, p. 19). In de loop van de jaren kan het wel moeilijker gaan en kan het langer duren om alsnog een veilige gehechtheid bij kinderen te realiseren. Wanneer een kind weinig vertrouwen heeft opgebouwd in anderen, kan het lang duren om dit vertrouwen te herstellen. HHP is zich hiervan bewust en zet daarom paarden in. Kinderen met een problematische gehechtheid zijn beschadigd door mensen, vaak niet door dieren. Iets met een dier aangaan is daarom vaak een kleine stap die ze hoeven te nemen, wat volgens HHP vaak wel lukt (frag. B3.8, M).

Ieder kind hoort de kans te krijgen zich te herstellen in een veilige omgeving waarbij ook oudere kinderen alsnog goede gehechtheidservaringen op kunnen doen (Juffer, 2010). Internaten en instituten bieden minder gelegenheid voor het opbouwen van veilige gehechtheidsrelaties en dat is de reden dat kinderen en jongeren meer gebaat zijn bij gezinsopvoeding als het gaat om gehechtheid en het verbeteren hiervan (Juffer, 2010).

Is het wel goed als kinderen zich gaan hechten aan tijdelijke, vervangende ouderfiguren, maar na een tijdje misschien weer teruggaan naar hun eigen ouders? Moet de vervangende ouder het kind op afstand houden? Wetenschappers zijn van mening dat een kind niet anders kan dan zich hechten aan de persoon die hem op dat moment verzorgt en een kind kan dit alleen maar voluit doen. Een kind kan deze gehechtheid niet uitstellen met het oog op een eventuele latere band met een andere verzorger. Wanneer een kind te maken krijgt met een vervangend ouder, kan deze vervangende ouder het beste een totale inzet geven. Met andere woorden: *“zorgen voor het kind alsof het een eigen kind is”* (Juffer, 2010, p. 21). Wanneer de vervangende ouder zich minder in zou zetten om een te sterke band met het kind te voorkomen, zal het kind een tekort aan emotionele beschikbaarheid ervaren bij de vervangende ouder. Zoals we net lasen kan een kind niet anders dan zich voluit hechten, dus ook wanneer een vervangend ouder zich minder inzet, zal het kind zich er niet minder om binden. De gehechtheid ontstaat hoe dan ook, maar het kind zal minder goed op de ouderfiguur terug kunnen vallen en erop vertrouwen. Dit kan een risico betekenen op een onveilige gehechtheidsrelatie (Juffer, 2010). HHP probeert uit het loyaliteitsgebied te blijven door duidelijk te maken naar de kinderen dat zij niet hun ‘nieuwe’ papa en mama zijn omdat de kinderen al een papa en mama hebben. HHP probeert, waar dat kan, samen te werken met de ouders van de kinderen (frag. B3.6, A). Door op deze manier uit het loyaliteitsgebied te blijven, wil HHP een opening aan het kind geven om op den duur een hechting aan te gaan. Deze hechting komt vanzelf uit het kind en is er niet een die gevraagd wordt. HHP ervaart dat, als je dit wel van de kinderen zal vragen, ze weg zullen rennen (frag. B3.7, M).

Kinderen hebben het grootste belang bij stabiele gehechtheidsrelaties en continue gehechtheidsfiguren. Het is daarom belangrijk voor de gehechtheid van een kind om het zo min mogelijk scheidingen, diverse wisselingen van ouderfiguren, of overplaatsingen mee te laten maken (Juffer, 2010). Deze mening is ook HHP toegedaan. Zij vangen jongeren en proberen daarmee te voorkomen dat het veel wisselingen meemaakt. Zoals de gezinsouder zegt: *“Ja, dan blijft hij ook totdat hij 18 is, je gaat niet met die kinderen zeulen. Dat gebeurt gewoon niet”* (frag. B2.6, N). Bij een uithuisplaatsing is het daarom belangrijk om ‘zo vroeg mogelijk, zo stabiel mogelijk’ te plaatsen.

Bij uithuisplaatsingen, over- en terugplaatsingen moeten opgebouwde banden gerespecteerd en onderhouden worden, maar niet abrupt verbroken worden. Voor de stabiliteit van

gehechtheidsrelaties en een breder gehechtheidsnetwerk van het kind kunnen omgangsregelingen met personen die eerder voor het kind zorgden, een bijdrage leveren (Juffer, 2010). Voor een kind dat geplaatst is bij HHP zijn de ouders vaak de personen die eerder voor het kind zorgden. Het is daarom van belang om hiermee een omgangsregeling te hebben omdat zij een bijdrage kunnen leveren aan de gehechtheidsrelaties van het kind. De behandelcoördinator gaf aan dat de omgang met ouders een kracht is van HHP: *“Ouders zijn daar ook in die zin welkom, ze hebben wel duidelijk, je kan niet de hele week daar rondlopen en wel duidelijke momenten, maar ze weten wel: ouders horen erbij bij dit kind en hier bieden zij ook ruimte, mogelijkheden voor”* (frag. C2.13, C).

Een gezin gaat over samenleven en de onderlinge relaties zijn van groot belang. Een gezin, in welke vorm dan ook, biedt een veilige haven voor een kind van waaruit het de wereld kan ontdekken en zichzelf kan ontwikkelen tot een zelfstandig volwassene (Delfos, 2013). Het gezin is voor HHP een basis die altijd veilig moet blijven: *“Wonen hoort veilig te zijn. Altijd. Ook al heb je de beest uitgehangen buiten, dan nog moet je ergens een veilig nest kunnen hebben”* (frag. B2.45, N). In alle gezinsvormen, zo ook voor gezinshuizen, bieden de andere kinderen een bijdrage aan de ontwikkeling van gehechtheid. Veiligheid in gehechtheidsrelaties, ervaren commitment van hun ouders en stabiliteit van de gezinssituatie zijn bouwstenen voor basisveiligheid en basisvertrouwen volgens Oosterman, Schuengel en Dozier (Delfos, 2013). HHP ziet het belang van de andere kinderen in het gezinshuis ook in: *“Het feit dat jij ook mag rekenen op een ander als jij een keer je kopje vergeten bent weg te zetten, dat een ander dat dan wel doet, dat heeft te maken met normaal gezond gemeenschapsleven”* (frag. B2.46, N) en *“Het is veel gezonder als je binnenkomt en meteen voelt dat het feit dat jij er bent belangrijk is voor de rest ook. En dat je er toe doet”* (frag. B2.35, N).

CONCLUSIE/ANTWOORD OP DE DEELVRAAG

Het is duidelijk geworden dat ieder kind zich hecht, hoe de omstandigheden ook zijn. De jongeren die bij HHP verblijven hebben veelal te maken met een problematische hechting. Deze problematische hechting kan helen bij positieve ‘nieuwe’ ervaringen. Hier speelt HHP op verschillende manier op in.

1. Vanuit het gezinshuis: HHP biedt langdurige zorg voor de jongeren, waardoor de jongeren meer soortgelijke ervaringen opdoen, welke ze nodig hebben om veiligheid te kunnen ervaren. De jongeren die bij HHP verblijven, krijgen geen ‘nieuwe’ ouders, waardoor de kans dat ze in een loyaliteitsconflict terechtkomen klein is. HHP onderhoudt de contacten met ouders/omgeving van het kind waardoor deze een bijdrage kunnen leveren aan de gehechtheidsrelaties van het kind. Het gezin speelt een grote rol bij HHP in de samenwerking met elkaar en het waarderen van elkaar.
2. Vanuit de paarden: Door de grootte van de paarden en hun gewicht, kan een kind met geweld niets beginnen, waardoor het andere manieren moet aanwenden. Voor kinderen die veel dominant, agressief gedrag vertonen betekent dit een andere manier van handelen. Voor kinderen die ‘gemakkelijk’ lijken en zich niet meer bewust zijn van hun gevoelens, bieden de paarden een ingang tot het gevoel. Dit komt omdat de paarden scherp letten en reageren op het gedrag en intentie van het kind en dit ook teruggeven. Omdat kinderen met een problematische gehechtheid vaak beschadigd zijn door mensen en niet door dieren, is de stap om met paarden een relatie aan te gaan kleiner. De begeleiding speelt in op de feedback die de paarden geven door de jongeren een spiegel voor te houden en hen te helpen reflecteren.

DEELVRAAG 3: ZIJN ER VERSCHILLEN EN OVEREENKOMSTEN IN DE ONTWIKKELING VAN JONGEREN MET EEN HECHTINGSPROBLEMATIEK IN HET EERSTE JAAR VAN HUN VERBLIJF BIJ HUMAN HORSE POWER VERSUS DE ONTWIKKELING VAN JONGEREN MET DEZELFDE PROBLEMATIEK IN ANDERE GEZINSHUIZEN?

INLEIDING

In deze deelvraag zou in eerste instantie alleen gekeken worden naar de verschillen tussen HHP en andere gezinshuizen, waarbij vooral aandacht zou worden besteedt aan de methodiek die de gezinshuizen gebruiken. Tijdens het afnemen van de interviews met andere gezinshuizen, bleek dat deze geen specifieke methodiek konden benoemen, waardoor de vraag niet beantwoordt werd. Om die reden is ervoor gekozen om niet alleen te kijken naar de verschillen, maar ook naar de overeenkomsten, omdat deze wel duidelijk naar voren kwamen. De gezinshuizen Weesthuis en jeugdzorgboerderij Herfte zullen aan bod komen. Er zal niet alleen gekeken worden naar de methodiek, maar ook naar belangrijke normen en waarden van de gezinshuizen en de groepsvorming. Verder zal er aandacht worden besteedt hoe gezinshuisouders/begeleiders omgaan met de hechtingsproblematiek van de jongeren en hoe het contact met de ouders/het netwerk van de jongeren wordt onderhouden. Aangezien er uit meerdere interviews naar voren kwam dat een gezinshuis anders is dan een pleeggezin en dit grote invloed lijkt te hebben, wordt daar ook kort aandacht aan besteedt. Het geheel wordt afgesloten met een conclusie, die tegelijkertijd het antwoord op de deelvraag geeft.

PROBLEMATIEK IN GEZINSHUIZEN

Het komt regelmatig voor dat de kinderen/jongeren die in een gezinshuis verblijven een hechtingsstoornis hebben, meestal in combinatie met andere diagnoses. Hierbij kan onder andere gedacht worden aan ASS en ADHD. Zo gaf een begeleider van HHP aan: *“Negentig procent van alle jeugdzorgkinderen heeft een hechtingsstoornis. Je hebt per definitie te maken met een uithuisplaatsing, dus dat bewerkt al heel vaak een hechtingsstoornis. Daarnaast ADHD, lichte vormen van autisme, maar dat je je afvraagt: is dat nu aangeboren of is dat nou ook weer ontstaan door alle trauma’s”* (frag. B3.4, P). Dit geldt niet alleen voor HHP, maar komt ook naar voren uit de interviews met andere gezinshuizen. Weesthuis gaf bijvoorbeeld aan dat onveilig gehechte kinderen autistisch gedrag kunnen gaan vertonen, om op die manier maar een soort veiligheid voor zichzelf te creëren (frag. G1.33, P).

In deelvraag twee is al naar voren gekomen dat er verschillende typen gehechtheidsgedrag onderscheiden kunnen worden. Jongeren kunnen veilig gehecht zijn, maar ook onveilig gehecht. Binnen de typen gehechtheidsgedrag zijn er verschillende hechtingsstijlen te ontdekken, namelijk deactiverend, hyperactief en autonoom gehecht.

- Deactiverend gehecht: *“Deze jongeren vrezen bij voorbaat afwijzing en teleurstelling. Enerzijds kan dat zich uiten in het vermijden van contact, anderzijds kan dat zich uiten in het aandacht afleiden van het gebrek aan toegang tot gehechtheidsfiguren. De jongere stelt zich op als onafhankelijk, onaantastbaar en zelfstandig”* (Schuengel, Venmans, IJzendoorn, & Zegers, 2006, p. 38). Zo gaven de gezinshuisouders van Weesthuis aan dat jongeren zich heel grenzeloos opstellen naar begeleiders of anderen die autoriteit hebben. Zodra ze de grenzen kunnen verleggen, zullen ze dat ook doen (frag. G1.4, P). Jeugdzorgboerderij Herfte gaf aan dat deze jongeren geen vertrouwen in volwassenen hebben (frag. G2.9, P). *“De jongeren zullen zich voornamelijk ‘ongrijpbaar’ optellen. Ze hebben volwassenen niet*

nodig en vermijden gesprekken van persoonlijke aard” (Schuengel, Venmans, IJzendoorn, & Zegers, 2006, p. 39).

- Hyperactief gehecht: Deze jongeren hopen op aandacht, nabijheid en troost. “Zolang er geen bevredigende respons komt van gehechtheidsfiguren uit deze strategie zich in toenemend aandringen op relationele aanspraken, toegenomen waakzaamheid ten aanzien van de aandacht van gehechtheidsfiguren en emotionele labiliteit, verwarring, boosheid en preoccupatie met zichzelf. De jongere is geneigd zich te presenteren als afhankelijk, zielig en hulpeloos” (Schuengel, Venmans, IJzendoorn, & Zegers, 2006, p. 38). Weesthuis gaf een voorbeeld van een jongere die met iedereen vrienden wilde zijn, iedereen aansprak en met iedereen contact zocht. Hij voelt niet aan waar de grens is van afstand en nabijheid (frag. G1.5, P).
- Autonoom gehecht: Tenslotte is er nog autonoom gehecht. In deze stijl worden flexibele strategieën gehanteerd: “De ene keer actief contact zoekend omdat dat nodig is en er een gehechtheidfiguur aanwezig is, en de andere keer afleidend omdat deze niet beschikbaar is. Om deze autonome stijl te kunnen hanteren is men in staat om te kunnen reflecteren op zichzelf en de ander in de actuele situatie” (Berg, Oei, & V. Verbiest, 2007).

Een begeleider van HHP geeft aan dat er zowel jongeren zijn die veel aandacht vragen, maar ook jongeren die juist heel erg de boot afhouden. Daar tussenin zitten de jongeren die heel oppervlakkig contact maken (frag. B1.26, P). Bij HHP herkennen ze dus de hechtingsstijlen zoals hiervoor beschreven zijn.

Hoe de hechtingsproblematiek tot uiting komt, is niet alleen afhankelijk van het type gehechtheidsgedrag, maar ook van het karakter van een jongere. Zo werd er tijdens een interview het volgende gezegd: “Bij de een spitst het zich toe in dingen wegnemen, omdat hij dat graag wil hebben. De ander in het liegen en de ander in het claimen” (frag. G2.10, P). Wel geeft één van de begeleiders van HHP aan dat jongeren met hechtingsproblematiek allemaal tegen grenzen aanlopen. Zowel in het grenzen aangeven als het grenzen accepteren (frag. B2.51, O). Het omgaan met gezag is daardoor ook niet gemakkelijk. Weesthuis ziet dat ook gebeuren, doordat een jongere er bijvoorbeeld dwars tegenin gaat of reageert met een grote mond (frag. G1.6, P). Verder speelt mee dat jongeren met hechtingsproblematiek vaak weinig gevoel voor identiteit/ik-beleving hebben, zo geeft een begeleider van HHP aan. Ze laten veel kopieergedrag zien (frag. B4.19, P). Volgens Gerard Besten moeten gezinshuizen bewust werken aan de collectieve en individuele identiteit van de kinderen/jongeren die er verblijven. Door te werken aan persoonlijke doelstelling en zelfstandigheid, wordt de eigenwaarde van de kinderen/jongeren versterkt (Besten, 2007, p. 114).

AANPAK GEZINSHUIZEN

NORMEN EN WAARDEN

“Een gezinshuis biedt goede mogelijkheden voor individuele ontplooiing door z’n duurzame inrichting. Nagestreefd en voorgeleefd wordt het wederzijds in acht nemen van elkaars belangen, samenwerken in het dagelijkse leven en het scheppen van betrouwbare relaties. Het concept is duurzaam, want het richt zich op echte betrokkenheid, professionaliteit, wederkerigheid, is waar nodig zelfvoorzienend en gebaseerd op ondernemerschap. Binnen een gezinshuis sluiten we vooral aan bij de mogelijkheden en talenten van de jongeren” (Besten, 2007, p. 25). Kijkend naar de gezinshuizen die in dit onderzoek aan bod komen, is er bij allemaal sprake van echte betrokkenheid, professionaliteit en wederkerigheid. Er is aandacht voor de jongeren. Wanneer het nodig is, wordt er een luisterend oor geboden en worden de jongeren ondersteund (voor zover dat in de macht van de gezinshuisouders ligt). Mochten ze het alleen niet redden, dan wordt er professionele hulp gezocht (frag. B3.30, A). Wel is het zo dat elk gezinshuis een eigen

‘identiteit’ heeft. Dat houdt in dat de normen en waarden die van belang zijn, in de basis aardig overeenkomen, maar ook verschillen vertonen.

HHP is heel duidelijk in wat zij belangrijk vinden: *“In ons gezinshuis gaat het om bouwen aan vertrouwen en opbouwen en onderhouden van relaties. Het werken aan de ontwikkeling op deze gebieden staat bij ons gezinshuis centraal”* (Lammertsma & Kooyman, 2014). Belangrijke normen en waarden voor hen zijn het nemen van verantwoordelijkheid (frag. B1.35, N), gezamenlijkheid en respect voor mens, dier en natuur. Verder worden de jongeren gestimuleerd om oog te hebben voor de ander en welke invloed hun eigen gedrag heeft op hun omgeving (frag. B4.17, N).

De visie van Weesthuis luidt als volgt: *“Onze visie is dat elk kind zich geliefd en gesteund voelt in zijn of haar proces naar volwassenheid. Het einddoel is dat elk kind zich ontwikkelt tot een zelfstandige, zelfverzekerde en zelfredzame persoonlijkheid. We willen onze doelen bereiken door o.a. veel persoonlijke aandacht, duidelijke grenzen, openheid, eerlijkheid, waardering en aanmoediging”* (Keurentjes, 2015). Daarbij geven ze aan het belangrijk te vinden om een kader te hebben, die ze in acht nemen. Dit is stabiel en rustiger voor de kinderen, wat ze schijnbaar nodig hebben (frag. G1.31, V). Die structuur komt ook terug bij HHP, maar daarbij vormen het werken met de paarden en de bijbehorende werkzaamheden meer het kader. Zo krijgen de jongeren elke week een keer privéles en moeten ze elk weekend deelnemen aan een gezamenlijke activiteit (frag. B3.19, M).

Bij jeugdzorgboerderij Herfte vinden ze het belangrijk dat de jongeren zich aan de gemaakte afspraken houden en respect voor elkaar hebben/tonen (frag. G2.13, N). Ze zien het contact tussen de jongeren onderling als een goede manier om te oefenen, bijvoorbeeld wanneer er ruzie ontstaat: *“hoe doe jij het en is het ook goed als een ander het anders doet?”* (frag. G2.14, C). Verder richten zij zich sterk op het contact met het netwerk. Op hun website schrijven ze het volgende over hun missie: *“Het kind een veilige plek bieden, waar het mag zijn, om zich van daar uit zo optimaal mogelijk te ontwikkelen. Alle kinderen hebben een eigen persoonlijkheid. Wij kijken naar ieders kwaliteiten en behoeften. (...) Bij ieder kind wordt gekeken wat de mogelijkheden zijn in het eigen netwerk. Wij stimuleren het contact met ouders, familie en andere belangrijke personen voor het kind”* (Beljon, 2015). Als het mogelijk is dat een jongere weer terug kan naar zijn/haar eigen netwerk, op het moment dat de thuissituatie daarop toegerust is, dan wordt daar naartoe gewerkt (frag. G2.2, C). Dit lijkt vanzelfsprekender te zijn dan bij HHP, aangezien zij aangeven dat de jongeren op long stay bij hen verblijven. Dit betekent dat het de bedoeling is dat ze blijven, totdat ze achttien zijn. Dit verschil lijkt te maken te hebben met de visie van de instelling. Jeugdzorgboerderij Herfte is aangesloten bij Trias, die in principe behandelplekken aanbiedt. Hierbij is het streven om terug te gaan naar huis of door te stromen naar een pleeggezin (frag. G2.3, V). HHP: *“We willen ook niet naar dat stukje van snel een probleem oplossen en weer verder, want dan heeft het aangaan van een relatie geen zin en maak je het alleen maar verder stuk”* (frag. B1.33, N).

Wel opvallend is dat alle gezinshuizen aangeven dat veiligheid belangrijk is. Dat wordt veelal gedaan in de vorm van het bieden van structuur en het neerzetten van duidelijke kaders. Ook jeugdzorgboerderij Herfte doet dat en zij geven aan: *“Je moet hun duidelijkheid geven van hoe je het hebben wil en ik merk gewoon dat ze dat veiligheid geeft”* (frag. G2.12, A). Volgens N.P. Rygaard is een stabiele, kalme, alledaagse en lange termijn-omgeving belangrijk voor jongeren met een hechtingsstoornis (Rygaard, 2005, p. 21). Hier is minder sprake van op een (leef)groep, aangezien daar meer afwisselende leiding is. Zo gaf een jongere, die bij HHP verblijft, het volgende aan: *“In een groep heb je wisselende begeleiding, elke dag weer anderen en dan slaapdiensten. Er verandert ook heel veel in die groep, heel vaak gaan er mensen weg en komen er weer nieuwe”* (frag. J1.11, V). Doordat de gezinshuisouders altijd aanwezig zijn, wordt er een stabielere en kalmere situatie gecreëerd, dan op een (leef)groep.

“Aangezien het ene gezinshuis het andere niet is (doelgroep, intensiviteit en omvang), moet er geen generiek beroepsprofiel nagestreefd worden” (Besten, 2007, p. 99). De gezinshuizen die tijdens dit onderzoek aan bod komen, zijn inderdaad verschillend. De doelgroep van deze gezinshuizen komt grotendeels overeen, maar de intensiviteit en omvang is verschillend. Waar bij HHP de nadruk meer ligt om het gezamenlijke en het dragen van verantwoordelijkheid, richt Jeugdzorgboerderij Herfte zich meer op het contact met het netwerk en Weesthuis meer op duidelijke grenzen en eerlijkheid. Ondanks de verschillen, beschrijft Jeannette de Waal een basishouding van de therapeut/begeleider, als het gaat om het omgaan met kinderen/jongeren met een hechtingsstoornis. Deze houding omvat kenmerken van de cliëntgerichte basishouding: *“empathie, respect, onvoorwaardelijke acceptatie (waarmee bedoeld wordt dat de persoon zelf niet afgewezen wordt, dat zijn gedrag, hoezeer dat ook zou moeten veranderen, zonder veroordeling rustig bespreekbaar is) en congruentie (echtheid)”* (Thoomes-Vreugdenhil, Giltaij, Hulzen, Leeuwen, & Waal, 2006, p. 106). Die basishouding komt bij HHP, maar ook bij de andere gezinshuizen, naar voren.

“Vertrouwen en wantrouwen zijn kernthema’s bij kinderen met gehechtheidsproblematiek. Velen hebben moeite om zich op hun gemak, veilig en begrepen te voelen” (Sande & Janssen, 2010, p. 16). Jeugdzorgboerderij Herfte geeft aan dat kinderen meestal al meerdere plaatsingen hebben gehad, voordat ze bij hen terecht komen (frag. G2.3, V). Ook bij HHP zijn jongeren veelal in pleeggezinnen of (leef)groepen geplaatst, voordat ze bij HHP terecht kwamen. Dit blijkt regelmatig voor te komen: *“Op dit moment kenmerkt de levensloop van veel uithuisgeplaatste kinderen zich door meerdere over-, ver- en doorplaatsingen”* (Bartelink & Steege, 2012). Dit terwijl stabiliteit juist belangrijk is voor deze doelgroep. Een jongere gaf het volgende aan: *“Paula en Eric¹¹ zijn hier altijd gewoon. Op mijn vorige groep waren er steeds afwisselend, dus dat was heel stom”* (frag. J3.14, A). Tegelijkertijd brengt het overplaatsen met zich mee dat kinderen/jongeren zich steeds opnieuw aan moeten passen. Een jongere zei het volgende: *“Ik moet heel erg bijpassen. Op mijn vorige groep, als je stoer deed, dan vonden ze dat heel leuk. Maar als ik dat deed dan hier, dat vonden ze, dat vinden ze heel raar”* (frag. J3.13, V).¹² Het Nederlands Jeugdinstituut organiseerde een discussiebijeenkomst over hechting en langdurige uithuisplaatsing, waarbij werd aangegeven dat het nodig is om kinderen voor te bereiden op een plaatsing in een gezinsvorm. Deze kinderen hebben vaak geen idee hoe een normaal gezinsleven eruit ziet. Dit kan komen doordat ze het niet kennen vanuit hun gezin van herkomst, maar ook doordat ze langdurig in instellingen hebben gewoond (Bartelink & Steege, 2012, p. 3).

“Een goede gehechtheidsrelatie is een voorwaarde voor een gezonde ontwikkeling tot volwassene. Dat betekent onder andere dat het accent bij langdurige uithuisplaatsing meer moet komen te liggen bij opgroeien (en voorwaarden daarvoor) en minder op behandelen. Dat betekent ook dat er meer oog moet komen voor wat op lange termijn nodig is voor een kind en wie bijvoorbeeld de (nieuwe) hechtingsfiguur gaat worden” (Bartelink & Steege, 2012, pp. 2-3). Dit is ook waar HHP achter staat; een langdurige plaatsing. In principe zijn de jongeren welkom tot ze zelfstandig kunnen wonen (rond achttien jaar). Jeugdzorgboerderij Herfte maakt hier een andere keus in, door ervoor de zorgen dat jongeren op hun plek zitten, voordat ze achttien jaar worden. Hier kiezen ze voor, omdat de jeugdzorg anders wegvalt, terwijl een jongere dan nog wel hulp nodig kan hebben (frag. G2.19, A).

Met andere woorden, jongeren die in een gezinshuis verblijven hebben vaak meerdere plaatsingen achter de rug. Ze hebben het meeste baat bij een stabiele, betrouwbare plek. Om die reden is het verstandig om te kiezen voor langdurige opvang. Er kan gestreefd worden naar een

¹¹ De gezinshuisouders van HHP.

¹² Deelvraag 4 zal verder ingaan op het aanpassen van kinderen in een nieuwe omgeving.

terugplaatsing naar het gezin van herkomst, als dit in het belang van een jongere is en de omstandigheden daar geschikt voor zijn.

GROEPSVORMING

Alle leden van een gezinshuis vormen samen een groep. Zo'n groep ontstaat niet vanzelfsprekend, er is sprake van een bepaalde rol- en taakverdeling. Schutz maakt onderscheidt tussen drie basisdimensies in fundamentele interpersoonlijke relaties, namelijk inclusie, beheersing en openheid/affectie (Rygaard, 2005, p. 200).

- Inclusie: Wanneer er gesproken wordt over inclusie bij een groep, dan gaat het over het proces waardoor iemand opgenomen wordt in de groep (Rygaard, 2005, p. 200). *“Als een groep erin slaagt om een toegewijde inzet te ontwikkelen, ontstaat er onderling vertrouwen en er zal een tijdlang het gevoel bestaan dat de groep zich goed kan meten met andere soortgelijke groepen. Iedereen in de groep voelt zich gelijkwaardig en verantwoordelijk en er is weinig behoefte aan leiderschap”* (Rygaard, 2005, p. 201). Van inclusie zal vooral sprake zijn bij het ontstaan van een nieuwe groep, maar elke keer zal de groep veranderen wanneer er iemand weg gaat of bijkomt. Zo gaf een jongere laatst aan dat de groep van HHP lijkt op een cirkel, waar iedereen in staat. Op het moment dat er een nieuwe jongere komt, rent iedereen uit die cirkel om bij de nieuwe jongere te zijn. Het zou prettiger zijn als de jongere in de cirkel wordt gevraagd, zonder dat het ten koste gaat van de band die ondertussen opgebouwd was (frag. B1.42, O). Ondanks dat, ervaren de jongeren van HHP het als een goede groep, die als een familie wordt ervaren (frag. J1.25, B). Zo geeft een jongere aan dat hij liever eerder bij HHP terecht was gekomen. Hij geeft aan dat het beter is om op één plek te wonen en hij zou ook niet weg willen gaan bij HHP (frag. J2.15, V).
- Beheersing: Wanneer de fundamentele zijn gelegd, kan men aan de slag gaan met beheersing, invloed, macht, besluitvorming, autoriteit, competenties en werkverdeling. *“De groep houdt zich bezig met het scheppen van een verticale structuur, sommige groepsleden krijgen meer invloed dan andere, sommige zijn passief en andere actief, sommige praten en andere communiceren zwijgend”* (Rygaard, 2005, p. 202). Met andere woorden, er ontstaat een bepaalde hiërarchie in een groep. Dit is terug te zien bij alle gezinshuizen die geïnterviewd zijn. Bij HHP is het bepalend hoe lang je al in de groep bent, dit bepaalt je ‘rang’. Degene die er het langste is, staat bovenaan (frag. J1.8, O). Een jongere ziet de groep als een soort paardenkudde (frag. J1.9, M). Ook in de paardenkudde is er namelijk sprake van een bepaalde rangorde/hiërarchie. Bij gezinshuis Weesthuis draait het meer om de leeftijd. De jongste staat onderaan de hiërarchie, maar die heeft er geen moeite mee (frag. G1.22, O). Wanneer er een soort concurrentiestrijd ontstaat, laten de gezinshuisouders het gebeuren, maar grijpen in als er onrechtvaardige dingen gebeuren (frag. G1.23, A). Hoe de hiërarchie bij jeugdzorgboerderij Herfte verloopt, is niet echt aan de orde gekomen. Wel geeft de gezinshuisouder aan dat de jongeren de concurrentiestrijd eerst zelf mogen proberen op te lossen. Als het te gek wordt, grijpt er iemand in. De voorkeur is om dit naderhand te doen, door de jongere even apart aan te spreken op zijn/haar gedrag (frag. G2.16, A).
- Openheid/affectie: *“De groep is nu klaar om te bepalen welke mate van openheid passend is en wat relevant is om met elkaar te delen. Ze moet een juiste graad van formele, persoonlijke en intieme uitwisseling vinden. Het gaat om afstand en nabijheid. (...) In deze fase worden de basisstijlen en emoties van elk lid zichtbaar”* (Rygaard, 2005, p. 204). Bij HHP zijn ze ook voortdurend op zoek naar de juiste graad van formele, persoonlijke en intieme uitwisseling. Er blijkt wel ruimte te zijn voor emoties. Zo zegt een jongere: *“We zijn echt hecht met elkaar, als de ene verdrietig is, dan slaat gelijk de rest al een knuffel of een arm om diegene heen. We staan altijd voor elkaar klaar. Soms zijn er wel ruzies, maar dat heb je ook in een normaal gezin”* (frag. J1.7, C). Jeugdzorgboerderij Herfte geeft aan dat de jongeren elkaar wel opzoeken door bijvoorbeeld samen naar de stad of het zwembad te gaan,

maar ze streven er wel naar om iedere jongere een eigen netwerk te laten hebben/opbouwen (frag. G2.14, C). In hoeverre er persoonlijke en intieme uitwisseling is, kwam niet naar voren tijdens het interview.

GEZINSHUIS OF PLEEGGEZIN

Voordat de jongeren bij één van de gezinshuizen terecht komen, hebben ze vaak al meerdere plaatsingen gehad bij een (leef)groep of pleeggezin. Wat maakt nu dat deze jongeren het niet redden in een pleeggezin en wel in een gezinshuis? *“De valkuil die het vaakst bij adoptief- en pleeggezinnen voorkomt is dat ouders enorm hun best doen om emotionele interactie tot stand te brengen door het vergroten van emotionele intimiteit als er problemen ontstaan. Dat komt doordat wederzijdse intimiteit als toetssteen voor succesvol ouderschap beschouwd wordt”* (Rygaard, 2005, p. 156). Jeugdzorgboerderij Herfte heeft momenteel een gezinshuis, maar is hiervoor een pleeggezin geweest. De gezinshuisouder gaf aan dat een kind in een pleeggezin gewoon meedraait in het gezin en er ook een bepaald appèl op hem/haar wordt gedaan van: ‘we doen dit voor jou en dan doe je ook wat terug’. Ze geeft aan dat daar in een gezinshuis veel minder sprake van is (frag. G2.5, V). Zo gaf ze als voorbeeld dat ze een jongen hadden opgevangen en heel hard hebben gewerkt om hem binnen te houden. Maar hoe harder ze gingen werken, hoe harder hij zich eruit duwde (frag. G2.4, A). HHP geeft dat ook aan, ze verwachten geen liefde terug van de jongeren (frag. B2.38, V). Volgens hen hoeven de jongeren niet van de gezinshuisouders te gaan houden, terwijl die claim vaak wel wordt gelegd vanuit de pleegzorg (frag. B2.39, V).

CONTACT MET OUDERS

Zowel voor jongeren als voor hun ouders is een uithuisplaatsing niet gemakkelijk, dat komt uit meerdere interviews met jongeren en hun ouders naar voren. Het contact tussen gezinshuisouders en de ouders van de jongeren is daarom erg belangrijk. Cora Bartelink schrijft hierover: *“Als ouders zich begrepen en gehoord voelen, is het voor hen op den duur mogelijk om de uithuisplaatsing te aanvaarden en een weg te vinden in hun nieuwe rol. Want hoewel de rol die ouders in het leven van hun kinderen spelen behoorlijk verandert na een uithuisplaatsing, blijven ze wel altijd de ouders”* (Bartelink, 2012). Om dit te bereiken, geven de gezinshuisouders van Weesthuis aan dat ze ouders erkenning proberen te geven voor de plek die zij hebben voor hun kind, tonen ze respect en proberen ze soms toestemming te vragen (frag. G1.20, C). Ook HHP vindt het contact met ouders belangrijk. Het contact verloopt bij elke jongere anders (frag. B4.36, C), maar er is ruimte om wekelijks telefonisch contact met ouders of het netwerk te hebben. Verder is er één keer in de maand een vrij weekend, waarbij de jongeren naar hun ouders of iemand uit hun netwerk gaan (frag. B4.37, C). Bij jeugdzorgboerderij Herfte vinden ze het belangrijk om ouders in hun eigen kracht te zetten (frag. G2.23, C). Zij streven ernaar de jongeren zelf het contact met ouders/netwerk te laten onderhouden, waarbij wel ondersteuning aangeboden wordt (frag. G2.20, C).

Het is echter niet alleen voor de ouders belangrijk dat er voldoende contact is met de gezinshuisouders. Kinderen/jongeren hebben er ook groot belang bij, omdat er anders sprake kan zijn van een loyaliteitsconflict. *“Kinderen zijn op hun beurt vaak onvoorwaardelijk loyaal naar hun ouders toe. Uit onderzoek blijkt dat het voor de kinderen erg belangrijk is om niet voortdurend in een loyaliteitsconflict terecht te komen. Daarom is het bijvoorbeeld voor de kinderen essentieel dat hun ouders tegen hen zeggen dat het goed is om nu in een pleeggezin te verblijven”* (Bartelink, 2012). De gezinshuisouders van Weesthuis hebben meegemaakt hoe lastig het is, als een kind geen ‘toestemming’ van zijn/haar ouders heeft om ergens anders te verblijven. Zij hebben meegemaakt dat een moeder alles ondermijnde, waardoor haar zoon niet tot rust en ontspanning kon komen in het gezinshuis (frag. G1.3, C). Om die reden proberen ze ouders ook altijd denkbeeldig ‘in huis te plaatsen’. Als de ouders achter bepaalde keuzes gaan staan, dan lost dat al veel problemen op. Tegelijkertijd geeft het ook verbinding (frag. G1.11, A).

HHP ziet ook hoe belangrijk het contact met ouders voor de jongeren is. Zo geeft een begeleider aan dat het contact met ouders gevoelig en kwetsbaar is. Wanneer een kind gaat ‘wiebelen’, dan heeft dat vaak te maken met de onrust ten aanzien van ouders/thuis (frag. B4.23, O). Uit een verslag van een jongere blijkt dat wanneer zij contact heeft gehad met haar vader, ze meer moeite heeft om bij HHP te zijn. Ze lijkt in haar gevoel erg beïnvloedbaar door wat haar vader zegt en voelt. Kinderen kunnen hierdoor in verwarring worden gebracht, waarbij er soms sprake is van een loyaliteitsconflict. De begeleiders bij HHP maken dan ook duidelijk dat de jongeren geen nieuwe papa of mama krijgen. *“Je ouders zijn je ouders en die zijn het allerbelangrijkste”*, zegt een begeleider. Ze hoeven niet te kiezen wie ze ‘leuker’ vinden (frag. B4.38, A). Over het algemeen zijn de ouders tevreden met het contact dat er tussen hen en HHP is. Ouders spreken de gezinshuisouders bij het ophalen/wegbrengen van hun kind (frag. O4.10, C). Wanneer dit niet mogelijk is, gebeurt dat via Whats-App of telefonisch. Zo gaf een moeder het volgende aan: *“Op de momenten dat mijn kind weer een boze bui heb en mij boos opbelt. En dan bel ik hun of hun bellen mij als er iets is gebeurd. En dat is ook altijd heel netjes, dat moet ik wel zeggen”* (frag. O5.19, C).

ONTWIKKELING JONGEREN

Qua ontwikkeling van de jongeren is lastig te zeggen wat er gebeurd is in het eerste jaar van hun verblijf in een gezinshuis. Elke jongere heeft een eigen karakter en een eigen verleden, wat hem/haar gevormd heeft. Dat betekent dat het trauma van elk kind anders is en een andere aanpak vraagt. Bij iedere jongere verloopt de ontwikkeling dus weer anders. Als er bijvoorbeeld gekeken wordt naar het vertrouwen dat een jongere heeft in een gezinshuisouder/begeleider, gaf Weesthuis aan: *“Is heel wisselend per kind. We hebben er eentje zes jaar in huis gehad, daar kon ik nooit dichtbij komen hoor. Nee, die bleef altijd op afstand”* (frag. G1.17, O). Dezelfde gezinshuisouder geeft wel aan dat elke jongere in het eerste jaar tijd nodig heeft om zich thuis te gaan voelen, weet krijgen van bepaalde dingen/afspraken en je plek vinden binnen de groep (frag. G1.22, O). Ook jeugdzorgboerderij Herfte geeft aan dat jongeren eerst moeten landen (frag. G2.24, O). Deze gezinshuisouder vertelde dat tijd erg belangrijk is. Er zijn geen trucjes en je kan niet zeggen ‘we gaan het zo doen’. Ze komen allemaal zover als ze kunnen, wat betekent dat de een verder komt dan de ander (frag. G2.17, O).

Wat deze gezinshuizen benoemen, is ook van toepassing op HHP. Zo geeft één van de begeleiders aan dat het belangrijk is dat jongeren een plekje binnen de groep vinden, iets waaruit blijkt dat ze erbij horen (frag. B1.43, O). Verder geven ze aan dat tijd erg belangrijk is (frag. B2.22, O). De ontwikkeling van de jongeren gaat met kleine stapjes. Het is ook geen lineair proces, de ene keer gaat de jongere een stapje vooruit en dan weer een stapje terug (frag. B2.25, O). Verder wordt aangegeven dat jongeren het eerste jaar grotendeels nodig hebben om ‘aan te komen’, om zich veilig te voelen in het gezinshuis (frag. B3.26, O). Ook streeft HHP ernaar om de jongeren succeservaringen te laten opdoen. Zo leren ze dat ze geen totale mislukking zijn en wel degelijks iets kunnen bereiken (frag. B1.46, O). Daarbij vindt HHP het belangrijk dat jongeren het gevoel hebben dat ze ertoe doen (frag. B2.35, N).

Wat verder opvalt uit de interviews, is dat een groot deel van de jongeren niet direct gelooft dat ze voor langere tijd in het gezinshuis mogen verblijven. Zo gaf een begeleider van HHP aan dat hij de zoveelste volwassene was die de jongere wat vertelde. Daar heeft hij/zij helemaal geen boodschap aan (frag. B2.12, M). Een ander gezinshuis gaf nagenoeg hetzelfde aan. Op een gegeven moment was er een jongere tegen wie ze zeiden dat ze voor langere tijd mocht blijven. Die jongere had wel zoiets van: ‘ja, dat heb ik al zo vaak gehoord’ (frag. G2.9, P).

Hoe de gezinshuizen met de ontwikkeling van de jongeren omgaan, verschilt in aanpak. Dit is deels al naar voren gekomen. Zo richt HHP zich op het werken met de paarden, waarbij de

paarden een spiegel vormen (frag. B4.6, M). Op basis van de feedback die het paard aan de jongere geeft, kunnen jongeren aangesproken worden op hun gedrag (frag. B1.17, M). Door praktische oefeningen te doen, kunnen de jongeren ontdekken wat ze teweeg brengen bij een ander en wat de ander bij hen teweeg brengt (frag. B3.9, M). Om deze koppeling te kunnen maken, hebben de jongeren wel hulp nodig van de begeleiding. Zelf zullen ze de koppeling niet snel maken, maar ze kunnen het wel herkennen als een begeleider het benoemd (frag. B4.12, M). Jeugdzorgboerderij Herfte pakt het anders aan, door gedrag te benoemen. Daarbij heeft het de voorkeur om dit individueel te bespreken. Mocht dit niet mogelijk zijn, bijvoorbeeld omdat er teveel gebeurt, dan wordt de jongere op het moment zelf aangesproken (frag. G2.16, A). Ze streven ernaar aan te sluiten bij de jongere. Als een jongere bijvoorbeeld lager in de hiërarchie staat en daar last van heeft, probeert de gezinshuisouder die jongere weerbaarder te maken. Wanneer een jongere te dominant is, spreekt de gezinshuisouder die jongere daar op aan (frag. G2.15, O). Weesthuis pakt het op een soortgelijke manier aan, als jeugdzorgboerderij Herfte. Ze laten het door de jongeren zelf zoveel mogelijk oplossen/uitvechten. Tenzij er onrechtvaardige dingen gaan spelen, dan grijpen ze in (frag. G1.23, O).

CONCLUSIE/ANTWOORD OP DE DEELVRAAG

Het blijkt lastig te concluderen hoe de ontwikkeling van de jongeren in het eerste jaar van hun verblijf in een gezinshuis verloopt. Aangezien elke jongere een ander voortraject heeft doorlopen, beïnvloedt dit de manier waarop hij/zij nu in het leven staat. Er zijn verschillen en overeenkomsten op te merken, welke in de deelvraag beschreven zijn. Hier zal een samenvatting van worden gegeven. Tenslotte wordt aangegeven wat voor invloed die verschillen en overeenkomsten hebben op de ontwikkeling van de jongeren.

OVEREENKOMSTEN

Wat duidelijk naar voren komt, is dat het zich thuis voelen/een plek veroveren centraal staat in alle gezinshuizen. Alle jongeren hebben tijd nodig om hun plekje in het gezin te veroveren/in te nemen, om de regels te leren kennen en zich thuis te voelen. Verder komt naar voren dat veel jongeren sceptisch zijn over de beloftes die volwassenen maken, bijvoorbeeld dat ze langere tijd in het gezinshuis kunnen verblijven. Dit komt mede doordat zij vaak al meerdere plaatsingen hebben gehad in pleeggezinnen of in (leef)groepen. Ook moeten de gezinshuisouders niet teveel aan de jongeren 'trekken'. Hoe meer ze dat gaan doen, hoe meer de jongere zich terugtrekt. Door de hechtingsproblematiek van deze jongeren, hebben ze allemaal moeite met het omgaan/aangeven van grenzen en het omgaan met gezag van, onder andere, volwassenen. Dit zijn kenmerken die in alle gezinshuizen naar voren komen. Hoe de gezinshuizen hier vervolgens mee omgaan en waar ze de nadruk op leggen, verschilt per gezinshuis. Overeenkomsten daarin zijn dat alle gezinshuizen het belangrijk vinden om respectvol met elkaar om te gaan en structuur/ritme te hebben.

Tenslotte valt op dat alle gezinshuisouders het belangrijk vinden om een goed contact te hebben met het netwerk en/of de biologische ouders van de jongeren. Ze proberen dit op te bouwen, te onderhouden of te vergroten. Zo is er bij ieder gezinshuis ruimte voor telefonisch contact en de jongeren gaan, waar mogelijk, in het vrije weekend naar hun eigen netwerk (ouders of familie). Dit is belangrijk voor de ontwikkeling van de jongeren. Alle jongeren zijn loyaal naar hun ouders. Zodra ouders 'toestemming' geven dat de jongeren in het gezinshuis mogen zijn, kan het kind zich gaan ontwikkelen.

VERSCHILLEN

ANDERE GEZINSHUIZEN

Qua normen en waarden komt de basis tussen de verschillende gezinshuizen overeen, maar ligt de nadruk steeds op andere aspecten. Zo is het voor Weesthuis belangrijk dat de jongeren zich gesteund/geliefd voelen, waarbij er ruimte is voor persoonlijke aandacht. Verder vindt Weesthuis het belangrijk om grenzen te stellen. Ook eerlijkheid en openheid spelen een belangrijke rol in dit gezinshuis. Jeugdzorgboerderij Herfte vindt het belangrijk dat jongeren respectvol met elkaar omgaan en hun afspraken nakomen. Daarnaast leggen zij de nadruk op het contact met de ouders/het netwerk van de jongeren en wordt er, waar mogelijk, toegewerkt naar een plaatsing terug naar huis.

Wanneer jongeren gedrag vertonen dat anderen niet prettig/vervelend vinden, laten deze gezinshuizen het de jongere(n) eerst zelf uitzoeken. In eerste instantie bemoeien ze zich er niet mee, tot er grenzen overschreden worden. Waar mogelijk wordt de jongere nadien apart geroepen, maar als dat niet nodig is, grijpt de gezinshuisouder terplekke in. De hiërarchie speelt hier ook een rol in, die bij deze gezinshuizen bepaald wordt door de leeftijd (hoe ouder je bent, hoe hoger je in de hiërarchie staat).

HUMAN HORSE POWER

HHP hecht er veel waarde aan dat de jongeren hun vertrouwen kunnen opbouwen en relaties kunnen gaan onderhouden. Daarbij vinden zij het heel belangrijk dat de jongeren langdurig bij hen kunnen verblijven. Het streven is daarbij tot hun achttiende, tot het moment dat ze zelfstandig kunnen wonen. Verder vindt HHP het nemen van verantwoordelijkheid en het respect hebben voor mens, dier en natuur belangrijk. Dit komt ook tot uiting in de omgang met de paarden. Wanneer een jongere ongewenst gedrag vertoont, zal een paard dat laten zien. De begeleider helpt de jongere om inzicht te krijgen in dat gedrag en maakt het gedrag via het paard bespreekbaar.

Ook het oog hebben voor andere mensen speelt een belangrijke rol. De groep van HHP wordt door de jongeren als een soort familie beschouwd. Hierbij ontstaat er een bepaalde hiërarchie, die wordt bepaald op basis van hoe lang een jongere al bij HHP woont. Wie het laatste is gekomen, staat onderaan de hiërarchie.

INVLOED OP ONTWIKKELING

Het mag duidelijk zijn dat er verschillen en overeenkomsten zijn tussen HHP en andere gezinshuizen. Wat betekent dit nu voor de ontwikkeling van de jongeren met een hechtingsproblematiek? Elke jongere is uniek. Dit betekent dat de ene jongere beter op zijn/haar plek is bij HHP, terwijl een andere jongere daar misschien niet goed zal functioneren. Voordat een jongere geplaatst wordt, doet men er goed aan te kijken naar de visie van de instelling en die van de jongere en zijn/haar ouders. Wanneer een jongere ergens op zijn/haar plek zit, is de kans groter dat hij/zij zich zal gaan ontwikkelen. Daarbij is het wel van belang dat de jongere toestemming van zijn ouders/netwerk heeft, om in het gezinshuis te verblijven. Als een ouder het niet eens is met de plaatsing, kan dit ervoor zorgen dat de jongere zich niet ontwikkelt, omdat het in een loyaliteitsconflict komt. Om die reden is het van belang dat gezinshuizen goed contact onderhouden met de ouders/het netwerk van de jongeren.

Verder hebben jongeren met hechtingsproblematiek veel baat bij langdurige opvang. Ze hebben over het algemeen weinig vertrouwen in volwassenen en hebben moeite met het omgaan van grenzen en gezag. Elke jongere heeft tijd nodig om nieuwe (positieve) ervaringen op te doen, zodat het vertrouwen langzaam wordt opgebouwd. Het verschil per jongere hoeveel tijd daarvoor nodig is.

DEELVRAAG 4: ZIJN ER TERUGKERENDE PROCESSEN DIE JONGEREN LATEN ZIEN TIJDENS HET EERSTE JAAR VAN HUN VERBLIJF BIJ HUMAN HORSE POWER EN HOE BEÏNVLOEDEN DIE DE ONTWIKKELING?

INLEIDING

In deze deelvraag zal een poging gedaan worden om de ontwikkeling van de jongeren, die bij HHP verblijven, in kaart te brengen. Er zal gekeken worden naar het eerste jaar dat de jongeren bij HHP verblijven, waarbij beschreven wordt wat dit jaar kenmerkt. Alle jongeren die bij HHP verblijven hebben hechtingsproblematiek en soms nog andere diagnoses. Iedere jongere met hechtingsproblematiek laat ander gedrag zien. Waar de één claimend gedrag laat zien (frag. G2.10, P), houdt de ander je op afstand (frag. G1.17, O). Het is daarom lastig om terugkerende processen bij alle jongeren in het eerste jaar te herkennen. Wel kenmerkt het eerste jaar zich als een periode van wennen. De kenmerken van de wenperiode worden beschreven. Hierbij wordt gebruik gemaakt van vergelijkingen met andere gezinshuizen en het gedrag dat jongeren bij aankomst bij HHP vertonen.

EERSTE JAAR

Volgens HHP kenmerkt het eerste jaar zich door ‘aankomen’. Met ‘aankomen’ wordt bedoeld dat de issues die er bij een jongere spelen in drie weken wel op tafel liggen, maar dat de jongeren vaak het eerste jaar nodig hebben om zich veilig te gaan voelen. Als de jongere zich veilig voelt kan de ontwikkeling echt op gang komen (frag. B3.26, O). HHP ziet dat een jongere zich veilig voelt, wanneer het op school en bij HHP beter gaat. Dit verschilt wel per kind en gaat geleidelijk (frag. B3.27, O). Zij ziet ook dat eerst de verdedigingsmechanismen volop werken en de jongeren leven zoals ze behoren te leven. Ze houden zich aan de regeltjes en doen allemaal netjes hun ding. Totdat ze zich redelijk veilig gaan voelen, dan komen ze toe aan de diepere laag (frag. B3.28, O). Bij jongeren met een behoorlijk trauma is er vaak een langere stagnatieperiode. Omdat het hier dieper zit, heeft het vaak langer nodig (frag. B3.29, O). HHP streeft er dan ook naar om jongeren voor langere periode bij hen te laten verblijven. Eigenlijk is het de bedoeling dat ze bij HHP blijven tot ze achttien zijn. “We willen ook niet naar dat stukje van ‘snel een probleem oplossen en weer door’, want dan heeft het aangaan van een relatie geen zin en maak je het alleen maar verder stuk” (frag. B1.33, N). Daarbij proberen ze de kracht van het gewone leven in te zetten en de jongeren dus niet overmatig in een zorgafhankelijke positie te manoeuvreren (frag. B2.34, V).

GEDRAG BIJ BINNENKOMST

Hoe gedragen jongeren zich op het moment dat ze aankomen bij HHP? Een jongere vertelde hoe zijn binnenkomst verliep: “Ik begon gelijk mijn spullen uit te pakken. Ja echt, ik had echt heel veel tassen, ik wist niet waar ik moest beginnen. En ik heb ook wat aanpassingen gedaan in mijn kamer” (frag. J2.16, B). Gezinshuis Herfte vertelde hoe zij meegemaakt hebben dat een jongere heel lang zijn tassen ingepakt heeft laten zitten. Toen hij dit op een gegeven moment wel uit ging pakken, voelden zij dat het nu ‘meer’ ging worden (frag. G2.26, O). Hieruit kan opgemaakt worden dat iedere jongere anders reageert op een plaatsing in een gezinshuis. Dit heeft ook te maken met eerdere plaatsingen in pleeggezinnen of (leef)groepen, waardoor de jongeren gevormd worden. Zo geeft een begeleider van HHP aan dat wonen altijd veilig moet zijn (frag. B2.45, N). Wanneer de basis goed is, kan een jongere zich ook gaan ontwikkelen. Als je continue druk bezig bent en veel moet behappen, dan is er meestal geen tijd/energie om bezig te zijn met je eigen ontwikkeling (frag. B4.34, O).

Naast het uitpakken van de spullen, is er ook verschil in de manier waarop de jongeren omgaan met de vrijheid om bijvoorbeeld zelfstandig eten of drinken te pakken. De jongere die direct zijn spullen uit ging pakken, vertelde ook dat hij in het begin alles vroeg aan de begeleiders van HHP. Bijvoorbeeld het vragen om een glaasje water. Dit deed hij, omdat hij dit ook moest doen toen hij in een gesloten instelling zat (frag. J2.8, O). Volgens gezinshuis Weesthuis is het zelfstandig oppakken van dingen een teken dat de jongere zich thuis voelt (frag. G1.25, O). Weesthuis noemde het voorbeeld van een jongere die bijna een jaar bij hen woont. Deze jongere vraagt nog steeds of hij water mag pakken. Op de vraag waarom de jongere dit telkens vroeg, antwoordde de jongere dat hij dit op zijn vorige groep moest (frag. G1.27, O). Volgens Weesthuis is dit aangeleerd gedrag, maar zij kunnen zich voorstellen dat, wanneer een jongere zich honderd procent thuis voelt, hij het gewoon doet totdat hij achteraf te horen krijgt dat het niet goed is (frag. G1.28, O). Dit heeft dus ook te maken met hoe vrij een jongere zich voelt en hoe veilig het is om eventueel een fout te maken.

SOCIAAL WENSELIJK GEDRAG

De behandelcoördinator ziet dat sommige jongeren in het begin vrij in de pas meelopen en dat hier na verloop van tijd meer 'wiebeligheid' in komt en de jongeren zich meer afzetten (frag. C2.21, O). Zij ziet dit niet zozeer als aangepast gedrag, maar meer als het ervaren ergens langer te zijn en de bekendheid en de vertrouwdheid van de plek en de mensen, waardoor er langzamerhand meer ruimte komt om binnen te laten wat de begeleiders van HHP doen. Tegelijkertijd vinden de jongeren dit ook heel erg spannend, waardoor ze het ook weer niet willen. Dit zorgt voor onrust. De bescherm laag gaat er een beetje af, waardoor er ruimte ontstaat om te ontwikkelen (frag. C2.22, O). Het is volgens de behandelcoördinator geen gekozen bescherming, maar het zijn de beschadigde personen die niet anders kunnen dan vrij vlak en zonder diepgaande emoties te functioneren (frag. C2.24, O). Volgens Van der Ham wordt het gevoelsleven van jeugdigen met hechtingsproblemen soms beschreven als vlak. Toch betekend dit volgens hem niet dat heftige emoties niet aanwezig zijn of gezien worden (Ham, 2002). Een begeleider van HHP gaf aan dat jongeren een heleboel emoties niet herkennen, waardoor het moeilijk wordt daarmee om te gaan (frag. B4.24, M). Een jongere die bij HHP verblijft, gaf ook aan dat ze veel moeite had om haar emoties te uiten, omdat ze dat heel erg binnen hield. Nu is ze er al goed mee op weg om dat wel te doen (frag. J1.17, O). Haar paard is daarbij helpend, omdat die van haar vraagt om congruent te zijn. Als zij niet congruent is, wordt haar paard boos op haar (frag. J1.13, M). Jongeren hebben dus heel veel tijd nodig om op een gegeven moment te ervaren: 'he, ik word hier wel gezien'. Ze hebben het nodig om te ervaren ergens te mogen zijn en onderdeel van te mogen zijn. Dat geeft langzamerhand de ruimte om in ontwikkeling te komen. Dat op een gegeven moment de begeleiding die iemand biedt, langzamerhand binnen kan komen, wat eerst niet kon (frag. C2.24, O). Van der Ham beschrijft dat, als een relatie langer standhoudt en langzamerhand (meer) inhoud krijgt dan de jongere gewend is, het vertrouwen bij de jongere toeneemt dat hij de moeite waard is en zelf in staat is dit soort relaties aan te gaan en te hanteren (Ham, 2002). Volgens de behandelcoördinator is er een lange periode voor nodig om de begeleiding die iemand biedt, binnen te laten komen. Volgens haar duurt dit langer dan een jaar (frag. C2.25, O). Een andere behandelcoördinator geeft aan dat het wisselend is per kind hoe lang deze 'aangepast' gedrag vertoont. Zij heeft ervaren met een jongere bij HHP dat het langer dan twee jaar duurde voordat hij meer loskwam. Volgens haar kan dit ook te maken hebben met de puberteit (frag. C1.22, O). Het vertonen van sociaal wenselijk gedrag komt niet alleen naar voren bij HHP, maar ook bij andere gezinshuizen. Volgens jeugdzorgboerderij Herfte zijn de jongeren de eerste tijd wat aangepast en na een half jaar komen de eerste lastiger periodes voor hen (frag. G2.27, O). Uit de voortgangsrapportage van HHP blijkt dat een jongere na bijna twee jaar verblijf bij HHP wel knuffels geeft, maar dat de begeleiding het niet altijd duidelijk vindt welke gevoelens écht zijn, door het sociaal wenselijke gedrag dat deze jongere vertoont. Enkele ouders van de jongeren die bij HHP verblijven, herkennen het vertonen van sociaal

wenselijk gedrag bij hun kind. Zij zien dat de jongeren in het begin netjes meededen, maar inmiddels de buien hebben die ze thuis ook hadden (frag. O5.13, O). Dit kan zich bijvoorbeeld uiten in opstandig gedrag. Ouders geven aan dat het een paar maanden (frag. O4.3, O) tot een jaar (frag. O5.14, O) geduurd heeft voordat hun kind zijn/haar plekje bij HHP gevonden had en zijn/haar ware zelf liet zien. Dat de jongeren hun ware zelf laten zien, betekent voor de ouders dat de jongere zich thuis en vertrouwt voelt bij HHP (frag. O4.2, O). Een ouder zei over de buien die haar kinderen bij HHP laten zien: *“Ergens ben ik wel blij, want dat betekent dat ze accepteren dat ze wel van Paula en Eric (gezinshuisouders) houden, want anders laten ze dat niet zien”* (frag. O5.13, O).

GRENDOVERSCHRIJDEND GEDRAG

Zoals al eerder naar voren is gekomen, hebben enkele jongeren voordat ze bij HHP terecht zijn gekomen, eerst in gesloten instellingen gewoond. Uit de interviews en uit de voortgangsrapportage van HHP komt naar voren dat kinderen uit een gesloten instelling overeenkomend gedrag vertonen. Zo vertelde een jongere, die als laatste bij HHP is gekomen, dat hij zich nog steeds een beetje nieuw voelt. Toen hij verbleef op een gesloten afdeling, mocht hij dingen aansturen. Nu merkt hij dat de andere jongeren hem raar aankijken wanneer hij vraagt of ze iets voor hem willen doen (frag. J2.5, O). Het gevolg hiervan is dat hij zich een beetje alleen voelt en de vorige groep mist, aangezien die anders was (frag. J2.6, O). Ook andere jongeren die van een gesloten instelling vertelden hoe zij zich moesten aanpassen. Zo vertelde een jongere: *“Op mijn vorige groep, als je heel stoer deed, dan vonden ze dat heel leuk. Maar als ik dat hier deed, dat vinden ze dat heel raar”* (frag. J3.13, V). Ook de ouders van deze jongere gaven aan dat hun dochter dingen ging uithalen om populair gevonden te worden. Ze was brutaal en opstandig en ging dit gedrag ook bij HHP vertonen. Inmiddels is dit stabiel geworden (frag. O4.3, O). Dat het grensoverschrijdende gedrag langzaam afneemt, blijkt ook uit de voortgangsrapportages van jongeren. Enkele jongeren hadden een heftige start, maar waren na een aantal maanden niet meer brutaal naar de begeleiders van HHP. De conclusie is dat jongeren die eerst in een gesloten instelling hebben gewoond, meer grensoverschrijdend gedrag vertonen, dan jongeren die hier niet hebben gewoond.

HIËRARCHIE

Zowel de begeleiders van HHP, als de jongeren die bij HHP verblijven merken dat er sprake is van een bepaalde hiërarchie in de groep. Zo vertelt een jongere: *“Wij gaan niet op leeftijd, maar op rang eigenlijk. Dat klinkt raar, maar degene die hier als eerste binnenkomt, die woont hier dus al het langst. Die mag het eerste een ijsje pakken of als eerst een toetje pakken. En dan gaat de rang steeds meer naar beneden. Dat is een onuitgesproken regel”* (frag. J1.8, O). In andere gezinshuizen herkent men ook dat jongeren op zoek gaan naar hun plekje in de groep, met de daarbij behorende hiërarchie. Zo vertelde een gezinshuisouder dat ‘je hiërarchie vinden’ plaatsvindt in het eerste jaar dat de kinderen er verblijven. Zij ervaren dat de jongere die het jongst is geen problemen met de hiërarchie heeft, hoewel die onderaan zit (frag. G1.22, O). Dit is onder andere de reden waarom HHP lege plekken het liefst opvult met jonge kinderen, omdat deze gemakkelijker binnen de hiërarchie passen (frag. B2.41, A). Naast deze reden, heeft het plaatsen van jonge kinderen bij HHP ook te maken met de vorming van een gezin. In een ‘normaal’ gezin stromen de kinderen ook op leeftijd in.

SAMENWERKING

Een andere overeenkomst tussen jongeren die vanuit een gesloten instelling komen, is het sluiten van ‘bondjes’ aan het begin van hun verblijf bij HHP. Zoals een begeleider zei: *“Ze hadden allebei een houding van ‘het is ons tegen de leiding’. Die hebben allebei een schakeling moeten maken naar ‘oh nee, wacht even, dit zijn onze huisouders, we zijn hier een gezin, dus we werken samen met de*

leiding, in plaats van dat we ons ertegen afzetten” (frag. B4.29, O). Volgens deze begeleider duurde het een maand tot twee maanden voordat de jongeren doorhadden dat het een samenwerking is met de gezinshuisouders (frag. B4.30, O).

LANG VERBLIJF

HHP vangt de kinderen op totdat ze achttien zijn. Zij willen bewust niet ‘snel een probleem oplossen en weer door’. Volgens hen heeft het aangaan van een relatie dan geen zin en maak je het alleen maar verder stuk (frag. B1.33, N). Zij willen de basis van een thuis laten zien, wat voor veel kinderen misschien de eerste keer is dat ze het zo ervaren voor langere termijn. Volgens een begeleider speelt het gezinshuis een rol in: ‘kun je je echt verbinden aan een plek en aan mensen’. Op die manier durven de kinderen een hechting aan te gaan en dus ook de basis van veiligheid en het weer kunnen ervaren van een thuis hebben (frag. B4.16, A). Een behandelcoördinator gaf aan dat de jongeren zich ontwikkelen door het ervaren van: *“Ik ben hier, ik mag hier voorlopig zijn, dit is niet weer een tussenstation, waarom zou ik me hier dan wel laten zien? Ik mag hier langere tijd zijn, ik word gezien”* (frag. C2.16, N). Volgens haar komt de ontwikkeling natuurlijk ook door de middelen die HHP inzet, of dat nou een gesprek is, maar ook de paarden en de groepsdynamica. Zij ziet dat het zeker met deze jongeren een kwestie van jaren is (frag. C2.18, O). Een andere behandelcoördinator gaf aan dat sommige jongeren niet binnen hun eigen provincie zijn geplaatst. De nieuwe ontwikkeling wil die jongeren terug plaatsen naar hun eigen provincie, maar daar is deze behandelcoördinator geen voorstander van. Zij ziet dat de kinderen wat opgebouwd hebben met de gezinshuisouders en ze er nog lang niet zijn. Om dat dan weer te verstoren vind zij niet handig (frag. C1.2, A).

Het is echter niet zo dat alleen begeleiders en behandelcoördinatoren het beter vinden dat jongeren langere tijd op één plek kunnen wonen. Ook ouders geven aan dat het prettig is dat de jongeren lange tijd bij HHP kunnen wonen: *“En ook eindelijk een plek waar we gewoon zoiets hebben van, hier zou ze kunnen blijven tot ze achttien is. Ze zit niet op een schopstoel en ze kan hier gewoon echt een leventje opbouwen en aan dingen werken zonder dat we moeten denken ‘o, ze moet weer weg’, hangt er zoiets boven d'r hoofd. Ze kan hier gewoon echt verder”* (frag. O4.17, A). Volgens gezinshuis Herfte is er verschil in ‘het thuis voelen’ van kinderen. Volgens hen ligt dit aan de leeftijd van de kinderen. *“Als ze jonger zijn dan komen ze hier, oké en dan blijven ze hier. En als ze wat ouder zijn, ja dan is het maar even afwachten van ‘wat is dit hier’. Ze hebben vaak al zoveel plaatsingen gehad”* (frag. G2.24, O). Het gezinshuis merkt dat kinderen tot tien jaar meer iets hebben als ‘dit is nu mijn wereld’. De overgang is voor hen anders. Vanaf een jaar of elf/twaalf ervaren zij dat de kinderen denken ‘ja, voor hoelang gaat dit duren?’ Dus dat heeft eerst even tijd nodig (frag. G.25, O). Met andere woorden, er is dus relatief veel tijd nodig voordat de ontwikkeling van de jongeren op gang komt.

GOLFBEWEGINGEN

Van verschillende kanten komt naar voren dat het proces dat jongeren bij HHP doorlopen ‘grillig’ is en moeizaam verloopt (frag. C2.20, O). Ook komt naar voren dat het moeilijk is om in kaart te brengen hoe de ontwikkeling van de jongeren eruit ziet. Zoals een begeleider van HHP zegt: *“Je ziet iemand niet groeien. Als je hem een jaar lang of 2 jaar niet tegenkomt, dan zie je ‘zo wat ben jij groot geworden’. En als je er elke dag bij bent zie je dat niet”* (frag. B2.24, O). Verder blijkt dat de stapjes klein zijn, maar wel gestaag. De begeleider ziet dit met alle jongeren en af en toe gaat het een stapje vooruit en een stapje terug, de ontwikkeling is niet zo lineair (frag. B2.25, O). Volgens een ouder gaat de ontwikkeling van haar dochter de ene keer gestaag en dan staat het weer even stil, waarna het met een paar sprongen vooruit gaat en weer stil staat. Dit ligt, volgens haar, aan haar dochter zelf omdat ze koppig en eigenwijs is waardoor ze zichzelf tegenkomt (frag. O2.17, A). Dat de ontwikkeling in golfbewegingen verloopt, laat ook de voortgangsrapportage zien. Een jongere woont inmiddels tweeëneenhalf jaar bij HHP, waarbij ze het ene moment wel en het andere moment niets met haar paard wil doen. Ze heeft soms een bui van ‘niet bij HHP willen zijn’

en wil op dat moment niets met haar paard. Ze vindt het lastig om met de aspecten waar ze tegenaan loopt aan de slag te gaan en vertoont sterk vermijdend gedrag. Ze wil op dat moment ‘gewoon lekker rijden’ en vermijdt de uitdaging van het grondwerk met het paard. Ook in haar gedrag is veel wisseling te zien; vrolijkheid, verdriet en boosheid wisselen zich bijna dagelijks af. Het ene moment noemt ze de gezinshuisouder moeder en het andere moment wil ze niet langer in het gezinshuis wonen. Volgens de begeleiding lijkt het erop dat de ontwikkeling van de jongere in beweging komt, wat veel gevoelens losmaakt en de jongere hier sterk vermijdend op reageert.

De ontwikkeling van de jongeren verloopt dus in golfbewegingen, maar de begeleider van HHP heeft hier geen probleem mee. Hij ziet de ontwikkeling niet stagneren, maar ziet het als een pauze voor de volgende stap (frag. B2.48, O). Volgens hem speelt vermoeidheid ook een rol. Het ‘niet meer willen’ van kinderen zit vaak voor hele cruciale momenten: *“Want waar komt niet meer willen vandaan? Niet meer willen is altijd angst. Iets wat je voorvoelt, denk je o nee, daar wil ik niet naar toe”* (frag. B2.49, O). Volgens een andere begeleider van HHP heeft het er mee te maken dat er een bepaalde interne strijd ontstaat. De jongeren willen iets en dat wordt tegengehouden of daar wordt op gereageerd door de omgeving. Zo ben je continue in reactie op elkaar. Die periodes komen terug en gaan dan weer over andere onderwerpen. Die dynamiek en strijd neemt veel aandacht en energie weg. Op het moment dat daar weer een bepaalde rust en een stap in is gezet, dan is er weer tijd voor diepere lagen (frag. B4.33, O).

Wat ook mee kan spelen in de ontwikkeling is dat in het begin alles heel leuk en spannend met het paard is. De jongeren gaan heel hard hun best doen en denken op een gegeven moment: *“ja, oké, nu heb ik al zoveel weken iets met een paard gedaan en het schiet niet hard genoeg op of het is niet zoals ik het me had voorgesteld”*. Het droombeeld van iets met een paard valt tegen (frag. B1.44, O). Volgens een begeleider van HHP moeten de jongeren hier min of meer doorheen gesleurd worden. Hierin speelt de begeleiding een grote rol, in het meegaan met de jongeren en zorgen dat het goed verloopt. Na verloop van tijd, als de relatie weer wat beter wordt en het wat makkelijker gaat, dan wordt het vanzelf weer leuker (frag. B1.45, A). Wanneer de jongeren succeservaringen hebben, dan willen ze dat nog wel een keer. Dus als het op een gegeven moment weer lukt, dan denken ze: ‘hé, ik kan weer verder waar ik gebleven ben’. De jongeren hebben dan stiekem al een hele grote stap gemaakt en dan gaan andere dingen ook weer beter. Zij ervaren dan: *“He, ik ben toch niet een totale mislukking en kijk eens wat ik wel kan”* (frag. B1.46, O). Gezinshuis Herfte ervaart ook dat er periodes zijn waar de jongeren doorheen moeten: *“Ja, dat hebben ze dan schijnbaar nodig en ja, dat kan zijn in heel erg boos zijn of huilbuien of sombere”* (frag. G2.28, O).

PAARDEN

Bij de start van het verblijf bij HHP krijgt ieder kind een eigen paard. Uit de interviews met de jongeren is naar voren gekomen hoe zij dit ervaren. Herhaaldelijk komt terug dat de jongeren in het begin bang zijn voor paarden (frag. J4.11, O). Toch is deze angst snel weg en gaan de kinderen actief een band aan met het paard. Hoewel ze allemaal zeggen een band te hebben met hun paard, vertoont iedere jongere in relatie tot zijn/haar paard verschillend gedrag. Zo blijkt uit de voortgangsrapportage dat er een jongere is die na een aantal maanden minder aandacht voor haar paard had en weer een aantal maanden later haar interesse in haar paard verloren had. Inmiddels beweegt zich dit met golfbewegingen. Een andere jongere gaat na ruim twee jaar nog steeds trouw naar haar paard toe. Zij geeft bijvoorbeeld aan dat ze bijna elke dag wat met haar paard doet (frag. J3.3, M). Ze vindt haar paard hartstikke lief en kan veel met haar doen. Niet alleen in praktische zin, maar ook in het omgaan met haar emoties. Zo geeft ze aan dat wanneer ze boos of verdrietig is, ze naar haar paard toegaat. Ze ervaart troost van haar paard en geeft aan dat het haar een fijn gevoel geeft (frag. J3.2, M).

Uit de voorgangsrapportage blijkt dat de meeste jongeren tijdens het eerste jaar van hun verblijf bij HHP weinig emoties laten zien. In de rapportage van een jongere staat beschreven hoe na ruim tweeëneenhalf jaar wordt gesignaleerd dat haar emoties echter lijken. Naast deze verandering, is er in verschillende interviews naar voren gekomen dat zowel ouders als jongeren ontwikkeling zien. Hier wordt kort bij stilgestaan.

Een jongere die verblijft bij HHP heeft volgens ouders, sinds ze bij HHP woont, geen driftbuien meer: *“Ze kon de boel kort en klein slaan en uren gillen. Dat is helemaal verdwenen. Heb ik niet meer echt met d'r meegemaakt sinds dat ze daar woont. In het begin nog een klein beetje van die moeilijke momenten”* (frag. O4.6, O). Volgens deze ouders kan de jongere nu beter praten over dingen wanneer er wat dwars zit. Zij wijten dit aan de manier waarop HHP het aanpakt en de combinatie met het paard. Voor de jongere is het paard helemaal heilig, hoewel ze er in het begin bang voor was, betreft ze nu het paard in veel dingen (frag. O4.7, O). De ouders zien verder dat de jongere een band opgebouwd heeft met het gezin. Voor de jongere is dit best moeilijk omdat ze hechtingsproblemen heeft, maar toch heeft ze een band opgebouwd. Al na een paar weken merkten de ouders dat de jongere zich al wat vertrouwder voelde en nu, (na anderhalf jaar) is dit helemaal zo (frag. O4.8, O). Een andere moeder merkte dat haar kinderen rustiger worden (frag. O5.5, O). Zij was hierin niet de enige, want ook een andere ouder gaf aan dat haar dochter rustiger is geworden. Zij merkt dat haar dochter de dingen meer kan relativeren en meer erover na kan denken van ‘waarom ben ik zo?’ en ‘waarom doe ik zo?’. Ze merkt dat haar dochter dingen beter een plekje kan geven en beter na denkt over bepaalde situaties (frag. O2.5, O). Volgens deze ouder komt dit door het paard: *“Door zo'n paard wordt ze geconfronteerd met haar innerlijke gevoel, haar diepste emoties. Dat laat het paard haar zien en voelen. En dat is juist het mooiste van HHP traject, om die kinderen hun diepere gevoelens, die ze niet durven te uiten naar buiten toe, dat laat het paard hun merken dat dat wel mag en dat dat kan en moet eigenlijk”* (frag. O2.6, M). Na ruim een half jaar begon de ouder iets te merken. Volgende de ouder ligt dit aan het kind zelf (frag. O2.9, O). Dit komt volgens de ouder doordat het niet voor ieder kind mogelijk is om een band te krijgen. Er zijn een heleboel kinderen angstig om zich te binden. Ook haar dochter heeft bindingsangst: *“En als kinderen een bindingsangst hebben, dan is dat naar mijn idee veel moeilijker en heeft het langere tijd nodig voordat ze pas een beetje vertrouwen krijgen”* (frag. O2.10, P).

Ouders ervaren echter niet alleen een verschil in het omgaan met emoties en het rustiger zijn. Zoals al eerder is benoemd, hebben jongeren vaak al op meerdere plekken gewoond, variërend van een pleeggezin of (leef)groep. Een moeder vertelde dat haar zoon altijd erg zenuwachtig en gestrest was als zij op bezoek kwam of hij naar huis mocht. Dit is totaal veranderd, want hij is niet meer zenuwachtig/gestrest (frag. O3.2, O). Hij heeft geen buien meer, loopt niet meer met wapens, scheldt niet meer, is niet meer zenuwachtig en niet opvliegerig naar leiding. Hij heeft rust, ook als hij thuis is (frag. O3.3, O). Volgens de ouder komt dit doordat hij bij HHP structuur en vrijheid heeft. Hij kan zijn energie kwijt in de dieren en kan naar buiten (frag. O3.4, B). Ze ziet het laatste half jaar een heel ander mens. Ze ziet hem volwassen worden, qua praten, qua gedrag en kan met bepaalde situaties veel beter omgaan (frag. O3.17, O). Volgens de ouder heeft haar zoon nu een stukje ‘verantwoording’ in zijn hoofd. Hij ziet het paard als zijn eigen en zo voelt hij dat. Daarom wil hij ook heel graag elke keer naar HHP en wil hij daar liever blijven dan dat hij naar huis komt (frag. O3.6, M). De jongere om wie het hier gaat, gaf zelf aan dat hij heel trots is dat hij op een goede manier met zijn boosheid om kan gaan (frag. J2.18, O).

Het boek “Behandeling van hechtingsproblemen” beschrijft waar pleeggezinnen tegenaan liepen in de opvang van een hechtingsgestoord kind. Omdat deze kenmerken overeenstemming bereiken met het gedrag dat gesignaleerd wordt in gezinshuizen, wordt de literatuur gebruikt als kapstok voor de rest van deze deelvraag. Veel jonge kinderen werden na een periode van gedragsregulering in een kinderhuis, in een pleeggezin geplaatst. Meer dan eens kwamen deze kinderen weer terug in het kinderhuis omdat de pleegouders hun opvoeding en verzorging niet meer aankonden. De grootste moeilijkheden bleken: allemansvriendgedrag en inwisselbaarheid te zijn.

- Allemansvriend: In de benadering van mensen, zowel vreemden als bekenden, hanteert het kind geen grenzen. Het kind loopt naar een vreemde volwassene toe en vraagt wat het op dat moment nodig heeft. Zo klimt het op schoot of pakt het de hand vast. Bekenden van het kind ervaren het gedrag als grensoverschrijdende kleverigheid. Het kind leunt voortdurend tegen de groepsleiding aan, zit aan de groepsleiding of houdt hen verbaal vast met vragen. Onder allemansvriend wordt verstaan: aangeleerd gedrag van een kind dat heeft ervaren dat er geen specifieke volwassene beschikbaar is, waardoor het kind ‘het’ zo veel mogelijk zelf moet doen en zo nodig, gebruik moet maken van een volwassene. Uit een interview met een jongere is naar voren gekomen dat hij het gedrag, wat benoemd wordt als ‘kleverigheid’, vertoonde in de eerste tijd van zijn verblijf bij HHP. Hij zei er zelf over: *“Ik was heel erg bij Paula en Eric, ik zat altijd bij Paula en Eric in het begin en ik vond het heel lastig als ze zeiden: ‘kan je even weggaan?’ Want ze wouden soms ook een moment voor d'r alleen”* (frag. J2.9, P). Op de vraag hoe lang hij dit gedrag vertoond heeft, antwoordde hij: *“zes weken?”*.
- Inwisselbaarheid: Soms lijkt het of er een band tussen groepsleider en kind ontstaan is, maar als de groepsleider na een paar vrije dagen terugkomt, is het kind gericht op een collega, voor zolang dat duurt. Volgens de literatuur is ook dit vragen van het kind een gebruik maken van de volwassene.

Naast allemansvriend en inwisselbaarheid, lieten de kinderen die geplaatst waren in pleeggezinnen nog meer verschijnselen zien, namelijk:

- Onverschilligheid naar mensen, zowel kinderen als volwassenen, en onverschilligheid voor kleding en voorwerpen. In het contact met mensen toonden de kinderen geen medegevoel, wat ervaren kan worden als onverschillig. Kleding wordt door de kinderen erg graag gewild, maar er is geen zorg voor de kledingstukken. De kinderen zijn blij met speelgoed, maar al na korte tijd blijft dit in een hoek liggen. Volgens de literatuur laat het kind in dit gedrag zien wat het zelf ervaren heeft, of eigenlijk ‘niet’ ervaren heeft. Hij/zij heeft niet ervaren dat een volwassene hem/haar zo waardevol vond dat beschikbaarheid en continuïteit vanzelfsprekend waren.
- De korte aandachtsboog van het kind: Dit is zowel in het contact met mensen, als bij het spelen opvallend. Het wordt vaak vlindergedrag genoemd. Het kind fladdert van het ene naar het andere en lijkt geen rust te hebben. De literatuur wijst twee factoren aan die hier de oorzaak van lijken te zijn: het ontbreken van continuïteit en het ontbreken van rust in het leven. Er is geen continue volwassene in het leven van het kind en er is geen continuïteit in zorg. Volgens de literatuur is het ontbreken van rust een gevolg van het ontbreken van continuïteit: *“het kind kan pas tot rust komen in de nabijheid van een gehechtheidspersoon bij wie hij kan blijven”* (Thoomes-Vreugdenhil, Giltaij, Hulzen, Leeuwen, & Waal, Behandeling van hechtingsproblemen, 2006, p. 9). Vanuit een interview met een jongere, maar ook vanuit de rapportage, blijkt dat meerdere kinderen bij HHP vergelijkbaar gedrag vertonen. Zo is er een jongere die in het werk met de paarden erop gewezen werd dat zijn aandacht snel verslaptte wanneer hij met zijn paard aan het werk

was. Dan was hij in gesprek met de gezinshuisouder en keek hij naar iets anders. Op dat moment liep zijn paard bij hem weg. Op die manier was zijn paard voor hem een spiegel (frag. J2.13, M). Naast deze jongere wordt er in de rapportage ook geschreven over het ‘fladder’ gedrag van een andere jongere. Na drie maanden verblijf staat in het verslag beschreven hoe deze jongere zich ‘fladderig’ beweegt, maar al wat meer rust heeft.

Eén van de eerste ervaringen van mensen die met jeugdigen met een hechtingsprobleem te maken krijgen, is de manier waarop zij zich opstellen in het contact. Vooral bij jongere kinderen kan er sprake zijn van een heel open en spontane manier van contact maken. Hierbij is het kind niet bang om de volwassene snel bij de hand te nemen of op schoot te gaan zitten. Er lijkt geen sprake te zijn van (gepaste) distantie. Wanneer de volwassene diepgang in het contact aan wil brengen en met het kind over meer persoonlijke zaken wil praten, zal het kind dit ontwijken of zich uit het contact terugtrekken. Als de volwassene zich dan kordater op gaat stellen of eisen gaat stellen, kan het wezen dat het kind hier erg afwijkend op reageert. Dit kan gepaard gaan met openlijke vijandigheid of verwijten (Ham, 2002). Zowel het ontbreken van (gepaste) distantie, als het afwijkend reageren wanneer de volwassene zich kordater opstelt, komt terug in de interviews met gezinshuisouders en de rapportage. Allereerst het ontbreken van (gepaste) distantie.

Gezinshuis Weesthuis vertelde over een jongere: *“Ja en met iedereen vrienden, ook met vreemden praten, iedereen aanspreken, met iedereen contact. Ja, dat is ook een duidelijk signaal. Dat is niet dat natuurlijke aanvoelen van of dat natuurlijk doen, dat heeft hij niet. Hij gaat gewoon altijd zijn gang”* (frag. G1.5, P). Verder wordt gezegd: *“Hij is daar grenzeloos in, dat heeft ook weer met zijn hechtingsproblematiek te maken. Dus er komt nieuw bezoek binnen, hij gaat bij wijze van op schoot en gaat zelf alles regelen waarvan hij denk dat zij zouden moeten”* (frag. G1.29, P).

Ook het moeite hebben met de eisen die de volwassene opstelt, herkennen zowel HHP als een ander gezinshuis. Het gezinshuis vertelde over een jongere: *“Ja en gezag gewoon lastig vinden. Dat hij met een grote mond reageert of dwars d'r op ingaat. Als hij de kans heeft dan zou hij dat gewoon doen. Ja, ze willen eigenlijk ook geen gezag, ze zijn heel verbaasd als ze wat zouden moeten”* (frag. G1.6, P). Omdat deze jongeren moeite hebben met gezag, heeft dat invloed op het dagelijkse handelen. Zo geeft een begeleider van HHP aan dat ze, in vergelijking met andere gezinshuizen, relatief veel vragen van de jongeren. Zo moeten ze helpen met taken/klusjes en is het relatief belastend werk (frag. B3.35, V). Vanuit de rapportage van HHP blijkt dat meerdere jongeren moeite hebben met de taken die ze moeten doen. Zo vond een jongere het in het begin raar dat ze taken moest doen en probeerde door weg te lopen onder haar taak uit te komen.

BEGELEIDINGSADVIEZEN

Uit de literatuur over hechtingsstoornissen blijkt dat de eigen behoefte aan bevestiging van je rol als ouders of verzorgers op de lange baan geschoven moet worden. Er moet gekeken worden naar de vraag: ‘welk gedrag is relevant en begrijpelijk voor het kind?’. De vraag is niet: ‘hoe breek ik door zijn of haar afweer heen?’. De vraag is: *“op welke emotionele afstand lijkt het kind het meest op zijn gemak en laat het de beste resultaten zien?”* (Rygaard, 2007, p. 156). In de literatuur wordt de tip gegeven om de leeftijd van het kind door vier te delen en dan te overwegen welk ouderlijk gezag bij een kind van deze leeftijd past. *“Welke beslissingen zou je een kind van deze leeftijd laten nemen? Zou je een kind van deze leeftijd voortdurend standjes geven als er iets fout is gegaan?”* (Rygaard, 2007, p. 156). De achterstand in emotionele en sociale ontwikkeling betekent dat je je sociale gedrag en je manier van communiceren moet afstemmen op een kind dat in ontwikkeling veel jonger is dan de jaren doen vermoeden (Rygaard, 2007). Dit is herkenbaar voor de begeleider van HHP. Zij vertelt dat het hechtingsproces van een jongere in te halen is, maar dat je het dan ook helemaal moet inhalen. Volgens haar kan je niet zeggen: ‘je bent nou twaalf, dus je zou qua hechting en qua sociale vaardigheden hier moeten zitten, dus hier gaan we op oefenen’.

Je moet terug gaan naar de peutertijd en vanaf daar moet je het weer oppakken en de dingen gaan aanbieden (frag. B3.10, A).

Ook wat betreft loyaliteit, benoemt HHP naar de kinderen dat zij niet hun nieuwe ouders zijn, want die hebben de kinderen al: *“We proberen heel sterk uit dat loyaliteitsgebied te blijven”* (frag. B3.6, A), *“juist door dat te doen, geef je eigenlijk de opening aan een kind om op den duur een hechting aan te gaan. Maar dan eentje die vanzelf uit het kind komt en niet eentje die gevraagd wordt. Want zodra je het vraagt, zullen ze wegrekken”* (frag. B3.7, M). Tijdens een interview gaf een jongere aan dat ze de gezinshuisouders na ongeveer een half jaar als haar echte ouders zag en ze ook zo noemde. In het begin voelde zij haar eigen ouders als haar vader en moeder, maar later ervoer zij dat de gezinshuisouders haar meer probeerden te helpen en toen ‘werd het anders’. Toen haar ouders scheidden, kreeg zij meer vertrouwen in de gezinshuisouders van HHP omdat zij haar hielpen en troosten (frag. J5.18, A). Het ‘afstand nemen’ wordt ook herkend door gezinshuis Weesthuis. Zij vertellen dat, als je zelf de ruimte in wil gaan nemen, de kinderen weer verder weg gaan. Door een stapje terug te doen laten ze de kinderen zelf naar hen toekomen (frag. G1.13, A). Volgens die gezinshuisouders is het *“loslaten door er niet bovenop te gaan zitten”*. Zij zullen een kind niet oppakken en op schoot trekken omdat het er dan niet vrijwillig zit. Daarom laten ze het kind om zich heen lopen en vanzelf komt er een situatie dat het even kan. Daar wachten zij op, op het moment dat ze zien dat een kind het eigenlijk zou willen (frag. G1.15, A). Zij ervaren dat ze dan een moment van verbinding gehad hebben waardoor je wat met elkaar krijgt: *“Als iemand je binnenkant aanvoelt, dan durven ze op een gegeven moment te zeggen van ‘die kan ik misschien wel vertrouwen’.”* (frag. G1.16, A).

CONCLUSIE/ANTWOORD OP DE DEELVRAAG

Uit het onderzoek komt naar voren dat er waarschijnlijk wel terugkerende processen zijn. De onderzoeksgroep is echter zeer klein, waardoor het onduidelijk is of dit voor iedereen geldt. Het is in ieder geval duidelijk geworden dat elke jongere een eigen traject doorloopt, waarbij eerdere ervaringen en het type hechting van belang is.

Wat voor elke jongere lijkt te gelden, is dat ze allemaal de tijd nodig hebben om ergens ‘aan te komen’. Hiermee wordt bedoeld dat een jongere zijn/haar plek moet vinden binnen het gezinshuis, in de groep (denk aan hiërarchie) en met de omgeving. Er gelden vaak andere regels dan ze gewend zijn en er worden soms andere dingen van ze verwacht. Voordat de ontwikkeling van een jongere echt op gang lijkt te komen, moet hij/zij zich eerst veilig voelen. Hoeveel tijd een jongere daarvoor nodig heeft, verschilt per jongere.

In de beginperiode laten de meeste jongeren sociaal wenselijk gedrag zijn. Het gedrag dat ouders bijvoorbeeld kennen als ‘lastig’ of ‘vervelend’ gedrag, zullen de jongeren in eerste instantie niet laten zien. Na verloop van tijd, wanneer het veiliger wordt, zullen ze steeds meer van hun ‘oude’ gedrag laten zien. Ouders zien dit vaak als een positief teken, omdat de jongere zich dan thuis lijkt te voelen en de ontwikkeling van start kan gaan. Hierbij speelt mee dat de meeste jongeren moeite hebben om hun emoties te uiten en soms ook om ze te herkennen. HHP zet onder andere de paarden daarvoor in en de jongeren geven aan dat dit helpend is. Hoezeer het helpend is en wat de jongeren ermee doen, verschilt weer per persoon.

Verder lijkt het eerste jaar zich te kenmerken door zogenaamde golfbewegingen. Wanneer de ontwikkeling van een jongere op gang komt, verloopt die niet in een lineaire lijn. Het ene moment gaat de ontwikkeling veel sneller, terwijl het op een ander moment juist stagneert of even een pauze neemt. Dat kan verschillende oorzaken hebben. Zo kan het te maken hebben met de vermoeidheid van een jongere, maar ook met onrust in zijn of haar thuissituatie. Op dat moment kosten andere dingen zoveel energie, dat een jongere geen ruimte meer heeft om bezig te zijn met zijn of haar ontwikkeling.

Een deel van de jongeren die we geïnterviewd hebben, kwam van een gesloten instelling. Zij leken bondjes te vormen tegen de leiding of tegen elkaar. In hoeverre dit voor elke jongere van toepassing is, die van de gesloten instelling komt, is niet met zekerheid te zeggen vanwege de te

kleine onderzoeksgroep. Na verloop van tijd nemen die bondjes af en verdwijnen. Dit komt mede door de groep bij HHP die dit gedrag niet 'stoer' vindt.

Tenslotte maakt dit onderzoek duidelijk dat het algemene effect van het verblijf bij HHP is dat de jongeren meer rust en ontspanning krijgen. Ook leren ze hun emoties herkennen, waardoor de emotieregulatie gemakkelijker gaat. De jongeren geven zelf aan dat de paarden daarbij helpend zijn, omdat ze een spiegelfunctie hebben. Wel verschilt het weer per jongere hoeveel invloed het paard heeft.

Kortom, het is niet gemakkelijk om een tijdslijn neer te zetten van de verschillende facetten van het eerste jaar. Hieronder staat wel een overzicht, maar hierbij moet rekening gehouden worden dat dit zeer globaal is. Vanwege de kleine onderzoeksgroep, is deze informatie niet zeer betrouwbaar en valide¹³. Daar komt nog bij dat alle jongeren een eigen proces aangaan, dus dat punten die hieronder benoemd zijn, niet voor elke jongere van toepassing zullen zijn. Deze tabel vormt als het ware een samenvatting van wat er in de deelvraag naar voren is gekomen.

Tijd	Gedrag
0 - 2 weken	Angst voor paarden
0 - 6 weken	Veel in de nabijheid gezinshuisouders willen zijn
0 - paar maanden	Stoer gedrag
0 - 2 maanden	Bondjes sluiten
0 - 3 maanden	Minder 'fladder' gedrag, meer rust
0 - 3 maanden	Onder de taken uit proberen te komen
0 - 6 maanden	Verandering in gedrag
0 - 1 jaar	Hiërarchie
0 - 1 jaar	Veilig voelen
0 - 1 jaar	Weinig emoties laten zien
0 - 2 jaar	Sociaal wenselijk gedrag

¹³ Over de betrouwbaarheid/validiteit van dit stuk wordt verwezen naar de discussie in hoofdstuk 7.

7. CONCLUSIES EN DISCUSSIE

INLEIDING

In dit hoofdstuk zullen eerst conclusies worden getrokken. In het voorgaande hoofdstuk zijn de resultaten weergegeven. Daarbij zijn de vier deelvragen aan de orde gekomen. Elke deelvraag wordt afgesloten met een conclusie, die tevens het antwoord geeft op de deelvraag. Dit hoofdstuk zal beginnen met het beantwoorden van de deelvragen. Het gaat hierbij niet om een uitgebreid antwoord, maar om een kort en bondig antwoord. Vervolgens zal de hoofdvraag worden beantwoord. Deze is wat uitgebreider, maar wordt afgesloten met een samenvatting daarvan. Vervolgens wordt er gekeken naar de reikwijdte van dit onderzoek en in hoeverre de onderzoeksgegevens ook toepasbaar zijn voor andere organisaties/instellingen. Tenslotte wordt dit hoofdstuk afgesloten met de discussie. Hierbij zal kritisch naar het onderzoeksrapport worden gekeken, onder andere naar de betrouwbaarheid en validiteit ervan.

CONCLUSIES

DEELVRAGEN

DEELVRAAG 1: HOE ZIET DE METHODIEK VAN HUMAN HORSE POWER ERUIT?

Parelli: Het Parelli-programma bestaat uit verschillende levels en zeven games, die stapsgewijs doorlopen worden. Tijdens de uitvoering van die oefeningen lopen jongeren tegen dingen aan, waar de begeleiders van HHP op inspelen en aansluiten. De relatie die hierbij ontstaat, vormt een voorbeeldfunctie voor het aangaan en/of onderhouden van andere relaties.

Gezinshuis: Binnen het gezinshuis wordt grote waarde gehecht aan verantwoordelijkheid, eerlijkheid en respect. Daarbij is het van belang dat de jongeren zich veilig voelen en het gevoel hebben dat ze 'ertoe doen'/belangrijk zijn. Het gaat daarbij niet om wie de beste is, maar juist om de samenwerking (met mens en dier).

DEELVRAAG 2: HOE SLUIT DE METHODIEK VAN HUMAN HORSE POWER SPECIFIEK AAN OP DE HECHTINGSPROBLEMATIEK VAN DE JONGEREN DIE VERBLIJVEN BIJ HUMAN HORSE POWER?

Paarden: Jongeren met hechtingsproblematiek zijn beschadigd door mensen, niet door dieren. Daardoor is het voor hen vaak gemakkelijker om een relatie aan te gaan met een dier, dan met een mens. Vanwege het formaat van de paarden, kan er met geweld niets bereikt worden. Jongeren worden uitgedaagd om andere mogelijkheden te gaan ontdekken.

Gezinshuis: Door de langdurige zorg die HHP aanbiedt, kunnen jongeren leren om langdurige relaties op te bouwen en daardoor nieuwe (positieve) ervaringen op te doen. Daarbij speelt mee dat de gezinsouders geen 'nieuwe' ouders zijn, waardoor jongeren minder risico lopen om in een loyaliteitsconflict te komen. Het goede contact dat HHP met de ouders van de jongeren heeft, is daarbij ook helpend.

DEELVRAAG 3: ZIJN ER VERSCHILLEN EN OVEREENKOMSTEN IN DE ONTWIKKELING VAN JONGEREN MET EEN HECHTINGSPROBLEMATIEK IN HET EERSTE JAAR VAN HUN VERBLIJF BIJ HUMAN HORSE POWER VERSUS DE ONTWIKKELING VAN JONGEREN MET DEZELFDE PROBLEMATIEK IN ANDERE GEZINSHUIZEN?

Overeenkomsten: Alle jongeren hebben tijd nodig om zich ergens thuis te voelen, de regels te ontdekken en een plekje in het 'gezin' te veroveren. Ze zijn vaak wantrouwend naar volwassenen

toe en hebben ruimte nodig. Hoe meer er aan ze getrokken wordt, hoe meer afstand ze zullen nemen. Verder is het aanbieden van structuur belangrijk voor de jongeren. Alle gezinshuizen vinden het belangrijk om respectvol met elkaar om te gaan en onderhouden contact met de ouders/het netwerk van de jongeren.

Verschillen: Qua normen en waarden verschilt het per gezinshuis waar men de nadruk op legt. HHP vindt een langdurig verblijf en verantwoordelijkheid belangrijk, terwijl bij andere gezinshuizen meer de nadruk ligt op eerlijkheid, openheid en het nakomen van afspraken. Waar HHP ervoor kiest om het gedrag van de jongeren met behulp van de paarden weer te geven, kiezen de andere gezinshuizen ervoor om dit in een persoonlijk gesprek te bespreken.

DEELVRAAG 4: ZIJN ER TERUGKERENDE PROCESSEN DIE JONGEREN LATEN ZIEN TIJDENS HET EERSTE JAAR VAN HUN VERBLIJF BIJ HUMAN HORSE POWER EN HOE BEÏNVLOEDEN DIE DE ONTWIKKELING?

Er zijn een aantal terugkerende processen te ontdekken, hoewel die verschillend zijn per persoon. Zo heeft iedere jongere tijd nodig om ergens te wennen. Verder laten de meeste jongeren in de beginperiode sociaal wenselijk gedrag zien en verloopt de ontwikkeling van de jongeren veelal in golfbewegingen. Over het algemeen is er weinig vertrouwen in volwassenen en worden er soms bondjes gevormd tegen de 'leiding'.

HOOFDVRAAG: WELKE INVLOED HEEFT DE METHODIEK VAN HUMAN HORSE POWER OP DE JONGEREN IN HET EERSTE JAAR VAN HUN VERBLIJF BIJ HUMAN HORSE POWER, TEN OPZICHTE VAN HUN ONTWIKKELING EN DE HECHTINGSPROBLEMATIEK EN ZIJN HIER TERUGKERENDE PROCESSEN IN TE ONTDEKKEN?

Human Horse Power streeft naar langdurige opvang. Dit zorgt ervoor dat jongeren een relatie op kunnen bouwen en onderhouden, zonder die tussentijds weer te moeten verbreken. Tijd is daarom een belangrijke factor. Daarbij spelen de paarden ook een rol, aangezien zij een spiegel vormen voor de jongeren. De begeleiders van HHP helpen de jongeren om deze signalen te zien, ervan te leren, erover na te denken en nieuw gedrag uit te proberen. Dat nieuwe gedrag is toepasbaar in bijvoorbeeld het contact met mensen. HHP gebruikt daarvoor het Parelli-programma, omdat het stapsgewijs is opgebouwd en een relationele ingang heeft. De meeste jongeren zitten op emotioneel gebied vaak 'vast', waardoor dat gebied via een omweg bereikt moet worden. Paarden zijn groot en sterk, waardoor er met geweld/dwang niets bereikt kan worden. Jongeren worden uitgedaagd om andere mogelijkheden te gaan ontdekken.

Naast het langdurige verblijf, wordt er veel aandacht besteedt aan het nemen van verantwoordelijkheid, eerlijk zijn en respect hebben voor elkaar. Daarbij is het van belang dat de jongeren zich veilig voelen en het gevoel hebben dat ze 'ertoe doen'/belangrijk zijn. Verder speelt mee dat de ouders en/of het netwerk van de jongeren betrokken blijven en het contact onderhouden wordt, waardoor jongeren minder risico lopen om in een loyaliteitsconflict te komen. Wanneer ze 'toestemming' hebben om bij HHP te zijn, kan de ontwikkeling pas echt op gang komen.

Kijkend naar de ontwikkeling van de jongeren, valt op dat die vaak in golfbewegingen verloopt en niet direct begint. De jongeren hebben in eerste instantie de tijd nodig om ergens te wennen en hun plek te veroveren. De tijd die hiervoor nodig is, wisselt per persoon. Verder laten de jongeren in eerste instantie vaak sociaal wenselijk gedrag zien. Ze hebben vaak weinig vertrouwen in volwassenen en moeten gaan ervaren dat volwassenen ook betrouwbaar kunnen zijn. Het aanbieden van structuur/kaders is daarbij helpend en biedt veiligheid.

Kortom, de methodiek van HHP heeft verschillende invloeden op de ontwikkeling van de jongeren en de hechtingsproblematiek. Daarbij is tijd een belangrijke factor; bij druk neemt de jongere alleen maar meer afstand en wordt het tegenovergestelde bereikt. Enkele terugkerende

processen die daarin te herkennen zijn het vertonen van sociaal wenselijk gedrag, tijd hebben om te wennen en de ontwikkeling die in golfbewegingen verloopt.

INHOUDELIJKE GENERALISATIE/REIKWIJDTE EN TOEPASBAARHEID VAN ONDERZOEKSGEGEVENS

De onderzoeksresultaten zijn heel specifiek voor HHP geformuleerd. Dit betekent dat de informatie niet gemakkelijk toepasbaar zal zijn bij andere instellingen/organisaties. Gedeeltes van het document zijn wat gemakkelijker toepasbaar. Daarbij kan gedacht worden aan de informatie over hechtingsproblematiek en de 'kwaliteiten' van paarden in de hulpverlening. Door de vergelijking met andere gezinshuizen, is duidelijk geworden dat gezinshuizen allemaal verschillend zijn. Zo leggen ze bijvoorbeeld de nadruk op andere normen en waarden, wat de sfeer en de aanpak binnen het gezinshuis beïnvloed. Dat maakt dat de reikwijdte en toepasbaarheid van deze onderzoeksgegevens niet zeer groot is.

DISCUSSIE

KLEINE ONDERZOEKSPOPULATIE

Een moeilijkheid waar tijdens dit onderzoek tegenaan is gelopen, is de kleine onderzoekspopulatie. Het onderzoek heeft zich gericht op HHP, waar acht jongeren verblijven. Vijf van deze jongeren en hun ouders zijn geïnterviewd. Iedere jongere is uniek en heeft eigen ervaringen opgedaan. Daarom verloopt de ontwikkeling van elke jongere verschillend. Uit de interviews kwamen dan ook verschillende ervaringen naar voren. Terugkerende processen zijn daarom moeilijk weer te geven.

OBSERVATIES

In het plan van aanpak staat beschreven dat de mogelijkheid bestaat om, mocht dit nodig zijn voor het onderzoek, elke jongere twee keer te observeren. Er is tijdens het verloop van het onderzoek voor gekozen om geen observaties te doen, aangezien deze weinig toegevoegde waarde zullen hebben voor het onderzoek. Om zicht te krijgen op de ontwikkeling van de jongeren of terugkerende processen, is het noodzakelijk om voor langere tijd, stelselmatig te observeren. In de aanbevelingen wordt verder ingegaan op dit punt.

HOEVEELHEID BRONNEN

Al eerder in dit document (zie hoofdstuk 5) staat beschreven dat een kenmerk beschreven wordt, wanneer deze door minimaal twee personen benoemd wordt of in bronnen naar voren komt. Daarbij ontstaat de kritische kanttekening hoezeer informatie, die uit twee bronnen komt, betrouwbaar en valide is. Om deze reden is het niet mogelijk om harde conclusies te trekken uit de resultaten. De uiteindelijke resultaten kunnen wel als startpunt gelden voor eventueel vervolgonderzoek.

VERGELIJKING GEZINSHUIZEN

Voor deelvraag drie is ervoor gekozen twee andere gezinshuizen te interviewen om eventuele verschillen in de methodiek naar voren te laten komen. Het idee was om één interview te houden met een gezinshuis zonder paarden en één met paarden. Tijdens de interviews is gebleken dat deze gezinshuizen niet via een vaststaande methodiek werken. Hierbij komt nog dat het

gezinshuis waarvan gedacht werd dat deze met paarden werken, de paarden niet als methodiek inzetten. Hierdoor was vergelijking met de methodiek van HHP moeilijk. De vraag ontstaat of twee gezinshuizen te weinig was om een kwalitatief goede vergelijking te maken. Tegelijkertijd had het interviewen van meerdere gezinshuizen wellicht weinig uitgemaakt, wanneer deze ook niet via een bepaalde methodiek werken. Ook voor de grootte van het onderzoek was het interviewen van meerdere gezinshuizen niet haalbaar geweest. Wel waren er enkele overeenkomsten zichtbaar tussen deze gezinshuizen en HHP wat betreft de vormgeving van het gezinshuis met HHP. Om deze reden is de deelvraag aangepast en richten de uiteindelijke resultaten in deelvraag drie zich dan ook meer op de vormgeving van het gezinshuis dan de daadwerkelijke methodiek.

8. EVALUATIE, (BELEIDS)AANBEVELINGEN EN SUGGESTIES VOOR VERDER ONDERZOEK

EVALUATIE

ONDERZOEKSPRODUCT

Zoals in hoofdstuk vier beschreven staat, was het zoeklicht voor het onderzoek: de jongeren maken een ontwikkeling door. Dit was de verwachting en deze verwachting is uitgekomen. Dit zoeklicht was ontstaan uit gesprekken met HHP. Zij konden onderbouwen waar ze voor staan, welke keuzes ze maken en wat de achterliggende gedachten hiervoor zijn. Zij zagen een ontwikkeling, maar konden niet ontdekken of deze ontwikkeling terugkerende processen bevatte. Daarnaast wilde HHP graag onderbouwd hebben wat voor invloed hun methodiek had op de ontwikkeling van de jongeren. Op deze laatste vraag gaan deelvraag één en twee in, met als resultaat dat er antwoord gegeven kan worden op de invloed die de methodiek heeft op de hechtingsproblematiek van de jongeren. Deelvraag drie en vier gingen in op de vraag over de terugkerende processen in de ontwikkeling van de jongeren. Deze vraag bracht meer moeilijkheden met zich mee, omdat door de kleine onderzoekspopulatie terugkerende processen moeilijk in beeld gebracht konden worden. Wel heeft de onderzoekspopulatie goed meegewerkt aan het onderzoek en stonden ze open voor het beantwoorden van onze vragen. Desondanks is er wel ontwikkeling en een aantal terugkerende processen ontdekt en is dit voorzichtig omschreven. De onderzoeksresultaten van deelvraag drie en vier geven daarom deels antwoord op de onderzoeksvraag. Voor een volledige beantwoording is vervolgonderzoek nodig. Gelet op de beschikbare tijd en mogelijkheden van dit onderzoek zijn de uitkomsten naar verhouding voldoende en mag er tevredenheid heersen.

Het onderzoek heeft de doelstellingen¹⁴ behaald die voorafgaand aan het onderzoek opgesteld zijn. Er is onderzocht wat de invloed is van de methodiek van HHP op de hechtingsproblematiek van de jongeren, zoals beschreven in deelvraag één en twee. De tweede doelstelling richt zich op terugkerende processen, welke beschreven zijn in deelvraag drie en vier. Hoewel de beantwoording van deze deelvragen moeilijkheden met zich meebracht, is de doelstelling wel behaald, welke zich richt op het onderzoeken van terugkerende processen en het beschrijven en analyseren van deze gegevens.

ONDERZOEKSPROCES

Tijdens het schrijven van de probleem- en vraagstelling voor dit onderzoek, zijn er verschillende mogelijkheden aan bod gekomen. Door de feedback op de vraagstelling, is die meerdere keren aangepast. Uiteindelijk paste de vraagstelling daardoor niet meer bij de vraag van de opdrachtgever. Er volgde een gesprek met de afstudeerbegeleider en hierna is er contact geweest met de opdrachtgever. Op die manier werd duidelijk waar de nadruk op moest liggen en lukte het om de vraagstelling zo te formuleren, dat die aansloot bij de 'eisen' van school en de wensen van de opdrachtgever.

Een belangrijke informatiebron in dit onderzoek zijn de interviews. Bestaande data zou niet voldoende zijn, omdat dit geen volledig beeld van HHP zou geven, terwijl het onderzoek hier voornamelijk om draait. Interviews zijn daarom vroegtijdig gepland, om problemen hiermee te voorkomen. Uiteindelijk is er een kleine strubbeling geweest in het contact met een gezinshuis, welke geen reactie gaven. Om toch op schema te blijven lopen is ervoor gekozen om de aandacht op een ander gezinshuis te vestigen, wat direct voorspoedig verliep.

¹⁴ De doelstellingen zijn terug te lezen in hoofdstuk 1.

(BELEIDS)AANBEVELINGEN

Uit dit onderzoek is naar voren gekomen dat HHP verschillende dingen al goed aanpakt. Ondanks het feit dat dit niet echt aanbevelingen zijn, worden ze hier toch benoemd. Vervolgens worden de aanbevelingen beschreven, waarbij gekeken wordt hoe HHP het aan kan pakken.

WAT GAAT ER GOED?

- HHP heeft ervoor gekozen om paarden in te zetten in de hulpverlening. Dit lijkt een goede keuze te zijn. Doordat paarden groot en zwaar zijn, kunnen jongeren met dwang/geweld niets bereiken. Ze zullen hun gedrag moeten aanpassen. Het paard zal reageren op de gedragsverandering, waardoor jongeren gelijk kunnen ervaren dat het effect heeft als ze het anders aanpakken. Verder speelt mee dat paarden kuddedieren zijn en van nature openstaan voor het aangaan van een relatie. Zeker voor jongeren met hechtingsproblematiek is dit helpend. De methodiek die HHP gebruikt, namelijk de Parelli-methode, sluit goed aan bij wat de jongeren nodig hebben. Door rationeel te beginnen en het stapsgewijs te doen, is het voor de jongeren overzichtelijk en haalbaar.
- Uit dit onderzoek blijkt dat jongeren tijd nodig hebben om hun plekje in het gezinshuis te vinden, de regels te leren kennen en die zich eigen te maken. Belangrijk is dat de jongeren daar de tijd voor krijgen die ze nodig hebben. Wanneer het geforceerd wordt, zullen de jongeren eerder kiezen om meer afstand te nemen. De begeleiders zullen geduldig moeten zijn en een stapje terug moeten doen: Loslaten door er niet bovenop te gaan zitten. Dit lijken de begeleiders van HHP al te doen, waardoor de jongeren de ruimte krijgen om zich op hun eigen tijd te ontwikkelen.
- In dit onderzoek gaven de drie gezinshuizen aan dat het onderhouden van het contact met biologische ouders/het netwerk van de jongere een belangrijk aspect is. Het is voor een jongere van belang dat het 'toestemming' heeft van de ouder(s) om in het gezinshuis te verblijven en zich daar te ontwikkelen. Begeleiders zullen dus moeten investeren in het contact met de biologische ouders/het netwerk van de jongere die bij hen verblijft. HHP pakt dit op een goede manier aan, door bij voorbaat aan te geven dat zij niet de nieuwe ouders van de jongere worden. Ze geven ruimte aan de biologische ouders/het netwerk van de jongere. Ondanks dat ouders het niet altijd gemakkelijk vinden dat hun kinderen uit huis zijn, vinden ze HHP een goede plek. De meeste ouders geven hun kind toestemming om bij HHP te verblijven, waardoor de jongere ook de mogelijkheid krijgt om zich te ontwikkelen. De begeleiders van HHP geven de omgang met ouders/het netwerk al goed vorm, maar het is raadzaam om hier oog voor te blijven houden aangezien ouders hier veel waarde aan hechten.
- Jongeren met een problematische gehechtheidsrelatie hebben veel negatieve ervaringen opgedaan wat betreft de verwachtingen van anderen. Wanneer een jongere positieve ervaringen opdoet, kunnen deze verwachtingen veranderen. Hier zijn wel herhalingen voor nodig om veiligheid te kunnen ervaren. De jongeren geven zelf ook aan dat het gezinshuis wordt ervaren als een 'thuis', waarbij de jongeren zich langzamerhand steeds veiliger voelen. Ze voelen zich gehoord en gesteund. Hoe langer een verblijf duurt, hoe meer positieve ervaringen een jongere opdoet. HHP doet er daarom goed aan om de jongeren langdurig op te vangen en sensitief op de behoeften van de kinderen te reageren. Ze kunnen doorgaan zoals ze nu bezig zijn. Wel is het belangrijk feedback te blijven vragen, zodat eventuele verbeterpunten aangepakt kunnen worden.

WAT KAN ER BETER?

- Jongeren met hechtingsproblematiek hebben (over het algemeen) moeite met het omgaan met gezag, voornamelijk van volwassenen. Ze hebben vaak ervaren dat

volwassenen veel dingen beloven, maar die beloftes niet altijd waarmaken. Begeleiders doen er goed aan om aan te tonen wat ze willen zeggen, zonder alleen een mondelinge belofte te maken. De jongeren hechten daar weinig waarde aan en zullen moeten ervaren dat de begeleiders te vertrouwen zijn. HHP kan dus wel beloften maken, maar het is van groot belang dat ze die beloftes ook nakomen. Wanneer de jongeren daaraan twifelen, moeten de begeleiders van HHP dat niet persoonlijk opvatten. Ze zullen geduldig moeten zijn, niets forceren, maar tegelijkertijd wel duidelijke grenzen moeten stellen. Dit biedt de jongeren namelijk duidelijkheid en structuur. Hierdoor ontstaat veiligheid, wat een voorwaarde is voordat jongeren zich kunnen gaan ontwikkelen.

- De huidige jeugdzorg stopt wanneer iemand achttien jaar is geworden. HHP streeft naar langdurige opvang, wat betekent dat jongeren kunnen blijven tot ze zelfstandig kunnen wonen (rond een jaar of achttien). Wanneer een jongere zeventien jaar is, doet HHP er goed aan om te kijken hoe de jongere ervoor staat. Mochten ze tot de conclusie komen dat de jongere nog niet klaar is om op zichzelf te wonen, dan is het raadzaam om tijdig naar een geschikte plek te gaan kijken. Daarbij kan bijvoorbeeld gedacht worden aan een begeleid wonen traject. Als de jongere voor zijn/haar achttiende jaar op de 'juiste' plek zit, kan hij/zij langer gebruik maken van de hulp die jeugdzorg kan bieden.
- Om HHP meer zicht te geven op de ontwikkeling die de jongeren doorlopen, is het raadzaam om wekelijks een rapportage van de jongere bij te houden. Hierbij kunnen enkele terugkerende punten aan de orde komen zoals; paarden, omgang begeleiders, omgang kinderen, school e.d. Op deze manier worden veranderingen sneller gesignaleerd en kunnen de rapportages van de jongeren gemakkelijker naast elkaar gelegd worden en met elkaar vergeleken worden. Het zorgt ervoor dat er meer inzicht ontstaat in de ontwikkeling die de jongeren doorlopen. Het gevolg is dat de begeleiders beter aan kunnen sluiten op wat de jongere nodig heeft en patronen van de jongeren kan ontdekken.
- De meeste jongeren die verblijven bij HHP hebben een emotionele- en sociale achterstand. De begeleiders van HHP moeten zich daarom in hun gedrag en manier van communiceren afstemmen op de mogelijkheden van de jongere. Daarom is het goed dat de begeleiders zich afvragen: welk gedrag is relevant en begrijpelijk voor een jongere? Op welke emotionele afstand lijkt de jongere het meest op zijn gemak en laat het de beste resultaten zien? HHP is zich ervan bewust dat de hechting en sociale vaardigheden niet gelijk lopen met de leeftijd van de jongere. Zij gaan terug naar de peutertijd om het van daar weer op te pakken en dingen aan te gaan bieden (frag. B3.10, A). Teruggaan naar de peutertijd is wellicht niet voor elke jongere helpend. N.P. Rygaard geeft de tip om de leeftijd van de jongere door vier te delen en dan te overwegen welk ouderlijk gezag bij een jongere van deze leeftijd past (Rygaard, 2007, p. 156). Het is verstandig als HHP dit gaat toepassen, om op deze manier de emotionele- en sociale ontwikkeling in te kunnen schatten en de begeleiding hierop aan kan passen.

SUGGESTIES VOOR VERDER ONDERZOEK

- Om helder zicht te krijgen op terugkerende processen in de ontwikkeling van de jongeren in het eerste jaar van hun verblijf, is het verstandig om in een eventueel vervolgonderzoek de jongeren herhaaldelijk te volgen over een lange periode. Het heeft de voorkeur om dit vanaf het begin van het verblijf van de jongere bij HHP te starten, zodat eventuele veranderingen direct gesignaleerd worden.
- Om de resultaten meer betrouwbaar en valide te maken, is voor een vervolgonderzoek een grotere onderzoekspopulatie aan te bevelen. Hierbij is een optie om de jeugdzorgboerderij van HHP erbij te betrekken, om meer zicht te krijgen op de omgang met de paarden.

- Om de methodiek van HHP verder te ontwikkelen is een aanbeveling om meerdere gezinshuizen te interviewen die ook met paarden werken. Voor kwalitatief goede resultaten is meer dan twee gezinshuizen een vereiste.

9. NAWOORD

Intensief en leerzaam zijn woorden die de afgelopen periode kenmerken. Intensief omdat er veel deadlines waren, maar ook door de druk die we onszelf oplegden. We wilden onze opleiding afsluiten met een mooi eindproduct en wilden dan ook geen half werk leveren. Terugkijkend kunnen we zeggen dat we ons voor 100% ingezet hebben. Het was niet altijd makkelijk, mede door lichamelijke klachten, maar samen zijn we ervoor gegaan en zijn we trots op het resultaat. De afgelopen periode was ook leerzaam omdat we kanten van de hulpverlening gezien hebben die ons niet zo bekend waren. Het spreken met verschillende disciplines zorgde voor nieuwe ervaringen. Waar het eerste interview wennen was, ging het achttiende interview als vanzelf. Daarnaast vonden we de manier waarop gezinshuizen functioneren erg fascinerend. Maar HHP is niet zomaar een gezinshuis. Het werken met paarden krijgt een grote rol, wat voor één van ons bekend terrein was, maar waar de ander geen ervaring mee had. Het afstuderen was voor ons een mooie ontdekkingstocht waar we goed op terugkijken.

Linda van de Bunt & Marion van Sluijs
Nijkerk, april 2015

10. LITERATUURLIJST

- Baarda, D., Goede, M. d., & Teunissen, J. (2005). *Basisboek kwalitatief onderzoek*. Groningen/Houten: Wolters-Noordhoff bv.
- Bartelink, C. (2012, februari 21). *Nederlands Jeugdinstituut*. Opgeroepen op april 7, 2015, van <http://nji.nl/nl/Het-Nederlands-Jeugdinstituut/Professional-in-lastig-parket-bij-uisplaatsting>
- Bartelink, C., & Steege, M. v. (2012, juni 7). *Nederlands Jeugdinstituut*. Opgeroepen op april 9, 2015, van http://nji.nl/nl/Hechting_en_langdurige_uisplaatsting_discussiebijeenkomst.pdf
- Beljon, J. (2015). *Jeugdzorgboerderij Herfte*. Opgeroepen op april 9, 2015, van <http://www.jeugdzorgboerderijherfte.nl/Missie.aspx>
- Besten, G. (2007). *Niet zonder ons... Gezinshuizen aan het begin van de 21e eeuw*. Ugchelen: Uitgeverij DE GEZONDE BALANS.
- Besten, G. (z.d.). *Gezinshuis.com*. Opgehaald van <http://www.gezinshuis.com/>
- Besten, G. (z.d.). *Gezinshuis.com*. Opgehaald van <http://www.gezinshuis.com/index.php/voorstellen/meer-over-ons>
- Bird, J. (2004). *Natuurlijk paard houden*. (S. Chardon-Postel, Vert.) Baarn: Tiron Uitgevers bv.
- Blok, R. d. (z.d.). *www.gezinshuis.com*. Opgehaald van <http://www.gezinshuis.com/documenten/kennisbank/138-eis-niets-geef-artikel-martine-delfos/file>
- Carey, J. (2010, juli). *Dieren in zorg en Welzijn*. Opgeroepen op januari 23, 2015, van <http://www.diereninzorgenwelzijn.nl/Portals/6/documenten/2010/2010-juli-people-and-animals-for-life-iahaio-conference-stockholm.pdf>
- Delfos, M. F. (2013). *Ik ben aan ze gehecht*. Amsterdam: SWP.
- Fine, A. H. (2010). *Handbook on Animal-Assisted Therapy*. Amsterdam: Academic Press.
- Gezinshuis.com. (z.d.). *gezinshuis.com*. Opgehaald van <http://www.gezinshuis.com/theetafel/faq/139-wat-is-een-gezinshuis>
- Ham, H. v. (2002). *Voor jou zeker...?!: Over gehechtheid en basisvertrouwen*. Houten/Diegem: Bohn Stafleu van Loghum.
- Hermesen, J. (2008). *Paarden encyclopedie*. Lisse: Rebo International.
- Hofman, L. (2013, juni). *Stichting ZorgPKs*. Opgeroepen op januari 3, 2015, van [http://www.zorgpks.nl/assets/images/pdf/Masterthesis%20Therapie%20met%20hulp%20van%20paarden%20-%20ZorgPK's%20\(Lisan%20Hofman\).pdf](http://www.zorgpks.nl/assets/images/pdf/Masterthesis%20Therapie%20met%20hulp%20van%20paarden%20-%20ZorgPK's%20(Lisan%20Hofman).pdf)
- Jackson, J. (2015). *Paddock Paradise*. Opgehaald van <http://www.paddockparadise.eu/nl/paddock-paradise/paddock-paradise-algemeen.html>
- Juffer, F. (2010). *Beslissingen over kinderen in problematische opvoedingssituaties*. Den Haag: Sdu Uitgevers BV.

- Keurentjes, P. (2015). *Weesthuis*. Opgeroepen op april 9, 2015, van <http://www.weesthuis.com/Visiemijsie.aspx#.VSZyocv9nIU>
- Lammertsma, E. (2014). *Human Horse Power*. Opgeroepen op januari 3, 2015, van <http://humanhorsepower.nl/nl/menu2/gezinshuis-hhp/>
- Lammertsma, E., & Kooyman, P. (2014). *Human Horse Power*. Opgehaald van <http://humanhorsepower.nl/nl/menu2/gezinshuis-hhp/>
- Lammertsma, E., & Kooyman, P. (2014). *Human Horse Power*. Opgehaald van <http://humanhorsepower.nl/nl/menu1/klein-kolthoorn/opzet/>
- Lammertsma, E., & Kooyman, P. (2014). *Human Horse Power*. Opgehaald van <http://humanhorsepower.nl/nl/menu1/onze-basis/de-kracht-van-paarden/>
- Lammertsma, E., & Kooyman, P. (2014). *Human Horse Power*. Opgehaald van <http://humanhorsepower.nl/nl/menu2/natural-horsemanship/>
- Lubbersen, L. (2015, februari). *Gezinspiratieplein*. Opgehaald van <http://www.gezinspiratieplein.nl/lezen-weten/lijsl-met-alle-publicaties/73-factsheet-gezinshuizen-2014/file>
- MacNamara, M., & Kaufmann, M. (2010, juli 1). *Dieren in zorg en welzijn*. Opgeroepen op januari 23, 2015, van <http://www.diereninzorgenwelzijn.nl/Portals/6/documenten/2010/2010-juli-people-and-animals-for-life-iahaio-conference-stockholm.pdf>
- Nederlands Jeugdinstituut. (z.d.). Opgeroepen op januari 3, 2015, van <http://nji.nl/Hechting-en-hechtingsproblemen-Probleemschets-Definitie>
- Nelstein, P. (2009). *Het paard als leermeester: Therapie met paarden*. Deventer: Uitgeverij Ankh-Hermes bv.
- NIP, N. N. (z.d.). *Richtlijn Problematische Gehechtheid*. Opgehaald van <http://www.richtlijnenjeugdhulp.nl>: <http://www.richtlijnenjeugdhulp.nl/problematische-gehechtheid/definitie/gehechtheid-de-praktijk/>
- Onderwaater, A. (2008). *De onverbreekelijke band*. Amsterdam: Pearson.
- Parelli, P. (2004). *Natural Horse-Man-Ship*. Amersfoort: Bloemendal Uitgevers bv.
- Parelli, P. (2013). *Freestyle, the four savvy's*. United States: Parelli: Natural Horsemanship.
- Parelli, P. (2013). *On Line, the four savvy's*. United States: Parelli: Natural Horsemanship.
- Parelli, P. (2015). *Parelli*. Opgehaald van <http://www.parelli.com/parelli-program.html>
- Parelli, P., & Parelli, L. (2013). *Horsemanship: Theory & Horse Behavior*. United States: Parelli Natural Horsemanship.
- Parelli.nl*. (z.d.). Opgeroepen op januari 3, 2015, van <http://www.parelli.nl/NL/parelli.php?subnav=10principles>
- Rygaard, N. P. (2005). *Hechtinsstoornissen: Praktijkgericht therapiehandboek voor ernstige hechtingsstoornissen bij kinderen*. (S. Nijon-Noorman, Vert.) Amsterdam: Uitgeverij SWP.
- Rygaard, N. P. (2007). *Hechtingsstoornissen*. Amsterdam: SWP .

- Sande, F. D.-v., & Janssen, C. (2010). *Signaleren van verstoord gehechtheidsgedrag*. Uitgeverij LEMMA.
- Schuengel, C., Venmans, J., IJzendoorn, R. v., & Zegers, M. (2006). *Gehechtheidsstrategieën van zeer problematische jongeren*. Amsterdam: Uitgeverij SWP.
- Thoomes-Vreugdenhil, A. (2012). *Hechtingsproblemen bij kinderen*. Tiel: Lannoo nv.
- Thoomes-Vreugdenhil, A., Giltaij, H., Hulzen, B. v., Leeuwen, K. S.-v., & Waal, J. d. (2006). *Behandeling van hechtingsproblemen*. Houten: Bohn Stafleu van Loghum.
- Zaa, S., Boerhave, M., & Koster, M. (2009, december). *cordaan*. Opgehaald van cordaan: http://www.cordaan.nl/2637/3483/34158/boekje_hechting_2009.pdf
- Zevenhuizen, M. (2008, januari). *Spiegelend paard*. Opgehaald van <http://www.spiegelendpaard.nl/Files/pdf/Artikel%20-%20magazine%20psychologie%2020%20januari%202007.pdf>

11. BIJLAGEN

INLEIDING

In dit hoofdstuk zijn als bijlagen de documenten toegevoegd waarnaar verwezen wordt in de voorgaande hoofdstukken.

- Bijlage 1: Plan van aanpak. Hierin staat vermeld wat de reden is voor dit onderzoek, welke doelen zijn opgesteld, de onderzoeksmethoden die van toepassing zijn en een planning. Het geeft houvast hoe het onderzoek uitgevoerd wordt.
- Bijlage 2: Introductiebrief voor ouders. Dit is de brief die gebruikt is ter introductie van de onderzoekers aan de te interviewen ouders.
- Bijlage 3: Topiclijsten. Deze bijlage bevat de topiclijsten die gebruikt zijn bij de interviews met begeleiders, jongeren, ouders, behandelcoördinatoren en gezinshuizen.
- Bijlage 4 t/m 9: Definiëring van de kernlabels en de (kern)labels zelf. In de hier voorgaande hoofdstukken is naar de interviews verwezen doormiddel van 'frag'. Deze fragmenten zijn in de (kern)labels in deze bijlage terug te vinden onder het beschreven nummer. In hoofdstuk 5 wordt uitgelegd hoe de fragmenten terug te vinden zijn in de (kern)labels.

Op de bijgevoegde cd-rom zijn de uitgeschreven en doorgestreepte interviews opgenomen. Ter bescherming van de privacy van de geïnterviewden, worden audiobestanden niet toegevoegd. Deze zijn op te vragen bij de onderzoekers en zullen, na toestemming van de geïnterviewden, te beluisteren zijn.

BIJLAGE 1: PLAN VAN AANPAK

AANLEIDING & PROBLEEMSTELLING

INLEIDING

In dit hoofdstuk zal in eerste instantie gekeken worden naar de achtergrond van dit onderzoek. Daarbij zal er gekeken worden naar Human Horse Power; wie ze zijn en wat ze doen. Verder zal er informatie worden gegeven over de methodiek van Human Horse Power, waarbij Parelli Natural Horsemanship en EAGALA aan bod komen. Human Horse Power is overtuigd dat het paard een meerwaarde heeft, waar in dit hoofdstuk ook aandacht aan wordt besteedt. Aangezien de jongeren die bij Human Horse Power verblijven voornamelijk hechtingsproblematiek hebben, is hier ook wat over geschreven.

Vervolgens zal er gekeken worden naar de aanleiding van dit onderzoek en zal het probleem worden verwoord op macro-, meso- en microniveau. Dit hoofdstuk wordt afgesloten met een probleemstelling.

ACHTERGROND

HUMAN HORSE POWER

Human Horse Power is een gezinshuis, dat gevestigd is in het buitengebied van Putten. Zij bieden momenteel opvang aan zeven jongeren. De jongeren die bij Human Horse Power verblijven, hebben (meestal) een leeftijd tussen de negen en achttien jaar. Ze komen bij Human Horse Power wanneer er sprake is van gedragsproblemen. De meeste jongeren zijn normaal begaafd en een enkeling is licht verstandelijk gehandicapt. De meeste jongeren hebben een hechtingsstoornis. Human Horse Power biedt langdurige zorg aan deze jongeren. Dat betekent dat zij de jongeren opvangen tot ze zelfstandig kunnen wonen. Meestal is dat rond de leeftijd van achttien jaar, maar het kan ook op latere leeftijd zijn. Ook is het mogelijk dat de jongeren die zelfstandig wonen, in het weekend nog wel eens terug komen. Dit is afhankelijk van de jongere en wat hij/zij nodig heeft.

Human Horse Power streeft bewust naar langdurige opvang. Ze geloven dat dit het beste is voor de jongere, want door het bieden van continuïteit ontstaat er veiligheid en structuur. Op deze manier proberen ze een goede basis te leggen voor elke jongere, zodat het ook mogelijk wordt om uiteindelijk zelfstandig in de maatschappij te functioneren. Human Horse Power schrijft zelf¹⁵: *“In ons gezinshuis gaat het om bouwen aan vertrouwen en opbouwen en onderhouden van relaties. Het werken aan de ontwikkeling op deze gebieden staat bij ons gezinshuis centraal.”* (Lammertsma, 2014)

Human Horse Power werkt samen met de franchiseorganisatie Stichting Gezinshuis.com. *“Gezinshuis.com vindt zijn oorsprong in de overweging dat opgroeiende jongeren een betrokken omgeving nodig hebben waarin geloofd wordt in, en gewerkt wordt met de talenten en gezonde ontwikkelingsmogelijkheden van die jongeren. Gezinshuizen zijn in de kern sociale gemeenschappen waar deze jongeren geaccepteerd worden, perspectief krijgen en waarin volwassenen een (h)echte band met hen aangaan. De kracht ligt in het versterken van het gewone leven.”* (Lammertsma, 2014) Dit is ook waar Human Horse Power naar streeft. Ze bieden een gezinsstructuur aan, waarbij er sprake is van orde en regelmaat. Er zijn regels, maar er wordt ook gestreefd naar een zekere

¹⁵ In dit document wordt meerdere keren verwezen naar de website van Human Horse Power. Die is geschreven door Eric Lammertsma, de oprichter en eigenaar van Human Horse Power. Hij kan goed verwoorden wat Human Horse Power doet en waar ze voor staan, vandaar dat dit een belangrijke bron vormt voor dit onderzoek.

vrijheid voor de jongeren. De medewerkers van Human Horse Power zijn betrokken bij de jongeren en ondersteunen ze, waar dat nodig is. Ze bieden voor de jongeren een veilige plek, waar ze de mogelijkheid hebben om zich te ontwikkelen. “Balans, spel, evenwicht, ernst en plezier vormen de basis van het bestaan van Human Horse Power.” (Lammertsma, 2014)

METHODIEK

Human Horse Power biedt meer aan dan een gemiddeld gezinshuis. “Kinderen die in het gezinshuis van Human Horse Power worden geplaatst krijgen altijd een paard toegewezen. Ze worden zeer snel verantwoordelijk voor de verzorging en training van hun paard. Wij vinden het belangrijk dat elk kind binnen het gezinshuis ook daadwerkelijk voelt en ervaart dat hij/zij nodig is en er toe doet. Haar, zijn, paard speelt hierin een belangrijke rol.” (Lammertsma, 2014) Human Horse Power heeft eenentwintig paarden, die op hun terrein rondlopen. Ze zijn letterlijk en figuurlijk zichtbaar, doordat ze ruimte hebben om over het terrein rond te lopen en spelen een belangrijke rol voor de jongeren. Zo zijn ze verantwoordelijk voor hun eigen paard en trainen ze dat paard ook. Daarbij maakt Human Horse Power gebruik van de internationaal erkende instanties en hun methoden, namelijk Paralli Natural Horsemanship en EAGALA. Om dit te verduidelijken, wordt hierover een korte beschrijving gegeven van deze methoden.

PARELLI NATURAL HORSEMANSHIP

Parelli is een trainingsmethode voor paarden die gebaseerd is op Natural Horsemanship. “De basisprincipes van de Parelli methode kunnen worden opgesomd in 4 woorden: relatie, begrip, communicatie en vertrouwen.” (Parelli.nl, z.d.) Het komt erop neer dat het aangaan van een relatie erg belangrijk is. Daarbij is het belangrijk dat iemand zijn/haar paard leert kennen en begrijpen; oftewel empathie kan tonen en zijn/haar gedrag daarop aan kan passen. Aangezien het paard een vluchtdier is, is vertrouwen een belangrijk aspect in het aangaan van een relatie. “Pat Parelli heeft jaren besteed aan het observeren van communicatie systemen, hoe relaties worden gevormd en hoe vertrouwen en leiderschap worden ontwikkeld. (...) Om echt met je paard samen plezier te hebben, veilig te zijn, elkaar naadloos te begrijpen op een natuurlijk manier, focust de Parelli methode erop om echt 'savvy' (begrip/kennis) te worden.

5. Online – grondwerk
6. At liberty – werken met je paard in vrijheid
7. Freestyle – rijden zonder contact of zelfs zonder teugels, hoofdstel en zadel. Het ultieme gevoel van freestyle
8. Finesse – rijden met contact, verfijning en precisie.” (Parelli.nl, z.d.)

Human Horse Power maakt ook gebruik van ‘savvys’, om zo de omgang met de paarden vorm te geven. Zij geven aan dat het belangrijk is om het paard te begrijpen, voordat men op een goede manier kan omgaan en communiceren met een paard. “Met behulp van het Parelli programma kunnen mensen zich mentaal, emotioneel en fysiek ontwikkelen en hierdoor het paard op juiste wijze ‘lezen’ c.q. interpreteren.” (Lammertsma, 2014)

EAGALA

Human Horse Power schrijft hierover het volgende: “De Equine Assisted Growth and Learning Association (EAGALA) is een non-profit organisatie die werd opgericht in 1999 met het doel initiatieven, opleiding en professionaliteit in het veld van EAP (Equine Assisted Psychotherapy) te bevorderen. Eagala biedt richtlijnen, trainingen en voert effectstudies uit t.a.v. EAP. HHP is lid van Eagala” (Lammertsma, 2014)

Het EAGALA-model gaat uit van een aantal aspecten, namelijk:

- Er wordt samengewerkt met een team (hulpverlener, paard en cliënt).
- Er wordt grondwerk gedaan (niet gereden)

- Er wordt oplossing-oriënterend gewerkt (de cliënt probeert zelf te ontdekken wat het ‘probleem’ is en zoekt daar, door te experimenteren, zelf een oplossing voor). (EAGALA, 2009-2010)

Deze manier van werken komt overeen met de methode van Parelli. Het gaat om de samenwerking tussen paard en de jongere, waarbij er veel grondwerk wordt gedaan. Zo kan een jongere bijvoorbeeld ontdekken dat hij/zij moeite heeft om relaties met anderen aan te gaan en die vervolgens te onderhouden. Grondwerk met een paard, kan hem/haar helpen om meer zicht te krijgen op hoe hij/zij relaties aangaat, wat hij/zij non-verbaal uitstraalt en wat het effect daarvan is. Het paard waarmee hij/zij werkt, zal dit namelijk terug geven, als een soort spiegel. Door een kleine aanpassing, kan de reactie van het paard veranderen. Hierdoor kan de jongere dus ervaren dat er soms maar een kleine aanpassing nodig is, om een ander resultaat te behalen.

MEERWAARDE VAN HET PAARD

Het Psychologie Magazine beschrijft in een artikel een Spaanse ranch, waar paarden de rol van therapeut hebben overgenomen. GZ-psychologe Inge Umbgrove heeft de methode ontwikkeld. Zij geeft aan dat paarden expert zijn in lichaamstaal en het gedrag van mensen spiegelen. ‘Als je zelfverzekerd doet terwijl je dat eigenlijk niet bent, reageert het paard daarop. Het kan bijvoorbeeld gaan bokken. Hoe meer je jezelf bent, hoe meer contact je krijgt met het paard. Het loont dus om jezelf te zijn.’ Verder geeft Umbgrove aan dat mensen zich identificeren met een paard en belangrijke eigenschappen op dit paard projecteren. Wanneer er gevraagd wordt hoe het paard zich voelt, vertellen ze eigenlijk hoe ze zichzelf voelen. (Zevenhuizen, 2008)

Human Horse Power is er ook van overtuigd dat de paarden de jongeren, die bij hen verblijven, kunnen helpen bij hun ontwikkeling. Het gaat om ervaringsgericht leren. Op de website, beschrijft Human Horse Power een aantal voordelen van deze ervaringsgerichte vorm van leren:

- *“Paarden zijn groter en sterken dan de mens. Hierdoor kunnen de kinderen geen gebruik maken van fysiek overwicht en zullen ze op zoek moeten naar alternatieven als ze willen dat het paard iets voor hen doet.*
- *Paarden zijn zeer sociale dieren en vanuit hun instinct is verbinding met anderen noodzakelijk om te kunnen overleven. Dit geeft de kinderen de mogelijkheid uitgebreid te experimenteren met het aangaan en onderhouden van relaties.*
- *Doordat paarden bovendien niet oordelen ontstaat er een klimaat waarin de mentale veiligheid voor de kinderen is gewaarborgd.”* (Lammertsma, 2014)

HECHTINGSPROBLEMATIEK

Bij de meeste jongeren die bij Human Horse Power verblijven is er sprake van een hechtingsstoornis. Wat houdt een hechtingsstoornis in en wat betekent het voor het contact met mensen? Wanneer er sprake is van een normale ontwikkeling, kunnen kinderen zich hechten aan hun ouders, omdat deze steun en structuur biedt en er voor het kind zijn. Er zijn echter ook momenten waarop ouders hun kind die veiligheid, steun en structuur (om wat voor reden dan ook) niet kunnen bieden. In dat geval zou er een hechtingsstoornis kunnen ontstaan. Er kan een onderscheid gemaakt worden tussen verschillende ‘typen’ van hechting:

- Type A: *Onveilig-vermijndend gehechte kinderen. Deze kinderen hebben hun gehechtheid geminimaliseerd, omdat zij ervaren hebben dat de ouder relatief vaak afwijzend, zakelijk of weinig sensitief is. Ze negeren of vermijden de opvoeder en gedragen zich (prematuur) zelfstandig.*
- Type B: *Veilig gehechte kinderen. Bij deze kinderen is er een goede balans tussen exploratiedrang en gehechtheidsgedrag. Kinderen durven nieuwe taken aan te gaan, zijn angstig wanneer de ouder uit het zicht is en zoeken toenadering bij terugkomst, waarna ze weer verder durven te exploreren. Ouders zijn sensitief, coöperatief en toegankelijk.*
- Type C: *Onveilig-afwerend gehechte kinderen. Deze kinderen zoeken juist heel veel toenadering bij de opvoeder en zijn weinig geneigd om zelfstandig activiteiten uit te voeren.*

De afwezigheid van de opvoeder leidt tot angst terwijl de terugkeer van de ouder begroet wordt met boosheid en verontwaardiging. De opvoeder is vaak inconsequent sensitief, onvoorspelbaar voor het kind en afwezig op cruciale momenten.

- *Type D: Gedesorganiseerd gehechte kinderen. Bij deze kinderen is sprake van gedrag met kenmerken van hechtingstype A en C. Enerzijds zoeken zij toenadering tot de ouder, terwijl dat tegelijkertijd stress en angst oplevert. De omgang met de ouder is vaak inconsequent geweest en onvoorspelbaar terwijl ook vaak sprake is van trauma's of andere ingrijpende gebeurtenissen.” (Nederlands Jeugdinstituut)*

Deze verschillende ‘typen’ van hechting, zullen in het verdere onderzoek nog naar voren komen. In ieder geval speelt het ‘type’ een rol in de manier waarop de jongeren op volwassenen kunnen reageren. Voor de meesten geldt dat ze moeite hebben om relaties aan te gaan en die ook te onderhouden. Dit sluit weer mooi aan bij de methodiek van Human Horse Power, namelijk het werken met de paarden. Zoals hierboven ook al staat, gaan paarden instinctief relaties aan. De jongeren bij Human Horse Power kunnen met hun paard oefenen om relaties aan te gaan en die te onderhouden.

AANLEIDING VOOR DIT ONDERZOEK

Tijdens een gesprek met Human Horse Power maakte Eric Lammertsma duidelijk dat hij graag wilde weten of er sprake is van terugkerende processen in het eerste jaar dat de jongeren bij hen verblijven. Hij gaf aan dat de begeleiders denken dat er sprake is van terugkerende processen, maar dat ze dit niet zeker weten. Op dit moment lopen de begeleiders van Human Horse Power er tegenaan dat ze steeds weer opnieuw proberen in te schatten wat een jongere nodig heeft. Hierbij gaan ze vooral op hun gevoel af, maar weten ze niet zeker of ze het juiste doen. Het zou voor de begeleiders van Human Horse Power helpend zijn als ze meer zicht krijgen op het proces dat de jongeren doorlopen, door dat bijvoorbeeld te kunnen opdelen in fasen. Ze willen graag weten of waargenomen gedrag ‘normaal’ is voor de fase waarin de jongere zich bevindt. Op deze manier hopen ze te voorkomen dat ze elke keer opnieuw ‘het wiel uit moeten vinden’. Zo hopen de begeleiders van Human Horse Power handvatten te krijgen en/of te kunnen ontwikkelen hoe ze de jongeren het beste kunnen begeleiden.

PROBLEEMSTELLING

MACRONIVEAU

Human Horse Power krijgt subsidie van de overheid, echter alleen voor het gezinshuis. De methodiek die ze gebruiken, dus het werken met de paarden, moeten ze zelf bekostigen. Tot op heden zijn er in Nederland wat kleinschalige onderzoeken gedaan, maar het valt nog niet mee om aan te tonen dat de hulp van paarden helpend is voor cliënten. Mensen ervaren wel verbetering, maar het is moeilijk aan te tonen dat de verbetering aan de therapie toe te schrijven is. Zo kan de goede hulpverleningsrelatie invloed uitoefenen op de cliënt, doordat er bijvoorbeeld aangesloten wordt op de motivatie en er kan een goede structurering zijn. Verder speelt mee dat de therapie, met behulp van paarden, verschillende vormen heeft. Hierbij kan gedacht worden aan therapie, coaching en begeleiding. Ook de doelgroep varieert, sommige therapieën worden individueel aangeboden, bij anderen wordt het gezin erbij betrokken. Tenslotte speelt mee dat de problematieken zeer divers zijn. (Hofman, 2013) Hierdoor is het niet gemakkelijk om therapie met paarden te definiëren. Ook zijn er meerdere factoren die meespelen in het ontwikkelproces van de cliënt, waardoor het niet meevalt om aan te tonen dat paarden de doorslaggevende factor zijn.

MESONIVEAU

Human Horse Power is op dit moment bezig om meer zicht te krijgen in de manier waarop zij hulp verlenen aan de jongeren. Ze geloven dat het werken met de paarden helpend is voor de

jongeren, maar kunnen dit nog niet zo goed onderbouwen. Ze doen op dit moment veel op hun gevoel en proberen aan te sluiten bij de behoeften van de jongeren. De medewerkers van Human Horse Power zouden graag wat meer handvatten willen krijgen, zodat ze de jongeren nog gerichter kunnen begeleiden. Daarbij is hun vraag vooral of er terugkerende processen zijn bij de ontwikkeling van jongeren. Ze hebben nu het idee dat alle jongeren dezelfde ‘fasen’ doorlopen, maar weten dit niet zeker. Het zou voor hen helpend zijn als onderzocht wordt of er sprake is van bepaalde ‘fasen’ en hoe die er uit zouden zien.

MICRONIVEAU

Wanneer er meer zicht komt op de processen die de jongeren doorlopen, zal de begeleiding beter aan kunnen sluiten bij de behoeften van de jongeren. Op die manier krijgen de jongeren gerichter begeleiding, zonder dat hun begeleider ‘denkt’ het juiste te doen, maar het niet zeker weet. Nu kan het in de hulpverlening lastig zijn om aan te tonen dat de hulpverlener het goed doet, maar wanneer een methode aantoonbare resultaten laat zien, is de kans op vooruitgang bij de cliënt groter. Wanneer dit onderzoek de invloed van de methodiek op de jongeren kan laten zien, wordt het aannemelijk dat begeleiders meer houvast hebben op meeste effectieve manier van begeleiden. Het gevolg is dat de jongeren hierdoor de kans krijgen om zich optimaal te ontwikkelen, waarbij ze begeleiding krijgen die ze nodig hebben. Dit is uiteraard gunstig voor de jongere en uiteindelijk ook voor de samenleving, omdat men dat optimaal kan participeren in de samenleving.

PROBLEEMSTELLING

Human Horse Power heeft onvoldoende zicht op de invloed die hun methodiek heeft op de jongeren in het eerste jaar van hun verblijf bij Human Horse Power, ten opzichte van hun ontwikkeling en de hechtingsproblematiek.

Een korte toelichting op de bovenstaande stelling: Er is voor gekozen om het onderzoek te richten op het eerste jaar van het verblijf van de jongeren bij Human Horse Power. De reden hiervoor is dat het qua beschikbare tijd niet mogelijk is om naar meerdere jaren onderzoek te doen.

VRAAGSTELLING EN RICHTINGGEVENDE ONDERZOEKSVRAGEN

Welke invloed heeft de methodiek van Human Horse Power op de jongeren in het eerste jaar van hun verblijf bij Human Horse Power, ten opzichte van hun ontwikkeling en de hechtingsproblematiek en zijn hier terugkerende processen in te ontdekken?

RICHTINGGEVENDE ONDERZOEKSVRAGEN

5. Hoe ziet de methodiek van Human Horse Power eruit?
6. Hoe sluit de methodiek van Human Horse Power specifiek aan op de hechtingsproblematiek van de jongeren die verblijven bij Human Horse Power?
7. Zijn er verschillen in de ontwikkeling van jongeren met een hechtingsproblematiek in het eerste jaar van hun verblijf bij Human Horse Power versus de ontwikkeling van jongeren met dezelfde problematiek in andere gezinshuizen?
8. Zijn er terugkerende processen die jongeren laten zien tijdens het eerste jaar van hun verblijf bij Human Horse Power en hoe beïnvloeden die de ontwikkeling?

DOELSTELLING EN RESULTATEN

DOELSTELLINGEN

1. Voor juni 2015 is onderzocht wat de invloed van de methodiek van Human Horse Power is op de ontwikkeling van de jongeren en op de hechtingsproblematiek van de jongeren in het eerste jaar van hun verblijf en zijn deze onderzochte gegevens beschreven en geanalyseerd.
2. Voor juni 2015 is onderzocht of er terugkerende processen zichtbaar zijn in de ontwikkeling van jongeren bij Human Horse Power in het eerste jaar van hun verblijf en zijn deze onderzochte gegevens beschreven en geanalyseerd.

RESULTATEN

Het uiteindelijk product van het onderzoek zal een verslag zijn, waarin de uitkomsten beschreven en geanalyseerd zijn. Wanneer er sprake is van terugkerende processen, worden deze in kaart gebracht doormiddel van fasen. Er zullen conclusies worden getrokken en aan de hand daarvan aanbevelingen worden gedaan.

Het verslag is gericht aan Human Horse Power en zal aan hen gepresenteerd worden. Human Horse power zal besluiten of zij hier handvatten uit kunnen ontwikkelen.

VERANTWOORDING VAN DE WERKWIJZE EN BESCHRIJVING VAN DE ONDERZOEKSMETHODEN

INLEIDING

In dit hoofdstuk zal beschreven worden hoe het onderzoek vormgegeven wordt en welke methoden worden gebruikt. Daarbij zal eerst aandacht worden besteedt aan het type onderzoek. Er zal gebruik worden gemaakt van drie onderzoeksmethoden, namelijk interviews, observaties en bestaande data. Er zal beschreven worden hoe deze onderzoeksmethoden worden gebruikt bij dit onderzoek en waar op gelet zal worden.

TYPE ONDERZOEK

Dit onderzoek zal gebruik maken van meerdere onderzoeksmethoden. Allereerst is er sprake van een beschrijvend onderzoek. Er zal gekeken worden naar de bestaande methode van Human Horse Power; hoe die eruit ziet en vormgegeven wordt. Om te onderzoeken wat de invloed van deze methodiek is, zullen er verschillende interviews gehouden worden. Het is de bedoeling om de begeleiders van Human Horse Power, de jongeren en hun ouders en degene die de jongere heeft geplaatst te spreken. Op deze manier komt er van verschillende kanten informatie binnen, die iets zegt over de ontwikkeling en de hechtingsproblematiek van de jongeren. Hierbij zal het vooral draaien om persoonlijke ideeën, ervaringen en meningen, die echter wel veel kunnen zeggen over de beleving van de ontwikkeling en hechtingsproblematiek van de jongeren die bij Human Horse Power verblijven. De eerste drie richtinggevende vragen zullen vooral gebruik maken van beschrijvend onderzoek.

Daarnaast is er bij dit onderzoek ook sprake van een explorerend onderzoek. Human Horse Power wil graag meer zicht krijgen op de terugkerende processen van de jongeren, waarvan ze denken dat die er zijn (oftewel een hypothese). Dit hebben ze echter nog niet eerder onderzocht, wat tijdens dit onderzoek zal gebeuren. Het doel is dat Human Horse Power meer zicht krijgt op de ontwikkeling van de jongeren en hieruit handvatten kan ontwikkelen om de begeleiding vorm kunnen geven. Daarbij zal ook sprake zijn van toetsend onderzoek, omdat onderzocht wordt of de hypothese van Human Horse Power correct is. Voor de vierde richtinggevende vraag is sprake

van explorerend onderzoek. Om dit goed te kunnen onderzoeken, zullen er interviews worden gehouden, zal er geobserveerd worden en is er sprake van literatuuronderzoek.

CASESTUDIE

In dit onderzoek zal gebruik worden gemaakt van casestudies¹⁶. Daarbij is het streven om de vijf jongeren, die op dit moment bij Human Horse Power verblijven, te betrekken in de casestudies. Er wordt gestreefd naar een zo groot mogelijke onderzoeksgroep, om het beste resultaat te kunnen behalen. Om de casestudie goed uit te voeren, is gekozen voor een triangulatie van onderzoeksmethoden. Er zal niet alleen gebruik worden gemaakt van interviews, maar ook van bibliografisch onderzoek en observaties.

Voor deze casestudies zal het voornamelijk gaan over het proces, dat vormt de ingang van de casestudies. Het gaat voor dit onderzoek niet zozeer om de jongeren zelf, maar het proces dat ze doorlopen in het eerste jaar van hun verblijf bij Human Horse Power. Daarbij zal dit onderzoek zich richten op de algemene ontwikkeling en de hechtingsproblematiek van de jongeren.

Aangezien de ingang van de casestudie bekend is, kan er gesproken worden van een 'eenvoudige case'. (Baarda, Goede, & Teunissen, 2005) Er wordt onderscheid gemaakt tussen een enkelvoudige en meervoudige case. Dit onderzoek zal gebruik maken van een meervoudige case, omdat er meerdere cases bekeken zullen worden. Voor dit onderzoek is het de bedoeling de hypothese van Human Horse Power te onderzoeken. Door naar meerdere cases van verschillende personen te kijken, zal er beter verantwoord kunnen worden of er daadwerkelijk sprake is van terugkerende processen en hoe die eruit zien.

INTERVIEWS

Voor dit onderzoek zullen verschillende mensen geïnterviewd worden. Het doel is om hiermee een zo goed mogelijk beeld te kunnen vormen van de ontwikkeling en de hechtingsproblematiek van de jongeren die verblijven bij Human Horse Power. Daarbij zal voornamelijk gevraagd worden naar ervaringen en meningen/ideeën. Op dit moment verblijven er zeven jongeren bij Human Horse Power. Het zal (vanwege de beschikbare tijd) niet mogelijk zijn om al die jongeren te interviewen, waardoor gekozen is om vijf jongeren te interviewen. Daarbij is het de bedoeling de ouders van deze jongeren te interviewen (in totaal vijf interviews). Ook willen we de vier begeleiders die bij Human Horse Power werken spreken. Tenslotte willen we de 'plaatsers'¹⁷ van de jongeren die bij Human Horse Power verblijven interviewen. Hierbij wordt er van uitgegaan dat er met twee 'plaatsers' wordt gesproken. Door iedereen te interviewen, wordt ernaar gestreefd een zo compleet mogelijke case neer te zetten. Door naar meerdere cases te kijken, kan beter verantwoord worden of de hypothese van Human Horse Power correct is.

Voor het beantwoorden van de derde deelvraag, zullen er ook twee interviews worden gepland met andere gezinshuizen. Het is (vanwege de beschikbare tijd) niet mogelijk om meer gezinshuizen te spreken. Door naar twee gezinshuizen te kijken in plaats van naar één ander gezinshuis, kan er een betere vergelijking worden gemaakt tussen Human Horse Power en andere gezinshuizen.

Er zijn verschillende soorten interviews mogelijk. Dit onderzoek zal gebruik maken van individuele interviews. "*Individuele interviews liggen voor de hand, wanneer het gaat om het vaststellen van de betekenis van vooral individuele aspecten met een privé karakter.*" (Baarda, Goede, & Teunissen, 2005, p. 238) Aangezien het in dit onderzoek gaat om de betekenis van individuen, is gekozen voor individuele interviews. Daarbij speelt ook mee dat het gaat om individuele cases. Er moet

¹⁶ Een casestudie is een gedetailleerde studie van een enkel onderzoeksobject, zoals van een specifieke persoon of een individueel geval, met de bedoeling het onderzoeksobject in zijn verschillende aspecten, complexiteit en eventuele ontwikkeling zo grondig mogelijk te begrijpen. (Algemeen Nederlands Woordenboek, z.d.)

¹⁷ De jongeren die bij Human Horse Power verblijven, worden geplaatst door een jeugdzorginstelling.

voorkomen worden dat geïnterviewde(n) zich door elkaar laten beïnvloeden, wat bij een groepsinterview zou kunnen gebeuren. Daarnaast gaat het om persoonlijke ervaringen/belevingen, die vragen om een veilige omgeving voor de jongeren. De enige uitzondering die gemaakt zal worden, is dat ouders samen of alleen een interview kunnen houden, afhankelijk van de voorkeur van de ouders. Een ouderteam vormt over het algemeen één lijn, waardoor verwacht wordt dat ze elkaar aan kunnen vullen.

Voor dit onderzoek is het van belang dat de interviews niet te gesloten zijn, zodat er bijvoorbeeld geen ruimte is om door te vragen. Tot op heden hebben wij weinig voorkennis, zeker als het gaat om ervaringen en leermomenten van de jongeren, als het gaat om hun ontwikkeling en hechtingsproblematiek. Er wordt daarom gekozen voor een open interview, om zo de geïnterviewde(n) de ruimte te geven om te vertellen wat, volgens hen, belangrijk is. Op deze manier wordt geprobeerd om zo min mogelijk te sturen. Daarbij is het wel van belang om enigszins gestructureerd te werk te gaan, waardoor er gekozen wordt voor topicinterviews, die mondeling worden gehouden. Op deze manier wordt voorkomen dat bepaalde onderwerpen niet aan bod zijn gekomen, die wel helpend zijn voor dit onderzoek. Het is echter wel van belang om te weten wat relevante onderwerpen zijn. Op basis van de vraagstelling en de ervaringen van de medewerkers van Human Horse Power, zal een topiclijst opgesteld worden. In eerste instantie zal er sprake zijn van een voorlopige topiclijst, die wordt gecontroleerd aan de hand van twee proefinterviews (één met een medewerker van Human Horse Power en één met een jongere die verblijft bij Human Horse Power). Hierna wordt de definitieve topiclijst vastgesteld.

Wat zijn de voor- en nadelen van een topicinterview:

Voordelen	Nadelen
- Er wordt recht gedaan aan de geïnterviewde. - Er is weinig voorkennis nodig. - Een topicinterview vraagt minder voorbereidingstijd. (Baarda, Goede, & Teunissen, 2005, p. 236)	- De kans is aanwezig dat relevante onderwerpen niet aan bod komen, mede door de grote invloed van de geïnterviewde. - Het stelt hoge eisen aan de kwaliteit van de interviewer, omdat er geen vragen vastliggen.

Voordat de interviews plaats zullen vinden, is het noodzakelijk om onszelf te introduceren. Daarbij zal gebruik worden gemaakt van een introductiebrief, waarin we uitleggen wie we zijn, wat we onderzoeken en waarom, wat er met de gegevens gebeurt en of ze anoniem worden verwerkt. Verder zal in de brief opgenomen worden hoe er contact wordt gezocht met de geïnterviewde(n) en dat ze vrij zijn in hun keuze om wel/niet mee te werken aan dit onderzoek. (Baarda, Goede, & Teunissen, 2005, p. 248) Het doel is om hiermee vertrouwen te winnen van de geïnterviewde(n), omdat het gaat om persoonlijke ervaringen/belevingen. Aan het begin van een interview zal toestemming worden gevraagd om het interview op te nemen, aangegeven worden hoe lang het interview ongeveer duurt en dat de geïnterviewde gerust vragen mag stellen wanneer iets voor hem/haar niet duidelijk is. Elk interview wordt afgesloten door aan de geïnterviewde te vragen of hij/zij nog iets op te merken/vragen heeft. Verder zal aangegeven worden dat de geïnterviewde later nog contact op kan nemen, wanneer hij/zij zich later nog bedenkt. Tenslotte wordt verteld wat er met de gegevens gebeurt en wordt de geïnterviewde hartelijk bedankt.

BESTAANDE DATA

Dit onderzoek zal ook gebruik maken van bestaande data. Daarbij kan een onderscheid worden gemaakt tussen de persoonlijke en niet-persoonlijke documenten. (Baarda, Goede, & Teunissen, 2005) Kijkend naar de persoonlijke documenten zal dit onderzoek vooral gebruik maken van de intra-persoonlijke 'groeidocumenten' van de jongeren die bij Human Horse Power verblijven.

Daarmee wordt bedoeld op de rapportages, intake- en evaluatiegesprekken van de jongeren, mits er toestemming wordt gegeven om deze documenten in te zien.

Verder zal er gebruik worden gemaakt van niet-persoonlijke documenten. Daarbij moet rekening gehouden worden dat deze documenten vaak geschreven zijn vanuit een specifieke kijk op de werkelijkheid, voor een specifieke doelgroep en met een specifiek doel. (Baarda, Goede, & Teunissen, 2005, p. 218) Kortom, deze niet-persoonlijke documenten zijn niet altijd objectief.

Wanneer er gebruik wordt gemaakt van niet-persoonlijke documenten, zal onderzocht worden of de bron betrouwbaar is. Daarbij zal gekeken worden naar verschillende punten:

- Auteur: Achtergrond + benodigde kennis/ervaring over het onderwerp
- Context + motivatie: Onder welke omstandigheden is het materiaal tot stand gekomen en met welk achterliggende doel?
- Doelgroep: Voor wie is het geschreven?
- Triangulatie: Wordt het gegeven beeld bevestigd door andere bronnen, om de inhoud te bevestigen, nuanceren of ontcrachten.
- Compleet: Wanneer het gaat om uitgelokte materialen, kan het voorkomen dat het document niet compleet is, omdat er bijvoorbeeld een selectie is gemaakt. (Baarda, Goede, & Teunissen, 2005, p. 221)

Kortom, door niet alleen te achterhalen wat de gedachten, ideeën en meningen zijn (die uit de interviews naar voren komen), maar ook te kijken naar beschikbare literatuur, ontstaat een zo compleet mogelijk beeld.

In het 'Basisboek kwalitatief onderzoek' worden een aantal voor- en nadelen benoemd die gelden voor bestaande data. De onderstaande voor- en nadelen zullen van toepassing zijn voor dit onderzoek.

Voordelen	Nadelen
- Er is sprake van een betere toegankelijkheid tot de data, omdat er geen toestemming nodig is. - Er is sprake van een hogere betrouwbaarheid en geldigheid, doordat ze niet geproduceerd zijn voor onderzoeksdoeleinden. - Het is sneller en goedkoper. - Het onderzoeksmateriaal is meervoudig beschikbaar en analyseerbaar; er kan vanuit verschillende invalshoeken naar gekeken worden.	- Er wordt informatie verzameld uit de tweede hand, waardoor het gevaar bestaat dat de onderzoeker data zoekt die zijn/haar eigen interpretatie ondersteund. - De context waarin het materiaal is verzameld ontbreekt, waardoor de werkelijke betekenis over het hoofd gezien kan worden. - Sommige documenten bevatten gecensureerde informatie of de informatie is niet compleet. (Baarda, Goede, & Teunissen, 2005, pp. 210-212)

OBSERVATIES

Dit onderzoek zal zich ook richten op het gedrag dat de jongeren laten zien, om te ondersteunen wat er uit de interviews en literatuur naar voren komen. Daarbij is het de bedoeling de jongeren, die bij Human Horse Power verblijven, te observeren tijdens het werken met hun paard. Elke jongere zal twee keer worden geobserveerd, waarbij de observatie één uur duurt. Tot op heden hebben we beperkte voorkennis van het werken met paarden en wat dat doet, waardoor het niet mogelijk is om een zeer gestructureerde observatie uit te voeren. Om te voorkomen dat de observaties te ongestructureerd zullen worden, is er gekozen om (na de interviews) een aantal punten te beschrijven, waar op gelet zal worden. Na de interviews zullen de observatoren, Linda

van de Bunt en Marion van Sluijs, meer kennis hebben en daardoor gericht kunnen observeren. Voor dit onderzoek is gekozen voor een beschrijvend karakter van de observaties. Voordat de observaties uitgevoerd worden, zal er gekeken worden naar de informatie die al verzameld is. Mocht het duidelijk worden de observaties geen toegevoegde waarde hebben, zullen de observaties komen te vervallen.

De rol van observator zal voor dit onderzoek voornamelijk extensief zijn. Het is niet de bedoeling dat de observator mee doet/zich bemoeit met de jongere; in ieder geval niet tijdens het observeren. Voor de observaties zullen de observanten op de hoogte worden gesteld van het onderzoek en dat ze globaal weten waar het onderzoek over gaat. Daarbij is het ook belangrijk te vermelden wat er met de gegevens gebeurd. Op deze manier streven we ernaar wat veiligheid te bieden, doordat de jongeren weten waarom ze geobserveerd worden en hoe er wordt omgegaan met die informatie. (Baarda, Goede, & Teunissen, 2005, p. 276)

Het gevaar van observeren is dat de jongere wordt beïnvloed door de aanwezigheid van een observator en zich daardoor anders gaat gedragen. Om dit te voorkomen, zullen we vaker bij Human Horse Power aanwezig zijn, zodat de jongeren aan onze aanwezigheid kunnen wennen en zich niet zomaar uit het veld laten slaan, wanneer ze worden geobserveerd. Op deze manier wordt gestreefd om een passende balans te vinden tussen engagement en distantie. Verder zal de observator ook met persoonlijke ervaringen, opvattingen en gevoelens te maken krijgen, die niet geheel buiten het onderzoek gehouden kunnen worden. (Baarda, Goede, & Teunissen, 2005, pp. 273-274) Het risico van observaties is verder dat de observator selectief kan zijn, voornamelijk op drie aspecten: selectief zijn in wat je waarneemt, in wat je onthoudt en in wat en hoe je het opschrijft. Het is daarom van belang dat de observaties zo snel mogelijk worden uitgewerkt en geanalyseerd. (Baarda, Goede, & Teunissen, 2005, p. 269) Dit kan gevolgen hebben voor de betrouwbaarheid van de observaties.

Observaties kunnen op verschillende manieren uitgevoerd worden, waarbij gedacht kan worden aan notities maken of audiovisueel materiaal gebruiken. Voor dit onderzoek is gekozen om gebruik te maken van een veldjournal, die te verdelen is in een aantal rubrieken:

- Observatienotities: Hierbij gaat het om de feitelijke registraties, zonder de informatie in te kleuren of te interpreteren.
- Theoretische notities: Hierbij gaat het om de interpretaties, mogelijke verklaringen en percepties van de feitelijke registraties.
- Methodische notities: Verantwoording wat en waarom bepaalde keuzes zijn gemaakt.
- Reflectieve notities: Deze notities gaan over gevoelens, emoties en verwachtingen voor het onderzoek en hoe die van invloed kunnen zijn op de onderzoeksgegevens. (Baarda, Goede, & Teunissen, 2005, pp. 295-296)

Op deze manier is het mogelijk om de feitelijke gedragingen te laten zien, met de interpretaties van de observator. Door methodische en reflectieve notities wordt de betrouwbaarheid en validiteit van het onderzoek in de gaten gehouden.

OPBOUW EN LEESWIJZER

Het onderzoeksverslag is onderverdeeld in zeven hoofdstukken. Elk hoofdstuk zal beginnen met een inleiding en afgesloten worden met een samenvattende conclusie.

Het eerste hoofdstuk bestaat uit voorinformatie over het onderzoek. Hierin wordt de aanleiding, probleemstelling, doelgroep en achtergrond van het onderzoek beschreven. De vraagstelling met daarbij behorende richtinggevendende deelvragen komen hier ook in naar voren. Ook de werkwijze van het onderzoek en het uiteindelijke doel worden uitgelegd. Tenslotte zal er een theoretisch kader opgenomen worden waarin onder andere informatie over hechtingsproblematiek gegeven wordt.

Het tweede hoofdstuk bestaat uit de beantwoording van de eerste deelvraag “*Hoe ziet de methodiek van Human Horse Power eruit?*”. Hierin wordt de methodiek van Human Horse Power onderzocht en beschreven. Deze beschrijving houdt de theoretische kant van de methode in, maar ook de uitwerking hiervan in de praktijk. De praktische kant wordt onderzocht doormiddel van interviews en observaties.

Het derde hoofdstuk bestaat uit de beantwoording van de tweede deelvraag “*Hoe sluit de methodiek van Human Horse Power specifiek aan op de hechtingsproblematiek van de jongeren die verblijven bij Human Horse Power?*”. Naar aanleiding van literatuuronderzoek en interviews wordt beschreven hoe de methodiek, die genoemd is in deelvraag één, aansluit bij de hechtingsproblematiek van de jongeren.

Het vierde hoofdstuk bestaat uit de beantwoording van de derde deelvraag “*Zijn er verschillen in de ontwikkeling van jongeren met een hechtingsproblematiek in het eerste jaar van hun verblijf bij Human Horse Power versus andere gezinshuizen?*”. Dit wordt gedaan naar aanleiding van interviews met andere gezinshuizen. De verschillen tussen andere gezinshuizen en Human Horse Power worden onderzocht en toegelicht. Hierin wordt toegespitst op de verschillen in de hechtingsproblematiek van jongeren.

Het vijfde hoofdstuk bestaat uit de beantwoording van de vierde deelvraag “*Zijn er terugkerende processen die jongeren laten zien tijdens het eerste jaar van hun verblijf bij Human Horse Power (en welke processen beïnvloeden de grootte van het effect op de ontwikkeling van de jongeren)?*”. Hierin wordt getracht terugkerende processen te herkennen in de ontwikkeling van de jongeren die verblijven bij Human Horse Power. Wanneer deze processen herkend worden zal onderzocht worden welk effect de terugkerende processen hebben op de ontwikkeling van de jongeren. Daarbij is de mogelijkheid dat er geen sprake is van terugkerende processen. Mocht dit het geval zijn, dan zal er gekeken worden wat daar de oorzaak van is.

Het zesde hoofdstuk bestaat uit de beantwoording van de hoofdvraag “*Welke invloed heeft de methodiek van Human Horse Power op de jongeren in het eerste jaar van hun verblijf bij Human Horse Power, ten opzichte van hun ontwikkeling en de hechtingsproblematiek?*”. Naast de beantwoording van de hoofdvraag worden er conclusies getrokken. De uitkomsten en (nieuwe) inzichten die het onderzoek heeft opgeleverd worden in dit hoofdstuk beschreven en er worden aanbevelingen gegeven. Wanneer er punten naar voren zijn gekomen voor een eventueel vervolgonderzoek zullen die hier beschreven worden.

Het zevende en tevens het laatste hoofdstuk bestaat uit een terugblik op het onderzoeksproces en het uiteindelijke product. Daarnaast zal hier de evaluatie in worden opgenomen zal de discussie beschreven worden.

Na deze zeven hoofdstukken zullen er als bijlagen het plan van aanpak, een begrippenlijst, observatieformulieren, gelabelde interviews en een literatuurlijst toegevoegd worden.

MIDDELEN, TIJDSPAD EN PLANNING

Het onderzoek zal ruim 560 uur per persoon in beslag nemen. Hiervan beslaat het plan van aanpak 56 uur.

Van deze uren is er minstens 20 uur contact met Human Horse Power. Dit zal in de vorm van gesprekken zijn om ervaringen te delen over het onderzoek. Naast deze 20 uur zullen er interviews

gehouden worden met de begeleiders en jongeren bij Human Horse Power. Het contact met Human Horse Power zal dus intensief zijn en vraagt de nodige inspanning van hen.

Voor de uitvoering van het onderzoek is het noodzakelijk dat er toegang is tot bronnen. Human Horse Power heeft toegezegd dat er gebruik gemaakt kan worden van interviews met de begeleiders en de jongeren die bij hen verblijven, om het onderzoek uit te voeren en te kunnen ondersteunen.

Via een lidmaatschap bij de Koninklijke Bibliotheek in Den Haag is er toegang tot vele literatuurbronnen. Verder beschikt Human Horse Power over literatuur wat betreft Parelli en zal er gekeken worden naar andere bronnen, als boeken, (vak)bladen, etc.

Voor het onderzoek wordt verwacht nauwelijks kosten te maken. Mogelijke kosten zijn kosten voor kopieerwerk, telefoonkosten en reiskosten. Deze kosten komen voor eigen rekening.

PLANNING

Activiteit	Benodigde tijd	Week	Hoofdverantwoordelijk
Vorbereiding			
Plan van Aanpak	56 uur	44, 2014 – 4, 2015	Marion
Interviews plannen met begeleiders, jongeren, ouders, gezinshuizen en plaatser(s)	20 uur	4 – 6	Linda
Topiclijst opstellen	25	4 – 6	Marion
Verzameling data			
Literatuuronderzoek	75 uur	6 – 15	Marion
Interviews afnemen met begeleiders, jongeren, ouders, en plaatser(s)	40 uur	7 – 12	Linda
Interviews afnemen met gezinshuizen	10 uur	13 – 14	Linda
Interviews uitschrijven	250 uur	7 – 15	Linda
Interviews labelen	275 uur	7 – 15	Linda
Observatie HHP	30 uur	13 – 14	Marion
Analyse			
Beantwoording deelvraag 1	50 uur	15 – 17	Marion
Beantwoording deelvraag 2	50 uur	15 – 17	Linda
Beantwoording deelvraag 3	50 uur	15 – 17	Linda
Beantwoording deelvraag 4	50 uur	15 – 17	Marion
Beantwoording hoofdvraag	50 uur	18	Marion
Beschrijving en presentatie eindverslag			
Spellingcheck	20 uur	20	Linda
Lay-out	15 uur	20	Marion
Eindverslag inleveren		20	Marion
Vorbereiden presentatie	25 uur	21 – 22	Linda
Presentatie	2 uur	23 – 24	Marion
Procesbewaking			
Contact afstudeerbegeleider CHE	10		Linda
Contact HHP	20		Marion
Totaal	1123		

In bovenstaande tabel staat nauwkeurig beschreven wie er hoofdverantwoordelijk is voor de te ondernemen activiteiten.

Gezien de individuele kwaliteiten zal Marion hoofdverantwoordelijk zijn voor het literatuuronderzoek en Linda voor de interviews. Dit betekent dat elke activiteit gezamenlijk ondernomen zal worden, maar één van beiden extra overzicht houdt.

PROCESAFSPRAKEN

Elke twee weken zal er een evaluatie zijn over de samenwerking en de voortgang van het onderzoek. Voorafgaand aan elke ondernomen activiteit zal gecheckt worden hoe het met de ander gaat. Wanneer er spanningen of persoonlijke problemen zijn is er op dat moment ruimte om dit te bespreken. Hierdoor proberen we te voorkomen dat er zaken onuitgesproken blijven en daardoor onder de oppervlakte blijven sudderen, wat tot een uitbarsting kan leiden.

INDIVIDUALISERING

LINDA VAN DE BUNT

Binnen de opleiding SPH volg ik de verdiepingsminor Jeugdzorg. De afstudeerinstelling ‘Human Horse Power’ sluit nauw aan bij mijn verdiepingsminor omdat het een gezinshuis is waarin kinderen uit de jeugdzorg verblijven. Vanuit mijn stage heb ik enkele cliënten met hechtingsproblematiek leren kennen en heb ik een cursus hechtingsproblematiek gevolgd. Hierdoor heb ik enige affiniteit met de doelgroep van ‘Human Horse Power’, hetwelk ik in kan zetten in het onderzoek. Dit kan zowel in het literatuuronderzoek als ook bij het houden van interviews met de jongeren.

MARION VAN SLUIJS

Ik heb de verdiepingsminor ‘creatief agogisch werken’ gevolgd. Naar mijn idee heeft de vraag van Human Horse Power te maken met de minor. Het gaat namelijk om een ‘alternatieve’ vorm van hup verlenen, namelijk het werken met paarden. Voor de minor creatief agogische werken is dit interessant, omdat het een bepaalde vorm van aansluiten vergt. Het werken met de paarden zorgt ervoor dat er van tevoren niet bepaald kan worden wat er gaat gebeuren, omdat paarden zullen reageren op datgene wat de jongeren doen/hoe de jongeren reageren. Human Horse Power is geïnteresseerd in de invloed die hun methodiek uitoefent op de jongeren die bij hen verblijven. Dit vergt een creatieve blik naar de methodiek, waarbij bijvoorbeeld gekeken kan worden naar de appelwaarden en hoe die tot uiting komen.

BIBLIOGRAFIE

Algemeen Nederlands Woordenboek. (z.d.). Opgeroepen op januari 16, 2015, van <http://anw.inl.nl/article/casestudy#s=0&l=&lp=>

Baarda, D., Goede, M. d., & Teunissen, J. (2005). *Basisboek kwalitatief onderzoek*. Groningen/Houten: Wolters-Noordhoff bv.

EAGALA. (2009-2010). Opgeroepen op januari 3, 2015, van http://www.eagala.org/Information/What_Is_EAGALA_Model

Hofman, L. (2013, juni). *Stichting ZorgPKs*. Opgeroepen op januari 3, 2015, van [http://www.zorgpks.nl/assets/images/pdf/Masterthesis%20Therapie%20met%20hulp%20van%20paarden%20-%20ZorgPK's%20\(Lisan%20Hofman\).pdf](http://www.zorgpks.nl/assets/images/pdf/Masterthesis%20Therapie%20met%20hulp%20van%20paarden%20-%20ZorgPK's%20(Lisan%20Hofman).pdf)

Lammertsma, E. (2014). *Human Horse Power*. Opgeroepen op januari 3, 2015, van <http://humanhorsepower.nl/nl/menu2/gezinshuis-hhp/>

Nederlands Jeugdinstuut. (sd). Opgeroepen op januari 3, 2015, van <http://nji.nl/Hechting-en-hechtingsproblemen-Probleemschets-Definitie>

Parelli.nl. (z.d.). Opgeroepen op januari 3, 2015, van <http://www.parelli.nl/NL/parelli.php?subnav=10principles>

Zevenhuizen, M. (2008, januari). *Spiegelend paard*. Opgehaald van <http://www.spiegelendpaard.nl/Files/pdf/Artikel%20-%20magazine%20psychologie%2020%20januari%202007.pdf>

BIJLAGE 2: INTRODUCTIEBRIEF VOOR OUDERS

Beste ouder,

Doormiddel van deze brief willen wij ons aan u voorstellen en om uw medewerking vragen.

Wie zijn wij?

Wij zijn twee vierdejaars studenten die de opleiding SPH volgen aan de Christelijke Hogeschool Ede. Vanuit onze opleiding doen wij een afstudeeronderzoek bij Human Horse Power. Hierin onderzoeken wij hoe Human Horse Power de paarden inzet in de begeleiding van de kinderen en hoe de kinderen zich bij Human Horse Power ontwikkelen.

Graag willen wij met u in gesprek over uw ervaringen met Human Horse Power. Binnenkort zullen wij daarom contact met u opnemen om te horen of u hiervoor open staat.

U hoort van ons!

Met vriendelijke groet,
Marion van Sluijs en Linda van de Bunt

BIJLAGE 3: TOPICLIJSTEN

BEGELEIDERS HHP

Inleiding: Persoonlijke gegevens

Naam, opleiding, leeftijd, hoe lang werkzaam, welke functie, motivatie werk HHP

Methodiek HHP

Welke methodiek gebruiken jullie?

Waar baseren jullie je methodiek op? Welke theorie ligt erachter?

Hoe ziet een dag bij HHP eruit? Schets een plaatje.

Wat is je visie op de methodiek?

Wat maakt dat deze methodiek al dan niet aansluit op de jongeren?

Sluit de methodiek aan op elke jongere of zijn er ook jongeren waarbij het niet aansluit?

Hoe reageren de jongeren op de methodiek?

Wat vinden de jongeren van de methodiek?

Welke resultaten levert het op? Waar ligt die vooruitgang volgens u aan?

Problematiek jongeren

Wat is de doelgroep?

Wat hebben ze voor problematiek?

Hoe uit zich dat?

Hoe uit de hechtingsproblematiek zich?

Hoe spelen jullie hierop in? Voorbeeld

Hoe worden de jongeren op dit moment ondersteund door HHP?

Hoe sluit jullie methodiek aan op de problematiek?

Wat is de ontwikkeling die jullie zien m.b.t. hechtingsproblematiek in het eerste jaar?

Meerwaarde van HHP t.o.v. andere gezinshuizen

Wat zijn belangrijke normen en waarden van HHP?

Hoe krijgt jullie gezinshuis vorm?

Hoe ziet een dag in het gezinshuis eruit?

Wat hebben jullie wat andere gezinshuizen niet hebben? Wat maakt HHP anders?

En wat zijn de resultaten daarvan?

Traject van de jongere (bij binnenkomst + eerste jaar)

Hoe gedragen de jongeren zich in hun eerste week van hun verblijf bij HHP?

Hoe pakken jullie de begeleiding aan in de eerste week?

Wat zijn belangrijke kenmerken van het eerste jaar van het verblijf van de jongeren?

Welke ontwikkeling maken de jongeren door in het eerste jaar van hun verblijf bij HHP?

Wat zijn momenten waarom de ontwikkeling van de jongeren stagneert? En wat gebeurt er?

Wat zijn momenten waarop de ontwikkeling juist wel hard gaat?

Waar komt dit volgens jullie door?

Hoe gaan jullie hiermee om? Waar baseren jullie die aanpak op?

JONGEREN DIE BIJ HHP VERBLIJVEN

Inleiding

Wie ben je? Hoe oud ben je?

Hoe lang woon je hier al?

Wat is de reden dat je hier bent komen wonen?

Heb je hiervoor ook nog op andere groepen gewoond? > Bij toestemming dossiers inzien niet!

Ervaringen

Wil je eens vertellen hoe een normale dag bij HHP eruit ziet?
Hoe vind je het om hier te wonen? Wat maakt het leuk/niet leuk?
Vind je HHP anders dan de andere plek(ken) waar je gewoond hebt? Zo ja, waar ligt dat aan?
Hoe vind je de begeleiding/begeleiders?
Hoe vind je het om een eigen paard te hebben?
Wat doe je met je eigen paard?
Hoe wordt je hierbij begeleidt? Wat helpt voor jou in de begeleiding en wat helpt niet?
Wat was een heel leuk moment met je paard?
Helpt het paard jou denk je? En waarmee?

Traject jongeren

Wat vond je van HHP toen je hier net kwam wonen? Is je mening veranderd?
Waarmee helpt HHP jou? > Ontwikkeling
Waar ben je trots op, op wat je tot nu toe hebt bereikt?
Wat zou je graag nog willen leren en hoe wil je dit gaan doen?
Waren er momenten waarop het minder goed ging sinds je bij HHP woont?
Had je ook wel eens momenten dat je hier weg wilde? Zo ja, op wat voor momenten?

OUDERS VAN DE GEÏNTERVIEWDE JONGEREN

Inleiding: Persoonlijke gegevens

Naam, wie is uw kind

Problematiek kind

Hoe lang verblijft uw kind bij HHP?
Wat is de reden dat uw kind bij HHP verblijft?
Welke problematiek heeft uw kind?
Heeft uw kind al in andere instellingen gewoond?
Hoe heeft u die instellingen ervaren?

Beeld HHP

Wat is uw beeld van HHP?
Wat vindt u van de manier van werken bij HHP?
Hoe vindt uw kind het bij HHP?
Wat zijn de kwaliteiten en valkuilen van HHP?
Wat doet HHP, wat zo'n succes is?

Ontwikkeling van het kind

Ziet u een verandering in het gedrag van uw kind sinds het bij HHP verblijft?

- Positief
- Negatief

Waar komt dat, volgens u, door?

Hoe heeft uw kind zich ontwikkeld bij HHP? (+ voorbeeld)

Zijn er momenten geweest waarop het kind weg wilde gaan bij HHP/niet goed ging bij HHP? Waar had dat mee te maken?

Op welke momenten ging de ontwikkeling juist wel goed?

BEHANDELCOÖRDINATOREN DIE BETROKKEN ZIJN BIJ HHP

Inleiding: Persoonlijke gegevens

Naam, opleiding, leeftijd, hoe lang werkzaam, welke functie en waar werkzaam

Beeld HHP

Wat is uw relatie met HHP?

Wat is uw beeld van HHP?

Wanneer worden kinderen bij HHP geplaatst?

- Oorzaak van plaatsing
- Problematiek

Wat is volgens u helpend voor de jongeren die bij HHP verblijven?

Wat vindt u van de methodiek van HHP en waar baseert u dat op?

Wat zijn de kwaliteiten en valkuilen van HHP?

Verschil HHP en andere gezinshuizen

Wat is, volgens u, het verschil tussen HHP en andere gezinshuizen?

Ziet u verschil in de ontwikkeling bij jongeren die nu bij HHP verblijven en hiervoor op een andere plaats verbleven? Waar heeft dat, volgens u, mee te maken?

Wat maakt HHP anders dan andere gezinshuizen? Wat zijn daar de voor- en nadelen van?

Ontwikkeling jongeren

Ziet u momenten dat het proces van een jongere stil komt te liggen in het eerste jaar van hun verblijf bij HHP? Waar heeft dat, volgens u, mee te maken?

Zijn er momenten waarop het proces van een jongere juist heel voortvarend verloop? Waar heeft dat, volgens u, mee te maken?

ANDERE GEZINSHUIZEN

Inleiding

Wie ben je?

Hoeveel kinderen vangen jullie op?

Wat is de leeftijd van de kinderen, jongen/meisje?

Welke doelgroep vangen jullie op?

Welke problematiek hebben de jongeren?

Hoe uit de problematiek zich?

Normen en waarden gezinshuis

Wat zijn belangrijke normen en waarden voor jullie gezinshuis?

Hoe gaan jullie als gezinshuisouders met de jongeren om?

Hoe gaan de jongeren onderling met elkaar om?

Methodiek

Werken jullie volgens een bepaalde methodiek? Zo ja, hoe krijgt jullie methodiek vorm?

Welke middelen zetten jullie in m.b.t. de hechtingsproblematiek van de jongeren?

Hoe werken jullie aan de hechtingsproblematiek van de jongeren?

Ontwikkeling van de jongeren

Zien jullie processen in de ontwikkeling van de jongeren? Ook m.b.t. hechtingsproblematiek?

Wat gebeurt er in het eerste jaar van het verblijf de jongeren?

Wat is de ontwikkeling die jullie zien m.b.t. hechtingsproblematiek in het eerste jaar?

Hebben de jongeren een tijd van wennen nodig? Hoe lang?

Zijn er momenten waarop de ontwikkeling van de jongeren stagneert? Zo ja, wanneer?

Zijn er momenten waarop de ontwikkeling van de jongeren juist wel hard gaat?

Spelen de paarden een rol in de ontwikkeling van de jongeren? Zo ja, waar heeft dat mee te maken?

Welke rol spelen de paarden in de hechtingsproblematiek?

BIJLAGE 4: DEFINIËRING KERNLABELS

Om zicht te krijgen op de gebruikte kernlabels, wordt daar in dit hoofdstuk uitleg over gegeven. In totaal zal er gebruik worden gemaakt van acht kernlabels. Er is voor dit aantal gekozen, om een goed overzicht te kunnen maken tussen de verschillende facetten die in dit onderzoek naar voren zijn gekomen. Eén voor één zullen ze benoemd en uitgelegd worden.

- Methodiek: Dit kernlabel geeft zicht op de methodiek die HHP gebruikt. De reden voor het werken met paarden komt aan bod, als ook de manier waarop de begeleiders van HHP inspelen op het effect dat het werken met de paarden heeft. Daarnaast laat het ook zien wat de jongeren van het werken met paarden vinden en hoe het hen helpt. Ook ouders geven aan wat zij goed vinden aan de methodiek van HHP. Tenslotte komt naar voren hoe de behandelcoördinatoren kijken naar de manier van werken van HHP.
- Problematiek: In dit kernlabel komt naar voren welke doelgroep HHP opvangt en welke problematiek de jongeren hebben die bij HHP verblijven. De uitspraken die gedaan zijn over de uitingen van de problematiek zijn terug te vinden onder dit kernlabel. Het spits zich grotendeels toe op de hechtingsproblematiek en de gevolgen die deze problematiek heeft voor het gedrag van de jongeren.
- Ontwikkeling: Dit kernlabel laat zien of er groei zichtbaar is bij de jongeren die bij HHP en bij andere gezinshuizen verblijven en waarin dit zich uit. Ook gaat het in op de processen die de jongeren doorlopen, zoals het vinden van je plek bij HHP en het vertonen van sociaal wenselijk gedrag.
- Normen & waarden: Waar 'methodiek' ingaat op het werken met paarden, laat dit kernlabel de vormgeving van HHP als gezinshuis zien. Daarbij wordt vooral gekeken naar de normen en waarden van HHP, zoals het dragen van verantwoordelijkheid. De visie van HHP komt hierin duidelijk naar voren, maar ook de normen en waarden die een ander geïnterviewd gezinshuis erop nahoudt.
- Beeld van Human Horse Power: Mensen die Human Horse Power als gezinshuis kennen, hebben een beeld over hen gevormd. Jongeren, ouders en behandelcoördinatoren geven bij dit kernlabel aan hoe ze naar HHP kijken. Jongeren benoemen bijvoorbeeld dat ze de sfeer van HHP als gezellig en familie-achtig ervaren. Ouders benoemen de kwaliteiten en valkuilen die ze bij HHP zien/herkennen. De behandelcoördinatoren vertellen wat hun rol is bij HHP en hoe het contact verloopt.
- Aanpak: Bij dit kernlabel wordt gekeken hoe gezinshuizen, en met name Human Horse Power, de begeleiding vormgeeft. Zo komt bijvoorbeeld naar voren dat ze veel gedrag benoemen en structuur bieden. Belangrijke aspecten worden daarbij benoemd. De methodiek komt hierbij echter niet aan de orde.
- Verschillen & overeenkomsten: In dit kernlabel worden de verschillen en overeenkomsten tussen HHP en andere gezinshuizen besproken. Tegelijkertijd wordt er ook aandacht besteedt aan de verschillen en overeenkomsten tussen pleeggezinnen en (leef)groepen.
- Contact netwerk: Dit kernlabel laat zien hoe het contact tussen verschillende personen verloopt. Zo wordt er gekeken hoe de jongeren contact met hun ouders/familie en vrienden onderhouden. Verder wordt weergegeven hoe ouders het contact met HHP ervaren, maar ook wat de begeleiders van HHP aangeven over het contact met (biologische) ouders.

BIJLAGE 5: (KERN)LABELS EN FRAGMENT(NUMMER) VAN DE BEGELEIDERS

Kernlabel	Label	Fragmentnr.	Fragment
Methodiek	Eén vaste dag les	B1.1	We zijn nu net weer begonnen met dat ieder kind één vaste dag heeft waarop ze zodra ze uit school komen les krijgen.
	Parelli	B1.2	We werken met het Parelli programma.
	Natural Horsemanship	B1.3	Parelli is een vorm van Naturel Horsemanship.
	Basic	B1.4	Wat ik heel mooi vind aan Parelli is dat het heel basic begint, dus iedereen kan het leren, heel veel Natural Horsemanship methodes gaan over gevoel en interpretatie en daar moet je al best wel ervaring hebben met paarden om dat überhaupt te zien. Dan gaat het echt over hele subtiele dingen en bij Parelli is het echt, nou iedereen kan er mee beginnen.
	Techniek	B1.5	Je begint gewoon met een techniek en ook al weet je dan nog niet zo goed wat je eigenlijk aan het doen bent, door die technieken te leren kom je uiteindelijk bij dat stukje gevoel en kun je dat op die manier toch ontwikkelen.
	Gevoel	B1.6	Wat dus ook heel mooi is voor bijv. kinderen hier die dan al niet zo goed bij hun gevoel kunnen en als je tegen kinderen gaat hebben over, wat is je buikgevoel daarbij of zo, dat is een beetje te ver weg, dus daarom is het wel mooi dat je echt zo'n ingang kan vinden in handelingen en technieken en op die manier uiteindelijk bij dat stukje gevoel kan komen.
	Mensentaal	B1.7	In Natural Horsemanship ga je er vanuit dat je in plaats van dat we van het paard verwachten dat ze de mensentaal leren (...) gaan wij eens kijken of we mensen een stukje meer paard kunnen maken.
	Communicatie creëren	B1.8	Dus je gaat kijken of de mensen een beetje paardentaal kan leren en op die manier een communicatie van twee kanten voor elkaar kan krijgen, kan creëren.
	Handvatten	B1.9	Ik denk dat daar ook heel sterk de overweging ligt om voor Parelli te kiezen en het stukje dat het echt een programma is, dus je kan van Level één naar Level vier (...) Dus daar heb je wel handvatten.
	Structuur	B1.10	Ja, een stukje structuur dat je ook met alle kinderen hetzelfde door kan lopen, natuurlijk ga je per kind kijken wat hebben ze nodig, wat heeft het paard

			nodig. Waar liggen zwakke punten, sterke punten maar in principe begin je bij één en eindig je bij vier.
	Iedere dag een nieuwe kans	B1.11	Waar ik heel erg in geloof is dat paarden heel erg in het nu leven. Dat is met heel veel dieren. Dus het gaat er niet om van: 'gisteren is er dit en dit gebeurd'. Tuurlijk heeft dat invloed, maar je krijgt iedere dag opnieuw de kans om een relatie aan te gaan.
	Een relatie aangaan	B1.12	Een relatie aangaan met een mens is niet voor alle kinderen die hier zitten even makkelijk. En met een dier is heel wat anders.
	Hechte band met een paard	B1.13	Paarden zijn, in mijn ervaring, bij uitstek heel erg geschikt om echt een band mee aan te gaan, net als dat je met een hond een goede band aan kan gaan, met een kat iets minder, zijn paarden dan weer in mijn ervaring een stapje verder dan een hond, dat je echt een hele hechte band aan kan gaan en samen op pad kan gaan.
	Gedomesticeerd	B1.14	Een hond is een gedomesticeerd dier. Dus dat is sowieso al heel erg ingesteld op mensen en braaf zijn en dat zit er gewoon in gefokt en bij paarden is dat veel minder. Natuurlijk hebben we hier gedomesticeerde paarden, maar er zit nog zoveel meer wild dier in, dat je ook echt je moet verdiepen in wat paardengedrag is.
	Eerlijk	B1.15	En paarden zijn ontzettend eerlijk. Ik bedoel: je kan wel doen alsof je niet bang bent, maar een paard heeft dat echt zo in de smiezen.
	Niet voor de gek houden	B1.16	(de paarden) Ze houden je niet voor de gek, maar je komt er ook niet mee weg als jij ze wel voor de gek gaat proberen te houden. Die feedback is altijd wel heel mooi om te zien.
	Feedback gebruiken	B1.17	Dat we kinderen aan kunnen spreken op hun gedrag door middel van de feedback die het paard geeft.
	Binnen de setting houden	B1.18	Je houd het echt binnen die setting van wat er met het paard gebeurt en dan is het aan hun om het verder te verplaatsen naar: 'misschien doe ik dat bij mensen ook wel.'
	Omgang met eigen paard	B1.19	In de les krijgen ze bepaalde opdrachten mee of dingetjes waar ze mee kunnen werken. Ze zijn allemaal bezig om hun levels te halen in het Parelli programma, dus daar hebben ze ook gewoon handvatten aan, van dit en dit moeten we nog oefenen voordat ik mijn level kan halen. En ook af en toe lekker door het bos wandelen, even poetsen.

	Levels behalen	B1.20	Daar heeft het Parelli programma zelf een auditiesysteem voor, dus je kan je levels behalen door een auditiefilmpje van 10 minuten te doen (...) Dat wordt in Amerika beoordeeld door de instructeurs en dan krijg je je diploma.
	Niet bedreigend	B1.22	Dat ze daar in die situatie iets leren zodat het niet bedreigend is, want je bent je paard iets aan het leren dus dat is gewoon les en als je dan toevallig iets over jezelf leert, ja dat is mooi meegenomen.
	Energie aan en uit	B1.23	Een stukje zelfbewustzijn. Het is heel belangrijk dat je het verschil kan maken naar je paard en je lichaamstaal tussen energie aan en energie uit en bijv. ADHD-ers vinden dat ontzettend moeilijk natuurlijk. Die zijn geneigd om constant energie aan te hebben, dat zorgt wel eens voor verwarring.
	Contact maken	B1.24	En contact maken (...) bewustzijn van wat ze zelf daarin kunnen zijn en wanneer iemand wel of niet contact met hen maakt.
	Herkenning van gedrag	B1.25	Je ziet wel heel erg terug van iets wat je dan tussen het paard en het kind ziet, dat zie je ook tussen het kind en een ander kind. Of tussen het kind en jezelf dat is gewoon overduidelijk.
	Contact	B1.27	En dat zie je ook in de paarden. Van: 'Ja maar ik doe toch wat je van me vraagt? Kijk, ze kijkt me toch aan, dus ik heb toch contact?' Ja, maar er zit nog iets onder. Iets van jezelf bloot geven.
	Rol van paarden	B1.31	Ik denk dat stukje helder maken van wat is verbinding en kan je een relatie aangaan met een dier. Als je een diepgaande relatie aan kan gaan met een dier, denk ik dat het helend werkt op je relaties die je met mensen aan kan gaan.
	Hechten	B1.32	Als je echt hechtingsproblematiek hebt en je kan je niet meer hechten aan iemand of iets of een plaats of wat dan ook, en dat lukt uiteindelijk wel met een paard, dan is dat natuurlijk een hele stap richting ook weer met mensen of een plaats of wat dan ook.
	Overlijden paard	B1.34	<u>Wat als een paard overlijdt?</u> Ja, en als zoiets zou gebeuren, dat is natuurlijk heel lastig. Part of life.
	Parelli-methode	B1.38	Ja, en het is ook wel mooi dat sommige dingen van, zeg maar het stukje Parelli-methode, langzaam in huis komt. Van bijvoorbeeld een stukje bewustzijn van hoeveel ruimte je inneemt en zo.
	Consequentie	B1.39	Tegen een kind zeg ik één keer 'ga je kamer opruimen' en ik ga niet 240 keer zeggen. Ik heb gezegd ga je kamer opruimen, als je dat niet doet dan zit er

			een consequentie aan. Dat is precies hetzelfde als dat je dat doet bij een paard.
	Machtsmiddelen	B2.1	Als je nou van die kereltjes die denken dat ze alles weten zo heel rustig tegenover een paard zet. Je slaat ze in een keer heel veel machtsmiddelen uit handen, (...) als je gewend bent om op een hele directe manier leiding te geven, (...) en je gaat dat ook doen met 600/700 kilo voor je, waarvan je eigenlijk niet goed weet hoe dat moet dan raak je al heel snel in problemen.
	Geen conventie	B2.2	Als je niet gewend bent om met paarden om te gaan en je gaat ineens 2/3 dagen lang met die beesten om, dan ben je helemaal kapot. Dat trek je als mens helemaal niet, dat gaat niet, daar moet je aan wennen. Dat komt denk ik, dat is mijn overtuiging echt omdat die beesten zich eigenlijk aan geen enkele conventie houden, die zijn gewoon zoals ze zijn en die “boem” die gaan gewoon. En als je veel te doen hebt dan heb je veel te doen, ja niets aan te doen denken ze. Dat paard denkt, ja dat is nou eenmaal zo, ‘vroem’. Dus dan moeten die mensen behoorlijk aan de gang en dat is lastig, of moeilijk.
	Niet voorzichtig	B2.3	Zo’n meisje wordt in een keer met de neus op de feiten gedrukt. Wij gaan nog, o meisje, beetje fragiel ze is zo, beetje voorzichtig aan, dit dat. Zo’n paard denkt, hoezo voorzichtig aan? Niets voorzichtig aan? Dus het is meteen raak, nou ja daar moet je tegen kunnen en als je daar tegen kunt, dan zijn die paarden ook heel vergevingsgezind en heel vriendelijk weer,
	Mee veranderen	B2.4	Op het moment dat jij je gedrag verandert, veranderen die paarden mee. Dat kun je van mensen niet zeggen.
	Onderdompelen	B2.5	Kinderen die beschadigd zijn op het sociale weefsel, dus in het bouwen van relaties en het aangaan van relaties, als kinderen daarin beschadigd zijn, wat zou het doen als je die zou onderdompelen in de kudde. Eigenlijk is dat het basisidee geweest.
	Onderdeel	B2.8	En die paarden ook echt rondom het huis liepen en je echt onderdeel was van de kudde.
	Paardenkudde	B2.9	Wat wij denken is dat op het moment dat je die kinderen onderdeel laat zijn van zeg maar de kudde van de paarden. De paardenkudde, en dat je die grenzen niet zo strak trekt als gebruikelijk he, dat je een hele hoop invloeden van die paarden ook gewoon zo zonder het te zeggen ingegoten krijgt.
	Laten voelen	B2.12	Dat zijn wel dingen die gebeuren en je kunt ze uitleggen en wat zegt zo’n

			jongen dan? Mmm, hij denkt: joh, je bent de zoveelste volwassene die mij een verhaal vertelt. Hier heb ik helemaal geen boodschap aan. En die paarden laten het hem voelen? ja en dan moet hij wat.
	Voorbeeldgedrag	B2.13	Er zit ook, dat moet ik niet te hard zeggen hierzo, er zit ook een stuk voorbeeldgedrag in,
	Roofdier	B2.14	Want een hond is een roofdier is essentie, is weliswaar zwaar gedomesticeerd, maar dan nog het is een roofdier. En een hond is zo gedomesticeerd dat wij het gevaar niet zien. He, de verhalen van de honden met de nietjes in de oren, die dan uiteindelijk eens een keer een klein kind bijten en worden afgemaakt en vervolgens bij de dieren... Nee nou snap ik dat hij zo gereageerd heeft. Omdat er allerlei nietjes in die oren zitten. Dat zijn dingen die kunnen met honden gebeuren. Honden die zijn zo lief, maar daarmee ook in essentie gevaarlijker dan met paarden.
	Prooidieren	B2.15	Paarden zijn prooidieren dus die gaan weg, en ze beschermen zichzelf meteen. Een hond doet dat niet.
	Aanvallen	B2.16	<i>Die (paarden) zou je niet aanvallen?</i> In principe niet, niet als ze weg kunnen. Dat is de reden waarom ze zo staan, ze kunnen hier altijd weg.
	Level 1 Parelli	B2.17	In principe werken ze met paarden die getraind zijn, of in ieder geval een basis. En dat is ook waarom we dat met dat Parelli systeem doen. Parelli level 1 is veiligheid. In Parelli level 1, elk kind hier moet z'n level 1 halen.
	Spelletjes en patronen	B2.19	Als ik tegen jou zeg, joh het gaat erover dat je moet je moet echt zijn en geaard en gegrond en dit en dan gaat het goed. (...) Maar die kids, die denken huh? En dan is het dus wel, dan kun je met behulp en dat is met het Parelli systeem geweldig, want die hebben gewoon een aantal spelletjes en patronen, dingen die je kunt doen. (...) En vervolgens snap je ook dat er misschien wat achter zat of dat het toch wel een reden had, dat spelletje. Ja, dat heet ontdekken, dat heet ontwikkelen, dat heet aan de gang gaan. En dan denk ik ja, daarom werkt het ook bij die kinderen.
	Relatie	B2.20	En ook Parelli zegt: alles gaat over de relatie, die je hebt met zo'n paard, alles. En wat zij doen, zij geven je oefeningetjes kleine oefeningetjes die behapbaar zijn, paardje cirkeltjes laten lopen, een achtje laten maken en dit en dat en allemaal doordrenkt van dit idee. Het gaat om de relatie.
	Zelf uitvogelen	B2.21	De grootste lacunes in de ontwikkeling van deze kinderen zit 'm in de relaties

			die ze onderhouden. Of niet onderhouden of kunnen aangaan of he. Daar zit de grootste angel. En dat is wat wij in essentie met die paarden, proberen te, in ieder geval de gelegenheid te geven zich te laten herstellen. Die kinderen moeten dat zelf uitvogelen. Je kunt het ze wel vertellen, maar dat komt niet aan. (...) <i>Die paarden leren hun dat wel aan?</i> Ja.
8 principes	B2.26		Wat wij zeggen is, je hebt die figuren en patronen, maar wat veel belangrijker is, zijn die zeg maar die 8 principes van Parelli, die de kwaliteit van wat jij doet, proberen inzichtelijk te maken.
Zichtbare ontwikkeling	B2.27		En wat wij proberen is te kijken van als je nou een kind hebt met een bepaald vraagstuk, op welke van die principes zit het nou vaak verkeerd he. Waar zit dat nou mis?
Kwaliteit van de handeling	B2.29		We richten ons minder op de uitvoering van de taken, of de precieze kant van de taak, maar veel meer op de kwaliteit van de handeling.
Lacunes opvullen	B2.30		We gebruiken de Parelli methodiek om zeg maar de lacunes in die ontwikkeling van zo'n kind op te vullen, daar te trainen zeg maar.
Motivatie	B2.40		Je hoeft geen Anky van Grunsven te zijn. Maar je moet wel denken, o ik wil er wel wat mee proberen snapje en dan, want dan gaat zo'n proces aan de gang. En het is dat proces wat helend is. Het is uiteindelijk ook niet het paard wat helend is, want het paard heeft er ook schijt aan eigenlijk.
Minder leuk	B2.42		Je zult hier iets met paarden moeten hebben, je moet het hartstikke leuk vinden eigenlijk, want dat wordt alleen maar minder leuk (...) Want we wonen achteraf, er zijn leuke dingen te doen met die paarden maar er komt ook een hoop shit uit, letterlijk he, dat moet ook af en toe opgeruimd worden.
Klik	B2.43		Dus dan ga je even bij de paarden kijken met zo'n jongere? Dan ga je gewoon proberen en kijken en dan merk je vanzelf of die fit of die klik er is. Dat is altijd lastig, dat geef ik jullie mee. Je moet 'm alleen we kunnen herkennen hij is er of hij is er niet. En op het moment dat het er is, heb je dus een match en dan heb je dus een avontuur.
Relaties opbouwen	B2.44		Want ook die paarden leven hier he, het is soms wel alsof ze alleen in diensten staan van, maar het zijn relaties die je opbouwt he. Dus je moet daar secuur mee omgaan, naar beide kanten. Ook die paarden kunnen schade oplopen door teveel gedonder. Ook psychologisch en mentaal.

	EAGALA	B2.54	EAGALA is in Amerika de organisatie die eigenlijk opgestart is om te kijken of ze het Equine Assisted Therapie training en whatever van methodiek zouden kunnen voorzien. Dat is waar EAGALA vandaan komt.(...) De kern van EAGALA is dat ze altijd gezegd hebben, je moet EA therapie doen met een paardendeskundige en een psycholoog
	Mengeling	B2.55	Wat wij nu hier proberen te doen, is we gaan gewoon naar voren en als we klem komen dan kijken we wel ff naar achter. Want dan zal waarschijnlijk dat we klem komen te zitten wel ergens in die achterkant zitten en dan lossen we dat wel op en als het schip weer vlot is, dan gaan we gewoon weer naar voren. Dus een beetje een mengeling. Als ik dat zo mag zeggen. Dus dat is wat mij betreft EAGALA.
	Opening voor hechting	B3.7	Juist door dat te doen, geef je eigenlijk de opening aan een kind om op den duur een hechting aan te gaan. Maar dan eentje die vanzelf uit het kind komt en niet eentje die gevraagd wordt. Want zodra je het vraagt, zullen ze wegrekken.
	Relatie met paard	B3.8	Daarnaast werken we daar met de paarden natuurlijk ook aan en laten we dat zien aan de kinderen. Nou a) krijgen ze een paard en ik zeg wel eens 'zet twee zielen in een ruimte en ze gaan toch iets met elkaar aan', op een gegeven moment. Nou, dat doen deze kinderen ook wel. En vaak is het makkelijker met een paard, want ze zijn beschadigd door mensen, vaak niet door dieren. Dus met een dier iets aangaan is vaak de kleinste stap die ze hoeven te nemen, dus dat lukt ze vaak nog wel.
	Paard als leermeester	B3.9	Ja, dat zie je wel heel duidelijk. Ze vertellen hun paard al hun verhalen, al hun tranen. Ja, dat is zo'n stuk zacht vlees van vijfhonderd kilo, daar kan je lekker tegenaan kruipen en daar kan je alles bij kwijt. En daarnaast echt praktische oefeningen die we met de kinderen doen om te, om ze te laten zien wat ze bij de ander teweeg brengen en wat de ander bij hen teweeg brengt. Daardoor creëer je iedere keer een stuk hechting.
	Bewustwording: wat gebeurd er	B3.13	Ook bij de paarden zie je eigenlijk precies hetzelfde. Als een jongere een paard gaat halen en ze loopt naar het paard toe en het paard beweegt zijn hoofd weg; 'Stop eens. Wat gebeurde er'. De eerste keer weten ze het vaak niet zo. 'Wat zou dat zeggen?'. Dus in het begin moet je het ook heel vaak zelf zeggen of twee voorbeelden noemen waaruit ze kunnen kiezen.

	Paard is veiliger	B3.14	Zo probeer je ook die lijnen, zowel hier binnen het gezin als buiten bij die paarden, doe je eigenlijk hetzelfde. Alleen soms is het nog wat makkelijker bij die paarden, want het a) duidelijk is vaak en b) wat minder bedreigend. Want dan leren ze gewoon met een paard omgaan en hier hebben ze net ruzie met een andere jongere of zo, dus dan zit er een heel andere lading op.
	Invloed paarden	B3.15	Maureen, dat is een meisje van vijftien. Toen zij met haar paard begon nou was ze vrij autistisch, zij deed gewoon wat zij wilde. Ze keek niet zo naar de ander, daar had ze ook niet echt oog voor. Ze zette andere kinderen in als pionnetjes om mee te spelen en als je dan weer klaar bent, dan zet je ze vooral weg. Zij was toen gekoppeld aan Orin en in het begin ging ze daar dus ook net zo mee om, pak Orin doe mijn dingetje en stop Orin weer terug. Ja, en Orin gaat daar op een gegeven moment wat aan doen. Die begint te happen, begint naar te doen, die wordt daar geïrriteerd van. En dan ga je ermee aan de slag van ja: 'Wat doe jij en heb je ook Orin in het oog? Had Orin wel zin om met jou dit te gaan doen?'. En toen konden we heel duidelijk zien dat ze dat op een gegeven ook echt toe ging passen binnenshuis, ook echt met de andere kinderen van.
	Parelli is een methode	B3.16	Parelli speelt nergens op in, want dat is gewoon de methode die zeg maar de paarden traint, alleen wij pakken daar de dingetjes uit die wij kunnen gebruiken. Het ophalen van het paard, dat noem je in Parelli de catching-game. En daar zit de hele proces achter van: kijken naar het paard, wat doet het paard, hoe zorg je dat het paard naar jou toe wil komen in plaats van dat je achter je paard aan rent. Dat is een puzzeltocht waar we nog steeds mee bezig zijn.
	Proces ondersteunen	B3.17	Wat we eigenlijk doen is we beginnen gewoon met Parelli. Onderweg loopt het kind ergens tegenaan. Dus in het geval van een hechtingsstoornis is het van, al heel snel, ik wil mijn paard pakken, maar het lukt niet want het paard rent weg. Dus dan gaat al snel het stoplicht op rood en dat moet je dus daarmee aan de slag. En dan ga je dus in het proces van het kind zitten en daar komt ook dus ook iets meer bij dan alleen Parelli, want daar komt de therapeutische kant ingevlogen van: wat moet je dan doen om dat hobbeltje te nemen? En als dat dan zeg maar gefikt is, nou dan ga je weer verder met het Parelli-schema, totdat je weer ergens een lampje gaat branden als een

			jongere ergens tegenaan loopt.
Parelli vormt kapstok	B3.18		Dus dat Parelli is tevens veel meer de kapstok en nou ja, daarmee ga je aan de slag en ergens komen er van die lampjes en daar begint eigenlijk de daadwerkelijke therapeutische kant om te kijken van 'oké, en nu'.
Parelli-les	B3.19		Ja, zeker in het begin. Voor veiligheid van het kind, maar ook van het paard. En op een gegeven moment, we hebben nu dus ook de structuur waarbij het kind elke jongeren in ieder geval één keer in de week privéles krijgt en een keer in het weekend mee moet doen aan een gezamenlijke activiteit, en als een jongere eraan toe is dat die ook zelfstandig kan oefenen dan mag dat daarnaast.
Zelfstandig oefenen	B3.20		Dat ze tussendoor zelf kunnen oefenen, ja zodra je denkt dat het veilig is voor paard en kind. We zeggen niet zo snel 'ga maar het bos in', maar ik zelf eh bijvoorbeeld in de roundpenn bezig ben en een kind wil oefenen in de bak, nou ja dan kan ik nog een oogje in het zijl houden.
Ontwikkeling	B3.21		Omdat we gezien hebben dat het werkt. En in eerste instantie bij onszelf, dat je er eigenlijk achter kwam van 'hé, dit is niet alleen het trainen van een paard, dit is het ontwikkelen van jezelf als mens'. Jezelf vooral onder de loep nemen van 'hé, wat kan ik verbeteren' en 'waarom reageert de ander zoals hij reageert'.
Reden voor paarden	B3.22		Paarden zijn groot, vijfhonderd kilo. Dat betekent dat je met geweld niet zo heel veel mee begint. Paarden zijn prooidieren, dat zorgt ervoor dat ze heel sensitief zijn op de ander. Dus het zijn vaak niet de magische aspecten die we wel eens uitschrijven aan een paard. Maar het is wel veel instinct wat zeg maar bij een paard ontwikkeld is, omdat het een prooidier is.
Roofdierinstinct	B3.23		Daar kunnen wij als mens toch wel van leren. Omdat in deze maatschappij vaak de roofdierachtige dingen weer voorop staan en het prooidieraspecten ja soms zelf als zwak of zo wordt ervaren. Roofdieren kunnen juist enorm focussen en die zijn die wijde blik kwijt en dat doen wij als mensen vaak ook, over-focussen. En als je mensen dus ook weer sensitief kunt maken, dan is vaak ook wat juist beschadigingen en trauma's ook gebeurd.
Gevoelswereld	B3.24		Want je duikt in een gevoelswereld, of dat wil je eigenlijk, en heel vaak zitten de jongeren dicht. En die hebben wel dit (wijst naar hoofd), maar die hebben dit (wijst naar hart) uitgeschakeld. Als je nu naar Parelli kijkt dan is dat ook

			een vrij rationele manier. Nou, dan kun je dus zeggen 'dan ben je niet met therapie bezig, want dan ben je niet met het gevoelsstuk bezig, maar leer je ze trucjes', Waarvan ik zeg van 'ja, dat is zo misschien, maar soms is dit (wijst naar hoofd) de enige manier om dit te bereiken'. Want als het hier (wijst naar hart) vastzit, dat werkt dan niet.
	Ingang naar binnen	B3.25	Mijn overtuiging is: het blijft wel voor deze jongeren goed om met die rationele kant te beginnen en als er ergens wat gaat knippen, is vaak altijd de lijn, 'hé misschien een ingang van een stukje naar binnen'. En dan ga je een zachtere approach gebruiken. Van hoe voelt dat, kun je het voelen wanneer een paard wat dat doen, want dan ga je meer voelen.
	Ervaringsgericht leren	B4.1	Ik zou zeggen, als gemene deler ervaring-gericht leren. Leren door te doen, door dingen mee te maken. En daar zijn de paarden wel een goed voorbeeld van. Binnen het paardenwerk werken we met name met Parelli. In ieder geval als kapstok en daarbinnen hebben we allemaal onze eigen specialiteiten of dingen die we er af en toe invoegen. Maar de basis is Parelli van het paardenwerk.
	Competentiegerichte methode	B4.4	In het dagelijkse leven werken we niet met doelenkaarten. We werken wel met doelen en die zijn wel afgeleid van doelenkaarten. Op het moment dat er een grote evaluatie aankomt, dan evalueren we aan de hand van de doelenkaarten. En wat de doelenkaarten per jongere zijn, dat beslist in principe de behandelverantwoordelijke in overleg met ons natuurlijk. In het dagelijks leven hebben we die punten in ons hoofd en zijn dat wel dingen waar we met jongeren aan werken, maar we scoren niet per dag.
	Functies paarden	B4.5	Ik denk dat paarden een heleboel functies eigenlijk hebben en een heleboel voordelen hebben. Maar dat een heel belangrijk punt is dat er een levend wezen is met wie ze een relatie aangaan, die kinderen. Dat er een levend wezen is voor wie ze een bepaalde verantwoordelijkheid hebben, maar ook dus een levend wezen, waarin ze tegenkomen wat ze met alle andere levende wezens, namelijk de mensen, ook tegenkomen. Maar omdat het dan een paard is, is het soms wat makkelijk om mee om te gaan.
	Spiegelfunctie	B4.6	Een paard is een stuk lading-lozer en een stuk helderder ook, dan vaak vriendjes en vriendinnetjes. Ik merk heel vaak dat kinderen het van een paard, het geeft iets meer afstand. Als zij kunnen zien wat er gebeurt met hun

			paard, dat dat lijkt makkelijker te gaan dan met een bijvoorbeeld een leeftijdsgenoot, omdat ze daar diepen inzitten. En omdat ook het leeftijdsgenootje een persoonlijkheid heeft, die van alles oproept. Het heeft in die zin een bepaalde spiegelfunctie, het paard. En ze leren ook een langdurige verbintenis aangaan, ook als dat moeilijk wordt of als het stom is of vervelend is of als je paard ziek is of als je je paard stom vind, om toch manieren te vinden om in contact te blijven. Wat dat eigenlijk betekend, in contact zijn met iets of iemand.
	Parelli als kader	B4.7	Het kader wat we hebben van Parelli, dat geeft de stapjes en dat maakt ook dat het voor kinderen overzichtelijk is van 'oh, ik kan dit nu en straks moet ik dat'. Het gaat niet over dat ze die oefeningen zo perfect leren. Het gaat erom dat zij aan hun doelen werken en dat is dan verkapt in zo'n oefening.
	Aansluiten methodiek	B4.8	Ze hebben een bepaalde bereidheid toch nodig en ik weet ook niet zo goed wanneer je nou zou zeggen dat het niet zo goed aanslaat eigenlijk. Want bij K zou je kunnen zeggen 'die weigert stevast om iets met zijn paard te doen', dat het misschien niet aanslaat. Maar aan de andere kant zie ik hem dan, als hij het niet hoeft, wel op de blote rug van zijn paard springen en misschien is dat wel precies wat hij nodig heeft.
	Basis	B4.9	Ze moeten wel iets met paarden willen. Ik denk dat dat misschien de basis vormt. Voor de rest kan het voor iedereen op zijn eigen manier werken.
	Les	B4.10	Ze hebben één keer in de week les.
	Mening jongeren	B4.11	Leuk, ze vinden heel erg leuk. Ze kunnen natuurlijk ook bij ons dan zien waar het toe kan leiden, als je echt zonder teugels kan rijden. Voor de een geldt dat meer. Bij bijvoorbeeld B, die heeft dan Eric als grote voorbeeld en: 'zo wil ik worden'. Ze vinden het ook leuk dat ze een level kunnen halen, dat ze een bewijs van 'nou ik kan iets'.
	Koppeling maken	B4.12	Nee, ik denk niet eigenlijk op dit moment dat er veel jongeren zijn die een koppeling kunnen maken tussen wat ze bij de paarden leren en hoe ze zich in de wereld gedragen. Maar als je het benoemd kunnen ze het wel herkennen.
	Congruent zijn	B4.24	Paarden vragen dat je een verbinding met ze aangaat. Anders kan je net zo hard trekken, maar dan gebeurt er niks. En paarden vragen dat je congruent bent, dus dat je eerlijk bent over wat er in je speelt. Dat hoeft niet allemaal positief te zijn, als je er maar eerlijk over bent. En dat is wat deze kinderen zo

			moeilijk vinden, omdat dat natuurlijk zo basaal iets is verstoord en dus ook gewoon emoties ervaren en dat is eigenlijk wat deze kinderen helemaal niet kunnen. Een heleboel emoties herkennen ze over het algemeen ook niet eens. Dus dan zullen ze ander gedrag vertonen, dan eigenlijk passend is bij die intentie.
	Emoties benoemen	B4.25	Een paard gaat daar niet in mee, die ziet wat er toch is en dan is het dus aan ons om te herkennen van 'hé, wat doet je paard nu en hoe komt dat eigenlijk? Hoe komt het dat je paard zo druk is?'. En vaak als het dan benoemd is, dan is het allang weer goed voor een paard.
	Gedrag lezen	B4.26	Vanuit de natuur van een paard onveilig als die iets anders ziet dan dat die voelt. Dus daar reageren paarden op. Dus paarden zijn zo scherp in gedrag en intentie eigenlijk lezen, dus die reageren daar heel scherp op. En op het moment dat alles klopt en dat ook de intentie klopt en de aandacht klopt, dan is een paard heel erg open voor samenwerking.
Problematiek	Splitsing hechtingsproblematiek	B1.26	Je hebt de jongeren die heel erg aandacht (...) tekort hebben en juist ook die heel erg de boot afhouden die dat contact helemaal niet zo zoeken. (...) En daar tussenin zitten natuurlijk de jongeren die heel oppervlakkig contact maken.
	Aandacht geven	B1.28	Nou ja, ik zelf een stukje bewustwording. En het is ook voor jezelf een beetje aftasten van de jongeren die heel veel aandacht en connectie vraagt, van oké geef je dat en levert dat wat op of is het alleen maar een soort zwart gat waar je energie en aandacht in kan blijven stoppen en levert het nooit wat op.
	Basisonveiligheid	B2.11	Heel veel van die kinderen hebben juist een storing in de hechting want dit gaat over, dit is eigenlijk de essentie van hechting he volgens mij. En heel veel kinderen hebben daar toch een probleem in. Dus of je hebt kinderen die per definitie hun wil opleggen, dat ze dat gewoon, dat kan komen vanuit hun basisonveiligheid. He, zolang je de boel maar controleert. Alle controlefreaks is per definitie, zeg ik altijd maar is veiligheidsissue.
	Onveilig	B2.18	Elke relatie die heeft iets onveiligs ergens. Altijd. En dat hoeft je een hechtingsgestoord kind niet uit te leggen. Dat is namelijk gewoon per definitie vinden ze dat. Moet je hem daarom niet aangaan? Nee. Want zeg maar de beloning die je kunt krijgen om het maar eens in die sfeer te trekken, is vele malen groter dan het gevaar.

	Doelgroep	B3.1	Heel kort, jeugdzorgjongeren. Daarmee zeg je al een hoop. Want dat zijn jongeren die door allerlei omstandigheden, niet meer thuis kunnen wonen. Dat kan met de problematiek van de jongeren te maken hebben, maar heeft heel veel vaker met de problematiek van het netwerk te maken. Dat dat ook weer zorgt voor problemen in het gedrag van de jongeren. Het zijn meestal geen kinderen met aangeboren afwijkingen, het zijn vaker door allerlei trauma's ontstaan, gedragsstoornissen. En dan in de leeftijdscategorie, zo vanaf tien jaar en meestal wel met een redelijk IQ.
	Leeftijd jongeren HHP	B3.2	Vanaf tien. Ja, dat heeft met onze eigen voorkeur te maken en ook een beetje met de paarden. Dat wat wij doen, daarvoor moet je toch in een bepaalde ontwikkelingsfase zitten waarbij je jij en de andere kunt onderscheiden, waarbij je kan werken aan sociale vaardigheden. En dat begint toch eigenlijk wel een beetje vanaf tien.
	Hechtingsproblematiek	B3.4	Nou negentig procent van alle jeugdzorgkinderen heeft natuurlijk een hechtingsstoornis. Je hebt per definitie te maken met een uithuisplaatsing, dus dat bewerkt al heel vaak een hechtingsstoornis. Vaak zijn wij niet de eerste en hebben ze al pleeggezinnen en leefgroepen achter de rug.
	Andere problematiek	B3.5	Daarnaast ADHD, lichte vormen van autisme, maar dat je je afvraagt 'is dat nu aangeboren of is dat nou ook weer ontstaan door alle trauma'. Voldoen ze aan het stempeltje, omdat ze symptomen vertonen die bij dat stempeltje horen, maar dat kan ook voortkomen uit het trauma dat ze hebben opgelopen.
	Problematiek jongeren	B4.18	Volgens mij hebben ze allemaal in ieder geval een hechtingsstoornis gediagnosticeerd en daarbij problematiek die daaruit voortvloeit. En dat kan bij de één meer richting persoonlijkheidsproblematiek gaan, borderline of emotieregulatie-problematiek en bij de ander is het meer richting ADHD, bij de ander is het meer richting een AS-stoornis. Dus dat verschilt dan weer per jongere, maar de basis is wel hechtingsstoornis.
	Uiting hechtingsproblematiek	B4.19	Dan weer heel wisselend per kind. Al die dingen die daaruit voort kunnen vloeien, dat zijn dan de verschillende kinderen. Tegelijkertijd zijn er wel gemeenschappelijke dingen. In het aangaan van contacten, eerlijkheid is ook een belangrijk iets wat bij veel kinderen zo is. Over het algemeen een weinig gevoel van identiteit, weinig ik-beleving, veel kopieergedrag. Zoeken naar

			grenzen zie je ook bij elk kind terug. Een gebrek aan basisveiligheid, dus dat is wat je bij elk kind terug ziet.
Ontwikkeling	Nieuwe jongere	B1.42	Marloes had een heel mooi verhaal over dat het gezin een cirkel is en dat de paarden erbij horen en de honden en katten en dat we samen sterk zijn. En dan komt er een iemand bij en dat dan iedereen uit die cirkel rent, om bij die nieuwe jongere te zijn en dat ze dat zo vervelend vindt. Dat het dan beter zou zijn als de jongere de cirkel in gevraagd wordt, dat die band dan niet stuk hoeft te gaan, zeg maar. Dat er iemand bij komt, maar dat je niet alles los hoeft te laten, om al je aandacht op een nieuw, interessant iemand te gooien.
	Plekje vinden	B1.43	Wat ik me voor kan stellen is dat het belangrijk is dat ze een plekje vinden binnen de groep; een stukje van ik hoor hier.
	Droombeeld werken met paarden	B1.44	Eerst is alles heel leuk en spannend en ga je heel hard je best doen met je paard en op een gegeven moment van 'ja, oké, nu heb ik al zoveel weken iets met een paard gedaan en het schiet niet hard genoeg op of het is niet zoals ik het me had voorgesteld'. Dus daar loop je op een gegeven moment wel tegenaan, dat dat droombeeld van iets met een paard en oh geweldig, dat dat wel een beetje tegenvalt.
	Succeservaring	B1.46	Iedere keer als je een succeservaring heb, dan is dat natuurlijk van 'oh, dat wil ik nog wel een keer'. Dan kom je er wel weer doorheen. Dus als dat op een gegeven moment weer wel lukt, van 'hé, ik kan weer verder waar ik gebleven ben', en dan heb je stiekem al weer een hele grote stap gemaakt en dan gaan andere dingen ook weer beter. Dan is het weer van 'he, ik ben toch niet een totale mislukking en kijk eens wat ik wel kan'.
	Meedoen	B2.7	Hij is in 2009 bij ons gekomen, hij woont hier nog en het gaat nu heel goed met 'm. Zit op een gewone school inmiddels, gaat zelfstandig naar school, hij doet feesten mee, hij zit op de voetbal,
	Oog voor de ander	B2.10	Je moet jezelf niet uitvlakken maar je moet wel zelf, je moet jezelf dus meenemen maar je moet wel, je moet oog hebben voor de ander maar ook voor jezelf. Zodat je daarin iets maakt en creëert.
	Tijd	B2.22	Je moet de tijd nemen om die kinderen een ontwikkeling door te laten maken.
	Resultaat	B2.23	<i>Zie je resultaat?</i> Ja tuurlijk.
	Groeien	B2.24	Maar het is, ja, dat heeft te maken met het feit, je ziet iemand niet groeien.

			Als je hem een jaar lang of 2 jaar niet tegenkomt, zo wat ben jij groot geworden. En als je er elke dag bij bent zie je dat niet. Dat is dat is ook zo he. En dat is wel de uitdaging nu voor de komende jaren voor ons, om zeg maar dit ook inzichtelijk te maken.
	Kleine stapjes	B2.25	En dat is bij die kinderen ook zo met wat wij doen. De stapjes zijn klein. Maar wel gestaag. Snapje. Je ziet het met allemaal en af en toe gaat het een stapje vooruit en een stapje terug. Het is niet allemaal zo lineair.
	Ontwikkeling	B2.28	Daar kun je wel zien, van kan een kind, gaat een kind zich ontwikkelen door de tijd heen. Dat hij meer in de gaten houdt wat het paard wil. Dat 'ie daar meer mee bezig houdt. Meer dat ziet in plaats van, ik wil nu dit en klaar. Dat is wel een stukje ontwikkeling wat je zichtbaar kunt maken denk ik.
	Stagnatie	B2.48	Stagneert de ontwikkeling van de jongere als hij even pauze neemt, voor z'n volgende stap en op het moment dat jij kijkt zie je dus geen progressie, is dat stagnatie? Of is het, ik neem even pauze, ik hap even naar adem zodat ik weer kan. Het is maar net, wanneer kijk je? Ik denk niet dat ze stagneren. (...) Ze gaan altijd wel, ze zijn altijd wel in beweging die kids.
	Cruciale momenten	B2.49	Vermoeidheid speelt ook een rol. Niet meer willen, zit vaak voor hele cruciale momenten. Want waar komt niet meer willen vandaan? Niet meer willen is altijd angst. Iets wat je voorvoelt, denk je o nee, daar wil ik niet naar toe.
	Weerstand	B2.50	Als een kind op een gegeven moment ineens met z'n hakken in het zand is denk ik, he, nu gaan we weer eens vooruit zeg. Terwijl een ander zou zeggen ja jemig nu gebeurt er helemaal niks meer. Dan denk ik jawel, weerstand.
	Grenzen	B2.51	Ze lopen allemaal tegen die grenzen aan. Tegen het grenzen aangeven, het grenzeloze wat ze hebben af en toe,
	Nuancering	B2.52	Als je kijkt, zeker in relatie tot die paarden, ze hebben allemaal moeite met faseren en het faseren heeft te maken met dat is een bepaalde uiting van assertiviteit. Het is of ik ga mee of ik geef je een ram voor je kop. Daar ligt nog wel wat tussen. Dus die nuanceringen die zijn wel lastig en dat zie je, dat hebben ze allemaal.
	Aankomen, veilig voelen	B3.26	In één woord is dat het aankomen hier. En het eerste jaar heb je vaak nodig, zodat een jongere zich veilig kan gaan voelen. Dus ze hebben vaak best wel een jaar nodig, voordat de jongere zich echt veilig voelt en de ontwikkeling echt op gang kan komen. Als een jongere binnenkomt heb je in drie weken de

			issues wel op tafel. Dat is niet zo'n probleem, dat is heel duidelijk, al heel snel.
	Ontwikkeling komt op gang	B3.27	Op het moment dat je ziet dat die ontwikkeling er weer komt, dus dan gaat het beter op school en het gaat beter hier, ja al dat soort dingen, daaraan kan je wel zien van 'ja, ze voelen zich hier wel veilig nu'. Het verschilt wel per kind en het gaat wel geleidelijk.
	Verdedigingsmechanismen	B3.28	Eerst werken verdedigingsmechanismen volop en ze leven zoals ze behoren te leven; ze houden zich aan de regeltjes, doen allemaal netjes hun dingetje. Totdat ze zich redelijk veilig gaan voelen en dan komen ze toe aan de diepere laag.
	Trauma	B3.29	Ik vind wel dat je dat met name hebt bij behoorlijk trauma, dan is er vaak een langere stagnatieperiode. Ja, het heeft vaak langer nodig, het zit vaak dieper. Hele diepe trauma's, echt ook met jonge kinderen, dan duurt het wel even.
	Beweging in ontwikkeling	B4.14	Ik zie heel veel beweging. Dat zou zonder paarden ook zou zijn.
	Wiebelen jongere	B4.22	Als het dan maar wat meer wiebelt bij een kind, dan gaan ze in één keer weer van alles verzwijgen, maar er zit zeker verandering in.
	Onrust thuis	B4.23	Op het moment dat ze op een bepaalde manier geraakt zijn. En dat kan met van alles te maken hebben, maar vaak heeft het te maken met onrust ten aanzien van ouders of thuis.
	Verbinding aangaan	B4.27	Ik zie zeker een mate van meer verbinding aangaan.
	Cruciale punten	B4.28	A heeft echt op een gegeven moment heel duidelijk een knop voor zichzelf omgezet. Van de zomer was ze op een ontzettend fijn kamp geweest, maar dat ze echt zei van 'oké, ik ga nu accepteren dat ik hier woon en dat ik niet zomaar weer weg ben'. Dat is bij haar echt een heel belangrijk punt geweest. En bij S is het meer geleidelijk gegaan.
	Grensoverschrijdend gedrag	B4.29	Bij allebei, ze kwamen allebei uit een groep geloof ik, ontzettend grensoverschrijdend naar autoriteit eigenlijk. Dus ze hadden allebei een houding van 'het is ons tegen de leiding'. Die hebben allebei een schakeling moeten maken naar 'oh nee, wacht even, dit zijn onze huisouders, we zijn hier een gezin, dus we werken samen met de leiding, in plaats van dat we ons ertegen afzetten'.
	Omkeer	B4.30	<i>En na hoeveel tijd hebben ze dat een beetje doorgekregen? (samenwerking met huisouders)</i> Twee maanden zou ik zeggen, een maand.

	Golfbewegingen	B4.32	Ja, ik kan alleen niet zo goed zeggen waar dat dan aan ligt. Dat is misschien wisselend per kind, dat het net rijp is voor een bepaalde fase, dat kan natuurlijk ook gewoon. Ik zie het toch altijd een beetje in golfbewegingen. De ene keer gaat het omhoog en dan denk je van 'huh, waar zijn we nu weer beland'.
	Dynamiek	B4.33	Dat heeft denk ik te maken dat er toch een bepaalde interne strijd ontstaat. Van zij willen iets en dat wordt tegen gehouden of daar wordt op gereageerd door de omgeving. Dan ben je continue eigenlijk in reactie op elkaar. Die periodes komen terug, maar dat gaan dan weer over andere dingen of over meer zelfstandigheid willen of meer contact met thuis, dat maakt niet zoveel uit. Maar als er heel veel dynamiek is of heel veel strijd of heel veel reactie tussen ons en de kinderen of tussen de kinderen onderling, dan neem dat heel veel aandacht en energie weg eigenlijk. En op het moment dat daar weer een bepaalde rust of een stap in is gezet, dan is er weer tijd heb ik het idee voor diepere lagen.
	Geen ontwikkeling	B4.34	Eigenlijk denk ik, net als bij onszelf. Als je continue met heel druk bezig bent en heel veel moet behappen zeg maar, dan heb je meestal geen tijd om op een andere laag te ontwikkelen.
Normen & waarden	Verantwoordelijkheid doet goed	B1.21	Het stukje verantwoordelijkheid van meehelpen, voor de paarden zorgen en zo hoort er wel bij en ik denk ook wel dat dat iets is wat jongeren goed doet als ze ook ergens verantwoordelijk voor zijn buiten zichzelf.
	Long-stay	B1.33	Alle jongeren zitten hier eigenlijk op long-stay. Dus het is eigenlijk de bedoeling dat ze hier blijven tot ze achttien zijn. We willen ook niet naar dat stukje van 'snel een probleem op lossen en weer door', want dan heeft het aangaan van een relatie geen zin en maak je het alleen maar verder stuk.
	Normen & waarden	B1.35	Wat we hier in ieder geval belangrijk vinden is dat stukje verantwoordelijkheid en samen delen. We zijn op dit moment ook heel erg bezig met de kinderen een beeld vormen over 'wat is gezellig'. De afgelopen maanden was het af en toe redelijk hard tegen hard en egoïstisch, dus daar zijn we mee bezig.
	Democratisch	B1.36	Dus qua visie op normen en waarden vind ik wel dat het hier allemaal redelijk democratisch is, dus de kinderen worden ook echt betrokken bij wat vinden we belangrijk en waarom vinden we dat belangrijk. Niemand in huis is hier in z'n eentje de baas, maar eh dat geldt voor de kinderen net zo goed als voor

			de volwassenen. Maar het is wel zo dat als wij iets besloten hebben, dan willen we het kunnen uitleggen, maar het blijft wel gewoon wat het is.
	Visie	B1.37	Op de website staat bij visie, daar staat: wij vinden dat elk kind dat hier komt ook moet ervaren en voelen dat het ertoe doet. Dus dat ze iets moeten bijdragen. Het feit dat ze er zijn heeft een reden. Dat krijg je ook juist door een stukje verantwoordelijkheid te geven. Van 'hé, als jij niet meehelpt, dan gaat er iets niet door'. Als je het echt naar hun dromen kan koppelen, dan werkt het wel.
	Zeulen	B2.6	Ja, dan blijft hij ook totdat hij 18 is, je gaat niet met die kinderen zeulen. Dat gebeurt gewoon niet.
	Er toe doen	B2.35	Het is veel gezonder als je binnenkomt en meteen voelt dat het feit dat jij er bent belangrijk is voor de rest ook. En dat je er toe doet. Dat is veel belangrijker.
	Veilig nest	B2.45	Wonen hoort veilig te zijn. Altijd. Ook al heb je de beest uitgehangen buiten, dan nog moet je (ergens) een veilig nest kunnen hebben. En dan kunnen ze het eens zijn of niet eens zijn, met wat je gedaan hebt, maar het nest je moet wel terug kunnen je nest in, letterlijk. Dat is wel van belang. En traumatherapie kan heel dichtbij komen. Vraag is of je dat vanuit je nest wil doen
	Gezond gemeenschapsleven	B2.46	Het feit dat jij ook mag rekenen op een ander als jij een keer je kopje vergeten bent weg te zetten, dat een ander dat dan wel doet, dat heeft te maken met normaal gezond gemeenschapsleven
	Normen en waarden	B2.47	Belangrijke normen en waarden? Nou ik ben erg van, het respect hebben voor de ander dat is ook wel voor jezelf, maar ook gewoon respect hebben voor het feit dat een ander om je heen zit. En dat je meehelpt en dat je samen dingen doet. Dat vind ik belangrijk.
	Respect	B3.31	De manier waarop wij leven, maar wat ook te maken heeft met die kudde paarden. Het respect voor elkaar, dat hij ook ziet dat wij respect voor die paarden hebben, dat er hier nooit een paard geslagen wordt, dat het, die. Dat biedt zo'n veiligheid, zo'n veiligheidsgevoel.
	Zinvol zijn	B3.32	Zinvol zijn, dat je ergens voor bent, dat je ergens voor staat. Dat betekent ook helpen met elkaar, het met elkaar doen.
	Normen en waarden HHP	B4.17	Respect is heel belangrijk, voor zowel mens als dier. Bewust zijn van wat voor

			invloed jouw gedrag heeft op een ander of op het geheel. Eerlijkheid is heel belangrijk. Gezamenlijkheid is heel belangrijk. Dat is wel de kern denk ik.
	Eerlijk zijn	B4.20	Eigenlijk denk ik dat het niet veilig is om eerlijk te zijn. Ik denk niet dat dat de kern is van een hechtingsstoornis, maar ik denk wel dat dat gedrag is wat je veel terug ziet. Ook door het leven wat die kinderen inmiddels hebben gehad in die instellingen en groepen. Dat het vertrouwen dat je dus eerlijk kunt zijn, ook al heb je iets stoms gedaan, en daar niet per se voor wordt gestraft. Maar dat eerlijkheid belangrijker is dan wat je hebt gedaan, dat dat ontbreekt bij heel veel kinderen.
Aanpak	Onderlinge communicatie	B1.29	... ook wel onderling erover hebben, van: hoe gaan jullie daarmee om, wat is daar normaal in?
	Behandelcoördinator	B1.30	Nou, we hebben een behandelcoördinator en die is hier iedere twee weken. En daar hebben we het ook mee over en zij geeft ons wel een stukje feedback, ook vanuit haar professionele ervaring van 'dit of dit is passend'.
	Straftaken	B1.40	We hebben sowieso straftaken, die stellen niet zo heel veel voor. Het is meer zo van 'jij kost mij nu tijd, dus ik wil dat jij mij ook wat tijd terug geeft'. We noemen het wel een straftaak, maar het is gewoon een consequentie van je handelen. Vaak wel passend met wat er gebeurd is.
	Stagnatie paardenwerk	B1.45	Dan moet je ze soms min of meer er doorheen sleuren. Dus dan moeten wij als begeleiding wel daar een rol in spelen, van met de jongeren meegaan en zorgen dat het allemaal goed verloopt. Na verloop van tijd, als de jongere bijvoorbeeld de relatie weer wat beter wordt en het wat makkelijker gaat, dan wordt het vanzelf weer leuker.
	Selectie jongeren	B1.47	Ze moeten zich er wel van bewust zijn dat ze kiezen voor een gezinshuis met paarden. Ze hoeven geen Anky van Grunsven te zijn, maar ze moeten in ieder geval wel dierenliefde hebben en het wel zien zitten. Nu is het wel dat als een kind of jongere die hier komt, dan vertellen we 'Het is een gezinshuis en we werken met paarden. Je krijgt een paard en dat betekent ook regen, wind, je zult helpen met de verzorging en je moet wat doen met je paard'.
	Bekendheid HHP	B1.48	We hebben acht plekjes voor heel Nederland, dan willen we wel graag kinderen die ook juist die band aan willen gaan met zo'n paard. Want dat is juist wel de extra meerwaarde. Tegenwoordig weten ze ons ook wel te vinden. Dus als er ergens in Nederland een jongere is die vaak al nergens meer

			terecht kan, maar wel iets met paarden heeft, dan weten ze ons te vinden.
	Hiërarchische positionering	B2.41	Het liefst vullen we aan onderaf qua leeftijden, heeft met de hiërarchische positionering van de kinderen te maken, daar maken we wel eens een uitzondering op, maar dat hangt dan weer heel erg af van de problematiek. Je hebt internaliserende problematiek, kinderen die wat naar binnen keren, introverter zijn, die zijn gemakkelijker in te passen, gedrag technisch in ieder geval, dan kinderen die heel externaliserend gedrag vertonen.
	Voorspelbaarheid	B2.53	Ben je voorspelbaar? Als je voorspelbaar bent, ben je betrouwbaar. Onvoorspelbaar is misschien wel leuk, maar wel heel onbetrouwbaar.
	Rol gezinsouders	B3.6	We zijn wel een gezinshuis, maar we de kinderen hebben veelal nog een eigen moeder of vader. We zeggen altijd: 'Je komt hier wonen, ik ben Paula en hij is Eric en we zijn niet jouw nieuwe papa en mama, want die heb je. Maar we hebben wel een soort ouderrol, in de zin dat we jou helpen bij het opvoeden, we voeden je op en we helpen je ontwikkelen. Dat is onze rol'. En voor zover dat kan doen we dat samen met papa en mama. Dus we blijven, we proberen heel sterk uit dat loyaliteitsgebied te blijven.
	Peutertijd	B3.10	Dat is een heel proces wat ze nog niet hebben meegemaakt en waar we steeds meer met z'n allen achter komen, is dat je dat proces nog wel kunt inhalen maar dan ook helemaal moet inhalen. Je kunt niet zeggen 'je bent nou twaalf, dus je zou qua hechting en qua sociale vaardigheden hier moeten zitten, dus hier gaan we op oefenen'. Ja, je moet terug naar de peutertijd en vanaf daar moet je het weer oppakken en dan de dingen gaan aanbieden.
	Terug naar begin	B3.11	Steeds bewuster ja. In het begin heb je dat nog niet zo in de gaten, dan begin je gewoon maar wat te knutselen. Dus dan kom je er steeds meer achter dat je met name bij de hechtingsstoornissen, dat je terug moet. Terug moet naar het eerste hele basale niveau van, nou wat doe ik al met de ander.
	Benoemen wat je ziet	B3.12	Door het zelf te doen ook naar de kinderen. En dat je een stukje bewust worden, dus als je ziet van een kind dat die sip kijkt, dat ook elke keer benoemen: 'hé, ik zie dat je sip kijkt, klopt dat? Wat is er aan de hand?'. Ook tussen de jongeren natuurlijk aangeven van: 'hé, zie je wat die opmerking doet bij de ander?'.
	Hulptroepen	B3.30	Dan roepen we de hulptroepen in ook. Dan hebben we het er natuurlijk wel met de behandelcoördinatoren gesprekken, dan wordt er ook vaak wel extra

			therapie gegeven en dan gaan wij ook kijken hoe wij dat denken dat extra te kunnen ondersteunen, zowel binnen het gezin als met de paarden.
	Symptomen van kudde	B3.34	Wij zien onszelf toch meer echt als met z'n allen in een kringetje staan, van jongens we doen het met elkaar. En we zijn ook van elkaar afhankelijk en dat heeft ook weer met die paarden en de zorg voor die paarden te maken, want je hebt elkaar af en toe nodig. Ja, neem je bijna de symptomen van een kudde over, waarbij er niet één iemand is die alles dirigeert, maar waarbij het hele sociale systeem belangrijk is. En dat is een enorm belangrijk punt bij ons. En dat het ook niet belangrijk is om de beste of de hoogste of de slimste te zijn. Iedereen draagt bij waar hij goed in is en dan zeggen we ook
	Verschillen begeleiders	B4.2	Ja, meer in gespecialiseerd, maar ook gewoon andere manier van werken, andere aanpak, andere manier van begeleiden, van hulpverleners, van coachen. Ik denk wel dat we alle vier eigenlijk heel verschillende stijlen hebben, die wel op heel veel punten goed overeen komen, maar ook juist een eigen dingen hebben die juist goed of belangrijk zijn.
	Aansluiten jongere	B4.3	Dat wisselen we af. Dat kan ook net in een proces van het kind zijn. Ja, op sommige momenten is het één meer nodig en op sommige momenten is het ander weer nodig. Net wat een kind in zit, in zijn proces. Soms is het juist het praktische en het gewoon maar doen. Discipline, op een bepaalde manier verantwoordelijk, soms is dat heel erg nodig. En soms wordt er een diepere laag geraakt met een paard en is het nodig om daar bij stil te staan. We hebben wel de jongeren verdeeld, maar dat is meer praktisch van wie geeft wie les op welke dag, maar qua manieren van begeleiden kijken we echt van 'wat is op dit moment het belangrijkste' en wie gaat dat dan doen.
	Wel/niet benoemen	B4.13	Soms is het ook voldoende denk ik om de ervaring de ervaring te laten zijn, dan valt het kwartje later wel. Ik heb niet altijd het gevoel dat het zinvol is om te zeggen, omdat ik wel geloof dat inzichten het meeste waardevol zijn als ze er zelf mee komen. Dus als ik denk dat het kwartje uiteindelijk nog wel gaat vallen, dan laat ik het eventjes. En als iemand nou net even een boost nodig heeft, dan zeg ik het wel eens.
	Complete plaatje	B4.15	Ja, er is natuurlijk sowieso ontwikkeling. Omdat ik denk dat ieder kind wat in een gezinshuis komt of überhaupt gewoon opgroeit, is in ontwikkeling op een bepaalde manier. Ik denk wel dat het hier wonen, en dat is niet alleen de

			paarden, paarden zijn wel heel belangrijk, maar het is ook het feit dat het een gezinshuis is, dat het een gezinssetting is, dat het buiten is, dat er ook honden zijn. Dat complete plaatje van hier, dat dat zeker resultaat heeft. En dat dat leidt tot in ieder geval grotere kansen om zo stevig mogelijk de wereld in te gaan als ze achttien zijn.
	Rol gezinshuis	B4.16	Ja, dat is toch de basis van een thuis wat voor veel kinderen dan misschien de eerste keer is dat ze het zo ervaren voor langere termijn. Het gezinshuis speelt een rol van 'kun je je echt verbinden aan een plek en aan mensen'. En op die manier durven een soort van hechting aan te gaan. En dus ook de basis van veiligheid, weer kunnen ervaren van een thuis hebben.
	Benoemen	B4.21	Door elke keer als er wordt gelogen dat te benoemen. Het is erger dat je liegt dan dat je eerlijk bent over iets wat misschien niet had gemogen. Dat benoemen we elke dag wel.
	Uitleggen	B4.31	Aan de ene kant dat wij per direct dat gedrag, van zo ga je niet met ons om en dat benoemd ook hebben van 'dit is logisch dat je dit doet vanuit waar je vandaan komt'. Dus ook echt uitgelegd wat het verschil is tussen een groep en een gezinshuis. En ook doordat ze het bij andere kinderen hebben gezien, hoe je met elkaar om moet gaan.
	In contact blijven	B4.35	We benoemen zoveel mogelijk, denk ik, van wat er gebeurd. Dat er meer onrust is. We proberen heel erg in contact met iedereen te blijven denk ik. En ook in contact als gezin. Door gewoon nabijheid op te zoeken denk ik.
	Niet kiezen	B4.38	We zijn altijd wel heel duidelijk, je ouders zijn je ouders en die zijn het allerbelangrijkste. Ze hoeven niet te kiezen van 'wie vind ik leuker'.
Verschillen & overeenkomsten	Meerwaarde HHP	B1.41	<i>Meerwaarde HHP t.o.v. andere gezinshuizen:</i> Ik denk wel een stukje continuïteit wat hier is. Paula en Eric die hier de hele tijd wonen en maar twee pedagogisch medewerkers. Los van het feit dat er paarden zijn, want dat is het grootste verschil dat we ook nog een stukje therapie of begeleiding bieden. Doordat we met die paarden werken, denk ik wel dat er behoorlijk wat kennis en kunde in huis is.
	Geïntegreerd	B2.31	Er zijn wel andere gezinshuizen waar ze ook paarden hebben hoor, in de manege of zo of wat dan ook, maar dat ze dat zo geïntegreerd hebben, in de zeg maar de begeleiding en de opvoeding van de kinderen, kom je eigenlijk nergens tegen.

Groot gezinshuis	B2.32	Verder qua omvang zijn we één van de grotere gezinshuizen denk ik in Nederland.
Plek	B2.33	Niet alle gezinshuizen wonen op een plek zoals wij, dat is ook zo.
Gewone leven	B2.34	Wat je probeert in een gezinshuis is, om het maar even zo te zeggen, de kracht van het gewone leven in te zetten. Dus niet overmatig die kinderen in een zorgafhankelijkheidspositie te manoeuvreren.
Schade leefgroep	B2.36	Onderzoek heeft wel aangetoond trouwens dat kinderen in leefgroepen veel meer schade nog oplopen dan wanneer ze in een gezin geplaatst worden. Of dat nou een pleeggezin is of een gezinshuis
Pleeggezin versus gezinshuis	B2.37	Omdat Paula en ik hier niet naast werken ook. In een pleeggezin wordt gewoon er vanuit gegaan dat de financiële stromen van elders binnen komen. En dat dat dat kind wat dan erbij komt alleen maar wat onkosten vergoed krijgt, dat is de formule van een pleeggezin. Financieel gezien he. Dat betekend dat mensen die dat gaan doen, vaak heel bevlogen zijn, heel, en daarmee dat is de angel waar vaak wat minder over gezegd wordt. En de goeie niet te na gesproken. Waarmee dus vaak ook een soort van vraag bij zo'n kind neergelegd wordt op het gebied van de wederkerigheid. Snap je wat ik bedoel, dat stuk. Eigenlijk naja om het even heel plat te zeggen, eigenlijk veel pleegouders willen graag liefde terug voor hun goede daad, dat zeg ik heel extreem. En dat is iets waarvan ik denk, dat kunnen die kinderen helemaal niet opbrengen.
Liefde verwachten	B2.38	Paula en ik verwachten dat (<i>liefde</i>) niet terug nee,
Relatie aangaan	B2.39	Hij hoeft niet van Paula of mij te gaan houden of zo, dat hij een relatie aangaat, dat is ook wel zo, want dat doe je nou eenmaal omdat je hier woont en je doet dingen samen, je deelt een hoop samen. Dat is ook allemaal zo. Maar die claim die vaak gelegd wordt vanuit de pleegzorg, ik zeg niet altijd, maar vaak, die heb je in een gezinshuis als het goed is niet.
Pleeggezinnen	B3.3	Ja, dat hebben we eigenlijk vanaf het begin af aan zo gedaan. Daar kom je ook wel terecht door de praktijk. Omdat jongere kinderen nog veelal in pleeggezinnen worden opgevangen. Pleeggezinnen zitten vaak niet te wachten op een puber.
Gezinshuismoeder centraal	B3.33	Toevallig hadden we vanochtend een behandelcoördinator en die zei van 'toch grappig dat we met leeftijden bezig zijn en hoe dat past in die groep,

			dat lijkt hier veel belangrijker dan in andere gezinshuizen'. En waar we dan op uitkwamen was dat je in het andere gezinshuis een gezinsmoeder hebt, die hartstikke goed is, maar die ook heel centraal staat in dat gezin en daar staan al die kinderen daar eigenlijk omheen en iedereen heeft zo'n lijntje met die moeder en die moeder begeleidt dat allemaal. Dus die kinderen hoeven niet per definitie zo heel veel met elkaar te hebben, want ze hebben dat lijntje met die gezinshuismoeder.
	Verschil andere gezinshuizen	B3.35	Nou natuurlijk de paarden. Ik denk dat wij ook relatief veel vragen van de jongeren, in het meedoen, dus aan taken en klusjes en belasting qua werk. Ik denk dat wij hoger zitten dan het gemiddelde gezinshuis. Wij proberen veel meer buiten in de natuur te zijn, nou dat hebben sommige gezinshuizen ook, maar je hebt ook gezinshuizen waarbij ieder kind een tv op zijn kamer heeft.
Contact netwerk	Rol ouders	B4.36	Dat wisselt per thuissituatie in de, maar voor ieder kind zijn ouders heel belangrijk. En zijn de daar dus ook heel kwetsbaar en gevoelig in. Als er iets gebeurd in het contact met ouders of niet goed is of iets veranderd, maar hoe ze feitelijk aanwezig zijn wisselt per kind.
	Contact netwerk	B4.37	Ja, twee keer per week belcontact. In het vrije weekend gaan ze naar ouders of hun eigen netwerk, dat is één keer in de maand. En we zullen nooit contact met ouders verbieden, maar wel soms begeleiding.

BIJLAGE 6: (KERN)LABELS EN FRAGMENT(NUMMER) VAN DE JONGEREN

Kernlabel	Label	Fragmentnr.	Fragment
Methodiek	Paard kiezen	J1.5	Het was heel grappig, want ik kwam hier en toen had ik nog nooit een paard überhaupt in het echt geaaid. Dus ik kwam hier echt zo van 'wow'. Eric had een intakegesprek en toen had hij zo'n blad met alle paarden erop. Toen zei ik 'oh, die Fries is leuk'. Zei Eric 'nee, die is van mij'. Dus ik keek zo en ik zag een plaatje van Orin staan en ik dacht 'wow, dat is een leuk paardje'. Dus toen gingen we rondlopen en toen kwam ik dat paard tegen en toen keek ze me aan en ik wist gelijk dat het mijn paardje zou zijn. Ik voelde het al. We keken elkaar aan, alsof er dan gelijk een klik was.
	Kudde	J1.9	We zijn een soort kudde ook.
	Paard spiegelt	J1.13	Ze geeft heel veel dingen aan en leert me ook op een goede manier communiceren. Ik ben verdrietig en ik loop naar mijn paard toe, want ik wil wat met mijn paard doen, dan zeg ik tegen mezelf en tegen mijn paard 'ik ben niet verdrietig, ik ben niet verdrietig'. Maar mijn uitstraling geeft wel verdriet uit, dan wordt mijn paard boos en dan gaat ze bijten. Ze zegt namelijk daarmee 'er is wat mis met jou, ga eerst zelf even zelf goed voelen wat er mis is en waarom je verdrietig bent, en ga dan pas met me werken, want anders kan ik niet met je werken'. Waardoor je dus bij jezelf gaat kijken van nou, waarom ben ik nu verdrietig? Dit en dan en dat spreek je uit, dan ben je weer opgelucht. En dan ga je naar je paard toe en dan is ze ineens helemaal vrolijk.
	Hard werken	J1.14	't Is ook best wel leuk, want je leert er ook echt heel veel van. Met mijn paard echt een half uur in de bak heb staan oefenen, dan heb je daarna echt zoiets van 'huh, ik heb zoveel geleerd, even allemaal bij laten komen'.
	Leerwinst toepassen	J1.15	Je kunt sommige dingen die je hier leert met de reactie met jou en je paard, de interactie tussen jou en je paard, kan je ook gebruiken in jou in een interactie met een vriend.
	Voorbeeld	J1.16	Als ik geen respect heb voor Orin, geeft Orin geen respect voor mij. Nou, dat werkt zo ook in de mensenwereld. Als ik de ene een knal verkoop, verkoopt hij mij waarschijnlijk ook een knal terug of hij wordt ook boos en gaat naar de leraar.

Eigen paard	J2.10	En hoe vind je dat om een eigen paard te hebben? geweldig
Leuke spelletjes	J2.11	<i>En wat vind je van die spelletjes?</i> Ik vond, in het begin vond ik het raar dat het zo kon. Heb ik nog nooit zo gegaan, vanuit zo gedacht. <i>En nu?</i> Nu vind ik het wel leuk, dat het zo in zijn werking gaat. Dus. En als ik meestal na het spelletje heb gedaan, dan gaat Pepper naar voren, dan vind hij mij lief.
Spiegel	J2.12	Pepper is gewoon een soort van spiegel voor mij. Dus hoe hij doet zo ben ik ook. Daar hebben Paula en Eric ook wel denk ik in het begin naar gekeken. Want sommige paarden, sommige kinderen zijn gekoppeld aan elkaar en als ik zie dat ze zo werken dan zie je ook zo dat ze op elkaar lijken qua spiegeling
Voorbeeld spiegel	J2.13	<i>Kun je eens een voorbeeld geven hoe Pepper voor jou een spiegel is?</i> Ja, bijv. ik en Eric zijn aan het praten. Ik kijk bijv. naar iets anders, bijv. ik let op een steen of zo of ik zie iets lopen en ik kijk er naar. Dan gaat Pepper ook bijv. weg. Die loopt gewoon weg, dan heb ik het touw niet in mijn handen, dan loopt 'ie gewoon weg. Dan zegt Eric, nou ik denk dat je nu naar iets anders zit te kijken want Pepper loopt anders niet weg. En dan moet ik lachen (...) Bijv. als ik druk ben en ik zit op hem, gaat hij ook druk doen, gaat 'ie draven dus dat uh.
Eigen paard	J3.2	Ik vind haar harstikke lief. Ik had, ik kan heel veel met haar doen en als ik bijvoorbeeld boos of verdrietig ben, dan ga ik naar haar toe. Omdat ze me een beetje troost, dat geeft me een fijn gevoel.
Elke dag	J3.3	Ik doe bijna elke dag wel wat met haar.
Leuk & leerzaam	J3.4	Nou ik vind het heel leuk en het is heel leerzaam. En ik vind het mooi hoe je met de natuur met de paarden om kan gaan. Dat je ook gewoon zonder bit en zo kan rijden. Dat het ook gewoon wel zonder kan.
Vertrouwen	J3.5	Je moet eerst, ze moet je eerst vertrouwen en zo. En daarna ga je gewoon heel vaak met haar knuffelen en dat soort dingen doen. Wij vertrouwden elkaar al heel snel wel.
Boosheid	J4.6	<i>En helpt jouw paard je daar ook in of niet? (Boosheid)</i> Nee, dan word ik alleen maar chagrijniger.
Verdriet	J4.7	<i>Met andere dingen, helpt je paard je dan ergens mee?</i> Ja, als ik verdrietig ben wel. Dan geef ik d'r altijd een knuffel en dan gaat ze altijd met d'r oortjes zo voorover, dan word ik altijd heel blij van. Laatst ging ze zo over mijn schouder heen toen ik een knuffel gaf, was heel lief.
Reageren	J4.9	<i>Maar reageert (het paard) dan een beetje op jou?</i> Weet ik eigenlijk niet, volgens

			mij wel.
	Paard kiezen	J5.5	M dat was een meisje die hier woonde, die ging kijken op internet om een leuk paard voor mij te vinden. En toen bleek het dus Niki te zijn en ja, daar werkte ik nu al bijna drie jaar mee.
	Goede match	J5.6	Nou, ik vond der wel goed bij me passen. En ja, met haar kon ik ook heel vaak goed opschieten en zo. Nou ja, we waren best wel hetzelfde. Want Niki was soms heel ondeugend en ik was ondeugend. We waren ook soms op dezelfde tijden heel blij. Dan ging zij bijvoorbeeld dan door het weiland rennen en ja, dan sprong ik op de trampo. Dus dat was best wel grappig.
	Tegen paarden praten	J5.7	Wel leuk. Je kon ook heel vaak tegen paarden praten, alleen is ze praat niet terug. Maar ik vind het best wel grappig, want als je een geheim hebt of er zit je iets dwars, dat kan een paard nooit doorvertellen.
	Verdrietig	J5.8	Ja, als ik verdrietig ben, dan gaat mijn paard vanzelf nog zeg maar knuffelen en zo. Die voelt zeg maar dat je verdrietig bent.
	Activiteiten met paarden	J5.10	Spelletjes, paardrijden door het bos. Parelli-spelletjes. Dat zijn de friendly game, porcupine, circling game. Allemaal spelletjes met een carrot stick.
	Paardrijden	J5.12	Nee, ook rijden. Maar we rijden zeg maar Parelli, dus we gaan niet telkens rijden, rijden, rijden. We rijden dus zonder bit en, ja dus het is gewoon vriendelijk tegen je paard doen.
Problematiek	Erbij zitten	J2.9	En ik was heel erg bij Paula en Eric ik zat altijd bij Paula en Eric in het begin. En ik vond het heel lastig als ze zeiden, B kan je even weggaan. Want ze wouden soms ook een moment voor d'r alleen, dus. En na hoeveel tijd is dat een beetje opgehouden dat je dan niet meer zoveel bij Eric en Paula was? na 6 weken?
Ontwikkeling	Hiërarchie groep	J1.8	Wij gaan niet op leeftijd, maar op rang eigenlijk. Dat klinkt raar, maar degene die hier al eerste binnenkomt, die woont hier dus al het langst. Die mag het eerste een ijsje pakken of als eerst een toetje pakken. En dan gaat de rang steeds meer naar beneden. Dat is een onuitgesproken regel.
	Belangrijkste leermoment	J1.17	Dat ik mijn emoties gewoon mag uiten. Want ik heb heel veel moeite om bepaalde emoties toch te kunnen uiten, want die hou ik dus heel erg binnen. En nu ben ik al heel erg goed op weg om dat wel te doen.
	Eerste jaar	J1.20	Het eerste jaar, tot nu dan gezien is ongeveer anderhalf jaar, vind ik echt heel fijn. Het eerste jaar die ik hier heb gehad, vond ik echt een leuk jaar. Soms wel van die ups en downs, maar dat heeft iedereen.

Down	J2.21	Ja, dat ik mijn ouders miste. Maar downs kan ook zijn, omdat het moeilijk gaat op school of wat dan ook. Of dat je met je paard niet zo lekker loopt, dat je paard ziek is of wat dan ook.
Gelukkig	J2.1	En nu ben ik nog steeds gelukkig dat ik hier woon
Nieuw voelen	J2.5	Maar ja ik ben als laatste gekomen dus ja dan voel ik me een beetje, ik voel mij nog steeds een beetje nieuw (...) Ja want ik was toen zeg maar niet echt de baas maar ik was soort van, ik mocht dingen aansturen. Nu als ik bijv. iets zeg van, wil je dat doen voor me of wil je me helpen, dan kijken ze me echt raar aan. Maar ik vind ook, ook al als ik net ben gekomen, vind ik dat dat gewoon kan, snapje want je doet dat ook bij mij, dus. Maar ja dan loop ik soms ook wel even weg. <i>Die je dan raar aankijken en denken, jij bent als laatst gekomen. Ja.</i>
Alleen voelen	J2.6	<i>(nieuw voelen)</i> En waar heb je dan last van? Dan voel ik me een beetje alleen. Want ik mis dan de groep van vroeger. Vooral gesloten, dat is toch wel anders.
Stiller	J2.7	In het begin was ik stiller
Alles vragen	J2.8	<i>(in het begin was ik stiller)</i> Ging ik alles vragen aan Paula en Eric, mag ik thee, mag ik water. Dat moest toen ook bij gesloten. Hier hoeft het niet echt, bepaalde dingen wel maar.
Omgang boosheid	J2.18	<i>Heb je nu iets bereikt hier in de tijd dat je hier bent waar je echt heel trots op bent?</i> Dat ik goed met mijn boosheid kan omgaan.
Boos zijn	J3.9	Alleen als ik boos ben, is het meestal als ik het niet wil. Dan ga ik protesteren. Dan wil ik niks en dan ga ik helemaal niks doen. En ja, dan zeg ik overal nee tegen, terwijl ik eigenlijk wel wil, maar boosheid wil niet. En dan luister ik gewoon nergens naar.
Donker	J4.3	Maar altijd als ik wil weglopen hier, dan doe ik dan altijd 's avonds, maar ik ben bang ik het donker. En dan loop ik gewoon uit het hek en dan blijf ik staan omdat ik niet verder durf.
Weglopen	J4.4	<i>Maar je wil hier ook nog wel eens weglopen dan?</i> Nou, nu een jaartje al niet meer. En ik ben echt al een hele tijd niet meer boos. <i>En hoe komt het dan dat je niet meer boos bent?</i> Weet ik niet, ik ben gewoon niet meer boos. <i>Hoe komt het dan dat je niet meer weg wil lopen?</i> Dat doe ik altijd als ik boos ben
Gewenning	J4.11	<i>Vind je HHP nog steeds eng?</i> Nee, omdat ik gewend ben aan de dieren en de paarden en de kinderen om me heen. Ik had eigenlijk nog nooit zo gewend, zoveel kinderen om me heen.

	Aankomst HHP	J5.2	Nou eigenlijk niet, want eerst ging ik de hele tijd schreeuwen in de auto van 'ik wil terug' en zo. En ook een paar dagen ging ik hier heel boos doen en zei van 'ik wil terug'. Maar later dacht ik wel 'ja, het is hier wel beter, want je hoort de ruzie niet om je heen, je hoort lekker de stilte en zo'. Hoe het eigenlijk hoort te gaan.
	Eerste week	J5.4	Vervelend. Ik ging eerst drie dagen hier wennen zeg maar. Aan het huis, aan de kinderen en toen ging ik naar school. Toen vermaakte ik me daar ook wel, want je krijgt vriendinnen. Ik kan heel goed praten met vriendinnen.
	Leerwinst HHP	J5.9	Ja, om minder brutaal te zijn en minder agressief en zo.
	Geen zin	J5.13	Ja, als ik boos ben of als ik gewoon even niet wil, ja om zeg maar iets met een paard te gaan doen. Want ik wil niet elke dag, want dan wordt het op een gegeven moment wel vervelend.
	Weg bij HHP	J5.14	Ja, als ik bijvoorbeeld mijn vader heb gesproken en er iets is gebeurd, dan wil ik ook soms zeg ik ook van 'nu wil ik weg'. En als er iets met mijn vader is gebeurd en ik hoor dat, dan word ik ook heel gauw boos. En ja, ik heb eigenlijk nog bijna elke dag nog een klein momentje dat ik heel graag naar mijn vader wil.
	Tijdsduur	J5.19	Ja, best wel. Ik denk wel een half jaartje.
	Gegroeid	J5.20	Meer vertrouwen in jezelf krijgen.
Normen & waarden	Verantwoordelijkheid	J1.19	Verantwoordelijkheid nemen, dat is wel één van de grote dingen die mijn paard me wel zou kunnen leren. En ik moet wat meer leiderschapskwaliteiten ontwikkelen.
Beeld van Human Horse Power	Liever thuis	J1.6	Ik zou toch liever thuis willen zijn, maar ik vind het hier ook goed.
	Begeleiding	J1.12	De verdere begeleiding vind ik heel fijn.
	Paardenliefhebber	J1.24	Als je helemaal niks met paarden hebt, is het ook niet een plek voor jou. Je moet elke dag dagelijks gewoon hooi meehelpen en poep scheppen meehelpen. Maar als je je eigen paard hebt, dan heb je toch iets waarvoor je dan wilt werken, waarvoor je het dus wilt doen.
	Familie	J1.25	In het huis vind ik het gewoon fijn dat er een goede sfeer is en dat je je eigen kamer hebt waar je je in kan terug trekken. En gewoon het spelen, ik zie mijn pleegzusjes echt nog wel als zusjes hoor. Het voelt ook echt wel als familie.
	Moet gebeuren	J2.4	Ja, ik vind het wel soms zwaar, want als bijv. iemand anders met een vriendje of vriendinnetje gaat spelen. Dan wordt ik meestal als eerst gevraagd om het

			over te nemen omdat ik meestal snel ja zeg. Ja, dat vind ik wel irritant, maar los daarvan, moet toch ook gebeuren. Dus paarden voeren zichzelf niet, dus.
	Spullen uitpakken	J2.16	Vond je dat aan het begin ook al toen je hier net binnenkwam? Ja, begon gelijk mijn spullen uit te pakken. Ja, echt ik had echt heel veel tassen ik wist niet waar ik moest beginnen, dus. Die begon je gelijk uit te pakken, je denkt: hier wil ik wonen. Ja, en ik heb ook wat aanpassingen gedaan in mijn kamer,
	Mening hetzelfde	J2.17	Dus eigenlijk is jouw mening over HHP wel een beetje hetzelfde gebleven tussen toen je hier kwam en nu. Ja
	Fijne momenten	J2.19	Waren er ook momenten waarop je het eigenlijk niet meer fijn vond hier? Nee
	Gezellig	J3.1	Ik vind het hartstikke gezellig hierzo. Het is leuk dat er paarden zijn en heel veel dieren, dus je kan je vermaken. Dus dat vind ik vooral leuk.
	Cool	J3.7	Ik ging eerst hier kijken en mijn stiefmoeder en vader hebben wel verteld dat hier paarden waren. Dus ik vond het wel cool.
	Leuk: hier wonen	J3.11	Ik vind het hartstikke leuk, ik vind het gezellig met andere kinderen, ze zijn allemaal heel lief en aardig. Ik vind ze heel grappig en zo. Ik vind Paula en Eric heel lief en ik vind het gewoon gaaf om hier te wonen.
	Dieren	J3.12	Er zijn gewoon altijd dieren om je heen. Als je je verveelt, kan je gewoon wat met de dieren doen. Dus dat is leuk. En het is gewoon gezellig.
Aanpak	Keuze HHP	J1.1	Ik had al een hele goede connectie met dieren en ik hou heel veel van dieren. Toen gingen ze een gemengde groep met dieren zoeken. Nou, toen hadden ze deze plek gevonden en ze het een uitstekende plek; een groot terrein. Aangezien ik ontegenwoordig druk ben, is dat echt perfect.
	Schooldag bij HHP	J1.3	De dag bij ons begint bij ons vanaf half zeven al. Sommige kinderen hebben een busje, dus die moeten dan naar het hek lopen en dan wachten op het busje. En anderen fietsen zelf naar school. En dan heb je dus de dag school, rond vier uur komen de meeste thuis. En hebben we of dat de kinderen wat met hun paard gaan doen of ze gaan zelf aan de slag of ze hebben huiswerk te doen of ze gaan gewoon dingen voor hunzelf doen. Rond half vijf/vijf uur hebben we hooiendienst, dan gaan we het hooi doen; hooi geven en hooi ophangen. En daarna hebben we zelf, eigen tijd tot aan het eten. Daarna ook weer vrije tijd totdat de meesten naar bed moeten.
	Vrije dag bij HHP	J1.4	Dan moet je zorgen dat je om negen uur beneden bent, voor het hooi. Dat ligt eraan, want soms ben je echt vrij en dan hoeft je ook geen hooi te doen. Dan ga

		je hooi doen, poep scheppen. En dan is het al iets van elf uur of zo en dan ga je wat met je paard doen of vrije tijd, dat ligt er maar aan hoe je het invult. Daarna heb je lunch. En dan heb je weer een hele dag eigenlijk, dat je zelf naar het dorp kan, met je paard dingen kan doen of je kamer opruimen of in mijn geval, veel en vaak muziek luisteren.
Onuitgesproken regels	J.10	We helpen elkaar, we hebben gewoon regels die we niet echt afgesproken hebben, maar die we wel nakomen als regel.
Begeleiding bij paardenwerk	J1.18	Als ik dat zelf niet kan zien, dan ga ik hulp vragen aan Paula of Eric. Dan gaan ze voorbeelden of dingen opnoemen dat de oorzaak zou kunnen zijn en dan kan je bij jezelf kijken van 'is dat de oorzaak, nee, is dat de oorzaak, nou dat kan wel'. Ze geven je ook wel zelf ruimte om zelf na te denken.
Vrijheden	J2.3	<i>Nee is veel beter...</i> Omdat je vrijheden hebt en dat Paula en Eric duidelijk zijn en het is niet echt, je kan je plekje opzoeken, kan dingen bouwen en zo je kan overal rust vinden, je hebt paarden, je hebt iets te doen. En daar had ik dat niet echt. Ik heb ook geen reden om weg te lopen voor mijn problemen, dus doe ik ook niet.
Zeggen wat je ziet	J2.14	<i>En helpt hij (Eric) jou om te spiegelen of niet?</i> Ja nou, spiegelen... Dat zegt hij pas als hij het ziet, als er gespiegeld wordt.
Grondwerk	J3.6	Toen ging ik eerst samen met Eric grondwerk doen. Toen deed Eric eerst alles voor en toen mocht ik het daarna doen, en dat lukte wel.
Schooldag	J3.8	Als ik naar school ga, moet je eerst uit bed en zo. Dan ga je ontbijten en als je bijvoorbeeld de kippen en de konijnen hebt, dan ga je na het eten of zo, dan ga je de honden doen of ga je de kippen openmaken en de konijnen eten geven. Na schooltijd, dan ga je meestal wat drinken, eet je een snoepje of zo, meestal ga ik dan wat met Vibi doen. Als het kwart voor vijf of vijf uur is, dan gaan we hooi geven. Iedereen heeft een eh, je zit dan in een groepje. Dat gaat steeds om de dag.
Reactie op boosheid	J3.10	Die gaat je dan een beetje kalmeren als dat lukt en een beetje met je praten. Maar als dat niet lukt, dan gaan ze weg. En als je bij bent gekomen dan ga je naar beneden en ga je even rustig mee praten, waarom je zo boos was. En dan gaat het wel goed en zo. En als je het heel erg hebt gedaan, dan hoor je wel wat je straffen zijn, maar dat is dan je eigen probleem.
Vaste begeleiding	J3.14	Paula en Eric zijn hier altijd gewoon. En op mijn vorige groep waren er steeds

			afwisselend. Dus dat was heel stom.
	Goede zorg	J3.15	Ze zijn hartstikke lief voor me. Ze doen alles gewoon, dat je het hier gewoon leuk hebt. Dat vind ik gewoon heel fijn. Ze zorgen heel goed voor je.
	Toezicht	J4.1	Omdat hier mag je gewoon buiten lopen en naar het dorp gaan, maar daar mag je dat, moet alles onder toezicht. En hier mag, hoeft dat niet.
	Vrije tijd	J4.8	<i>En vind je het altijd leuk om (paardenwerk) te doen?</i> Nee, soms denk ik, ik wil niet! ik wil vrije tijd! Maar dan doe ik het dan maar toch want ja, omdat ik het anders zielig vind dat zij zo stil staat. <i>En als je het dan toch gaat doen he, wordt het dan toch stiekem een beetje leuk?</i> Ja, meestal wel.
	Uitleggen	J5.3	Die gingen heel vaak met me praten en heel vaak zeggen waarom ik eigenlijk uit huis ben gegaan. Omdat ik het niet zo goed begreep telkens en daardoor heel erg boos ging worden. En later is het zeg maar goed gekomen. En ik heb ook heel veel gesprekken gehad in die tijd en toen ging het wel goed.
	Hulp bij paardenactiviteit	J5.11	Ja, ze helpen heel vaak met de spelletjes en zo. En als je iets verkeerd doet, dan leggen ze ook uit hoe je het beter kunt doen. Of ze laten het een keer zien, dat je het daarna ook nog eens zelf doet.
	Hulp andere kinderen	J5.16	Ja, soms wel. Want als ik boos ben op Paula en Eric en ik ren naar boven en ik smijt de deur dicht. Want vroeger woonde hier ook een meisje, die sliep in deze kamer en die heette A, die zei vroeger altijd zo van 'doe rustig en ja, smijt niet met deuren'. Blijf gewoon rustig, dan krijg je meer kans dat je, dat Paula en Eric niet meer boos op je gaan worden. Dus toen luisterde ik eigenlijk ook wel.
	Gezinsouders	J5.18	Aardig. Ik zie ze als mijn echte moeder en vader eigenlijk. Als ik hier begin al kom, ja dan voel je je echte ouders gewoon als je vader en moeder. Alleen later, ja, dan ga, dan proberen ze je wel meer te helpen eigenlijk en dan wordt het steeds anders.
Verschillen & overeenkomsten	HHP vs. Groep	J1.11	Human Horse Power is heel, ja het is heel familie-achtiger. We zijn meer een familie, dan een groep. In een groep heb je ook wisselende begeleiding, elke dag weer anderen en dan slaapdiensten. Er is nooit een vaste groep. Er verandert ook heel veel in die groep, heel vaak gaan er mensen weg en komen er weer nieuwe. En hierzo is het heel vast. Paula en Eric die zijn er altijd. Ik vind het is hier opener, je hebt hier veel dieren, je hebt veel vrijheid, je mag zelf naar school toe fietsen en doen.

	Niet te vergelijken	J2.2	Nou ik vind dat HHP niet te, wat ik allemaal heb meegemaakt qua groepen is het echt niet te vergelijken. (...) Nee is veel beter
	Familie	J2.15	Is anders dan op de groep, je bent meer familie van elkaar dus. <i>En dat is fijn?</i> Ja, en je weet dat je hier lange tijd gaat blijven dus. Maar ik vind het wel jammer dat ik zo oud ben, ik had het liefst hier willen wonen dat ik 8 was of zo (...) ik ben bijna 18 enne ik vind het hier, ik heb al die groepen vond ik, waar ik heb gezeten, allemaal tijdverspilling, kan beter op één vaste plek wonen, hier dus. Ik zou hier ook niet weg willen
	Aanpassen	J3.13	Ik moest heel erg bijpassen. Op mijn vorige groep, als je heel stoer deed, dan vonden ze dat heel leuk. Maar als ik dat deed dan hier, dat vonden ze, dat vinden ze heel raar.
Contact netwerk	Vrije tijd	J1.2	Ik spreek niet heel vaak met vrienden af, nou beter gezegd niet gewoon bijna niet, en ik ga wel vaak naar het dorp. Om nieuwe kleding, om nieuwe schoenen en dingen te kopen.
	Goede groep	J1.7	Ik vind het heel fijn dat we zo met z'n allen een goede groep zijn. We zijn echt hecht met elkaar, als de ene verdrietig is, dan slaat gelijk de rest al een knuffel of een arm om diegene heen. En we staan ook altijd voor elkaar klaar. Soms zijn er wel ruzies, maar dat heb je ook in een normaal gezin. We proberen ervoor te zorgen dat we een goeie, stevige groep zijn.
	Contact moeder	J1.22	Mijn moeder, die zie ik nu één weekend in de maand. En dat gaan we proberen terug te draaien naar eens in de twee weken, naar mijn moeder.
	Contact met school	J1.23	De connectie tussen Paula en Eric en school is ook wel heel kort. Als er dingen op school gebeuren, dan weten Paula en Eric het al. En dan kom ik thuis en dan vragen ze 'nou, wat is er op school gebeurd' en al dat soort dingen. Soms denk je wel 'hé, waarom is die lijn zo kort', soms denk je wel 'dat is wel heel fijn ook'. Omdat je toch die connectie, je hoeft zelf dingen niet meer uit te spreken van 'ja, dit en dit is er op school gebeurd', ze vragen dat al. En dat vind ik heel fijn. Net zoals dat als je binnenkomt, thuis bij je moeder, dat je moet vragen 'en schat, hoe was je dag'. Nou, dat is ongeveer hetzelfde als wat Paula en Eric dat dan doen en dat vind ik heel fijn.
	Contact netwerk	J5.17	Ja, daar (bij oma) ben ik soms ook en dan zie ik heel af en toe papa nog. Alleen ik ben daar ook nog niet meer zo lang geweest eigenlijk. En mijn vader komt ook niet meer hierheen, omdat hij maar een uurtje mag blijven. Hij woont

		tussen Amsterdam Purmerend zeg maar zo in, dan gaat hij niet helemaal voor daar helemaal hierheen.
--	--	--

BIJLAGE 7: (KERN)LABELS EN FRAGMENT(NUMMER) VAN DE OUDERS

Kernlabel	Label	Fragmentnr.	Fragment
Methodiek	Eén op Eén	O2.2	Nou het is meer de manier van werken met de paarden. Want het is één op één. Het dier met de die cliënt of de persoon dat ze dat dier moeten verzorgen
	Aanvoelen	O2.3	Dat paard voelt precies aan hoe je in elkaar zit en waar je tegenaan loopt. Ben jij in een rotbui dan laat dat paard zien dat hij niet wil luisteren of wat dan ook. Ik weet niet, die interactie tussen die twee dat vind ik gewoon ontzettend sterk en leergierig. Ik vind het gewoon een mooi gegeven, dat dat kan en dat dat mogelijk is.
	Laten zien	O2.4	Nou die (het paard) laat haar echt wel zien van Alicia je hoeft bij mij niet te komen met dat buien en raar gedrag want dan krijg je de wind van voren. Want dan loopt hij weg of laat echt zien van hallo, je hoeft de baas niet over mij te spelen of wat dan ook.
	Geconfronteerd	O2.6	Door zo'n paard wordt ze geconfronteerd met haar innerlijke gevoel, haar diepste emoties. Dat laat het paard haar zien en voelen. En dat is juist het mooiste van HHP traject zeg maar om die kinderen hun diepere gevoelens, die ze niet durven te uiten naar buiten toe, dat laat het paard laat het aan hun merken dat dat wel mag en dat dat kan en moet eigenlijk.
	Verantwoordelijkheid	O3.6	Hij heeft nu een stukje verantwoording, in zijn hoofd natuurlijk. Dus het paard ziet hij als zijn eigen, zo voelt hij dat. En daarom wil hij ook heel graag elke keer daar weer heen. Hij wil liever daar blijven, dan dat hij naar huis komt.
	Paard spiegelt	O3.7	Maar het paard gedraagt zich ook. Als B een beetje dwars ligt, gaat het paard ook dwars liggen. Die kaatst zeg maar.
	Beste vriend	O3.8	Ze zeggen ook wel eens 'een dier is je beste vriend' hé. Ze hebben je ook echt hard nodig. En dat is in zijn geval, denk ik, wel goed.
	Invulling in het leven	O4.16	En ja ze heeft dan de eerste fase met Parelli, Level 1, nou ja vind ze helemaal geweldig. Dus dat is al heel mooi om te zien ja. Ik ben heel blij dat ze zo'n invulling in d'r leven heeft gevonden met iets wat gewoon een positieve uitwerking heeft op haar.
	Paardenwerk	O5.3	Ja, daar ben ik helemaal blij mee, want een kind kan daar toch liefde aan kwijt.

			Is makkelijker dan een mens, dus ik ben wel blij dat ze op een soort zorgboerderij zitten.
	Gesloten	O5.4	Ik denk dat ze makkelijker met een dier praten over hun ellende. Ze zijn best wel gesloten dus ik zie wel vooruitgang met de paarden. Ze vinden het heel fijn met de paarden.
Problematiek	Vertrouwen krijgen	O2.10	Niet ieder kind is mogelijk om een band te krijgen. Want je hebt ook een heleboel kinderen die zijn angstig om zich te binden. En Alicia heeft een bindingsangst. En als kinderen een bindingsangst hebben dan is dat naar mijn idee veel moeilijker en heeft het langere tijd nodig voordat ze pas een beetje vertrouwen krijgen.
Ontwikkeling	Alle aandacht	O1.1	Ze zit hier wel op haar plek. ze gaat wel vooruit. Ze krijgt alle aandacht en ik denk met paarden ook wel een goede therapie voor haar is. <i>Ze gaat vooruit</i> qua ontwikkeling en het omgaan met heel veel dingen
	Zelf regelen	O1.4	nou in het begin wou ze zelf ook alles regelen. Weetje bij mijn ook merkte ik wel dat zij dingen wou regelen. Ik zei: nee dat wordt gedaan, en dat moest ze natuurlijk wel even leren.
	Rust	O1.5	ik denk toch wel dat het (<i>de paarden</i>) d'r rust geeft en het leren omgaan met beesten is natuurlijk ook heel belangrijk en dat wordt hier wel geleerd.
	Nadenken	O2.5	<i>U vertelde net dat ze rustiger is geworden, sinds ze bij HHP is. Hoe merkt u dat dan aan haar?</i> Doordat ze wel de dingen meer kan relativiseren. Meer erover na kan denken van waarom ben ik zo en waarom doe ik zo. Dat merk ik wel aan haar. Dat ze dingen beter een plekje kan geven en beter na denkt over bepaalde ja situaties.
	Tijdje geduurd	O2.8	<i>En zag u die ontwikkeling van A al gelijk toen ze daar net was? Of heeft dat lang geduurd?</i> Nee, dat heeft best wel een tijdje geduurd.
	Ligt aan individu	O2.9	Ik denk dat het ongeveer, nou wat zal het zijn. Ze zit er nou anderhalf jaar, nou de helft daarvan ongeveer ik denk dat ze pas na ruim een half jaar dat je dan pas wat gaat merken. Dat komt door het kind zelf. <i>U zegt dat heeft te maken met dat A soms gewoon geen zin had om wat met het paard te doen of dat het niet kon?</i> Ja, daar ligt het aan. Licht echt aan de individu, aan de persoon op zich.
	Zelfvertrouwen	O2.11	Ze vindt het heerlijk om met Orin bezig te zijn en te leren. Dat geeft haar weer veel meer zelfvertrouwen. Want het heeft te maken ook dat je meer

			zelfvertrouwen krijgt. Ja, bij de ene gaat dat sneller als bij de ander.
	Langdurig	O2.12	Het feit dat ze daar langdurig kan blijven, of is dat is voor mij rustgevend. En ook het gevoel hebben van, ze zit daar op d'r plek. Ze kan nu naar de toekomst kijken.
	Door en door kennen	O2.15	Dat vindt ze best moeilijk (<i>vaste mensen</i>), want die kennen haar dan door en door. Daar kan ze geen geintjes flikken. Dan kan ze niet liegen, bedriegen of weet ik veel wat en als het een nieuw persoon is dan heb ze gauwer de neiging om van het rechte pad af te lopen.
	Verantwoordelijkheid	O2.18	<i>Verantwoordelijkheid over eigen paard</i> : De ene keer vindt ze het makkelijk en de andere keer vind ze het moeilijk want dan heb ze er geen zin in. Maar ze weet gewoon dat het moet. Dus dan gaat ze maar er weer voor. Ook al heb je er geen zin in, je moet het doen. En daar heb zij best veel moeite mee. Maar dat zal ook wel inherent te maken hebben met haar puberale gedrag
	Positief	O3.2	Maar hij heeft in best wel veel instellingen gezeten, maar dit is echt een instelling van, dat als hij thuiskomt en hij is niet meer zenuwachtig of gestrest. Dat is echt een, wat moet ik zeggen, positief.
	Wereld van verschil	O3.3	Echt een wereld van verschil. In alles eigenlijk; gedrag, en alle buien die heeft hij eigenlijk niet meer. Hij loopt niet meer met wapens, niet meer schelden, niet meer zenuwachtig, niet opvliegerig naar leidingen. Hij heeft rust. Ja, als hij thuis is ook.
	Rotmomenten	O3.9	Hij heeft ook wel eens zijn rotmomentjes, maar dat komt ook doordat hij iets niet mag. Maar dat is bij ieder kind zo.
	Zichzelf zijn	O3.11	Ik was dan de eerste keer, toen was ik met bureau Jeugdzorg mee gegaan. Normaal is hij dan zenuwachtig. Mijn moeder komt, oh mijn kamer netjes maken, mijn haar wassen. We kwamen stiekem aanrijden. Maar hij stond gewoon zijn eigen ding te doen en niet meer zo zenuw. We stonden ook een beetje te spotten om te kijken wat hij aan het doen was, maar hij was gewoon zichzelf.
	Last van schouders	O3.16	Je merkt gewoon dat er een hele last van zijn schouders was afgevallen. Dat zag je in heel zijn doen en laten. Dan komt je toch weer terug op dat stukje vrijheid. Hij kan ergens heen als hij boos is. Hij voelt zijn eigen niet zo opgesloten.
	Volwassen worden	O3.17	Het laatste half jaar is het gewoon een heel ander mens. Je ziet hem ook

			volwassen worden. Qua praten, qua gedrag. In bepaalde situatie veel beter omgaan.
	Rustiger	O3.18	Als je toch kijkt naar vroeger en dan naar nu, dan zie je echt wel verschil. Hij is ook rustiger en hij begrijpt dingen meer.
	Bang	O4.1	In het begin ook bang voor de paarden was en dat het allemaal even heel anders was. Want ja als je vanuit Rotterdam naar Putten gaat, en dan middenin een bos voor haar idee komt te wonen, is dat heel wat anders. Maar het bevalt super goed. Naar ons idee ja stukken vooruit gegaan met d'r.
	Opstandig	O4.2	Dat ze eerst echt een tijd nodig heeft gehad om daar een beetje op d'r plekje te komen en we gaan nu echt merken dat ze zich daar echt thuis voelt en de ware S ook wel gaat laten zien, wat dus ook wel betekend dat ze dus behoorlijk opstandig is. Maar ja dat geeft wel aan dat ze zich daar gewoon thuis voelt en vertrouwd voelt.
	Paar maanden	O4.3	Ik denk dat het ongeveer nou toch een paar maanden voordat ze echt gewend was daar. En ze moest op die andere groep overleven dus ze moest dingen uithalen om populair gevonden te worden en dat gedrag ging ze daar ook vertonen gelijk. Heel brutaal en super opstandig en op school nou ja is het helemaal niet stoer om goed te kunnen leren, dus het is veel stoerder als jij overall over in discussie gaat met je leraar. Dus dat gedrag vertoonde zij in het begin heel erg. En ja dat is toen een beetje stabiel geworden.
	Na twee jaar	O4.4	Ze is heel veel met het verleden bezig, wat er allemaal gebeurd is. Daar heeft ze echt voldoende aandacht voor om daarmee bezig te zijn, om te verwerken denk ik. Daar komt ze nu aan toe. <i>Na die twee jaar dus eigenlijk?</i> Ja.
	Aangepast	O4.5	Het heeft echt wel een tijd geduurd voordat ze zich daar een beetje aangepast heeft van nou ja ik hoef niet stoer te doen en een grote mond te hebben en als me iets gevraagd wordt er tegenin te gaan. Ik kan gewoon normaal, me normaal gedragen zonder dat de anderen dan mij niet accepteren of zo.
	Driftbuien	O4.6	Bijv. de driftbuien. Ze kon de boel kort en klein slaan en uren gillen. Dat is helemaal verdwenen. Heb ik niet meer echt met d'r meegemaakt sinds dat ze daar woont. In het begin nog een klein beetje van die moeilijke momenten.
	Praten	O4.7	Praten over dingen, dus op het moment dat er dingen dwars zitten kan ze er nu beter over praten. <i>Dat komt toch door de manier waarop ze het daar aanpakken en in combinatie met het paard.</i> Het paard dat is d'r helemaal

		heilig, hoe bang ze in het begin ook was. ze betreft het ook vaak in dingen van: 'ja, want als ik het met Fibi zo en zo doe en die voelt het aan als ik bang ben of dat soort dingen', ze betreft het er zelf ook heel vaak in. Dus daarin merk je wel dat ze daar ook wel op die manier met haar mee bezig zijn.
Band opgebouwd	O4.8	Maar ja ze is er echt een band met z'n allen opgebouwd. Wat voor haar best wel moeilijk is met de hechting. Maar dat heeft ze wel opgebouwd. Dat is eigenlijk best snel gedaan volgens mij. Ja, in mijn ogen ging dat eigenlijk best snel, na een aantal weken al dat ze zich gewoon wat vertrouwder voelde al en ja en nu helemaal.
Combinatie van	O4.14	Wat ik dan toch wel de grootste verandering vind is dat ze gewoon beter met d'r gevoelens of met emoties om kan gaan. Maar dat ze beter over de gevoelens over kan praten en emoties dat ze daar beter mee om kan gaan. Dat vind ik wel een groot verschil. <i>Is dat dan vooral door therapie gekomen?</i> Dat is denk ik een combinatie van. Ze is natuurlijk wel heel veel met Fibi altijd bezig en ze geeft daarin zelf ook aan natuurlijk van hé als ik bang ben, dat soort dingen ze brengt ook zelf heel vaak gevoelens, denk ik toch wel dat dat echt een groot aandeel in heeft.
Band met een paard	O4.15	Dus dat is leuk om te zien wat voor, wat voor band ze dan met een paard heeft opgebouwd, dat is echt heel bijzonder om te zien. ja en al heel snel. Omdat ze het in het begin gewoon allemaal een beetje eng vond was al heel snel dat ze gewoon allemaal ja super leuk vond
Eind vooruit	O4.18	Ze heeft geen driftbuien meer, ze kan beter met d'r gevoelens omgaan, beter praten over dingen. Ja, ze gaat gewoon een heel eind vooruit.
Rustiger geworden	O5.5	Dat ik toch wel vind dat ze rustiger worden.
Aangepast gedrag	O5.13	Vanaf het begin ging het allemaal nog beter. Toen lieten ze hun gedrag nog niet echt zien. In het begin ging het nog allemaal netjes. En nu hebben ze ook de buien die ze thuis ook hadden. Dus ergens ben ik wel blij, want dat betekent dat ze accepteren dat ze wel van Paula en Eric houden, want anders laten ze dat niet zien.
Tijdsduur	O5.14	Ik denk, misschien heeft het een jaartje geduurd of zo.
Niet begrijpen	O5.15	Zij vonden het natuurlijk heel zwaar. Ik heb altijd goed voor hun gezorgd, dus hun begrepen er niks van. Ze vinden het soms nog steeds moeilijk. Ze willen eigenlijk gewoon terug naar huis, weet je. Ze snappen niet dat ze niet thuis

			mogen wonen. Ook al steun ik ze daar wel in hoor, want ik zeg net, want ik zeg dat ze tot hun achttiende daar moeten blijven. Kijk, niet dat ik daarmee akkoord ga, want ik ga natuurlijk mijn rechtszittingen wel aan. Maar ik zeg de kinderen dat ze daar mogen verblijven, dat Paula en Eric goed voor hun zijn.
	Naar huis	O5.16	Weet je, ze zijn heel blij met Paula en Eric. Maar toch blijft mijn oudste zoon aangeven van 'Ja, ik wil eh heel graag bij jou wonen mama. Dus ja, als ik zeventien ben, mag ik dan weer bij je komen wonen?'.
Beeld van HHP	Voorgetrokken	O1.6	Ashley die voelt wel dat Paula de dochter, zegt Ashley altijd dat ze voorgetrokken wordt. Maar dat kan ook niet anders.
	Rust	O2.1	Dus vandaar dat mijn beslissing dus gevallen is om haar tussen de beesten neer te zetten en zich daarmee te associëren en mee bezig te zijn. Dat haar dan weer de rust gaf in haar lijf om zich beter te kunnen focussen en concentreren en meer aan de eigen problemen kan werken
	Complete plaatje	O2.13	<i>Een wat maakt dan dat ze daar op haar plek zit?</i> Door de omgeving en door de hulp die er geboden wordt en dat ze met Orin het paard gewoon meer zelfvertrouwen krijgt, meer inzicht krijgt in haar eigen doen en laten. <i>Ja, dus het is het complete plaatje van HHP dat maakt dat het zo goed is?</i> Ja.
	Prikkels	O2.14	Dat dit een natuurrijke omgeving is, ze met dieren mag werken. En er niet zoveel prikkels zijn waardoor ze afgeleid worden.
	Ei kwijt kunnen	O3.4	Structuur heeft hij daar. Vrijheid, hij kan naar buiten, hij kan zijn ei kwijt, zijn energie kan hij kwijt in de dieren. Dus ja, dat is alleen maar pluspunten tot nu toe.
	Heropgevoed	O3.14	Het was wel een beetje zo van 'oeps, zo wordt hij heropgevoed'. Maar toen ik de tweede keer erheen ging, toen zag ik meer dat hij ontspannen was en dat het leuk en ook naar huis dat die komt en dat hij heel snel daarheen wil, de verhalen die hij verteld aan de telefoon. Dan denk ik 'oh gelukkig, het is meer voor jou dan voor mezelf'.
	Knap	O3.19	Ik vind het wel heel knap dat Paula en Eric dat doen.
	Hart	O3.21	Het zijn echt mensen met een hart.
	Valkuilen	O4.9	<i>Heeft HHP ook valkuilen?</i> nee ik heb tot nu toe nog niks eigenlijk dat ik denk van nou dat uh, nee
	Niet weg willen	O4.12	Het is haar volgens mij in het begin ja gewoon goed naar d'r zit gehad? Ja. Nooit een moment dat ze zoiets had van nou ik wil hier weg.

	Te druk	O4.13	Ze zijn continue bezig met de paarden en ze hebben alle ruimte buiten het huis, trampoline, zwembad natuurlijk, nou wat wil je nog meer. En nou het was zomerperiode toen ze daar kwam wonen dus ja dat was helemaal geweldig natuurlijk! Dus ja ze heb het te druk eigenlijk om met ons bezig te zijn of met heimwee of iets.
	Regelen veel	O5.1	Ik ben wel heel blij met Paula en Eric, want ze regelen een hele hoop, absoluut. Ik vind ze hartstikke aardig. Ik heb wel respect voor ze.
	Hygiëne	O5.2	Alleen qua hygiëne zitten wij niet op één lijn. Want ik ben best wel heel netjes en ik vind dat de kinderen er soms onverzorgd bijlopen.
	Heel goed	O5.8	Ik vind het heel goed voor de kinderen. Kunnen ze hun energie in kwijt en kunnen ze dingen vertellen als ze niet met mensen kunnen praten. Ja, ik ben wel positief over Paula en Eric.
	Positief	O5.9	Nou hun zijn ook heel positief hoor, ze doen heel hard hun best voor de kinderen. Dat zie ik ook en ze houden echt van die kinderen. Als de kinderen het moeilijk hebben mogen ze altijd komen. Als er iets is, mogen ze me altijd bellen. Ik vind wel dat Paula en Eric daar heel open in zijn.
	Voortrekken	O5.10	Nou, hun vertellen soms dat ze vinden dat hun eigen kinderen meer worden voorgetrokken dan hun, dan de pleegkinderen.
	Hard werken	O5.11	Ja, en hun hoefden thuis natuurlijk nooit wat te doen, alles ligt altijd gestreken, altijd schoon. Dus ze vinden het soms wel vervelend dat ze best wel hard moeten werken op de boerderij. Dan zegt C: 'Ja, dan kom ik van school en dan moet ik weer met die paarden bezig. Ik vind het heel leuk, maar we hebben bijna geen tijd meer voor onszelf en we moeten allemaal taken doen'.
	Tijd & energie	O5.18	Ik vind dat ze heel veel tijd en energie in de kinderen steken. Ja, en ik vind wel dat ze de liefde wel voor de kinderen echt. En de kinderen kunnen ook altijd bij hun terecht. En als er wat is, dan gaan ze ook altijd met hun naar de dokter. Dus ik ben daar allemaal heel blij mee.
Aanpak	Dingen geregeld	O1.2	hier wordt natuurlijk heel veel dingen geregeld voor d'r en thuis moest ze het zelf regelen.
	Consequent	O2.7	Ik weet wel dat ze (Eric en Paula) heel erg strak en gedisciplineerd en consequent bezig daarmee zijn. En dat vind ik al heel wat want ieder kind is een heel eigen individu.
	Praten en spiegelen	O2.17	<i>Hoe kwam het dan dat het op een gegeven moment wel weer vooruit ging? Dat</i>

			heeft denk ik veel meer te maken met de, met de leiding en de begeleiding die ze daarbij krijgt. Die praten, laten haar inzien waarom het op die manier beter werkt dan op de manier zoals zij het wil. nee dat doen ze niet alleen maar met praten, dat doen ze ook met ervaren want dat zie je met dat paard terug. ben jij koppig en eigenwijs, laat het paard het jou zien. Spiegelen het meer.
	Menselijker	O3.5	Die zijn veel menselijker hé. Het is echt menselijk, echt als ouders.
	Gehoord worden	O3.10	Hij wordt gehoord. Dat is het, hij wordt gehoord. Als hij ruzie krijgt met een medepleegzus of -broer, dan wordt het opgelost. En bij een andere instelling was het van 'oh dadelijk, we hebben nu even geen tijd'. Of Eric pakt het op of Paula of één van de mensen die daar zeg maar ook aan het werk zijn.
	Gastvrij	O3.12	Paula en Eric zijn heel makkelijk, toen dat ik ook 'gelukkig'. Heel gastvrij. En dat merkte ik ook aan B hé, toen hij voor het eerst thuis kwam.
	Uit huis	O3.20	Ik vind het helemaal niks. Ik heb 'm liever thuis. Ik vind het erg, maar als het voor hem beter is en voor zijn problematiek. Dan heb ik zoiets van 'ja, hij krijgt nou goede begeleiding daar'.
	Geen schopstoel	O4.17	En ook eindelijk een plek waar we gewoon zoiets hebben van, hier zou ze kunnen blijven tot ze 18 is. Ze zit niet op een schopstoel en ze kan hier gewoon echt een leventje opbouwen en aan dingen werken zonder dat we moet denken 'O ze moet weer weg', hangt er zoiets boven d'r hoofd. Ze kan hier gewoon echt verder.
	Meer hulp	O5.6	Ik vind wel dat er meer hulp voor de kinderen nodig is. Niet dat Paula en Eric niet goed zijn hé, want ik zie ook wel vooruitgang, maar hun hebben gewoon meer hulp nodig.
	Trots	O5.12	Ze vinden Paula en Eric altijd te gek, want ze mogen altijd alles doen en als ze weg willen met een vriendje, dan wordt het ook geregeld. Ze zijn wel trots.
	Accepteren	O5.17	En ik zal haar regels ook altijd accepteren en dat vertel ik die kinderen ook altijd: 'je moet je bui dan maar veranderen'. Als Paula en Eric boos zijn geworden, heb je het zelf gedaan.
Contact netwerk	Vrienden	O1.3	En hier heeft ze natuurlijk d'r vriendinnetjes en vriendjes of broertjes en zusjes hoe ze het net wil noemen,
	Contact HHP	O3.15	Ja, als er bij Putten niet goed gaat of thuis niet goed gaat, dan app ik even snel.
	Contact HHP	O4.10	Ja, op momenten dat er bijv. dingen met school zijn. Over dat gebruik van Facebook dat ze dat stiekem zat te doen, en daar had ik dan zelf even contact

			over opgenomen omdat ik een profiel voorbij zag komen, dat ik dacht: hé volgens mij is dat S! Nou dan geef ik even een belletje van volgens mij zit er iemand stiekem... We hebben nog niet echt meegemaakt dat er echt heftige dingen waren of zo waar waarvoor ze contact op moeten nemen. Meestal is het dan nu nog wel te bespreken gewoon bij het moment van ophalen.
	Om de tafel	O4.11	Ze heeft ook een periode gehad vertelden ze dat ze eigenlijk allemaal een beetje moeilijk waren en dat ze ook gewoon met elkaar om de tafel zijn gegaan van hoe gaan jullie dit, hoe gaan we dit met elkaar oplossen.
	Communicatie HHP-ouder	O5.7	De communicatie is wat minder de laatste maanden. Ook omdat ik niet financieel helemaal naar Putten kan komen. Sindsdien is de communicatie ook wat weinig.
	Contact met HHP	O5.19	Op de momenten dat mijn kind weer een boze bui heb en mij boos opbelt. En ik dan hun bel of hun bellen mij als er iets is gebeurd. En dat is ook altijd heel netjes, dat moet ik wel zeggen.

BIJLAGE 8: (KERN)LABELS EN FRAGMENT(NUMMER) VAN DE BEHANDELCOÖRDINATOREN

Kernlabel	Label	Fragmentnr.	Fragment
Methodiek	Voorbeeld paardenwerk	C1.13	Het oudste jongentje komt daar en hij zegt 'doe mij maar dat paard van Eric'. Dat is een groot paard. En Eric was daarbij en dat paard luistert natuurlijk helemaal niet naar hem. Dus zo via de paarden heeft hij eigenlijk die jongen geleerd van 'je kan wel een grote mond hebben, maar volgens mij moet je eerst beginnen met iets wat je kan'. Dus een kleiner paard en die wel naar je luistert.
	Mensen zijn belangrijker	C1.14	Ik denk paarden zijn belangrijk, maar mensen zijn belangrijker, wat hechting betreft.
	Voogd	C1.19	Veel kinderen in een gezinshuis hebben natuurlijk een Save-medewerker, de vroegere gezinsvoogd.
	Extra dimensie	C2.2	De principes de jongeren in het contact met een paard een bepaalde ontwikkeling teweegbrengen, ja ik denk dat dat een hele mooie extra dimensie is aan de hulpverlening. En dan vooral jongeren met hechtingsproblematiek die heel moeilijk kunnen afstemmen dat is ook iets waar ze in relatie tot het paard mee te maken krijgen en tegenaan lopen dus dat is heel mooi als je dat kan inzetten.
	Spiegel erbij	C2.4	Maar als ik bijvoorbeeld met Paula en Eric, als we in een behandelplan de doelen afspreken dan schrijf ik soms wel erbij dat ook in met werken met het paard er een spiegel voor wordt gehouden in gedrag, als het gaat om afstemmen en dat soort dingen. Maar in principe is dat dan een klein onderdeel van hoe dat verder
	Parelli	C2.26	Ik kan niet heel veel meer zeggen dan dat ik denk, ik vind het positief, ik vind het logisch klinken, ik vind het goed dat ze iets, dat ze een ja hoe noem je dat, iets concreets hebben. Niet alleen maar de jongeren neerzetten bij een paard van, 'oké, hier is je paard ga er maar een relatie mee aan, doe er iets leuks mee.' Maar ze proberen het wel in een systeem, in een methodiek te zetten met Parelli. En dat vind ik positief.
Problematiek	Doelgroep gezinshuizen	C1.6	Je plaatst kinderen in gezinshuizen, uiteraard hebben ze

			multiprobleemproblematiek, kunnen ze niet meer thuis wonen, zijn ouders soms uit de ouderlijke macht ontzet/ontheven. We hebben veel met voogden te maken, maar ook vrijwillige plaatsingen.
	Omgaan met gezag	C1.9	En de hechtingsproblematiek is bijna bij alle kinderen. Omgaan met gezag is ook wel bijna bij alle kinderen.
Ontwikkeling	Aangepast gedrag	C1.20	Deze kinderen zijn vaker uit huis geplaatst en hebben ook in verschillende pleeggezinnen gezeten, dus die kunnen zich heel goed aanpassen. Het feit dat ze zichzelf durven te zijn is op zich goed.
	(Schijn)aanpassing	C1.21	Dat is wisselend, maar deze kinderen. Nou ja, ik denk het eerste jaar hadden zij het allebei denk ik ook, omdat moeder dat steeds zei, dat ze terug naar huis zouden gaan.
	Duur (schijn)aanpassing	C1.22	Nee, na nog langer kwam het pas meer los. Ja. Misschien wel na twee jaar, dat het bij hem loskwam. Maar dat heeft ook weer met die puberteit te maken.
	Aantrekken en afstoten	C2.5	<i>Je zei net dat jongeren ook naar hun paard toe dat aantrekken, afstoten gedrag kunnen vertonen?</i> Dat zie ik natuurlijk zelf niet, maar dat is wel wat Eric en Paula ook beschrijven, en ja dat ze een periode weer er klaar mee zijn of dat ze worden afgewezen door het paard omdat ze zich op een bepaalde manier zelf hebben gedragen en dat het paard op een gegeven moment zoiets heeft van, jij luistert niet naar mij, ik ook even niet naar jou. En dat er dan weer een periode komt van wat meer toenadering. En bij sommige jongeren zie je dat heel erg op en af gaan. <i>En dat is dan wel kenmerkend voor de hechtingsproblematiek?</i> Op zich zijn jongeren met hechtingsproblematiek, hebben natuurlijk moeite met contact en met relatie en om daar iets bewust mee op te bouwen het is natuurlijk gewaagd, ik kan niet beweren dat dat dus ook daar een gevolg van is. Dat zie je dus wel dat het bij sommige jongeren gebeurt.
	Afstand en nabijheid	C2.12	De balans tussen die afstand en nabijheid. Van de ene kant zijn het ook jongeren die emotioneel nog heel klein zijn en die jou dus eigenlijk ook heel veel nodig hebben en dat soms ook juist niet goed kunnen hendelen maar ook soms juist dat ze dan niet zo heel snel laten zien maar het wel nodig hebben om ook misschien een keer voorgelezen te worden bij het naar bed gaan of een aai over hun bol te krijgen of ja en dat is wel een ontwikkeling waar Eric en Paula heel erg in zijn geraakt de afgelopen jaren en nog steeds en steeds weer

			wat verder komen, steeds meer kennis daarover opdoen en steeds meer, steeds beter kunnen insteken denk ik jongeren daarin steeds meer kunnen bieden.
	Onderdeel van het geheel	C2.15	<i>Als je kijkt naar de jongeren die nu bij HHP verbleven, verblijven en daarvoor ergens anders verbleven. Zie je verschil in de ontwikkeling?</i> Als ik het moet interpreteren vanuit mijn functie, het ergens mogen zijn het geaccepteerd worden, het gezien worden meedraaien het onderdeel zijn van een geheel, het meedraaien om iets te creëren met elkaar dat doet hem heel erg goed.
	Kwestie van jaren	C2.18	<i>Ontwikkeling door:</i> En natuurlijk ook door de middelen die ze inzetten zowel of dat nou een gesprek is maar ook de paarden en de groepsdynamica, op die manier zit daar ontwikkeling in. Ja, zeker met deze jongeren dat is een kwestie van jaren.
	Grillig verloop	C2.20	<i>Ontwikkeling:</i> Wel dat 'ie heel grillig verloopt of dat het een heel moeizaam proces is en dat er gewoon grote beschadigingen zijn en dat je soms harder wil dan. Het is natuurlijk heel lastig als een kind emotioneel zo beschadigd is en eigenlijk moet je een stuk emotionele ontwikkeling doorlopen om zover te komen dat je ook echt alles begrijpt of dat je ergens aan toe bent. bijv. gewetensontwikkeling.
	Wiebeligheid	C2.21	<i>IJkpunten in het eerste jaar:</i> Ja, nou niet zozeer denk ik het eerste jaar. Wat ik wel zie bij sommige jongeren, Het eerste, ja jaar kan ik niet exact zeggen, maar vrij in de pas meelopen, dan zie je wel door de problematiek (maar die is vooral op dat je het idee hebt dat de emoties niet heel doorleeft zijn en dat het dat robotachtige, beetje vlakke emotionele toestand is maar ze bewegen wel mee) en dat er na verloop van tijd daar op een gegeven moment dat er meer wiebeligheid komt en dat ze dus ook lastiger worden en meer afzetten en Eric en Paula zijn wel zo professioneel dat ze dat kunnen zien als iets positiefs hé er gebeurt iets en ze lijken iets aan te gaan.
	Beschermlaag	C2.22	Nee niet zozeer van aangepast naar meer zichzelf. Maar misschien meer van aangepast naar het ervaren ergens langer te zijn en de bekendheid en de vertrouwdsheid van de plek en de mensen dat er langzamerhand meer ruimte ontstaat om dat wat Eric en Paula doen binnen te laten komen. Maar dat dat ook heel spannend is en van alles doet en dat je dat ook weer niet wil dus die onrust eigenlijk. Dus dat die beschermlaag er een beetje afgaat. Waardoor er

			ruimte ontstaat om, ja om te ontwikkelen eigenlijk.
	Binnen laten komen	C2.23	Maar meer wie ze zijn, ze zijn dat op dat moment ook wel. Dus het is niet zo, het is aangepast en daarna durven ze zichzelf te laten zien. Want ook dat eerste dat is ook wie ze zijn zeg maar gewoon. Van buiten de problematiek en er ontstaat langzaam meer ruimte om ja om dingen binnen te laten komen.
	Niet bewust gekozen	C2.24	Maar het is niet een bewust gekozen bescherming het is niet zo dat ze daarvoor dat ze daar zijn gekomen en zich zijn gaan beschermen en na een jaar of zo die bescherming kunnen laten zakken. Het is de beschadigde personen die het zijn, die er zijn en die niet anders kunnen dan vrij vlak en zonder diepgaande emoties te functioneren en die heel veel tijd nodig hebben om op een gegeven moment te ervaren van 'he, ik word hier wel gezien' of ik weet niet of je dat zo bewust kan zeggen, maar door te ervaren gezien te worden ergens te mogen zijn, ergens onderdeel van te mogen zijn en dat dat allemaal langzamerhand de ruimte geeft om in ontwikkeling te komen. Dus om op een gegeven moment de begeleiding die iemand biedt binnen te laten komen wat je eerst helemaal niet kon. Langzamerhand.
	Lange periode nodig	C2.25	Ik denk langer dan een jaar. Ja, ik vind het moeilijk om het precies te zeggen, maar echt wel een lange periode voor nodig om. Ja, dan zou je eigenlijk moeten kijken hoe lang ze er precies zitten en wanneer de ontwikkeling heeft plaats gevonden. Wanneer je dan echt met elkaar hebt gezegd van 'he, er is onrust of ze is aan het wiebelen of er gebeurd iets.' En ja maar als ik nu zo zou zeggen, dat is een beetje gokken. Maar ik denk dat je moet denken aan ruim een jaar.
Normen & waarden	Bestaansrecht	C2.7	<i>Helpend:</i> Het lang ergens mogen zijn dat zijn allemaal dingen die voor mij voor welke andere methodiek gaan. Zeker jongeren met hechtingsproblematiek de boodschap krijgen, je bent nu hier en je mag hier voorlopig zijn en ik zie jou, ik zie dat je er bent, een stuk bestaansrecht
	Geen tussenstation	C2.16	<i>Ontwikkeling door:</i> Ik ben hier, ik mag hier voorlopig zijn, dit is niet weer een tussenstation, waarom zou ik me hier dan wel laten zien. Ik mag hier langere tijd zijn, ik word gezien.
Beeld van Human Horse Power	Relatie met HHP	C1.3	Die is op zich goed, maar wel meer op afstand. Zij zijn de opvoeders en komen ze er niet uit/hebben ze problemen, dan bellen ze mij. Als het te lang duurt, dan hebben we gewoon tussendoor contact. En ik ga er af en toe ook gewoon

			langs, om even wat dingen door te nemen.
	Voorkeur kleine groepen	C1.8	Ja, omdat je dan denk ik toch te weinig aandacht aan de kinderen kan geven, en het zijn ingewikkelde kinderen. En zij hebben daar natuurlijk meer mensen rondlopen. En ik vind dat ze het goed doen hoor, maar ik vind het wel groot.
	Kracht HHP	C1.11	Ik denk de positieve betrokkenheid van beide gezinshuisouders, het buiten zijn. De omgeving is heel fijn, maar dat is niet voor elk kind zo.
	Nadeel locatie HHP	C1.15	Als ze de behoefte krijgen om te chillen met andere kinderen in een buurt, dat is dan wat lastiger. Dat moet je dan allemaal organiseren en als je het gaat organiseren, is het niet leuk meer.
	Beschermende factor	C1.16	Het buitenleven dat goed is. Een geïsoleerde plek, want dat heeft zeker ook z'n voordelen. Dat je toch minder met het straatleven en de drugs met al dat soort dingen. Dus dat is ook een beschermende factor.
	Veilige basis	C1.17	Ik wil ze niet isoleren, want dat vind ik helemaal niet goed. Maar die veilige basis is er zeker.
	Moeilijk te onderzoeken	C2.3	Ze bieden iets unieks maar er is natuurlijk heel moeilijk onderzoek naar te doen, of wetenschappelijk onderzoek is heel lastig omdat het een hele kleine onderzoeksgroep is en ik weet niet of het de paarden zijn die het effect hebben op de ontwikkeling van de kinderen of wat Eric en Paula zelf doen of de omgeving of alles bij elkaar. Dus dat vind ik lastig om te zeggen. Dat is 1 en 2 denk ik dat het ook per jongere heel erg scheelt. Een jongere, een meisje die er echt heel, die echt wel iets heeft opgebouwd met het paard dat echt heel waardevol is, en anderen die daar wat meer het aantrekken en afstoten ook in laten zien en een jongen die er van mij zit, die ook echt wel iets met buitenleven heeft en met paarden maar alles bij elkaar maakt dat hij daar heel erg op z'n gemak is denk ik. Dus ja, ik vind, ik kan daar niet eenduidig iets over zeggen dat het nou echt heel specifiek de paarden zijn die dat doen.
	Omgeving en structuur	C2.8	<i>Helpend:</i> En dan vervolgens komen denk ik aspecten van ja, de omgeving en dit gezinshuis biedt natuurlijk met de paarden en alles eromheen ook een hele duidelijke structuur, je bent heel erg bezig, je hebt ook een gevoel van het ergens voor doen in het leven en het samen doen.
	Kleine gemeenschap	C2.9	Ze zijn natuurlijk eigenlijk een kleine gemeenschap die samen zorgt dat het allemaal met het gezinshuis en de paarden goed blijft gaan. Ik denk dat dat ook heel waardevol is.

	Alles bij elkaar	C2.10	De paarden zijn natuurlijk helpend maar ik denk dat het hele plaatje is ik denk dat op het moment dat je, de kinderen in een plek zou zetten met de paarden maar een heleboel aspecten die ze nu hebben niet, dan zou het ook niet werken. Dus ik denk dat het alles bij elkaar is wat Paula en Eric daar neerzetten. Dat de kinderen het ook als een veilige plek ervaren, als een thuis. Ja, ik denk dat dat de belangrijke dingen zijn.
	Bescherming	C2.11	Wat we nog wel eens hebben is jongeren die uit jeugdzorg plus de overstap daar naartoe maken. Dat is gesloten jeugdzorg die we ook delen dan, omdat HHP natuurlijk ook eigenlijk best allemaal heel beschermd is zonder dat je letterlijk opgesloten zit. Het zit natuurlijk in een heel stuk land om je heen met een helemaal afleidingen wat natuurlijk een heel andere dynamiek geeft dan wanneer je iemand in de stad in een gezinshuis plaatst. Dat kan heel helpend zijn natuurlijk om daar kinderen die heel veel bescherming, nodig hebben.
Aanpak	Terug naar provincie	C1.2	Bureau Jeugdzorg zei ook 'Flevolandse kinderen moeten terug naar de provincie'. En natuurlijk zijn er argumenten voor te vinden, dat moeder dan vaker op eigen vervoer langs zou kunnen komen. Maar ik denk 'dat is gewoon geen goede zaak'. Ze hebben wat opgebouwd met die gezinshuisouders en ze zijn er nog lang niet en om dat dan weer te verstoren, dat vind ik niet handig.
	Kwaliteiten gezinshuisouders	C1.4	Ik vind het heel waardevolle gezinshuisouders, ik ben daar erg over te spreken. Ze gaan voor de kinderen, op elk gebied. ze komen daar op een goede manier voor op, denk ik. En ze zijn kundig, ze kunnen ook met afstand naar zichzelf kijken. Ze vullen elkaar aan, denk ik. De een is wat strakker, de ander wat losser en dat weten ze, dus dat wisselen ze dan ook af.
	Vaste personen	C2.6	<i>En wat is volgens u helpend voor de jongeren die bij HHP verblijven?</i> Ik denk allereerst de vaste personen die er zijn, dat zijn Eric en Paula.
	Gedrag ondertitelen	C2.17	<i>Ontwikkeling door:</i> Doordat Eric en Paula en medewerkers proberen de jongeren een stukje inzicht te geven in gedrag, maar ook gedrag dat de jongere wel of niet goed kan volgen waar dat vandaan komt om ze daarmee te helpen, ondertitelen als dat nodig is of ze daar zelf over te laten nadenken.
	Grotere geheel	C2.19	Ze maken gebruik van hun woonomgeving met de paarden in alles wat zij doen. Dus het is niet zozeer bijzaak. Dan zou ik het, dat is niet mijn bedoeling om dat te maar, maar het is het grotere geheel zeg maar in wat zij bieden. Het is zo onderdeel van een geheel en dat alles maakt dat de jongere een

			ontwikkeling doormaken.
Verschillen & overeenkomsten	Groot gezin	C1.7	Human Horse Power is ook wel een groot gezin.
	Pleeggezin	C1.24	Altijd als de problematiek te heftig wordt en teveel echt deskundige begeleiding nodig heeft, dan gaat sowieso de plaatsing van een pleeggezin over naar een gezinshuis.
	Verschil andere gezinshuizen	C2.1	<i>Ten opzichte van andere gezinshuizen:</i> Ik denk wel dat zij iets heel specifiek bieden, wat ook maakt dat wij met matches van jongeren ook wel heel erg kijken en dat is ook de vraag van Eric en Paula zelf. Weetje ik moet daar niet een jongere neerzetten die niks met paarden heeft, want die wordt daar heel ongelukkig. En dan wordt het bijna, ja dat is gewoon niet, de paarden zijn zo'n belangrijk onderdeel van het leven daar en er wordt natuurlijk verwacht dat je daarin meedraait. Dus ja je moet iets hebben met paarden of je moet de indruk hebben dat je daar iets mee kan krijgen. Dus dat is de consequentie van het feit dat ze zo specifiek zijn. Ik zie Paula en Eric als mensen die heel erg weten wat ze doen, goed achter het gedrag kunnen kijken van jongeren. Heel erg in ontwikkeling zijn en ook zeker wel gericht zijn op de ontwikkeling bij de jongeren en zoeken naar hoe zij daarin een bijdrage kunnen leveren. Hoe gaat het nu met een jongere, wat zien we en hoe helpen we die jongeren een stukje verder, wat kunnen we daarin doen en in het samenwerken. Ik vind dat ze het op een hele professionele manier kunnen doen en ze zijn ook voortdurend aan het zoeken naar hoe ze de paarden daar een rol in kunnen geven.
	Paardenkudde	C2.14	Net zoals de paarden een kudde vormen, vormen zij heel duidelijk een groep. Dat is ook waar zij ook wel, wat ze ook belangrijk vinden Dat is niet in alle gezinshuizen zo, wat niet voor negatief of positief is hoor maar wat een keuze is denk ik en dat past natuurlijk heel erg bij dit gezinshuis juist omdat je ook samen moet zorgen dat die kudde draaiende blijft en eten krijgt en dat soort dingen. Dat is wat mij te binnen schiet dat ik daaraan echt een verschil moet denken.
Contact netwerk	Contact biologische ouders	C1.1	Moeder is nu ook uit de ouderlijke macht ontheven, maar heeft nog steeds contact met haar kinderen. Dus dat is van belang. Er was heel veel weerstand voor opname, moeder wil het liefst de kinderen thuis, is daar ook steeds mee bezig met allerlei zittingen.-Maar er is een goed contact tussen de gezinshuisouders en biologische ouders, en dat is van belang. Dat is van

			belang voor de kinderen ook.
	Omgang ouders	C1.5	Ze gaan goed met ouders om, daar hebben we ook wel meerdere gesprekken over gehad, maar soms kan je een beetje te kort door de bocht zijn. Als je vooral op die kinderen wil richten, terwijl ik denk 'ja, die moeder heeft ook een hele story'.
	Contact school	C1.10	En schoolproblemen zijn er ook, nou dat doen ze goed vind ik. We hebben ook een goed contact met onderwijs. We hebben therapeutische ondersteuning voor de jongen.
	Uitbreiden netwerk	C1.12	Vaak hebben deze kinderen toch zo'n beperkt netwerk, dat het belangrijk is dat je dat probeert uit te breiden.
	Tevreden ouder	C1.18	Ze is tevreden over de gezinshuisouders, de inzet en de plek. En er is een goed contact. Hoewel ze liever de kinderen thuis heeft, maar dat ze tevreden is over de plek.
	Contact moeder	C1.23	Ze missen hun moeder ook nog steeds. En ze gaan, als het lukt, twee keer in de maand naar huis, wat natuurlijk ook bijzonder is als je geen ouderlijk gezag hebt. Maar voor kinderen is het denk ik heel belangrijk om dat wel te doen. En om belangrijke beslissingen toch door te nemen met moeder en dat gebeurt ook vanuit de gezinshuisouders. Dus dat je toch probeert moeder haar rol en haar positie te laten geven in het geheel.
	Ouders horen erbij	C2.13	Wat trouwens nog een kracht is wat me te binnen schiet, is ook hoe zij met ouders omgaan. Ouders zijn daar ook in die zin welkom, ze hebben wel duidelijk, je kan niet de hele week daar rondlopen en wel duidelijke momenten, maar ze weten wel ouders horen erbij bij dit kind en bieden zij ook ruimte voor, mogelijkheden voor.

BIJLAGE 9: (KERN)LABELS EN FRAGMENT(NUMMER) VAN DE ANDERE GEZINSHUIZEN

Kernlabel	Label	Fragmentnr.	Fragment
Problematiek	Cultuur overnemen	G1.1	Hebben we ook wel eens anders gehad. Als je een zwaar gestoord gehecht kind binnenkrijgt dan nemen ze volledig hun cultuur, willen ze van je overnemen, wat ze ook niet eens in de gaten hebben. Heel grenzeloos
	Loyaliteit	G1.2	Een grote mate van loyaliteit naar zijn moeder. Heel vaak en regelmatig in allerlei verschillende situaties gaat het over zijn moeder. Ja, dus daarin merk je dat heel sterk. Ik denk wel dat bij hem ook een stukje hechting. Er is ook wel heel veel angst in zijn leven, dat hoort er ook wel soms bij.
	Grenzeloos	G1.4	<i>Uiting hechtingsproblematiek:</i> Nou dingen beklijven niet, je blijft eendeloos herhalen van dingen. En het liefst gaat 'ie daar ook onderuit. Dus als hij voelt van 'nou, die heeft niet zo heel veel gezag, die heeft niet zoveel autoriteit, dan kan ik daar wel weer onderuit komen.' Zoals hier weet hij het heel goed nu. Heb je ook aan gebouwd natuurlijk, consequent heb je een bepaalde manier ingezet. Die herkent hij nu wel. Maar zodra hij ergens is dan heeft hij echt voortdurend van dat over de top gedrag. Helemaal uitgelaten, heel grenzeloos. Ook met jongere kinderen kan hij beheerst gedrag hebben. Dan zie je ook aan hem van dat heeft hij bijna niet door. Dat voelt hij zelf niet nee, daarin uit zich dat dan ook ja.
	Allemansvriend	G1.5	Ja, en met iedereen vrienden, ook met vreemden praten, iedereen aanspreken, met iedereen contact. Ja, dat is ook een duidelijk signaal. Dat is niet dat natuurlijke aanvoelen van of dat natuurlijk doen, dat heeft hij niet. Hij gaat gewoon altijd zijn gang.
	Gezag	G1.6	Ja, en gezag gewoon lastig vinden. Dat hij met een grote mond reageert of dwars d'r op ingaat zeg maar. Als hij de kans heeft dan zou hij dat gewoon doen. Ja, ze willen eigenlijk ook geen gezag, ze zijn heel verbaasd als ze wat zouden moeten ja.
	Jas aan	G1.18	Ik had ooit daar had iemand eens een uitspraak over gedaan. Toen legde ik eens een keer die situatie aan iemand anders uit die dan ook een gezinshuis heeft: 'oh ja, ja zegt ze, dat noem ik, die hebben de jas nog steeds aan'. Die zijn op bezoek, eventjes. Dan ben je niet in overgave ergens. Maak je geen ruimte

			voor jezelf, maar je kan ook niet ontdekken wie die ander eigenlijk voor je zou kunnen zijn want dat durf je niet aan.
	Vertrouwen ouders	G1.19	Omdat moeder het tegenhield kon ze haar jas hier nooit uit doen. Terwijl vader altijd zei, je mag hier zijn, het is goed, maar met vader had ze niets. Dus ze hield gewoon d'r jas aan en moeder hield stug vol. Ja, en dan heb je eigenlijk geen mogelijkheden dus daar hangt het wel heel sterk vanaf. Dus eigenlijk moet je ook heel sterk het vertrouwen van de ouders winnen. Als je die hebt, dan kunnen zij in hun communicatie positief zijn naar het kind waardoor het kind gaat ontspannen
	Beste moeder ooit	G1.21	Die jongen was zwaar verwaarloosd en zij speelde alsof zij de beste moeder ooit was. Ja, toen hij kwam, nou ja en dan had hij fotootjes mee, echt om te huilen, zo depressief kijkend voor zo'n klein jong kereltje ja
	Grenzeloos	G1.29	G. is daar grenzeloos in, dat heeft ook weer met zijn hechtingsproblematiek te maken. Dus er komt nieuw bezoek binnen, hij gaat bij wijze van op schoot en gaat zelf alles regelen waarvan hij denk dat zij zouden moeten, tegenovergesteld.
	Autistisch gedrag	G1.33	Dat hoort heel vaak bij verwaarloosde, niet gehechte kinderen en dan wordt dat hun veiligheid. En dan lijkt het gedrag autistisch maar eigenlijk voelt hij zich onveilig. En is hij dat zelf gaan gebruiken om dingen zeker te weten, want die basis is er niet, dus moet je het van buitenaf hebben, snap je? Het zijn vaak zoveel invloeden die afhankelijk zijn van hoe een kind zich beweegt.
	Doelgroep	G2.8	Hechtingsproblematiek hebben we eigenlijk allemaal wel. Eh ADHD, ODD, ja PDD-NOS hebben we ook wel gehad.
	Geen vertrouwen	G2.9	Het geen vertrouwen hebben, denk ik, in de volwassenen. Dat is iets wat ik het meeste toch wel merk. Als ik het weer even over de jongste heb, dan was het van je mag hier toch wel blijven totdat. Toen had ze wel zoiets van, toen kon je letterlijk bijna lezen 'ja, dat heb ik al zo vaak gehoord, ondertussen ben ik steeds weer hé'.
	Uitingen hechtingsproblematiek	G2.10	Of het liegen, ja aan de ene kant ook wel graag laten horen wat jij wil horen. Hé, of dat niet helemaal waar is of niet, het gewenste antwoord willen geven. En het mijn en dijn, dat ligt dicht bij elkaar. Er wordt wel regelmatig wat weggenomen. Bij de een spitst het zich toe in dingen wegnemen, omdat hij dat graag wil hebben. De ander in het liegen en de ander in het claimen.

			Slachtoffergedrag heel erg.
Ontwikkeling	Wisselend per kind	G1.17	<i>En duurt zo'n proces lang voordat ze jullie vertrouwen? Is heel wisselend per kind. We hebben er eentje zes jaar in huis gehad, daar kon ik nooit dichtbij komen hoor. Nee, die bleef altijd op afstand</i>
	Hiërarchie vinden	G1.22	<i>En als je kijkt naar het eerste jaar dat kinderen hier verblijven, maken ze dan bepaalde processen door? Ja absoluut. sowieso natuurlijk van je thuis gaan voelen, op een gegeven moment dingen weten van hoe dingen gaan, bepaalde afspraken, je plekje, je hiërarchie vinden. Ja, en die jongste die heeft er helemaal geen problemen mee, die zit wel onderaan.</i>
	Net als normaal	G1.24	<i>Is er nou ook een gemiddelde tijd te noemen dat kinderen nodig hebben om hier te wennen? Nou weet je, eigenlijk werkt alles net als normaal, alleen is alles heel kwetsbaar. Ja, en daarvoor zijn wij hier, voor dat kwetsbare in al die processen. En wat je voor ogen dat, ja een stukje herstel, een stukje groei, stukje mogelijkheden</i>
	Uit zichzelf dingen oppakken	G1.25	<i>Ik vind het een goed teken als kinderen gewoon uit zichzelf dingen gaan oppakken en dingen gaan doen. Maar zolang zij nog steeds vragen mag ik dit, mag ik dat, dan zitten ze nog steeds, ja voel je je wel echt, weet je wel, en dat wordt wel steeds minder.</i>
	Sterkst in ontwikkeld	G1.26	<i>Als je gevoelsmens bent, dan is het gevoel van 'is het goed of niet goed', dat is dan je, ben je sterk in je redentie dan is dat wat leidend is voor jou om keuzes te maken. Heb je een overtuiging, dan is dat wat de boventoon voert in de keuzes maken. Het is net waar je het sterkst in ontwikkeld bent. En daarin hebben ze soms een beschadiging opgelopen en het is heel lastig om te zeggen van zoveel tijd staat ervoor. Kijk achteraf neem je het waar. Je geeft alle mogelijkheden. Je maakt gelegenheden en ondertussen zie je dan 'oh hé, zag je dat?'</i>
	Water vragen	G1.27	<i>En je kan niet zeggen van, nou eigenlijk hebben ze allemaal een jaar nodig? Nee, we hebben één kind, in mei woont hij hier een jaar en hij heeft nog steeds, zoals water, hij weet de kraan te vinden, hij weet waar de glazen staan en dan komt hij zo 'Peter mag ik water? Mag ik water pakken?' ik zeg 'ja joh, daar is de kraan drink maar zoveel als je wilt'. Maar dat verbaast me dan wel. Ik heb die vraag wel gesteld aan hem: waarom vraag je dat altijd? Ja, op de groep moesten we dat, bij alles wat we deden moesten we vragen</i>

	Thuis voelen	G1.28	Dat is zo geleerd, maar ik kan mij ook voorstellen dat als je je 100% thuis voelt, dan doe je dat gewoon totdat je achteraf krijgt te horen van hem dat ik vind het niet leuk dat je dit doet. Zo gebeurt het bij jou thuis ook, maar goed uh ja.
	Hiërarchie	G2.15	Ja zichtbaar en wat minder zichtbaar. Ja, als ik merk dat een ander daar last van heeft, dan probeer ik die weerbaarder te maken. Maar het is ook niet erg als ze een keer doen wat een ander zegt of vraagt. Maar ook als een ander daar teveel te dominant in is, probeer ik daar ook een manier op te vinden die daar, om dat bespreekbaar te maken zeg maar.
	Tijd	G2.17	Ik denk dat het tijd is. Vooral tijd. Je hebt daar geen trucjes voor en je kunt het niet zeggen 'zo gaan we het doen'. Volgens mij is het eh vooral je eigen tijd en ze moeten ervaren dat. En op momenten dat het niet goed gaat, dat ze toch kunnen blijven. Dat je er voor ze bent als het nodig is, maar dat je ze ook zelf tegen dingen aan laat lopen. Ze komen allemaal al zo ver als ze zelf kunnen komen, zo zie ik dat een beetje. Bij de een zit dat wat dieper dan bij de ander.
	Eerst landen	G2.24	Nou ze moeten eerst even landen een beetje. Want ik merk daar wel verschil in. Als ze jonger zijn dan komen ze hier, oké en dan blijven ze hier. En als ze wat ouder zijn, ja dan is het maar even afwachten van 'wat is dit hier'. Ze hebben vaak al zoveel plaatsingen gehad.
	Tijd nodig	G2.25	Tot tien jaar was het wel meer zo van 'dit is nu mijn wereld' zo. Dan is die overgang wat anders. Vanaf een jaar of elf/twaalf dan is het toch wel van 'ja, voor hoe lang gaat dit duren'? Dus dat heeft eerst even tijd nodig.
	Voorbeeld jongere	G2.26	We hebben hier een jongen en die heeft gewoon heel lang zijn tassen ingepakt gehad, weet je wel. Die pakte hij gewoon niet uit. En wel wat dingentjes neerzetten, maar alleen wat nodig was. Toen hij dat op een gegeven moment ging doen, ging uitpakken, ik denk 'oh ja, nu wordt het iets meer'. Zo zie ik dat dan maar een beetje.
	Duur eerste periode	G2.27	Ja, dat is heel verschillend. Ja, een maand of twee/drie/vier. En dan is het ook wel duidelijk van 'nou, we gaan die kant op'. Nou en dan wordt het wat rustiger vaak en dan, nou dan zijn ze eerst wat aangepast natuurlijk de eerste tijd. Nou ik denk wel na een half jaar of zo, dan komen toch wel de eerste lastiger periodes voor ze.
	Moeilijke periode	G2.28	Ja, waar ze wel tegenaan lopen, tegen hun verleden en tegen het nu. Hé, het doorzetten en het geen houvast hebben. Wat ik nu wel tenminste gemerkt

			heb, is dat het wel goed is, dan zie ik dat ook als zo'n periode waar ze doorheen moeten. En ja, dat hebben ze dan schijnbaar nodig en ja, dat kan zijn in heel erg boos zijn of huilbuien of sombere.
	Puberteit	G2.30	Ook de puberteit, ik denk dat dat ook een hoop versterkt, zeg maar de gevoelens. En ik denk dat daar, bij iedereen begint dat verschillend. Ik denk dat de puberteit ook wel het vervelende gevoel dat er bij sommige wel is wel echt uitvergroot.
Normen & waarden	Normen en waarden	G2.13	Je houden aan afspraken. Nou ja, we hebben een paar dingen waar we wel scherp op zijn. Dat is met eten bijvoorbeeld met mes en vork eten en niet lopen smakken. En iedereen even aan beurt laten komen. Voor de rest, als ze om vijf uur thuis moeten komen, moeten ze om vijf uur thuis zijn. Ja, en respect voor elkaar, we spreken elkaar hier wel gewoon aan. En als we ruzie hebben, dan kan je het uitpraten of soms ook even niet. Ik bedoel, dat hoeft ik ook niet te regelen voor ze, daar moeten ze ook zelf aan toe zijn.
Aanpak	Structuur	G1.7	Wij hebben gewoon een hele natuurlijke, duidelijke structuur en aanpak. Kaders maak je en als hij daar uit stapt dan heeft dat een consequentie ja. Gewoon de structuur die je neerzet ja
	Eigen domein	G1.8	En ook gewoon de grens van, zij hebben ook een eigen domein zeg maar, dat is hun kamer en daar beslissen zij over. Zo van, je gaat niet ongevraagd op iemands kamer iets pakken, dat doen we niet en dat soort dingen. Ook om hun dat te leren, dat is vaak van nature ook helemaal niet aanwezig zeg maar die grens voelen, je denkt dat je alles kan pakken.
	Speelkader	G1.9	Met de één hebben we ook bijv. een speelkader buiten. Omdat we merken, des te groter zijn gebied, des te sneller hij in een conflict terecht komt. (...) En dan ben je er ook niet, dan is het te ver, dan ben je niet snel genoeg erbij
	Ruimte geven	G1.10	Ja, en verder gewoon ruimte geven van waar ze vanbinnen mee bezig zijn, wat ze willen laten weten, dat mag.
	Denkbeeldige ouders	G1.11	<i>Gaan jullie ook nog op een andere manier met die kinderen om die hechtingsproblematiek hebben?</i> Nou die kinderen, ja wat ik wel nu merk zeg maar als je als het ware zeg maar denkbeeldig de ouders hier ook in huis plaatst in gesprekken, dat lost vaak al heel veel op. En alleen dat lost al heel veel op zeg maar ook als de hechtingsproblematiek met de goedkeuring van hé zij vinden het goed als ik dat ga doen. Dat geeft hier dan extra verbinding.

	Ruimte innemen	G1.12	Qua ruimte dat het kind dan vanbinnen voelt en dat het dan ook durft in te nemen. Want als het andersom zou zijn, daardoor leert het kind toch weer hechten, vertrouwen. Waardoor jij het geeft aan die ouders durft het kind het hier te geven aan ons.
	Stapje terug	G1.13	Als je het zelf in wil gaan nemen, dan gaan ze weer verder weg. <i>Doen jullie een stapje terug om die kinderen dan maar zelf naar jullie toe te laten komen? Ja.</i>
	Valkuil	G1.14	Dat is iedere keer weer de grootste valkuil, dat je die kinderen graag gezelligheid wil geven van 'kom erbij', maar hoe meer je dat doet, hoe meer afstand zij nemen. Dus als je het los laat, komen zij zelf.
	Loslaten	G1.15	Loslaten door er niet bovenop te gaan zitten. Kijk je houdt de kaders vast dus binnen dat kader blijf je werken. Is hetzelfde als een kind niet op schoot wil kruipen, dan kan je het wel oppakken en op schoot trekken, maar dan zit het er niet vrijwillig. Dus dat kind laat je gewoon om je heen lopen, dan komt er vanzelf een situatie zeg maar dat het even kan. Ja, daar wacht je eigenlijk op, dat je aan een kind ziet van dat hij het eigenlijk zou willen.
	Binnenkant aanvoelen	G1.16	Dan heb je toch even zo'n moment van verbinding gehad en dan krijg je natuurlijk wat met elkaar als iemand je binnenkant aanvoelt en dan durven ze op een gegeven moment te zeggen van 'die kan ik misschien wel vertrouwen'.
	Uit laten vechten	G1.23	<i>(Hiërarchie) Maar hoe gaan jullie daarmee om?</i> Gewoon uit laten vechten, dan laat ik het gewoon gebeuren ja. Tenzij er hele onrechtvaardige dingen gaan spelen dan grijp je wel in ja.
	Voorbeeld pleegzorg	G2.4	We hebben toen heel hard gewerkt om die jongen binnen te houden, maar hoe harder we gingen werken, hoe harder hij zich eruit duwde. Achteraf hé, zien we dat allemaal
	Geen last	G2.7	Ik wil er geen last van hebben, dat is ook iets wat heel belangrijk is voor mezelf. Dus dan zeg ik hoe ik het hebben wil of niet, of ik vraag haar of ze naar boven gaat of ik loop er zelf bij weg. Maar niet van allerlei dingen proberen om het toch maar haar te laten overtuigen van 'ja, maar snap dan dat'.
	Omgaan irritatie	G2.11	Ja, vaak is het zo van je ziet al dingen of je voelt bij jezelf al irritatie, dan denk je 'hé, waar komt dat nou vanaf'. Ja, en dan is het vooral zoeken van 'hé, hoe kan ik daar zelf het beste mee omgaan'. En met claimen is het vaak gewoon zelf duidelijk je grenzen aangeven, van nou tot hier en niet verder.
	Veiligheid	G2.12	Maar je moet hun duidelijkheid geven van hoe je het hebben wil en ik merk

			gewoon dat ze dat veiligheid geeft of zo.
	Aanspreken op gedrag	G2.16	Als het te gek wordt grijp ik op het moment zelf in, dan zeg ik er wat van. Maar meestal probeer ik vlak daarna even een moment te vinden dat ik even samen met ze ben, om het dan even. Het is gewoon prettiger als je aangesproken wordt als je niet in de groep zit.
	Weg voor achttiende	G2.19	Tot noch toe zijn ze wat eerder weg gegaan. Maar ik probeer eigenlijk altijd dat ze goed op hun plek zitten voordat ze achttien zijn, omdat de jeugdzorg dan wegvalt.
	Balans	G2.29	Ik vind het altijd een balans tussen zoeken van dat ze aan zichzelf werken, maar dat ze ook gewoon eh even er doorheen mogen en even maar niks vinden of zijn of eh dat er niks uitkomt. Ja, even laten.
Verschillen & overeenkomsten	Wisselende groepsleiders	G1.30	(op een groep) En dan zie je, wisselende groepsleiders, dat vinden ze echt niet leuk. Afspraken die gemaakt worden zijn heel divers. Maar dat vinden ze wel heel vervelend want ze houden eigenlijk van een bepaalde structuur, eigenlijk vragen ze er ook om en wij moeten heel goed op elkaar afgestemd zijn. Die fout maken wij ook wel eens, maar ja omdat het kleinschalig is kan je veel makkelijker erop inhaken. Nou en dat geeft een stukje rust.
	Kader	G1.31	Dus in die zin merkt je wel van het kader dat je hier geeft is stabiel en rustiger voor de kinderen. Schijnbaar is dat iets wat ze heel sterk nodig hebben.
	Stabiel	G1.32	Omdat het niet zo vaak wisselt, dus je wordt niet in één week door 3 verschillende mensen naar bed gebracht of je eet per week met twee verschillende groepen. Dat is stabiel, dat is gewoon altijd hetzelfde ja. Dus ja in die zin kan je misschien verwachten dat de ontwikkeling sneller gaat, beter gaat ja.
	Doelgroep jeugdzorgboerderij	G2.1	We hebben tussen de vier en de zeven kinderen zeg maar. Gemiddeld vijf of zes. Wat langdurige plaatsingen of terug naar huis, wat nu ook meer inkomt. Trias heeft ook wel de bedoeling om de plaatsen wat korter te doen dan op andere plekken, dus daar zit wel veel verschil in ja. De leeftijd ligt nu tussen de elf en de vijftien jaar.
	Meerdere plaatsingen	G2.3	De bedoeling is eigenlijk behandelplekken, dat ze daarna doorgaan naar een pleeggezin. Kinderen die hier komen hebben meestal al een stuk of zes/zeven plaatsingen gehad, dus ja, waarom lukt het wel hier en niet in een pleeggezin

			hé? Dat is een beetje afhankelijk van of het kind de nabijheid van het pleeggezin aankan, daar komt het een beetje op neer.
	Verwachtingen pleeggezin	G2.5	Als je een pleeggezin hebt, dan doet het kind mee in het gezin en wordt er een bepaald appèl op gedaan van 'we doen dit voor jou en dan doe je ook wat terug' of relationeel. En eigenlijk gebeurt dat hier niet. De kinderen zijn welkom en degene die wat aan relatie op kunnen bouwen, ja dat is hartstikke mooi, dat neem je mee.
	Grenzen aangeven	G2.6	Geen appèl op andere dingen van haar doen en wel duidelijk de grenzen aangeven en 'zo doen wij het hier en ja, als jij dat niet leuk vind, dat is vervelend voor je'.
	Omgang paarden	G2.31	We hebben nu nog twee meisjes die rijden en die krijgen wekelijks les, en die rijden om de dag. En wat ik merk is dat het vooral voor hun, zeker bij die oudste die gaat er wel heen als ze zich niet lekker voelt. Die gaat echt even bij de paarden zitten of er naartoe. Ze verzorgen ze zelf, ze geven ze eten maar ze doen ook de stal enzovoort.
	Verantwoordelijkheid voor dieren	G2.32	Ze hebben daar wel allemaal hun eigen ritme en ze spreken elkaar daar ook op aan, als het niet gebeurt. Ja, het is gewoon belangrijk voor die dieren dat ze goed verzorgd worden en dat is onze verantwoording. Als wij het niet doen, dan lijden ze daaronder en dat willen ze niet.
Contact netwerk	Ondermijnen	G1.3	Een moeder die waarschijnlijk een zware borderliner was, waardoor ze alles ondermijnde. Waardoor de kinderen eigenlijk nooit tot rust en ontspanning hier zijn gekomen omdat zij dat niet toestond. Zij gaf ze altijd de boodschap mee hoe slecht het hier was zeg maar. Ja, maar dat was dus heel slecht voor de kinderen.
	Erkenning geven	G1.20	<i>en hoe werken jullie aan het contact met ouders en het vertrouwen winnen?</i> Gewoon door relatie met ze te maken en erkenning te geven voor de plek die zij hebben voor hun kind en op bepaalde momenten toestemming aan hun te vragen bijvoorbeeld en respect te tonen
	Netwerk cliënt	G2.2	Eigenlijk ook hoe het met ze gaat. Als ze een netwerk hebben, als ze naar huis kunnen, ja dat is natuurlijk het mooiste hé. Dan werk je daar helemaal naartoe, dan moet de thuissituatie daar zo ook op toegerust zijn. Of richting zelfstandigheid zeg maar.
	Omgang jongeren	G2.14	Nou, dat is mooi oefenmateriaal voor elkaar. Om ruzie te maken en hoe doe jij

			het en is het ook goed als een ander het anders doet? Maar over het algemeen doen ze het ook weer met elkaar. Ze trekken met elkaar naar de stad of ze gaan naar het zwembad samen of met z'n tweeën. Ze hoeven ook niet alles samen te doen. Ja, en wat ik wel probeer, is dat ze hier een eigen netwerk allemaal hebben.
	Netwerk onderhouden	G2.18	Voor de rest probeer ik altijd toch het netwerk wel zoveel mogelijk in beeld te houden. Het mooiste vind ik dat ze daarmee verder kunnen natuurlijk, als ze hier weggkomen, met familie of ooms en tantes.
	Contact netwerk	G2.20	Als ze het zelf kunnen zelf. Ik ben niet echt van de vaste afspraken. Ik doe dat als het in het begin moet, maar ze zijn bij ons vaak al ouder, dus dat kunnen ze heel goed zelf. als ze wat jonger zijn, dan regel ik wel. Wij zijn één keer in de maand een weekend vrij, dus dan probeer ik of ze dan bij familie kunnen logeren. Ik heb wel bij de kinderen wat ze zelf kunnen doen, dat probeer ik ze dan zelf te laten doen. Maar wel meekijkend natuurlijk en ondersteunend.
	Regie ouders	G2.21	De regie wordt dan van ouders uit handen genomen en dat is wel een beetje waar ik dan weer wat in de week probeer te leggen van 'wat kunnen ze daar zelf in'. Je ziet dat ouders het daar laten liggen.
	Reactie ouders	G2.22	Als je niet weet allemaal hoe het werkt. En er zijn ouders of ze worden dan vaak heel boos, hè dat ze ruzie krijgen of ze leggen het inderdaad in handen van 'ja, zeg het maar hoe het moet'.
	In kracht zetten	G2.23	En daar probeer ik ze wel meer in hun kracht weer te zetten. Dus als je een middenweg probeert te vinden.